

ב"ה
אין ליכט
פון תורה
ספר
חק לישראל
וארא
בלשון הקודש
ואידיש

754

הוצאת אמונה
ברוקלין נוא יארק,
שנת תשנ"ט לפ"ק

ספר חק לוישראל

פרשת וארא

מן חמשה חומשי תורה

עם מ"ב פירושים. מגדולי המפרשים ראשונים ואחרונים.

- א) תו ה' נרמזה בשלמות עם המפרט והחש מגלות עם המפרשים
- ב) תו ג'ום על התורה
- ג) מי יקלי בשלמות וקם מי ישי וקן
- ד) מי שפתי חכמים תגדע ללמתי תורה
- ה) מי ירשבים ליל נבר ושי יל
- ו) מי בעל המזרים מרובו בעל זרבעה מרים
- ז) מי דעת זכרים מבקלי ותוספת לל
- ח) תולדות ארץ מראה מקם כל פסוק בש"ס
- ט) מצו המצות למתים הגות ליל נרמז במצות התוסס עם המפרשים
- י) מקמי הקרבנות בודק חיש ונלא נאמט מגדולי המפרשים לל
- יא) דיני הקרבנות בקצרו
- יב) דהמפרט עם לקוסם ומשלים
- יג) עניני המדרה מרמז על מקובו אמר ג'ג ונא נאמק מגדולי המפרשים כבוב מקם חיש
- יד) ענין המדרה על קים ללא כל מדרה
- טו) ענין קים על התורה ונא נאמק התקנת הדינה כבוב קים ון כהמפרטה
- טז) ליקוסם יקרים עם סחמרים הקביות בשמותם למש (תרי סחמשים בסמיה)
- יז) משלי חכמים קנישט החוכמים לם התקוה לכונו
- יח) ענין פדריא עם פמי הישי ונא נאמק על קים (קיער ונא היקן חקם עם פמי בייקן פן חקלם כעמאמט ברי היקם)
- יט) מצות וקם על תירי כמיה (נאמק קים) קיער מנכסמאל ויקסן די פתוח ונאמק נאמק כמאמקי
- כ) חמש מצות עם מרשים (כמק כל פקד כחמשה גרמטה המנהג חשיבתי לטרך חתום) חלה ח
- כא) על מפי שרד השירים נאמק בשווי שלמה
- כב) על פני רוח נאמק כמס יתום דודי
- כג) על פני איבה נאמק כמס קנות ירמיה
- כד) על פני קדלת נאמק כמס הגלי העולם
- כה) על פני אמת נאמק כמס בור ודמים
- כו) לקוסים יקרים על חיש מגדלים אנשי עם
- כז) משלים ערבות חקשים על כל חילי
- כח) תרומם שני על מצלת אמת
- כט) פחשקן הכתוב על תרומם שני כמקן כמלא
- ל) חקיקן מתרומם עם כהמפרטה חקיקים
- לא) נאמק כמק כל בוך סוד התמלה ונא
- לב) ג'ג הממט קיער היקום המצות לחלה
- לג) כמאמם עם פרשי המצות ונא
- לד) כמאמם עם פרשי המצות ונא
- לה) חמשותף עם כמאמם וקיער חוליס כמסם כמק עם המפרטה חקיקים
- לו) אמר עם פרשי חקיקת קים וקם יתום ונא המצות
- לז) וזמלה פסוקת עם חקיקת קים
- לח) חמשה עם החקיקת קים
- לט) למתרים למסר ככל הם דהרירי מצות נאמק חקיקת חקיקים
- מ) ארדות וקים מתחילי לל
- מא) וארדות חיים חיל בעקן עם ללשן קים
- מב) ארדת דרמכין ולמלי ולקוסן עם חקיקת קים

מים אלע במפרשים אויף עברי טייטש, תנ"ך, משניות, גמרא, מוסר, הלכה, איבערזעט אויף א לייכטע אירישע שפראך, מים שיינע לייכטיגע אותיות, און קלארען דרוק.

הוצאת אמונה — 388 8812

אור צדיקים

(יג) כבר כתבנו שאחר הקטורת יאמר פסוקי ה' צבאות וכו'. אתה סתר וכו'. והארי ז"ל הזהיר לומר פסוקים אלו תמיד אחר הקטורת. וביום שאין אומרים תחנון לא יאמר אתה סתר וכו' שהם מסוגלים להצלה מן סמאל כנרמז בר"ת "אתה" סתר "לי" מצר ר"ת סמאל" ובימים אלו אין לו שליטה ואין לעורר:

(יד) ראייתי בכתב בשם הרמב"ן וגם כתוב כן בשם מהר"י מקראקא ובשם רבו מהר"ח ויטאל ז"ל שמחויב אדם לומר בכל יום הד' פרשיות של תפילין בעודם התפילין עליו. והנה ב' פרשיות אומר בק"ש וב' פרשיות קדש לי והיה כי יביאך צריך לאמרם קודם הב' פרשיות. שמע והיה אם שמוע. כסדר שהן כתובים בתורה. וכי מתחיל ב"ש לא יוכל אחר כן להפסיק לאמרם. ע"כ מקומם הראוי לומר ב' פרשיות אלו קודם ברוך שאמר בניגון הטעמים ובשפה כרוה:

אונקלוס

לחמשין סת"ת דרא יהוה נפשי יה יהו יהוה רוח יוד הא ואו הא נשפת 'הוה מה יחידה ו' דלמי וי"ד אל שם ב"ן שבשעה בניקוד חולם:

ב וימרי יי עם משה ואמר ב וידבר אלהים אל משה ויאמר

רשבים

(ב) וידבר אלהים אל משה. בארץ מצרים:

שפתי חכמים

א דייק מדכתיב אלהים שהוא מלת הדין. א"כ י"ל דרשי' דייק מדכתיב וידבר וי' קשה הוא ראי'. ואל תקשה לך דהא דרכה פעמים כתיב בתורה וידבר ה' אל משה לאמר הוי כלל ולאמר הוא פרט שנתקדש מה הוא הכלל דהיינו הדבור דעת וקנים מבעלי התוספות

(ג) וידבר אלהים וגו'. פרשי' רבר אתו משפט. וגם בכ"מ נ"ד רבר תוכחה דלא כתיב ויאמר אלא וידבר ואב לדבר כשמך הרע לעם הזה והכל לא הלל את עמך. פסוקים אחר נמשה נחלתו שלוחו ולא יתן אהם מלך מלכים ללמד וגו' ובלתי את ידי וסכתי את מלכים כל נפלאות אשר אעשה פירוש לתורת אלהים

(ג) וידבר אלהים אל משה. ורשי' שרייבך דער שם אלהים איז מלת הדין וואס נייזט אז גאט האט מיט משה גירעט מיט

משלי חכמים

(ה) וידבר אלהים אל משה ויאמר אליו אני ה'. גאט האט גירעט צו משה איד נער געווען אלהים און הוי"ה וייל איד שפראך די מענטשן דריבער איז מיין נאמען אלהים, און וייל מיין שפראך איז בחסנות דריבער איז מיין נאמען הוי"ה, למשל ויגער פארניש ווייץ אין דיא ערד, ווען ער האט פארניש דעם קארן נייץ האט ער די ווייץ שאדן געפאקט, ער האט איד געליגט אין דיא ערד, נאכדעם צום וואקער אז פון דיא קארן ווייץ איז ארויסקגעוואקסן צעהן קארן ווייץ, איז דאס בייא דעם מענטש אפסחה, און דער מענטש האט קיין

צער געמאט וואס ער האט אריין גיזאשטן אקארן ווייץ אין דיא ערד און ער וואנדערט זיך גיט אריף דער זאך וויא אזוי גוט וואקסט ארויס פון איין קערנעדיג ווייץ אגאנצער שפרויא און אין דעם שפרויא נעמען דא אזוי פיל קערנעדיג, ווייל ער איז שוין מיט דער זאך געוואקנט, ער ווערט דאס אפ"ק יאהר, עס זאל אבער קומען אזוי אפגעשט וואס ער האט נאך קיין פאקל גענישן דאס פארנייריגן, און ער ווערט דאס ערשטע פאקל פון נעקטן אפאק ווייץ און קען שום אריין אין דיא ערד, וואקלט ער זיך געוויס

אליו אני יהוה : ווארא אל-אברהם אל-יעקב באר שדי ושמי יהוה לא נודעתי

יהוה אני יי : וואינהיגתי
לאברהם יצחק ויעקב
באר שדי ושמי
לא אודעית להון יי
תרא וראה אל אברהם : שקיים עמי יום
מקיים פ"ג י"ט :

רשבים

אני ה' ושמי מתפרש שדי בירי לקיים הבטחתי :
(ג) כאל שדי . הבטחתי על העמיד ולא קיימתי
עוין : ושמי ה' . כך צריך לפרש . ואני נראיתי
הם באל שדי . ועיקר שמי ה' הוא . וזה כפל לשון
לא נודעתי להם . לא נתגליתי להם בעיקר השם אלא
באל שדי אבל אליך גליתו עיקר שמי . וחברי
ה' . וכימני אקיים הבטחתי לחת להם את ארץ כנען .
ושמי מוכרח למעלה כמו שפירשתי . ואילו היה כתוב
לא הודעתי להם אז היה מוסב ושמי ה' לא הודעתי :

בעל הטורים
(ג) וארא לעל מינתי כתיב יגרסם מאלרו וממוך ליה .
וידבר אליהם . מלמד שלם היה הדבור עמו
כאלו אלו מון לכרך : וראה ו' אלה ו' כתיב באבות וראה
ג' באברהם כ' ביצחק א' בעקב : אלהים בניסעטריא הוא דיון
שדך אתו מטסט : אלהים בניסעטריא יצחק כאלוהא כמדג .
שצחק גרס לישראל שיאלו . מלמדיס . וראה אל אברהם . ס"ת
אלם שטבו עלמס אלהים ולא הכירו אחר מלמדיס : כאל שדי . זה
איו חוזר אלם על אלהים ועקב שאלם נראה כאל שדי ופרסי
מה שגמר בליצחק וקמתי א' השכונת אשר נשבעתי באברהם
לכין גמר כה כאל שדי . ד"א אל אברהם אל יצחק ואל יעקב
כאל שדי ושמי ה' פ' כאלו כ' שמות נראית להם כסם יוד ה' ה"א
להפדות ולהרבות כי זה הסם הוא על פיהו ורבים . כ' יעקב ק'
יעקב מ' לאברהם והוא ק"מ והוא כ"ה כ"ס שדי נכן נראה להם כ"ה הסם . וברית א' לאברהם : יצחק ו' יעקב עולה כ"ה ממנין
האיה הרי הסם כ"ה וס"ת וזה חונק מלך ה' סיכוכ לויאיו :

שפתי חכמים

אכל כאל אין כתיב אחריי לאמר ויארמר אליו אני ה' דכתיב כאל
לאו פרט של וידבר הוא אלא מלמד כלפי נפשי הוא דקאי על
אחי' מהס' למה זה שלחתי כדמפרש רש"י . (מהפס"ל) מוכתיב
אחי' אני ה' היך זה לכן דרשו פ' ולא בנזקמות אחריס :
ב ר"ל לחתה אמרת למה זה שלחתי וקמתי לא להסם שלחתי .
והסם דברי הרא"ם כ' . זה ארוביס מלוד ונלאיתי להסם וי"ל
שאין זו תשובה על מה שנתעבה כמו שחשב הרא"ם רק ה"ס דבר
אחו מטפס ר"ל בלשון קושי ולא כ' נחת על שפסקה לדבר למה
הרעותה שחוק תחלת הדבור על למה זה שלחתי שיהי סם על
גבור עמו כמו שפירשתי למעלה ומ"ס לא להסם שלחתי גם זה
איו השוכח אמה של מעלה אלא כתי קאמר הקב"ה למה שח
תאמר לא תלחט בשליחותי לא להסם שלחתי וכו' ע"ל ופרש"ל :
ג מה שנקט רש"י אל האבות ולא נקט אל אברהם אל יצחק ואל יעקב כמו שכתוב בקרא משום דרש"י נקט לה בלשון קר

רש"י
לעס הוי : ויאמר אליו אני ה' . נאמן לשלם שכר
טוב למתהלכים לפני . ולא להסם שלחתי . כי אם לקיים
דברי שדברתי לאבות הראשונים . ובלשון הזה מלתי אומר
גדרש בכמה נזקמות אני ה' נאמן להסרע כשהוא אומר
אל עונם כגון וחללת את סם אלהיך אני ה' וכשהוא
אומר אלל קיום מלות כגון וסרחת מלואי ושמיס אוחס
אני ה' נאמן ליתן שכר : (ג) וארא אל ג האבות :
באר שדי . הבטחתיס הבטחות ובכוונן אחמתי להם אני
אל שדי : ושמי ה' לא נודעתי להם . לא הודעתי אין
ג מה שנקט רש"י אל האבות ולא נקט אל אברהם אל יצחק ואל יעקב כמו שכתוב בקרא משום דרש"י נקט לה בלשון קר

דת זקנים מבועלי התוספות

כדכס דבר אחיש אדתי ארצך אתנו קשות : ויאמר איו אני
ה' . מהו אני ה' כלומר אלעם שאמרתו ק' ראה בתחיל
אלהים לפרעה על אתה איהו כי אם נפרעה אל אני ה'
על כ' :
(ג) ושמי ה' . ע' שפרשי' שהבטיח מתאונן על האשונים
שגגה עליהם ולא שאלו בשמו ואהה כבר שאלת סח
שמו מה אומר אליהם ומקשה רש"י שפ"י זה היה לו לכתוב
הקב"ה בעלמו לחתי את עמי עמי וכו' כי ידעתי את מכלובי .
רק אמר שהקב"ה רעד . וכשהקב"ה בעלמו קרע לישראל . מסתמא עשו
עליהם הכנרת עליהם העבודה . וא"כ למה זה שלחתי . גם רלוני

פירוש לתורה אלהים

ווישמעו ויעם שמיין : (ג) ווארא אונ איה קאם האב
מיה פאנויוען צו אברהם אונ צו יצחק אונ יעקב
באר שדי מיט מין גאמען נואם הייקס אל שדי .
קלוקר איה קאם ויאה צו ג' ג' וואס וואכן אונ ביאה
אלע האבסחות ויאה איה וי ג' ג' וואס אג' אל שדי
יש"י ו' אונ מיט מין גאמען הווייה אונ ווערמי דהם
בין איה ג' ג' ויאררין דערקענס צו וי . קלוקר

משלי חכמים

נעמיס ג' וואונקערס , דאס עלבליגע איו נייען ביאה משה , גאס
האם ג' וואס צו משה מין שפראך וואס איה שפראך אעקענס
איו רחפנות , מון דעם שפראך בקבס ארויס פיל נוסס איה ד'
וועלס אונ צו יענע וועלס , גאר ברענע יצחקיעקב ווייסין שין
מון דעם , דריבער אז איה קאם ויאה ג' וואס ווערע קלוקר
וועלן ויין אין גלות מען וואס ארבעטן מיט ויאה , האבין ויאה גאר ג' ג'
נעקעס שלקענס רייד גענין מיר ווייל ויאה קלוקר שין
נעקעס אז דער גלות וועם ויין אסובה , דורך דיא ארבעט מון מצרים האבין ריא וירין גענומען דיא תורה , ויען ויאה וואלפין

נקרבו ואחרי כן ישלח אחס . וא"כ לא היה לו לנקה לתמוה
על אשר פרעה לא רצה לשמוע על גלות את ישראל . שהרי
עוין על סכס הקב"ה את מלכיהם ולא עשה לפניהם פליס .
אשר כל זה מחוייב להיות קודם השלוח . כי כן אמר ה' , ואחרי
כן ישלח אחס" . ר"ל אחרי המכות ישלח את ישראל . אבל לא
קודם השלוח המכות . אבל עיקר תמיכתו של משה היה ולא
היה יכול לנבין על קושי השעבוד החדש שיהיה כעת . קושי על
קושי . הלא על קושי השעבוד שהיה עד עתה ג"כ רלוני פרעה
והמלכים שיוכו נמכות גדולות . כי היה גדול מלך כמו שאמר
ומדוע זה הרעותה להם כזה . לא אמר שפרעה רעד . שאלו זה
ישראל אחיה עכירה כללית . שאלו זה שמים רחיים לנלוה אלא עור
הכנרת עליהם העבודה . וא"כ למה זה שלחתי . גם רלוני

ספר הישר

מען איה גלויבין , קאם אהרן אונארף גיטאון ויין שפעקין
אויף דיא ערד איו גיטארין מון שפעקין אשלאנג , פרעה
מיט וייעע קעקעס אונ דיא תרשומים האבין קאם גיטאון ,
האבין דיא תרשומים גיטארין וייערע שפעקנים אויף דיא
וועלן ויין אין גלות מען וואס ארבעטן מיט ויאה , האבין ויאה גאר ג' ג'
נעקעס שלקענס רייד גענין מיר ווייל ויאה קלוקר שין
נעקעס אז דער גלות וועם ויין אסובה , דורך דיא ארבעט מון מצרים האבין ריא וירין גענומען דיא תורה , ויען ויאה וואלפין

לָהֶם: י וְגַם הַקָּמְתִי אֶת־פְּרִי־תִי
אֲתֶם לָתֵת לָהֶם אֶת־אֶרֶץ כְּנָעַן
אֶת אֶרֶץ מִגְרֵיהֶם אֲשֶׁר־נָדוּ בָהּ:
י וְגַם אֲנִי שָׁמַעְתִּי אֶת־נְאֻקַּת בְּנֵי

י ואף אקמית ית קמתי
 עמהון קמיתן להון ית
 ארעא דכנען ית ארע
 הותבותהון די אמותבו
 קה: ה ואף קדמי שמיע
 תולדות אהרן
 וגם הקטוים . סנהדרין :

בעל המורים

נרו בה עמדו עשרה שבטים בלחן: (ה) נאקת . כאל"ת כ"ג
 סתרי' כנימתי' הלוכות ולמר ק' עטתה לעקת הלוכות ותפלתם:

שפתי חכמים

הרא"ש: ד דק"ל והלא כתיב בפרשת לך אני סי' אשר
 הולאתך מאור כשדים ועל זה פיר לא הודעתי וכו': זה דרש"י
 עלמו ופרש מה הפסוק יס כיון סי' או כאל עדי ועל זה פירוש
 שהרי הכתובים ולא קיימתי ר"ל עדיין לא קיימתי בעטחתי משום
 שעדיין לא זכו מלך מעשיהם א"כ יש הפסוק כדפירשתי שהרי
 הכתובים ולא קיימתי: ו דק"ל אך מיושב הלשון על ונס אמר
 ככתוב לטול בלשון א' כתיב לעיל ושאי סי' נודעתי לנס היה
 פירושו ונס דבר זה פסיוו להם . א"כ אי . כתיב כלן ונס לא
 הקיימתי הוה נמי עשיר אבל עשיוו דכתיב לעיל ושאי סי' לא
 נודעתי לנס מלי ונס הקיימתי וכל זה פירש ונס כנפולתי וכו'
 וה"פ שאל חתמר כיון שאל נכחתי לנס אלא כאל עדי ולא כפי
 א"כ לא נרץ וכו' לקיים שאלתי אלא חתמר קן שהרי גם הכתיב
 והעמדתו לנס ברית וכסבל כ' דכתיב הללו עמדתו לנס
 וגם הקיימתי לפי זה קאי אחרת אלא אכרסם וגו' כאל עדי:
 ו ר"ל מהסמוקים הללו אמר רובם עמדתו לנס אבל עדין לא
 קיימתי אלא מה שאל קיים לא מוכח מקרא אלא כאל כוכח
 רש"י נקט ליש לחנן לאחתי משום שעדיין אני לא קיימתי
 וכו' מלי ונס אני עמתי דמשמע שאמר ששם ונס סקיים
 מוסב אלמטלה כיון שנרתיתי לנס כאל עדי והכתיב לנס כרים

ד) לתת לנס את ארץ כנען . לתת עולה מ"י ת"ך רמו לשי
 מקדשים שהעמרו מ"י ת"ך עמים: אשך נרו כס . מנין אשר
 רש"י

כ' כלן אלא לא נודעתי לא נכרתו לנס כמדת אמתות שלי
 ד שעליה נקרא שמי ה' נחמן ללמת דכרי שהרי הכתובים
 ה ולא קיימתי: (ד) וגם הקמתי את בריתי וגו' .
 וגם ו כנפולתי לנס כאל עדי הכתי והעמדתו כריתו .
 בני וכינייה: לרתת להם את ארץ כנען . לאכרסה
 כפרשת מילה נחמר אני אל עדי וגו' וחתמי לך ולורשך
 אחרך את ארץ מגוריך (בראשית יו) ליתקן כי לך ולורשך
 חזן את כל הארצות האל והקיימתי את השבועה אשר
 נשבעתי לאכרסה (בראשית יט) ואותה שבועה שנשבעתי
 לאכרסה עדי אחרתי ליעקב אז אל עדי פרה ורבה
 וגו' (בראשית לה) ואת הלחן אשר וגו' היה עמדתו
 ז לנס ולא קיימתי: (ה) וגם אני . כמו שהכתי והעמדתו
 הכריתו ח יש עלי לקיים לפיכך שמעתי את נאקת בני

הורכתי אני ללחן חתך כדי לקיים דברי הלוכות הראשונים:
 ששע ועל זה פירש כמו שהכתי את הכרית וכו' ר"ל דוגם אני

דעה זקנים מבעלי התוספות

דא שאני וי וא"ת דא הודיעה שכך שמו הרי חתלה נגדה
 וכו' ועל זה חתרוהו העולם מר סי' וספי ח"ד בנימין שמעתי
 דה"פ וא"ת דא רבתיב וכו' נודעתי כמו דא שאני וי או
 אפשר שהרי מהלכה נגדה וכו' ויכסלך דרודיעם שכך שמו
 וא"כ בן היה הוהא על היראשונים לפי מדרש אגדה אלא
 לפי שלא שאנו לשמו לוי שאל . וא"כ הדרא קושי' דכוחא
 שהיה לו ככתוב לא שאנו וי:

חטאו וישראל הלא הם עמך . ומדוע והלא לא הלל את עמך .
 כלה תפנתו על סקיה' ויחמר ה' אל משה עתה מרחל אשר

פירוש

איה בין גיט גינוארין דערקענט צו וי מיט מיינ
 מדה פון אַמַת וואס פון וועגין די מדה ווערש
 גערופין מיינ נאמען יהודה דאס איז מיינש איה
 בין בגלייבט מקנים צו ויין מיינע רייד , ווארנס
 איה האב נאך גיט מקנים גינען מיינע הקמחות:
 (ה) וגם אונ ווען איה האב מיה צו ויין באנווענען

משל חכמים

אין קצרים גיט געארבעט אונ קען וואלס זאגן צו דיא ירדן
 דיא נאלין געבען אויף יד אוי אחרת , וואלסין ויין ענינים גיט
 גינאקלס געבען דיא תורה , אוי ויין אלע פילקער האבן גיט
 גינאקלס געבען דיא תורה , אבער אז דיא ירדן זענען געשייניגט
 גינוארין אין מקדים , אויך מען האט גינואקס צו ויין אויב ויין
 זענען געבען דיא תורה נגלען ווי אויסגעליינט ווערין פון כצורים , זענען דיא ירדן באנד
 דיא אויסגע' ש'ענע ארבעט וואס פיר'ה האט אויף ויין שווער געפאקט צו זייערין אז ער
 האט נאך ער נאל ויין ארויס שיקען פון מקדים דריבער פאקט ער נאך דיא ארבעט
 פארענער אויף ויין . דאס איז אויך גינען אפאקע אונ ער ויין , דורך דעם האט
 גינען געלעבט וואס פיר'ה האט וואס פיר'ה האט וואס פיר'ה האט וואס פיר'ה האט
 גיט פון נאט דאס אלץ האבן אפרה'ס זעקס , זעקס גענואקס , אבער בייא משל אז
 דאס גינען נאט דאס אלץ האבן אפרה'ס זעקס , זעקס גענואקס , אבער בייא משל אז

ספר הישר

עדר איז פון אלע שפעקנים גינוארין ש'לאנגען , דער
 ש'לאנג מון אפרה'ס שפעקין אלע אופגעוועיגין ויין נאט
 אונ האט געשייניגט ויין מילר אונ האט גינואר'ט אונ האט געשייניגט
 דיא ש'לאנגען פון דיא פרומים'ס שפעקנים , וואס זענען
 גיט דעם נאמען אל שרדי הקמתי האב איה
 בשפעקנים את ג'יהי מיינ ויבער'היים דאס מיט
 ויין דאס הייקט איה האב גישווארין קמ צו געבין
 ויין דאס לאנד כנען אה ארץ דאס לאנד פון זיער
 וואהנגנג אשר וואס ויין האבין דריגען געוואהנגט
 (ה) וגם אני אונ אויך ווי איה האב מיט ויין פורת כרי .

ישראל אשר מצרים מעבדים אתם ואזכר את בריתי : ולכן אמר לבני ישראל אני יהוה והוצאתי

ית קבילת בני ישראל די
מצראי מפלחון בלחון
ידכר ינא ית קיימי : ויבלגן
אמר לבני ישראל אנא יי
תרא וזכור את . ספר סוחר גרסא
פסל :

בעל השורים

(1) לכן אמור . כי נכחו' לכן אמור לבני ישראל לכן אמור
כניי נתון לו את כריתו שלום שדרש כספרי כל מה שעשה משט
עשה פתח . נעשה שילח להוליא וסרל ממלרים ופנחט
יהיה שילח להוליא ישראל מנולת וכן כל הדברים שעשה משט
עשה ג"כ פתח . לכן עולה ק' שכותב אכרס שהוליד כן למלח

רשיי

ישראל הם אוקוסים : אשר מצרים מעבדים אותם
ואזכור . אחוה הכרית . כי כרית בין הכתרים אמרתי
לו וגם את הגוי אשר יעבדו דן אנכי : (1) לבן . ע"פ אחזה
השכוב' : אמור לבני ישראל אני ה' . הלאמת כהנעתחי :
והוצאתי אתכם . כי כן הכנעתחי ואמרתי כן יאלי

ש (נח"י) כי זה אפשר לקיים הכטח החרן רק אחר יולתם ממלרים ואי אפשר להוליאם אה"כ יקיים וגם את הגוי אשר
יעבדו דן אנכי לטיבך החרך הפסוק אשר מלרים מעבדיים אותם וזה ואזכור את כריתו עש"י שזכרתי כרית בין הכתרים של
ענין קושי השעבוד

חוליס . וזולת שחוליס הוא נמשך על כל ימי היותם על הארצה
וצריך לכלול תמיד כמעדיינן עד שיבואו לירי זקנה ושיבס .
והמעדיינן ליריית לריות ארצה מין משקה התיקף מהלך
כמיריות . ירלח מי שיכול לכול המיריות מהמקד יהיה עליו
שישמש המשקה כמו שהוא . ומי שזוער כן שלא יכול לכול
המיריות שבו כמו שהוא . אזי מוכרח להורפא המתחיק המיריות .
לזה כמעט מתקופת זולת מתקופת הכרעה כמו כן הוא התקנות
הכזרה ית' עם כל אדם וביחוד עם האומה הישראלית שעליהם
הושחת תכל כמו שחז"ל בראשית . כשיל ישראל שנקרא ראשית
ברא אליהם את השמים וגו' . וממנת שרלח הקב"ה שיהיו חוליס

פירוש לתורת אלהים

צו גינואנט או דאס פאלק מצרים וואס די ישראל
וועלדן בייא זייא ארבעטין וועל איה מששטין :
(1) לכן דרום אזוי מכות דער שבוועה אסור ואלקסו
משה זאגן צו דיא יודין איי יי איה בין גאט וואס
איה בין פלצייקט מקנים צו זיין מין הבקטה

משלי חכמים

האם משה נאך גיט פארשטאנען חי אזוי אנעלכע וסודים ואלין
זיין אסורה . און דיא יודין האבן געוויילט נישט פארשטאנען זיין
אזוי ריא : סודים זענען זייער סודיך ביי גאט האט צו משה
גינאנט און זאגן דיא יודין איה בין הוי"ה וואס מין גזרה איז
בהקנות אונ און פארזיכער איה איד איד וועל איה ארויס געסען
פון ספרדים אונ איד איד וועל זיין זייער נאט און וועט זיין זיין
פאלק און איה וועל איה בריינגען צו דיא לאנד איה האב
צו גינואנט אברהם זיחק זיבק :

(1) לכן אמור לבני ישראל וני' . למשל אסורה האם נעחאם
בייא דך און נישעט אקשבת דער קשרת און גינען
נאנך קרליך . און דער בעל הבית האם רעם נאנצין האנדל
געטרוים איה אים , גיש איה פון רעם סוחר און גינען זייער
אישבן נאך אסורה וואס האט איה געהאנדלט מיט רי זעלבניגע
סודיך . דער שכן האט אנגריעם רעם כשרת און סוחר זייער זאך
נגנצן פון זיין בעל הבית סוחר און זאל אים פארקויפן . דער
משרת האט אזוי גיטהאט אונ האט געגעבן סודיך פון זיין בעל
הבית און דער שכן האט זיין ביא אים געקויפט , און אנקויב
אזי גיט גינען צו דעקענען וויא עס פעלס סוחר אין קראם , אבער ביים דער צייט האט דער סוחר גינען זיין קראם ווערש
אלע סאקל זייער , האט ער פארשטאנען אז דער משרת האט דאס אלץ געגעבן , ער האט אנגעוויסן נוס נאך וועגן
דיא

שפתי חכמים

גם אני לך לך לקיים ושמעתי וילחח לאפי נעשים הוא ר"ל לטיבך
שמתי וכו' ו"פ של פרעה וו תחילה וידבר אליהם אל משט
דבר אתו משפט וימחר אליו וכו' קאי איהם שאמר משט למח זה
שלחתי ואמר לו זה שלחתי אני ה' שאלמן לקיים הכטחי שהכטחי
ולחתי אמרת ואמר זה שלחתי וכו' למח לך לך לקיים הכטחי
אע"פ שלל הכטחי כסס ה' אלל ואלל אלל אכרס וגו' אלל
שמי ה' אלל וועלתי להס א"כ לא מוכרת אני לך אלל וגם
הקומותי וגו' לכן גם אני לך לקיים הלכך שמתי וגו' :
ש (נח"י) כי זה אפשר לקיים הכטח החרן רק אחר יולתם ממלרים ואי אפשר להוליאם אה"כ יקיים וגם את הגוי אשר
יעבדו דן אנכי לטיבך החרך הפסוק אשר מלרים מעבדיים אותם וזה ואזכור את כריתו עש"י שזכרתי כרית בין הכתרים של
ענין קושי השעבוד

על הקושי החדש אשר הנחתי את פרעה על ישראל .
ממנת שגם אנכי רלוני להוליא עליו מכות כמות . ע"כ הנחתי
ליחן על בעם קושי כמות . תחלה אמרתי לך ושלחתי את ידי
והכיתי אותו רק כיד אחת . וכעת אבוא עליו כמדע כנגד מדי .
ולכתי חרוב כשתי ידי . כי כיד חוקה ישלחם : כאשר יכלו חמם
מכות הארבות אשר כבנו כיד אחת ויעשר לשלל את ישראל אלל
עוד לא הניחו לשלחם . עד אשר אביא עליו עוד חמם מכות
כיד השני ואז יגרסם מחרלו [ימ"ן] . ונחזור אל הכתובים
לכרס ע"פ הכלל אשר ביאור לנו ממכרי החורה כי ענין
התקנות הקב"ה עם ברוחי מטע כמו רופא שפלו פנינו איה

גינען ברארף איה מקנים זיין דרום שפתי האב
איה גיהערט דאס גישריי פון די ישראל אשך וואס
דיא מצרים ארבעטין מיט זייא וזכור האב איה
איה דער מאנט וואס איה האב פורת ברית
גינען מיט אברהם איה האב אים דענקטקואהל

ספר הישר

גינאנט דאס וועט גיין וואנדער זיין אז איין שלאנג וועט
איינשלינגען אנדערע שלאנגען , אלע לעבעדיגע זאכין
זייען איינשלינגען איינע דיא אנדערע , איר זאמט מאכין
פון אייער שלאנג צוריק אשטעקען אונ מיר וועלן מאכין
פון איינערע שלאנגען צוריק שטעקען , אזיב ריין שטעקען
וועט איינשלינגען איינערע שטעקען וועלן מיר וועלן
אז איר זענט נישט כפאשים נאך גאטליכע מינטשין . און
אזיב דער שטעקען וועט גיט איינשלינגען איינערע
שטעקען וועלן מיר וועלן אז איר זענט מאכענען אזוי
וויא מיר זענען , אהרן וואס מיט זיין האנט באגענוען
דעם וויייר פון שלאנג איז ער באר' צוריק גינארין
אשטעקען , די תרומים האבין איהן אזוי גיטהאט זיי האבין
אנגענוקט ריא וויייר'ע פון זייערע שלאנגען וועגן זייא
גינארין שטעקען , וויא אלע שטעקען באגען גינען
איהן ריא צדד האט דער שטעקען פון אהרן איינגעשלינגען
אלע שטעקען , וויא דער זעלף האט גינען דעם וואנדער

וְאִפִּיק יִתְכוֹן מִגּוֹ דְחוּק
 פּוֹדֵחַן מְצַרְאֵי וְאֲשִׁיבִיב
 יִתְכוֹן מִפּוֹדֵחַן הַחוֹן
 וְאִפְרוֹחַ יִתְכוֹן פְּדַרְע
 מְרַמֵּס וּבְדִינֵין וּבְרַבְרִין:
 וְאִקְרִיב יִתְכוֹן קִדְמֵי
 תְּרֵא וְקַחְמֵי חֲסֵס. סֵדְרִין קִיָּא :

וְאִפִּיק יִתְכוֹן מִגּוֹ דְחוּק
 פּוֹדֵחַן מְצַרְאֵי וְאֲשִׁיבִיב
 יִתְכוֹן מִפּוֹדֵחַן הַחוֹן
 וְאִפְרוֹחַ יִתְכוֹן פְּדַרְע
 מְרַמֵּס וּבְדִינֵין וּבְרַבְרִין:
 וְאִקְרִיב יִתְכוֹן קִדְמֵי
 תְּרֵא וְקַחְמֵי חֲסֵס. סֵדְרִין קִיָּא :

רש"י

שפתי חכמים

כרכוס גדול: סבלת מצרים. טורח משא ומכר:

הארץ ממילא וזכרתי גם כן אכני כי כפעם אחד ובמאמר אחר
 כאלמנו אלו כי הכסחות ועכשיו שלמה התשובה על לשון זה
 האש וסיה על ועד כל ימיו עד לשם וקמחו וס' כרך את אכרסס
 ככל. וכן יתכן וחספיו עינו וסוחת משוב כמה. וכן יתכן
 שהיה הכהן שאלות לרשויו היו רבות מאל. כעוד מהלכוני
 עד שאמר לנו ואל עדי יתן לם רחמים. מי שאמר לשלמו

ענין קושי השעבוד

חולי כנס: כי יגר לך אדם רע מנעוריו. ע"כ כרא אלהים.
 בדרשת חז"ל כהנהגה עלה כמחשבה לנהוג בעולם כמדת הדיון.
 ומחמת שראש הקב"ה מלא וכלו כולם לכונו כמדת הדיון. הקסם
 ע"כ כחוקי המדה הדיון כמדת הרחמים. והלדיקוס הכריזים
 כנס ותהנה הקב"ה כמדת הדיון כמחמרים ז"ל הקב"ה מודקע עם
 הלדיקוס כחוט השערה. ולבמון העם מתנהג הקב"ה כמדת הדיון

פירוש לתורת אלהים

הוצאתי אונ איה נוער אייה אויסקיהעון פון דיא
 גישמערעקשען אראם וישפטים אונ מיט גרויסקע
 אייה כוציר יוין מבוברתם פון צו דינען זיי ונאמתי

משלי חכמים

דיא זאה, ביז ער האט געוואקסן אז יוין שכן קויפט פון דעם
 קשירת די סחורה אונ דער שכן האט דעם קשירת געמאכט פאר
 אנגב, דער סודר האט אויף געזיט מיט עזרת אין דערקשילי זיי
 זאלן זעהן ווי ער נעמט אשפיקל סחורה פון קראם אונ סראגס
 אריין צום שכן אונ דער האט די סחורה צו גענומען אונ
 האט דעם קשירת בצאחלקט אונ ער איז אונער געאנגען, אויף
 קארנין האט דער סודר גערופין דעם קשירת צום משפם אונ
 האט גישפלט דער עזרת וויא זי האבן זי געזעהן: דיא זגכה,
 דער בעל הבית האט גיבעדין אירשקענגונג וויא ער סחורה דער
 קשירת האט געענגט, ודער בעל הבית האט אפער אירשן נאך
 גיט דערצייילט אז ער ווייס פון דעם שכן אז ער האט די גענומען
 די סחורה פון קשירת, דער שופם האט געשפיקט דער קשירת
 ואל בצאחלקט פאר דעם גאנגען זעטלין שאצנין ווי פיל דער
 זעטלין ווייטם אים פעלט, נאר סחורים זעטלין וואס דער בעל
 זעטלין סחורה איז ווערט, דער בעל הבית איז געאנגען צו זיין
 שכן אונ זאגט צו אים ביין קשירת האט מיר געענגט אונזען
 זעטלין סחורה, אונ ער בארף מיר בצאחלקט, דא ביזס אפבין
 אויף סחורה קום מיט פיד צום שופם אונ עזרת דעם זעטלין סחורה
 אונ שאצן יוין פיל דאס איז ווערט, דער שכן האט גיבעדיקט
 דער בעל הבית ווייס נאר גיט פון אים אונ צו ווערין אירשקענג
 פון בייא דעם בעל הבית פון קשירת, האט ער דעם זעטלין
 סחורה פויער געשאפט, נאךדעם אפשאצנין, האט דער שופם
 גיזאגט צום שכן: ער זאל אונזער שרייבן זיין נאמען אויף דעם
 זעטלין אז דיא סחורה איז אויף פיל ווערט, דער שכן האט אזוי
 גיזאגן אונ האט אונזער געשריבען זיין נאמען אויף דעם
 זעטלין, אירשן האט דער בעל הבית אריין גערופין דער עזרת,
 אונ האבן גיזאגט אז דיא סחורה האט דער שכן געקויפט,
 האט דער שופם געשפיקט דער זאל בצאחלקט פאר דעם זעטלין איז
 גינען בייא משה, משה איז געקויפט מיט אפסגנה נאם ווען איך בין געקויפט צו דיא ווערין אונ האב גיזאגט צו זיין
 האט האט איך געצייילט אונ ער וויל איך אויסקליינין פון מצרים, האבן די יודין זאלן געצויגן, ווייל זיי זענען ווערן ערליכע
 יודין פון יערטע אפסערין, אונ האבן אין ניד דעם כל אפסגנה פון אקרתם יתכן יתקל, וירא ופאו צאתי אל פריעה לנבד

האט ער געהייסן פון זאל גרינגען דעם בוק וואס איל
 אים זענען געשריבען דעם דעמען פון אלע גאסער. אונ
 מען האט געלייגט פאר אים די געזען פון אלע גאסער.
 אונ דעם נאמען הויה האט ער גיט געמוגען אין זיין בוק,
 דיא חכמים פון מצרים האבן גיזאגט צו פריעה מיר האבן
 גיהערט דער דיאט פון דיא עברים איז אונזן פון חכמים,
 ער איז אונזן פון דיא פריעה גיזאגט צו משה אונ צו זיין
 קענענער, האט פריעה גיזאגט צו משה אונ צו זיין
 ווייס גיט פון דעם גאט וואס איר האט גיזאגט אונ זיין
 פאלק וועל איך זיט שיקען, כושה אונ אהרן האבן גיזאגט
 צו פריעה דער גאט אונזערע וואס היינט הויה איז דער
 גאט איבער אלע גאסער, אונ זיין נאמען איז געווען
 גיזאמרין אויף אונז ווען אונזערע אפסערין האבן גייערשט
 אונ ער האט אונ געשיקט צו דיר מיר זאלן דיר זאגן
 שיק אונז מיין אפיק פון דיין זאלן ווי זאלן מיר דינען,
 אונ איצט ווילען מיר דו זאלסט אונז ארויס שיקען אויף
 דרייא שעג אין דער מדבר אונ מיר וועלן דארטן שיקען
 קרבנות צו אים, ווארם פון די צייט וואס מיר זענען אריין
 געקומען אין מצרים ביז היינט האבן מיר קיין קרבן
 גישקען צו אונזער גאט, אונ אויב דו וועסט אונ גיט
 ארויס שיקען פון דיין זאלן וועסט אונזער גאט גיין ווערין
 אויף דיר אונ ער וועט שיקען אונזער מיט אשונות אונער
 מיט אפסגנה, פריעה האט גיזאגט צו משה מיט האבן
 דערצייילט מיר נאר דיא שטאנקייט פון אייער גאט, האבן
 זיין גיזאגט צו פריעה אונזער גאט האט פלאמין די היקלען
 אונ די ערד אונ די ימים מיט די מלש וואס אין זיין אונ ער

בשמך

לַעֲמָא וְאִתֵּינָא דְּכֹּהֵן לְאַהֲרָא
וְתִדְעוּן אֲרִי אֲנָא י
אֲהֲכֹהֵן דְּאִפִּיק יִתְכֹּהֵן מִנֵּי
דְּחֹק פִּיִּדְסֵן מִצְרָאֵי :

וְהִיִּיתִי לְכֶם לְאֱלֹהִים וַיִּדְעֵתֶם
כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הַמּוֹצִיא
אֶתְכֶם מִתַּחַת סִבְלוֹת מִצְרַיִם :

ת"א סטיו"א חמסס . כ"רסו"א ח :

ענין קשוי השעבוד

מגוריס אשך נרו כס . כגריס חמסס . ונס אני שמעתי את
נאקה בני ישראל וני' . ונס עליהם עבר מלת הדון הגדולס
מאל . ואזכור את כריתי אשר כרתי עם אבותיהם לתת להם את
ארץ כנען . לכן תמתח שכלנו כולם סמדת סידן ונבנונו לנס .
ועוד לא יתבכר עליהם הילך לנ הארס סרע . אמור לבני ישראל
הבטחה הגלוה מירות הנוף ומירות סנסס . מירות הנוף
והולאחי אתנס מתחת סכלות מלריס . ומירות הנפש ולקחתי
אתנס לי לנס והייתי לנס לאלהיס . ועובת הנוף והבאחי אתנס
אל הארץ וני' . וטובת הנפש וידעתס כי אני ה' בעל הכרתמיס
הגמוריס . אשר כל התלהא אשר מלאתנס סיה כמרירת המעדילין
לרסא את התולה ולהכריו . כמו כי עשיתי עמכס כדי לנכותכס
נוה וככא :

די יאמר די לנרוחי . וחסו ערלה הקכ"ה להודיע למשה כל יתמה
על קשוי השעבוד שהוכר על ישראל . והיזע לפניו סרר
סנסגו ותגליה סנסנסו . וידכר אלהיס אל מנס . הקכ"ה
כודיע למשה את מלת סידן . ולא תאמר כי מיו אכור חנכי .
יאמר אלו אני ה' . אדרכס אני הוה סנתמן סתמיני אשר אין
סוף וקס לנחמנוחי . כי מרירות מרדס"ך הוה הוה סרסוס
לחולי סנססות . וזרע אל הכרסס אל יתק ואל יעקב כאל
סדי . ר"ל סיה להס לרות מלת סידן עד שהכרתי לקרול אחי
אל סדי שאומר לנרוחס די . וסמי ה' . בעל הכרתמיס ספטויס .
נוס לא נודעתי להס . מרתמיס ספטויס לא ידעו כל ימי
הייסס . ונס סקימוחי את כריתי אתנס לתת להס ארץ כנען .
אמ"ס סנסמתיס לתת להס ארץ כנען . אכל לא סיהס רק ארץ

פירוש לתורת אלהים

מיד צו אפאלק והייתי אונ נועל ויון צו אייה אגאמ
ויקתם אונ איר נועט וויקען כי אני יי אז איה

מיד צו אפאלק והייתי אונ נועל ויון צו אייה אגאמ
ויקתם אונ איר נועט וויקען כי אני יי אז איה

משלי חכמים

בשקף . ויען איה בין נעקמקס צו פרעה אונ האב גינאנס צו
איס אין כיון נאקסן ער זאל ארויס שלקען דיא יודין פון מצרים .
אונ ער האס נאך ש'ועקער נעמאכט דיא ארבעס אויף ויאי .
חכע לעס הוה . האס פרעה נעמאכט די יודין פאר שלעקסע . די
יודין גלייבין שוין גיט אין מיר אונ גיט אין דיר . האס פרעה
נעגנבך פון דיא יודין ויער אפגונה . האס נאם גינאנס צו משה
איה וועל דאס בריא פרעה אפגנכען . אונ ועל צוריק נעבין דיא
יודין ויער אפגונה אין מיר . דו נעקס ועהן נואם איה ועל סתאון
צו פרעה . איה ועל שלאנין פרעה מיס כמות ביו ער וועט
אליון ששאצין ויאי גרויס מיין נאפגליקביס איו . אונ אוי
אפגונה וועט ער אכיון נעבין אין די יודין . נאנס נאם צו משה
דריבער גיאי נאם דיא יודין זיאי נאלין גלייבין אז איה ועל זיאי
ארויס נעקען פון מצרים . אונ זיאי וועלן זיון צו סר אפאלק
אונ איה ועל זיון ויער נאם אונ ועל זיאי אריין בריינגען אין ארץ ישראל :

ספר הישר

האמט בשאמין די ליקטויקייט אונ די קייטעקעניגס ער מאכט
לענענען אונ מאכט שפראצין אלץ נואם וויאקסט פון דיא
ערד אונ ער האמט בשאמין אלע מענטשין אונ כהמות אינ
דיא חית נואם אין ווארד . אונ אלע עופות נואם ס'יהען
אונשערלין היקעל . אונ וועקען ער וויל לאמין לעבין .
לעבט ער . אונ וועקען ער וויל זאל שטארבין . שטארבט
ער . אונ אונגער נאמט האמט דיה בשאמין אין ביין קייטערס
ביר אונ האמט אין דיר גיגעבין אלעקעדיגען אטעס אונ
ער האמט דיה גרויס געמאכט אונ ער האמט דיה נעמאכט
פאר אפך אין מצרים אונ ער וועט אפאלק בריא דיר צו
נעקען ביין נשמה אונ עס וועט פון דיר ווערין ערד . פרעה
אין שפארק דערצערניגט גינאמיון פון וועקען ביר אונ האמט
גינאנט

תרגום

נביאים ויוקאל חכ

לחטיך מזה היא צבאות נפש צ צב צבא צבאו צבאות רוח יהוה נשמה רצח אדני נשמה דחור יהוה חיה
יחידה דנחה יהוה חיה יחידה דחור אל שם בן בעשעה :

א ביה אמר אדני יהוה בקבצין את בית ישראל
מן העמים אשר נפצו כם ונקדשתי כם לעיני
הגוים וישבו עלי אדמתם אשר נתתי לעבדי
ליעקב : ב וישבו עליה לבמה ובנו בתים ונמטעו
גרמים וישבו לבמה בעשותי שפטים בכל
בהן ויציון פרסין ונתבון לרוחצן כד אעביר פורענות
דינן מפל דקיון ונתהון
רשעי

(א) ונקדשתי כם . אהיס מקודס על יריסס כסאמות ומוסמיס
קאעסס אז עמסס : (ב) בעשורי . ככנת עשווי ספטויס
ככל המכויס מוחס מסכינורס יטבו לכנת כי לא ינאל עוד מי יניע להס וזו ידעו שאני ה' אלהיסיס הטועס משפטס מיד סעכומו' :
בשנה

השואמים אתם מסביבתם וידעו כי אני יהוה
 אלהיהם: **ב** בשנה העשירית בעשלי בשנים עשר
 לחדש היה דברי-יהוה אלי לאמר: **ו** בן-אדם
 שים פנה על-פרעה מלך מצרים והנבא עלי
 ועל-מצרים פלה: **ה** דבר ואמרת פה-אמר
 אדני יהוה הנני עליך פרעה מלך-מצרים התנים
 הגדול הרבץ בתוך יאריו אשר אמר כי יארי
 ואני עשיתי: **ו** ונתתי תהיים פלהיה והדבמתי
 דגת-יאריה בקשקשתיה והעליתיה מתוך יאריה
 ואת כל-דגת יאריה בקשקשתיה תדבק:

מסבגיהון וידעו ארי אנא
 יי אלהיהון: **ב** בשמא עשיריתא
 בעשיריתא בתרי עטר לירחא
 הנה פתגם נבואה מן קדם יי
 עמי למיטר: **ד** בר אדם קביל
 נבואה על פרעה מלךא
 דמצרים ואתנבי עלוהי ועל
 מצראי פילהון: **ה** אנתנבי
 ומיטר פדנן אמר יי אלהים
 הא אנא שלח רונני עלך
 פרעה מלךא ומצרים דאת
 דמי למנינא רבא די שרי קנא
 גברוהיה די אמר דידי
 מלכותא נאנא בבישית:
 וואסן שירין בקישקה ואקטול
 שלמוני תוקףד עם גברד
 ואכטלינגד מלכותה גית כל
 שלמוני תוקפה עם גברד
 ותקטטון:

סחחים קרי

שלמוני תוקפה עם גברד ואכטלינגד מלכותה גית כל שלמוני תוקפה עם גברד ותקטטון:

מצורת דוד

רשי

(ב) בשנה העשירית. נגלות יהויכין ועלמות נדקיו:
 בעשירי. כחדש עשירי: (ה) הנני עליך. הכה אני אלמס
 עמך: התנים הגדול. לפי שכל שנה מזרים היה בזה שהיאור
 הטקע ערבים מבלי מער הסמים לכן המשיל מלכה לתנין ועמם
 לשאר דגים: כי יאורי. היאור הוא לו להטקות שדוחי וזין לי
 לורך כמטר הסמים: ואני עשיתינני. אני דלתי ורוממתי את
 עמלי כחכמתי וכפוטל ידי: (ו) ונתתי תהיים. לפי שהמשילו
 לתנין שהוא דג חמך בו לי הנופל בלדיית הדג שמשמין חמשים
 לתנין עשירי: והעליתיה. אעלה אותך מתוך היאור ופס כל דגת
 יאוריך אתה מדבק בקשקשותי כי כולם יהיו נמשכים אחריך וריל כנסול המלך תפול כל העם:
 (ג) השואמים אותם. הכוזבים אותם: (ה) יאורי. איני לורך לעלוניס כי יש לי יאור מספיק כל זרכי:
 ואני עשיתיני. נכונותי וכחכמתי: (ו) החים. כמין עכבות כרוז: והרבתי דגת יאוריך
 בקשקשותיך. כלומר אתן כלל נכוריד לאת עמך
 למלחמה ויפלו כולם עמך:
 נלחיו להעלותו מן המים: והרבמתי. אדבק בקשקשותיך את דגת היאור:
 יאוריך אתה מדבק בקשקשותיך כי כולם יהיו נמשכים אחריך וריל כנסול המלך תפול כל העם:
 דעם פירוש עברי פייטש נעמיס סען בייא דער חפטרדה פון דער האך

כתובים משלי יב

תרגום

לחמשיך מיסוד ומלכות ד'א שין דלת יוד נפש שין שין דלת שין דלת יוד רות יאהודנהי נשמה דיסוד א אד
 ארנ אדני נפש אדני רות אלף דלת נון יוד נשמה דמלכות יי' הו וו הו תיה יתירה דיסוד יהנה תיה יתירה
 דמלכות אל שם ב'ן שבעשה

א במויתא בלבגהון דחשיון * מרמה בלב-חרשירדע ויזעצו שלום שמתה: ב לא-
 בישתא וילאין דיעצין יאנה לצדיק פל-אנו ורשעים מלאו רע: ג תועבת יהוה
 שפיר לצדיקא כל מדעם רעתא ורשיעי מלון בישתא: ג ברחקתיה דאלקא ספוסיה

מצורת דוד

רשי

(א) מרמה בלב וגו'. דמתוך סהם ערווין כחמשנותם
 כל ערמה חין להם שמתה וליועלי שלום שמתה:
 (ב) לא יאונה. לא תודמון לו עכירה כלי דעת:
 (ג) ברחקתיה דאלקא ספוסיה. ברחקתיה דאלקא ספוסיה

פירוש ע"מ

(א) מרמה בלב חרשירדע די מענטשין וואס טראכטן
 אין הארצין צו טאהן שלעכטס. ביידין
 פאלשקייט, ער רעט מיט ויין חקר גוטער רייר
 דער חקר נאך מיינען אז ער איז אים אנוטער
 פריינד וועט ער זיך גיט היטען פאר אים וועט
 ער קענען בריינגען אויף אים די שלעכטס וואס
 ער טראכט צו טאהן ויזעצו ש'יום שפחה אבער די
 מענטשין וואס ווען עצות ויי ואלין ויין שלום
 מיט אלע קענטשין אונ ווילען קיינעם גיט
 שלעכטס טאהן. ויי זענען פריידיך אז ויי קענען
 טאהן אמונה צו קענטשין: (ב) לא יאנה לצדיק כל
 אז דעם צדיק וועט גיט טרעפין ער נאל טאהן
 אזוי אואף וואס איז אומקעכט ורשעים מלאו רע אונ
 די רשעים זענען פיל מיט שלעכטע טראכטונג
 צו טאהן שלעכטס: (ג) תועבת ה' שפתי שקר דער
 מענטש וואס רעט פאלשקייט איז פארמיאוסקט

בייא

שפתי שקר ועשי אמונה רצונו : י אדם ערום פסה דעת
 ולב פסילים יקרא אולת : ה יד-חרוצים תמשול ורמיה
 תהיה למס : י דאנה בלב איש ישחנה ודבר טוב ישמחנה :

דמקפי השלם נקמא והון למסא : י מלמא דחילמא בלגיה דנקרא ברחל א ומלא מביא סחורין ליה :
 מצודת דוד
 רשי

מלית : (ג) שפתי שקר . שפתיים המדברים שקר : רצונו .
 סס לרצונו : (ד) כוסה דעת . אף דברי חכמי' לא יגלה כ"א
 להראות לה : ולב כסידים . מי שלבו לב כסילוס יקרא ויפרסם
 אף דברי אולת : (ה) יד חרוצים . מני שהוא וריו כמעטיו
 להרויח כמעט' וריו סופו תרוס קרנו וימשול א"כ ידו משלה לו
 אבל יד רמיה ר"ל המרויח כמתי' תהיה להמסה וירד משה מטה :
 (ו) דאנה . כשאל דלנה כלב איש ימעט וישפיל אותה מכמות
 והמשוב כי לטובה כל מה שבא :

פירוש ע"מ

אונ מיט אמת, וועט הקב"ה זיי געבין היצקה
 זייא וועלן רייה ווערין, אונ זייער האנט וועט
 גינעוועלטיגען אויף אנדערע קענטשין וידיה תהיה
 נס די מענטשין וואס האנדלען מיט פאלשקייט,
 וועט זייער פארקעגין צו גיין אונ עם וועט פון אים
 נאר גיט ווערין : (ו) דאנה בלב איש ישחנה דער קענטש
 וואס האט אנאנג אין הארצין, זאל ער זיך
 שטארקין אונ זאל די זאגן איינבייגין אונ ארויס
 קרייביג פון הארצין ודבר טוב ישמחנה אונ ער זאל
 זיכען צו דערפרייען זיין הארץ מיט אנווע זאך :

בייא הקב"ה ועשי אמונה רצונו אונ דיא מענטשין
 וואס ריידן אמת מוהען דעם ווילען פון הקב"ה :
 (ד) אדם ערום כוסה דעת דער קלוגער מענטש רעט
 גיט אלץ וואס ער ווייס, נאר ער ברעקט אפילו
 זיינע חקמות אונ וויסענשאפט אונ זאגט זיי גיט
 צו ועדער מענטש ויב גיט : יקרא אולת דער
 נאר שרייט אויס פאר אלע מענטשין דיא
 נארעשקייט וואס ער מראקט אין הארצין : (ה) יד
 חרוצים תמשול די מענטשין וואס ארבעטן אין זייער
 האנדלי אדער אין זייער ארבעט מאג אונ נאכט

עיקר תוי"ט

משנה פאה פרק ה

ברטנורה

[א] בארץ . מחובר אל נוס שיהיה שם מן הלשון . הר"מ :
 (ב) ולך זין אוודין כמו במיפא ומפרס בודו' דהפקר ב"ד
 הפקר ולהכי פטורים מן המעשרות : [ג] ונתן ב' . בתורת
 לקט ופטור (מעשרות שמן הספק נותנים לקט וספק לקט לקט
 לכל' מעשלי' : [ד] ואין ספי' הלא כמו בב"מ מ"ה פ"ט דהתם כדי
 שיעור שזרעים כהו והר"מ פ"י
 כהא מן תיבא כנמחל משמע כפי

פרק ה א גריש שלא לוקמ תחתיו, מי שחפץ
 ובגדים את העומרים למקום א' במחך השדה
 שעדין לא לקמו שם העניים את הלשק : כל הנוגעות
 בארץ לעניים . דקטוריו רבנן לפי שהגדיש על גבי
 הלשק, אפי' הגדיש חמים
 על גבי לקט על שטורים הוי
 כל הנוגע מן החמים בחרך
 לעניים (א) : הרוח שפורה
 את העמרים, על גבי
 הלשק בכדי נפילה . כתי
 שיעור שגביל לטול בשעת קצירה שם ד' קבין לכור זרע והכור הוא ל' סאין (ב) ומשום דלמר ת"ק
 אומדין כמה לקט ראויה לטעות קא משמע לן רשב"ג אין הדבר לריך אומד שכבר קטוב ועומד כדי נפילה

היות שפתי את העמרים אומדים אותה בפה לקט היא ראויה
 גשלות ונתן לעניים אדער אז דער ווינט האט פאר-
 שפרייט די תבואה אויף דעם לקט אונ ער ווייס
 גיט נוי פיר לקט אזי גינען ער זאל קענען אנוועק
 געבין צו דיא ארעמקע לייט, אזי דער דין מען
 זאל אפ שאצין נוי פיל לקט קען זיין פון אזוי
 אפערלד נוי די איי, אונ דאס דארף ער געבין צו
 דיא ארעמקע לייט רבן שפען פון גלייא' אויט רבן
 שקעון פון גלייא' זאגט נתן לעניים גבוי' גיפיה מען
 דארף נאר גיט שאצין מען ווייס וויא פיר לקט
 עם דארף זיין, אז מען האט פארנויט דרייסיג
 סאה דארף זיין לקט פיר קבין דאס איז אזוי

פרק ה א גריש שלא יקמ תחתיו כל הנוגע בארץ הרי
 הוא של עניים ווען איינער האט צו
 ואמען געקליבען זיינע תבואה אויף איין ארם
 אין פערלד, נאר אויף דעם ארם אזי גינען לקט
 נאויף דיא ער און גילעני זאגען וואס זענען
 אראפ געפאלן פון שניידן וואס זייא גיהערין
 צו ארעמקע לייט, אונ ער האט ארויף געלייגט
 די תבואה אויף די לקט, דער פאר ווייל ער האט
 גיט אפ געקליבען פרייער דעם לקט אונ גיגעבין
 צו ארעמקע לייט, דרייער האבין אים דיא רבנן
 גיקנקה אז די נאנצע תבואה וואס עם רימט אן
 אויף דער עקר זאל גיהערין צו די ארעמקע לייט

פרי"ג [ג] עם הקמה . טיול לקמון השכות עם הקמה כשנולד לקולרי' [ד] מעשר . וסוף הדין שחייב בתרומה גדולה עתוי"ט כספ' פרי"ג [ה] ונותן . וא"ל עניי הממחין עק שחוקן גדיש של עמנו דודליי גדיש עמנו נמי כער חקון שהרי יש פ"ו שכותל הפקודה מן המעשרות : (א) והשחה לרד"ל יכול לזכות לעני ואפי' כער השדה . ואפי' ר' דעגל
 שדה עמי מוזהר ללקט לקט שלו
 פרי"ג (ז) ואפי' כ"י יוס"ל ר"ל
 הכי נמי"ח פ"ב דכטורות י"ו :

בשליש סאין של זרע רגיל לישול ממנו בשעת קצירה חרבעה קצין וכך יתן לעניים : ב שבו"ת שבקציר . סייר בקצירתו שבו"ת אחת שלא קצר ורש"י אותה שבו"ת מניע לקמה אם אותה שבו"ת נקצרת עם הקמה הרי היא של כשה"ב . שהקמה מולתה

של לקט שנתערבה בגדיש . ואם מעשר שבו"ת אחת ונותן לו , אמר ר"א וכי היאך העני הזה מחליף דבר שלא בא ברשותו אלא מזכה את העני בכל הגדיש ומעשר שבו"ת אחת ונותן לו :

ללא קצין כה לא תשוב לקחתו (דברים : כד) : מעשר שבו"ת אחת ונותן לו . לפי שחייב ליתן לו דבר מתוק כמו שזיתיה שבו"ת של לקט דפטורה מה

המעשרות ואף על פי שעדיין לא נתמרת חל ממעשר עליו כמו מעשר ראשון שהקדמנו בשבלין שחל עליו שם מעשר אפי' שעדיין לא נתמרה . וכי"ד הוא עושה מביא שתי שבלים קטנים כזו השתעבד בו שבו"ת של לקט ואומר על אחת מהן אם זו לקט ומהו ואם לאו הרי מעשרותיה קטנים כזו השתעבד בו שבו"ת של לקט וכירושלמי פריך וניהוש שמא זאת השניה שקבע עליה המעשרות על החיוב ומשני שחוקן שבו"ת שליטת ואומר אם השניה שקבעתי בה המעשרות היא לקט ואינה יכולה להיות מעשר ה"ו השלישית ממעשר על הראשונה : אמר ר"א וכי היאך העני הזה מחליף דבר שלא בא ברשותו . רבי אליעזר לדבריהם דריבנן קאמר להו (א) לדידכו דפלגיתו עלי בעשיר שלקט פחה לעני שאני אומר זכה לו וחתון אמריתו דלא זכה לו . היאך העני הזה מתליף דבר שלא בא ברשותו דהא חזין ככל השדה יכול לזכות לו ואת המעט לפי דבריהם וימלא דלקט , זה לא בא ברשותו של עני אלא לדבריהם מזכה את העני בכל הגדיש ע"מ להחזיר דמתנה ע"מ להחזיר שמה שזכה לו ומלאות אותה שבו"ת שהיא לקט כהא ליד העני ויכול להחליף כההרת . ורבנן אמרי הכא עשו את שחזינו וזכה כזונה (ד) ותשביתו להאי שבו"ת של לקט כאילו כהא לידו של עני אפי' ג

אמרו : ב שבו"ת שבקציר וראשה מניע לקמה אם נקצרת

עם הקמה הרי היא של בעל הבית ואם לאו הרי היא של גניי' איין ואנג' נואם איז געבר'יען שטיין פון שטייג , וער האט אים פאר'געסין אפ צו שטיינדין פון אונ או קען ביי'נט אים איין צו די תבואה נואם איין נאך דא צו שטיינדין קען קען דעם זאנג מיט שטיינדין מיט יענע תבואה גיהער דער זאנג צום בעל הבית , און אויב קען קען ניש דעם זאנג מיט שטיינדין מיט דיא איבער'יע תבואה גיהער דער זאנג צו די אַרעעם לייט . ווארום ער דארף זיך דאך אויפקערין דעם זאנג צו געקען אונ עם שטייט אין די תורה דו וואַקסט דיה גיט אויפקערין צו געקען די תבואה נואם דו האָסט פאר'געסין

גיש לקט דארף קען דאך פון איר געבין מעשר זאל ויין דער אנדערער זאנג מעשר אויף דעם זאנג , און דעם אַרשטיין זאנג גיש ער דעם אַרעם מין אונ דעם אַרשטיין זאנג גיש ער דעם לוי פאר מעשר , דער דריטער זאנג גיש ער דעם לוי דער אַרשטער זאנג גיש לקט דארף קען דאך פון אים געבין מעשר אונ דער אנדערער זאנג איז לקט קען דאך שוין דער אנדערער זאנג גיש ויין מעשר אויף דעם אַרשטיין , ווארום דאס נואם איז פטור פון מעשר קען ניש נוערין מעשר אויף דער זאך נואם פון איר דארף קען געבין מעשר . זאנג דער ירושלקי קען זאל געקען דריי זאנגען און זאל זאנגן אויב דער אנדערער זאנג איז לקט קען ער דאך גיש ויין מעשר אויף דעם אַרשטיין זאנג ויין דער דריטער זאנג מעשר אויף דעם אַרשטיין , און גיש דעם אַרשטיין זאנג צום מין אונ דעם אנדערין זאנג מיט דעם דריטען זאנג גיש מען צום לוי אפי' רבי אליעזר ופי' היאך העני מה' מחליף דבר שלא בא ברשותו זאנג רבי אליעזר צו די חקמים נאך אייך נואם איר האלט אז דער בעל הבית קען ניש זוכה ויין לקט אַדער פאה פאר איין אַרעם מאן ועלכין ער ווי , ואזוי ווי עם איז גישמאָרען אין פרק ד משנה ט' האט דאך דעם זאנג לקט גיינער נאך ניש זוכה גינען נוער קען אויס מאהשיין דעם זאנג לקט אויף איין אנדערע זאנג אלא מזה את העני בכי הגדיש ומעשר שבו"ת אחת ונותן לו נאך ער שענקט אנועק דעם גאנצין שטייג תבואה צו איין אַרעם מאן האט דאך דער אַרעם מאן זוכה גינען אין דעם זאנג פון לקט אויף אונ דער זאך געמיט מען דריי

ללא זכה בה לענין זה שיכול להחליפה בחמרת והלכה כחכמים : ג אין מגלגלין במופח . מין קטנית דק שקורין
שאר ערבי גילבאן . רמז"ס פ"ה שהוא מין דרע שקורין לו קורטמ"ן ודומה לשטורים ואומר ר"מ שאין מגלגלין זה המין עם
לך מיני ורעיס לקזור אותם כיהר כי הלקט שהיה ראוי ליטול משאר מיני ורעיס יטול מזה המין הגרוע (ה) ומלאה מפסיד
לעניים : וחכמים מתירדים בפני שאפשר . שיטול לקט משאר זרעים כמו מן הטופח והלכה כחכמים . פירוש אחר אין

מעלים מים בגלגל מן הכור
הלקוח את השדה או
להרכיבה דע שהיה משקה
טופח עליה בשעה שהעניים
באים כשכיל הלקט מפני
שהוא מפסיד לעניים וחכמים
מתירין מפני שאפשר שישומו
ההפסד של עניים כזה ויתן
בעל השדה כפי השומא
שישמו עליו ור"י מאיר
לדאר אין מגלגלין כדעל הבית הפסדו (ו) וטול
מן העמים : ד עני היה באותו שעה . וטמור מלשם
והלכה כחכמים : ה המחלוקת עם העניים . נותן תבואה או פירות לעני כחלוף מה שלקט : שלו פטור מן
המעשר . מה שנתן לו העני שהוא של לקט שכהה ופאה : ושל עניים חייב . מה שנתן בעל הבית לעני
מתבואחו . וחיב לטמור קודם שיתן אותו לעני (ז) : שנים שקבלו את השדה . והם עניים : באריסות .
למחלה שלשים ולרכיבה הם נעשים כבעל הבית ובע"כ עני אסור בלקט של שדה דכתיב (ויקרא יט) לא תלקט לעני
אזהרה לעני שלא ילקט הלקט שלו (ח) וחיוב להפריש מעשר עני ולתת אותו לעני אחר . ודוקא כל אחד על חלקו נעשה
ואנקען אונ איין ואנג נעקמט דער אָרעם מאן אונ
צוויי ואנקען גיט מען דעם לוי אזוי ווי פ"ג ע"ר אין
ג'ישטאנען : ג אין מגלגלין בפני דברי רבי מאיר ויחזיקים
פתייו פני שאפשר מען פאר גיט צו ואקען מישין
טופח ודאם איז איין מין אָרעם) מיט אנדערע
תבואה מען זאל ווי שניידן צו ואקען . וייר עס
קען ויין אז די ואנקען וואס דארף ארויס פאלין
ווען מען שניידט וועט פאלין פון דעם טופח אונ
גיט פון די אנדערע תבואה וואס ווי וענען בעקער
וויא דער טופח . וועלן דאך דיא אָרעמע לייט
האבין שאדין . אונ דיא חכמים וענען מתיר מען
זאל שניידן צו ואקען . ווארום פון וואנקען ווייס
מען אז די ואנקען וועלן פאלין פון טופח שאמער
וועלן ווי פאלין פון די בעקערע תבואה . נאך איין
פשת איז אין מגלגלין . מען פאר גיט בעניסען
די פעלד מיט וואקער איידער די אָרעמע לייט
גייען קלויבין לקט אָרע פאה . ווארום אז די
פעלד וועט ויין נאם וועלן די אָרעמע לייט גיט
קענען קלויבין די ואנקען . ודער ווארט מגלגלין
איז דער טייטש נקלגלו איין ראד וואס מען דרייט
דער מיט ארויף וואקער פון ברנען . אונ טופח
איז דער טייטש נאם) אונ די חכמים ואגין מען
קעג בעניסען די פעלד מיט וואקער . ווארום
לייט וואקען דעם שאדין וואס די אָרעמע
לייט וועלן רוקה דעם האבין וועט ווי דער בעל
הבית דאס אנווען : ד בעל הבית שיהי עובר
פסקים למקום וצריך ליטול לקט שבהה ופאה בפשה עני ויטול
אויב אכעל הבית איז געגאנגען אין וועג פון איין
אָרט אויף דעם אנדערין אָרט אונ עם האט אים
פארפעלט אויף דער הוצאה אונ ער מוז נעקען
לקט שבהה ופאה ומעשר עני . מעג ער נעקען

ללא זכה בה לענין זה שיכול להחליפה בחמרת והלכה כחכמים : ג אין מגלגלין במופח . מין קטנית דק שקורין
שאר ערבי גילבאן . רמז"ס פ"ה שהוא מין דרע שקורין לו קורטמ"ן ודומה לשטורים ואומר ר"מ שאין מגלגלין זה המין עם
לך מיני ורעיס לקזור אותם כיהר כי הלקט שהיה ראוי ליטול משאר מיני ורעיס יטול מזה המין הגרוע (ה) ומלאה מפסיד
לעניים : וחכמים מתירדים בפני שאפשר . שיטול לקט משאר זרעים כמו מן הטופח והלכה כחכמים . פירוש אחר אין

מעלים מים בגלגל מן הכור
הלקוח את השדה או
להרכיבה דע שהיה משקה
טופח עליה בשעה שהעניים
באים כשכיל הלקט מפני
שהוא מפסיד לעניים וחכמים
מתירין מפני שאפשר שישומו
ההפסד של עניים כזה ויתן
בעל השדה כפי השומא
שישמו עליו ור"י מאיר
לדאר אין מגלגלין כדעל הבית הפסדו (ו) וטול
מן העמים : ד עני היה באותו שעה . וטמור מלשם
והלכה כחכמים : ה המחלוקת עם העניים . נותן תבואה או פירות לעני כחלוף מה שלקט : שלו פטור מן
המעשר . מה שנתן לו העני שהוא של לקט שכהה ופאה : ושל עניים חייב . מה שנתן בעל הבית לעני
מתבואחו . וחיב לטמור קודם שיתן אותו לעני (ז) : שנים שקבלו את השדה . והם עניים : באריסות .
למחלה שלשים ולרכיבה הם נעשים כבעל הבית ובע"כ עני אסור בלקט של שדה דכתיב (ויקרא יט) לא תלקט לעני
אזהרה לעני שלא ילקט הלקט שלו (ח) וחיוב להפריש מעשר עני ולתת אותו לעני אחר . ודוקא כל אחד על חלקו נעשה
ואנקען אונ איין ואנג נעקמט דער אָרעם מאן אונ
צוויי ואנקען גיט מען דעם לוי אזוי ווי פ"ג ע"ר אין
ג'ישטאנען : ג אין מגלגלין בפני דברי רבי מאיר ויחזיקים
פתייו פני שאפשר מען פאר גיט צו ואקען מישין
טופח ודאם איז איין מין אָרעם) מיט אנדערע
תבואה מען זאל ווי שניידן צו ואקען . וייר עס
קען ויין אז די ואנקען וואס דארף ארויס פאלין
ווען מען שניידט וועט פאלין פון דעם טופח אונ
גיט פון די אנדערע תבואה וואס ווי וענען בעקער
וויא דער טופח . וועלן דאך דיא אָרעמע לייט
האבין שאדין . אונ דיא חכמים וענען מתיר מען
זאל שניידן צו ואקען . ווארום פון וואנקען ווייס
מען אז די ואנקען וועלן פאלין פון טופח שאמער
וועלן ווי פאלין פון די בעקערע תבואה . נאך איין
פשת איז אין מגלגלין . מען פאר גיט בעניסען
די פעלד מיט וואקער איידער די אָרעמע לייט
גייען קלויבין לקט אָרע פאה . ווארום אז די
פעלד וועט ויין נאם וועלן די אָרעמע לייט גיט
קענען קלויבין די ואנקען . ודער ווארט מגלגלין
איז דער טייטש נקלגלו איין ראד וואס מען דרייט
דער מיט ארויף וואקער פון ברנען . אונ טופח
איז דער טייטש נאם) אונ די חכמים ואגין מען
קעג בעניסען די פעלד מיט וואקער . ווארום
לייט וואקען דעם שאדין וואס די אָרעמע
לייט וועלן רוקה דעם האבין וועט ווי דער בעל
הבית דאס אנווען : ד בעל הבית שיהי עובר
פסקים למקום וצריך ליטול לקט שבהה ופאה בפשה עני ויטול
אויב אכעל הבית איז געגאנגען אין וועג פון איין
אָרט אויף דעם אנדערין אָרט אונ עם האט אים
פארפעלט אויף דער הוצאה אונ ער מוז נעקען
לקט שבהה ופאה ומעשר עני . מעג ער נעקען

כבעל הבית ולא על חלק חברו הלך מותרין ליהן זול"ו מעשר עני : שקבל ממנו למחצה . שוכה נמחבר אבל אם חיל (שליש) מה שחטה קוצר אין לו חלק אלא בחלוט וחיוב לקט שחטה ופאה הכל על בעל השדה ואע"פ ששכחה העמרים בחלוט שכחה עמור מ"ו כאן פטור דלא קרינן ביה קלידך הויאל ולא זכה אלא בחלוט . ובר שנתנייר לאחר קלידה דחייב בשכחה לטע"ו (ט) לר' יהודה היינו משום דקרי' ביה שדך ומ"מ מהא עממה ולא מחייבינן גר בלקט מאחר שטיקוב

הלך חני' ליה לתנא לאסנורי במ"ט : ומתו"ט : (ט) עין במשה בלקטן דלא מחייבו גם בלקט מאחר שטיקוב נמחבר : (י) לומר דשכחה קלידך מהקדש נעשה לקט : [ו] במעשר עני : שמתו"ט לדברי הקדור ויש

המקבל שדה לקצור אסור בלקט שכחה ופאה ומעשר עני . אמר ר' יהודה אימתי בזמן שקבל ממנו למחצה לשליש ולרביע אבל אם אמר לו שלישי מה שאתה קוצר שדך . מותר בלקט ובשכחה ובפאה . ואסור [ו] במעשר עני : ו המוכר את שדהו המוכר מותר והלוקח אסור . לא ישכור אדם בלקט שכחה ופאה אם הוא עני : על מנת שילקט בנו אחריו . שטל ידי כן הפטול מנכה לו מן השכירות

עני פון ויין חלק אונ גים צו ראובן ריא מעשר עני . נוארום ראובן איז דאך קיין בעל הבית אויף שקעוים חלק מענ עד דאך געמען פון שקעון מעשר עני . אונ שקעון איז קיין בעל הבית אויף ראובן'ס חלק מענ עד דאך געמען פון ראובן מעשר עני חקצור אסור בלקט שכחה ופאה ויגער עני נוען אהרעם מאן האט אן גענומען אפעלר ביי אפעלר הבית עד זאל אפגשניידן ריא תבואה פון פעלד טאר גים דער ארעם מאן געמען פאר זיך ריא לקט שכחה ופאה ומעשר עני פון די פעלד אפר בני יהודה איפתי גימז שקבי טכטו דהנהה לשליש ויריבי ואגמ רבי יהודה נוען טאר עד גים געמען ריא לקט שכחה ופאה אונ מעשר עני פון די פעלד טאר אז דער בעל הבית האט צו אים גיזאגט ואיידער עד האט אן גיהויבן צו שניידן די האקסט אין דער פעלד אהעקסט . אדער אדריטיר , אדער אפעקטיר , דער פאר וואס דער נועקט אפ שניידן די תבואה פון דער גיגער פעלד . האט עד דאך שוין אחלק אין דער פעלד , דריבער טאר עד גים געמען ריא לקט שכחה ופאה ומעשר עני פון ריא פעלד , נוארום מען טאר גים געמען לקט שכחה פאה מעשר עני פון אייגענע פעלד אפילו עד איז אארעם מאן אבל אם אפר די ישיש בה שאתה קוצר שנה סתיר בלקט ובשכחה ופאה יאסיר במעשר עני אבער אז דער בעל הבית האט צו אים גיזאגט דער דאך אז די נועקט האבן אפ געשניטן די תבואה זאלסטו געמען אחלק פון ריא אפ געשניטענע תבואה אהעקסט אדער אדריטול . מענ עד געמען לקט שכחה ופאה פון די פעלד , נוארום איצט האט עד דאך קיין חלק אין די תבואה נוען ויא איז בהעפט צו דער ערד . נאר ויין חלק איז אין ריא אפ געשניטענע תבואה , אונ דער חייב פון לקט מיט פאה איז דאך נוען די תבואה איז דאך בהעפט צו דער ערד אונ דענקסטמהאל איז דאך דאס גינען געלד דעם בעל הבית תבואה , דריבער מענ דאך דער נואס שניידט געמען לקט ופאה

ומנא פורע חוכו משל עניים: אל תסג גבול עולים. כלומר אל תקרי עולם אלף עולים (יא) חיה למפרעי אלו עולי מזרים שלא תסג האזרות שכתרה שנתה ליואל מזרים (יב) ואת למפרעי עולין אלו בני אדם שירי מנכסיהו וקרי להו עולין.
 ז' כבוד כדך שקרין
 ז' לור מני יסור (יג)
 ז' ולא שכחו בעה"ב.
 כנון דכעה"ב כשה דקחי
 נכיה וכה ביה אכל כעה"ב
 ז' עיר הוי שכה אף על גב
 דהא שכו בעל הכית:
 לה לכובעות. לעשות מהן
 כמין כובע בראש סך היו
 הגילים לעשות עשרות של שבולין ולשום בראש:
 לבומסאות. איס נבזיס ובלטיס למעלה ככובעות
 אלף ככפסס למט' שאינו בראש כ"כ כמה דתמיא (דכריס
 לב) הלא הוא כמוס עמדי: ולחררה, קר מעט
 ועמך כדי לגבול גישה לעשות חרה קטנה על גבי גחלים
 לבומסאות. איס נבזיס ובלטיס למעלה ככובעות
 אלף ככפסס למט' שאינו בראש כ"כ כמה דתמיא (דכריס
 לב) הלא הוא כמוס עמדי: ולחררה, קר מעט
 ועמך כדי לגבול גישה לעשות חרה קטנה על גבי גחלים

ומאל דרריס קמא נכיס לסימין (יד) פ"א יס שקוריס התבואה ומגדיל' אותה במקיס אחד מזרים ומ"ד פייס פתיין סימין ויטמיס יומיסיס אל פתא. כלומר עניים קרוין כדכתיב ונגב ליתוס. תוי"ט: (יד) כלומר שאין שיעורו אלף כדי כו'. ומס' לא הוי שכה שפין
 מי שאינו מניח את העניים לרקוש. או שהוא מניח את אחד. ואחד לא. או שהוא מסייע את אחד מוזן. הרי זה גזול את העניים. על זה נאמר אל תסג גבול עולים: ז' העומר ששכחוהו פועלים ולא שכחו בעל הבית. שכחו בעל הבית ולא שכחוהו פועלים. עמדו עניים בבניו או שחיפהו בקש. הרי זה אינו שכחה: ז' המעמר לכובעות ולכומסאות לחררה ולעמרים
 הגילים לעשות עשרות של שבולין ולשום בראש:
 לבומסאות. איס נבזיס ובלטיס למעלה ככובעות
 אלף ככפסס למט' שאינו בראש כ"כ כמה דתמיא (דכריס
 לב) הלא הוא כמוס עמדי: ולחררה, קר מעט
 ועמך כדי לגבול גישה לעשות חרה קטנה על גבי גחלים
 לבומסאות. איס נבזיס ובלטיס למעלה ככובעות
 אלף ככפסס למט' שאינו בראש כ"כ כמה דתמיא (דכריס
 לב) הלא הוא כמוס עמדי: ולחררה, קר מעט
 ועמך כדי לגבול גישה לעשות חרה קטנה על גבי גחלים

לו בו חלק ה"מ: (יא) והזקקו ר"ל לזה משום דק"ל מאי קמ"ל מזה המפורשת בתורה לא תסיג גבול (דכריס י"ט) אמס לבי זס יחא שודיעטו שלא יסגה ממה שגבול רבותינו על פי קבלה איזוהו לקט ואיזוהו חיו. יספ מראה: (יב) וקסא ח"כ על כל מלות שכתרה יס לדרוש כן וי"ל דכתי' חיו רוחה לגבול העניים או לטקור המלות רק שמהו שלחתיס על יצווי הקב"ה דמזכר עני רש"ת נבעל הבית לחלוק במ"ס ה"כ כ"פ ח"ד אכל בלקט כ"י כתיב תעוב אותם שמה יצ"ו ויהו חיו מבין העשס לחלוק במ"ס ה"כ לכן אזכר עולי מזרים כסס שיעילת מזרים היה חון לעשס כן מלות מזרים. ת"ס: (ג) שני פסוקים פליגי כבו אמוראי בירוש' וי"ל פלוגמיהו משום דתרי קראי כתיבי בתנאי: אחד כפי' ל"ב וסב' כ"ג כ"ג

ומאל דרריס קמא נכיס לסימין (יד) פ"א יס שקוריס התבואה ומגדיל' אותה במקיס אחד מזרים ומ"ד פייס פתיין סימין ויטמיס יומיסיס אל פתא. כלומר עניים קרוין כדכתיב ונגב ליתוס. תוי"ט: (יד) כלומר שאין שיעורו אלף כדי כו'. ומס' לא הוי שכה שפין
 ז' כבוד כדך שקרין
 ז' לור מני יסור (יג)
 ז' ולא שכחו בעה"ב.
 כנון דכעה"ב כשה דקחי
 נכיה וכה ביה אכל כעה"ב
 ז' עיר הוי שכה אף על גב
 דהא שכו בעל הכית:
 לה לכובעות. לעשות מהן
 כמין כובע בראש סך היו
 הגילים לעשות עשרות של שבולין ולשום בראש:
 לבומסאות. איס נבזיס ובלטיס למעלה ככובעות
 אלף ככפסס למט' שאינו בראש כ"כ כמה דתמיא (דכריס
 לב) הלא הוא כמוס עמדי: ולחררה, קר מעט
 ועמך כדי לגבול גישה לעשות חרה קטנה על גבי גחלים
 לבומסאות. איס נבזיס ובלטיס למעלה ככובעות
 אלף ככפסס למט' שאינו בראש כ"כ כמה דתמיא (דכריס
 לב) הלא הוא כמוס עמדי: ולחררה, קר מעט
 ועמך כדי לגבול גישה לעשות חרה קטנה על גבי גחלים

מנחם ושלום עומר א': אין לו שכחה. כלומר מה ששכח כשזה בשעה שמוילך לא' מן המקומות הללו אינו שכחה דכתיב (שם כד) כי תקלור קליך כשדך ושכחת. עומר כשזה מה קליך שאין אחריו קליך אף עומר שאין אחריו עומר יאל' אלו שיש אחריהן עומר: ממנו ולגורן יש לו שכחה. המוילך מאחת מהמקומות הללו לגורן ושכח עומר בלחת מהמקומות הללו הוי שכחה: המעמר לגרש. ורובה שישארו בלחתו מקיס וסס ידוע אותם יש לו שכחה: ממנו ולגורן. ואם נמלך עליהם אח"כ מוילכס למקיס אחר לדוע אותם אין לו שכחה:

מניחים עומרים קטנים כאלו אלו מעמרים כמה כאלו בית ודנקט בגלגל ז"ל סיוולאני נחרס בגלגל:

אין לו שכחה. למקום שאינו גמר מלאכה אין לו שכחה ממנו ולגורן יש לו שכחה:

אונ ווען ער האט די תבואה געקליבען האט ער פארנעסין איין בינזול אין יו שפחה דאס בינזול האט ניש דעם דין פון פארנעסונג און דאס גיהער צום בעל הבית, נאך אפישט איז העעמר, דער שטיינער איז ווען קען שניידט די תבואה ליינט קען די תבואה צו זאמען אויף איין אָרט ביז עס קלויפט זיך צו זאמען פיר תבואה און דער נאך טראגט קען אביער די תבואה אויף איין אנדער אָרט וואס דארט קען ועט קען שוין פון די תבואה מאכין א שיייער, דער ערשטער אָרט ווערט גערופין פוכעות, ווייל דיא תבואה לינט דארטין קיילעכדיג אזוי ווי אההעל, און אויב עס ליגט אין איין גירדיגען אָרט ואין איין טאהל ווערט עס גערופין פוקסאות, ופון לשון פמוס עקדיו בהאָרטין, און אויב עס ליגט צו זאמען גייליגט קיילעכדיג אזוי ווי אמיל שמיין ווערט עס גערופין תרה, קיילעכדיג ווי אקיכול, איז דער דין אז ער האט פארנעסין תבואה ווען ער האט גיטראגין די תבואה צו דעם ערשטין אָרט דאס הייסט נישט פארנעסין, און אז ער האט פארנעסין די תבואה ווען ער האט גיטראגין דעם אנדערין טאהל צום שיייער, דאס הייסט פסט וילטון פון דעם ערשטין אָרט ביז צום שיייער יש לו שפחה דאס הייסט פארנעסין ונעמרים אז ער האט גימאכט קליינע בינזולאך און דער נאך וועט ער מאכין פון צוויי דריי בינזולאך איין בינזול און האט אזוי אבינזול פארנעסין איז דאס נישט קיין שפחה העעמר לגרש יש לו שפחה אז איינער קלויפט צו זאמען תבואה און ליינט זיי

גמרא'א ברכות דף ו' ע"ב רש"י

אחורי בית הכנסת. כל פתחי כה"ג שלהם א"ר הונא כל המתפלל אחורי בית הכנסת נקרא רשע שנאמר סביב רשעים יתהלכון אמר אבוי לא אמרן אלא רלא מוהרר אפיה לבי כנישתא אבל מוהרר אפיה לבי אָמר רב הונא כל המתפלל אחורי בית הכנסת נקרא רשע רב הונא נאָנט דער קענטש וואס דאווינט אויסקער די שוהל פון אינטען, ווערט ער גערופין ארשע שפחה פבי יתהלכון ווארום עס שמיית אין פסוק דיא רשעים גייען ארום שוהל און גייען

גימ אריין אין שוהל אפר אפי לא אָפון אלא דיא פתחי אפיה לבי כנישתא אבוי נאָנט דאס איז נאר גינאנט גינאריין אז ער שמיית מיט דעם אינטען צו דיא שוהל און ער האט נישט אויפגעקערט זיין פניו צו דיא שוהל, הייסט ער ארשע אפי פתחי אפיה לבי כנישתא

כנישתא לית לן בה. הוא גברא דקא מצלי אהורי כנישתא ולא מהדר אפיה לבי כנישתא חלף אליהו חויה אירמי ליה כמייעא א"ל כדו בר קיימת קמי מרד שלף ספסריה וקמליה. א"ל ההוא מרבנן לוד ביבי בר אבוי ואמרי לה רב ביבי לרנן בר יצחק מאי כרום זרוב לבני אה"ל אלו דברים שעומדים ברומי של עולם ובני אדם מולולין בהן. רבי יוחנן ורבי אלעזר דאמרי תרווייהו. כיון שנצטרך אדם לבריות פניו משתנות כגרום שנאמר כרום ולות לבני אדם מאי כרום כי אתא רב דימי אמר עוף אחד יש בכרכי הים וכרום שמו וכיון שחמה וזרחת מתהפך לכמה גוונים. רבי אמי רבי אסי דאמרי תרווייהו כאלו כרום בשני דינין אש ומים שנאמר הרבבתה אנוש לראשנו באנו כאש ובמים. ואמר רבי חלבא אמר ר"ה לעולם יהא אדם זהיר בתפלת המנחה שהרי אליהו לא נענה אלא בתפלת המנחה שנאמר ויהי בעלות המנחה ויגש אליהו הנביא ויאמר וגו' לנעלי: דברים שעומדים ברומי של עולם. כגון תפלה שעולה למעלה: כיון שנצטרך אדם לבריות. הוא זל כשיניס: לראשנו. להיות נוטה בנו למתרגמין כנוטה כרשיא:

כנישתא לית לן בה אצבע או ער שמיים אינקער די שוהל און ער האט אויפגעקערט זיין פנים צו דיא שוהל, לייקט ער ניט ארשע הארץ גברא דקא מצלי אהורי כנישתא אפענטש אהר אקאהל גענאוויקט אינקער דיא שוהל ויא מהדר אפיה לבי כנישתא און ער האט ניט אויפגעקערט זיין פנים צו די שוהל חלף אליהו חויה איז אלצהו הנביא פארבייגעגאנגען און האט גינעהן וויא ער דאוויקט אינקער דיא שוהל אירטי ליה פסייעא אלצהו האט זיך פאר-שטעלט פאר אפערקעשין סוחר אפר ליה און האט גינאנט צו דעם מענטש גרו בר קיימת קמי סך דו שמייקט פאר גאט גלייך וויא עס וואלט גינעהן צוויי אקער דריא מענטשין פון שוהל דאוונען מיט דעם פנים צו מערב, און דו דאוויקט מיט דיין פנים עס מורח, זעהט אים גלייך וויא עס וואלט גינעהן צוויי אקער, איין גאט אין מערב און איין גאט אין מזרח) שלף ספסריה וקמליה האט אלצהו ארויפקענומען זיין שווערר און האט אים געהרגט אפר ליה ההוא מרבנן לוד ביבי בר אבוי איינער פון דיא רבנן האט גינאנט צו רב ביבי בר אבוי ויאמרי לה רב ביבי לרנן בר יצחק מאי כרום זרוב לבני אה"ל אלו דברים שעומדים ברומי של עולם ובני אדם מולולין בהן רבי יוחנן ורבי אלעזר דאמרי תרווייהו כיון שנצטרך אדם לבריות פניו משתנות כגרום שנאמר כרום ולות לבני אדם מאי כרום כי אתא רב דימי אמר עוף אחד יש בכרכי הים וכרום שמו וכיון שחמה וזרחת מתהפך לכמה גוונים רבי אמי רבי אסי דאמרי תרווייהו כאלו כרום בשני דינין אש ומים שנאמר הרבבתה אנוש לראשנו באנו כאש ובמים ויהא אדם זהיר בתפלת המנחה שהרי אליהו לא נענה אלא בתפלת המנחה שנאמר ויהי בעלות המנחה ויגש אליהו הנביא ויאמר וגו' לנעלי: דברים שעומדים ברומי של עולם. כגון תפלה שעולה למעלה: כיון שנצטרך אדם לבריות. הוא זל כשיניס: לראשנו. להיות נוטה בנו למתרגמין כנוטה כרשיא:

פניו משתנות כגרום שנאמר ויאמרי לה רב ביבי לרנן בר יצחק מאי כרום זרוב לבני אה"ל אלו דברים שעומדים ברומי של עולם ובני אדם מולולין בהן רבי יוחנן ורבי אלעזר דאמרי תרווייהו כיון שנצטרך אדם לבריות פניו משתנות כגרום שנאמר כרום ולות לבני אדם מאי כרום כי אתא רב דימי אמר עוף אחד יש בכרכי הים וכרום שמו וכיון שחמה וזרחת מתהפך לכמה גוונים רבי אמי רבי אסי דאמרי תרווייהו כאלו כרום בשני דינין אש ומים שנאמר הרבבתה אנוש לראשנו באנו כאש ובמים ויהא אדם זהיר בתפלת המנחה שהרי אליהו לא נענה אלא בתפלת המנחה שנאמר ויהי בעלות המנחה ויגש אליהו הנביא ויאמר וגו' לנעלי: דברים שעומדים ברומי של עולם. כגון תפלה שעולה למעלה: כיון שנצטרך אדם לבריות. הוא זל כשיניס: לראשנו. להיות נוטה בנו למתרגמין כנוטה כרשיא:

ענני ה' ענני. ענני שתרר אש מן השמים וענני שלא יאמרו מעשה כשפים הם. רבי יוחנן אמר אף בתפלת ערבית שנאמר תכון תפילתי קטורת לפניך משאת כפי מנחת ערב. ר"נ בר יצחק אמר אף הפלת שחרית שנאמר ה' בוקר תשמע קולי בוקר אערך לך ואצפה :

אליהו הנביא האם נעבדאוינתם איו אויה גענאנגען אין היקעלן באמאלס האט אליהו הנביא גיבעטן זיין אייגטיגע תפלה אויה. אונ ער האט גיאנט געני ה' געני ענפער מיר גאט ענפער מיר. פאר וואס האט ער גיאנט צווייא קאהל ענפער מיר ענני שתרר אש מן השמים איין קאהל ענפער מיר עם זאל אראפ גיין אפיינער פון היקעל אונ זאל פאר- גרענען דעם גרדן וענני שלא יאמרו מעשה כשפים אונ גאך אקאהל ענפער מיר קען זאל ניט זאגן אז מיט פישוף האב איך אראפגעבריינגט דעם פיינער רבי יוחנן אמר אף בתפלת ערבית רבי יוחנן זאגט אין דיא תפלה פון מערב זאל קען אויה זיין געהייט צו דאוונען מיט פנגה שנאמר ווארום עם שמייט אין פסוק דוד הקלף האט גיאנט ה' בוקר תשמע קולי גאט אין דער פריה זאלקטו הערין מיין שמוקמע בוקר אענר דה ואצפה אין דער פריה וועל איך אנגרייטן מיין תפלה פאר דיר אונ איך ווארט דו זאלקט אן געמען מיין תפלה איך זאל קענען גיהאלטן ווערין צו אלעם נוקם :

זודר וואר דף כ"ז ע"א ת"ת דלילת יוד הא וואו הא

פתח רבי שמעון ואמר (איוב יט) גורו לכם מפני חרב כי חמה עוות חרב למען תדעו. שדון כתיב. גורו לכם מפני חרב מאן חרב. דהא חרב נוקמת נקם ברית. דהא הוא חרב קאים לאסתכלא במאן דמשקר דברית דכל מאן דמשקר דברית נוקמת דנקמין מניה הוא חרב הוא הניח דכתיב (סו) כי המה נקמות חרב. מחי עטמת בגין דמאן דמשקר דברית פריש תיאובתא ולא נטיל מאן דנטיל ולא יהיב לאתריה דהא לא אתער לגבי אתריה. וכל מאן דנטיר ליה להא ברית איה גרים לאתערא להאי ברית לאתריה. ואתברכאן עלאין ותחילין. מאן אתער להאי ברית לאתריה. כל דאתעמו וכוין בעלמא. מנא לן מהכא דכתיב וגם הקימותי את בריתי אתם לתת לכם את ארץ כנען את ארץ מגורייהם. מחי מגורייהם כמה דאת אמר גורו לכם מפני חרב. בגין דליהו אתר דאשדי מגור בעלמא זעל דא גורו לכם מפני חרב. אשר גרו בה מיומת דאתקריבו לגבי קוב"ה דחילו בה דחילו ודחילו (נ"א ודחילו דחילו) עגלה בה למיער פקודו. דחי בעלמא לא ישרו (נ"א דהא חי לא ישרו) דחילו על רישיה דבר כש לא דחיל ליה לקוב"ה לעמין לשאר פקודו. תח חי באתערו ואתחל כד אתערו ישראל לגבי קוב"ה וזווחו לקבליה מה דכתיב ואזכור את בריתי דהא דברית הוי זכור. וכדין אתער תיאובתא לאתקרא כלל דקטורא חד. כיון דהאי ברית אתער הא קטורא דכלא אתער. ואזכור את בריתי לאזדונג ליה דאתריה. ועל דא לכן אמור לגבי ישראל לחי ה' :

הלכה פסוקה יוסף דחק מוסר

הרמב"ם הלכות תשובה פ"ב מזור שמות דף כ"א ונכתב בלח"ק

(א) מטילי אימה על הצבור שלא לש"ש זה חוררה צבור בתוקף והן אבות ומתוכם ממנו חרבה וכוונתו לכבוד עצמו וכל חמציו שלא לכבוד שמים כל אחד ואחד מארבעה ועשרים אנשים אלו שמונני אף

(א) מטילי אימה על הצבור שלא לש"ש שמים די מענטשין וואס ווארפין אמרא אויה דעם צבור ואויה דעם פארזאמלונג יודין ניט פון גאטס וועגין ונייל ויאי זאלין היקען תורה אונ מצוות דה הנהיה צבור בהנהגה דעם מינגט קען דעם וואס גיוועלטיגט אויה דעם צבור מיט שטארקייט ויה ויאים ויחידים סמני הרבה אונ וייער האבין מורא אונ שרעקין פאר אים פיר ופנחו דכבוד עצמו אונ זיין קיינונג איו נאר וועל זיין פבור וכל תפציו שלא דכבוד שמים אונ זיין גאנץ בערונג איו ניט וועגין דעם פבור פון הקדוש ברוך הוא די אחר ואחר מארבעה ועשרים אנשים איו שמיני יעדער בעונג- דער פון דיא פיר אונ צוואנגיג מענטשין וואס מיר האבין געצייגלט אף זי שי שמו פישראי איו דעם חלק יעלם הפא אפילו ויאי זענען יודין פון דעקטוועגין האבין ויאי ניט אהלק צו עולם הפא :

וכס אלו פסוק עם נדח שלם יש טומאה קשה כמו טומאת הגדל ונעמה הוא וכל פסוק אלו נעמה עמו בכל מקום שהנך פסוקינה סולתה משם ולא עוד אלא שגורים מולאם רעים עליו ועל זרעו אשר יוליד בטומאתו מושכים עליו רוח טומאה וכל ידיו ישים בטומאה שגנין יסוד שלו הוא בטומאה חמורה וקשה מכל הטומאות שנעלם אבר מיד שקרב לנדח טומאה טומאה קופלת עליו דכתיב וחסר נדחם עליו ופסוקי הסוכב עם הכותית שמכניס אות כרית קודם נדחיה ובעל כח אל נכר .

מכני העוה"ב שאין לך דבר שעומד כמני התשובה אמילו שנאמר שלום שלום לרחוק ולקרוב אמר ה' ורפאתיו : (ד) כל הרשעים והפושעים והעבריינים וכיוצא בהן

גיהעקט והם אלו אונ דאם זענען דיא מענקשין השוכב עם נדה דער וואס איז משמש המטא מיט אנדה שלי יש סומא קשה בטומאת הנדה ווארום עם איז ניקא זאט אשונערע טומאה וויא די טומאה פון אנדה ונפיקא הוא אונ ער ווערט טאם וכל הקרב איז נפיקא עמו אונ ווער עם גענענט צו אים ווערט טאם מיט אים בכל פסוק שהנך השכינה הולכת משם אויף וועלכין ארמ ער גייט גייט דיא שכינה אנועק פון דארטין ויא עור אלו שגורם חולאים רעים עליו ועל זרעו אשר יוליד בטומאתו מושכים עליו רוח טומאה נאך מעהר טומאת ער ער כריינגט שלעקטע קראנטיין אויף יד אונ אויף ידע קינדער וואס ער וועט מאכין ניקארין אין דער צייט ווען ער וועט זיין טאם ער וועט ארויף ציהען אויף דעם קינד וזיין טאם פון טומאה וכל ימי יתיה בטומאה אזוי לאנג וויא ער וועט לעבן וועט ער זיין טאם שגנין יסוד שלו הוא בטומאה חמורה וקשה מכל הטומאות שבגוף ווייל זיין אויפקאהנג אונ זיין פונדאמענט איז פון אזוי אטומאך וואס זיא איז די שונערקטע אונ די שטארקסטע פון אלע טומאות וואס זענען דא אויף דער וועלט אשר מיר שגרב נדה ווארום באלד וויא ער גענענט צו דיא נדה אויפה סומא קשה עליו די טומאה פון די נדה שפריינגט ארויף אויף אים דכתיב וחסר נדחם עליו ווארום עם שטייט אין פסוק ארבע נדח זאלין זיין אויף אים והשיני השוכב עם הכותית דאם צווייטע עבירה איז דער וואס איז קונה מיט אבותית שפנייה אות כרית קודם נדחיה ספרא אהרא ער כריינגט אריין דעם כרית קודם וואס דאם איז אציכין פון גאט אין אזוי אאשה וואס איז אנגעצין דינערין אונ לייקונט אין גאט דכתיב ובעל כח אל נכר ווארום עם שטייט אין פסוק ער האט בועז גינען דיא טאקטער וואס דינט צו אפרעקדין גאט אויף דעם זאגט דער פסוק ותעבדה געשיתה ביישראל אמיאוסה נאך

(ב) ויש עבירות קלות מאלו ואע"פ כן אמרו חכמים שהרגיל בהן אין לו חלק לעוה"ב וכדאי חזן לחרוק מהן ולדחות ואלו חזן המכנה שם להכירו והקורא להכירו ככדוריו והמלכין פני הבורו כרבים והמחבבין בכלן הכירו והמכנה תלמידי חכמים והמזהר בכותבו והמבזה את המועדות והמחלל את הקרשים : (ג) כד"א שכל א מאלו אין לו חלק לעוה"ב כשמת בלא תשובה אבל אם שב מרשעו ומת הוא כעל תשובה והרי זה

כפר בעיקר כל ימיו ובאחרונה שב יש לו חלק לעוה"ב שנאמר שלום שלום לרחוק ולקרוב אמר ה' ורפאתיו : (ד) כל הרשעים והפושעים והעבריינים וכיוצא בהן

(ג) ויש עבירות קלות מאלו עם איז דא קריינגערע עבירות פון דיא עבירות וואס מיר האבין דא געציילט ונאף זי פון אמרי חכמים פון דעקסטונענין האבין דיא חכמים גיאנגט שהרגיל בהן דער וואס איז געוואהקט צו טאקאן דיא עבירות אלע מקהר אין יו חלק זענען חקא האט ער גיט אחלק צו עולם הקא ואלו חזן דאם זענען די עבירות הפנייה שם גבוי ער גיט זיין חקר אמיאוסין זאמען והקרא גבוי גבוי אדער ער רופט זיין חקר מיט אמיאוסין זאמען וואס איין אנדען ער האט אים גיגעבן דעם זאמען והפליג פני הבורו כרבים אז ער פארשעקט דעם פנים פון זיין חקר צווישען פיה מענקשין והסבבד קליין חבוי ער האט כבוד דורה זיין חקרים שאנדע ווייל זיין חקר האט גיט וואס ער האט דריבער איז זיין חקר פארשעקט גינארין אונ אים האט מען גיגעבן כבוד אונ ווען ער וואלט גינען אליין אן זיין חקר וואלט מען אים גיט גיגעבן דעם כבוד והפכה פלטידי חכמים אז ער פארשעקט די תלמידי חכמים והפכה בכותבו אז ער פארשעקט זיינע רבים וואס האבין מיט אים גילערונג תורה והפכה את המעדות ער פארשעקט די נמים טובים ער האלט דעם יום טוב אזוי ווי אנוואכן טאג ער טומא גיט אן קיין שענער מקבול ער קטט אזוי ווי ער קטט אנוואכן טאג והפכה את הקדשים אלע הייליגקייט זענען ביי אים ווי פראקאן זאלין :

(ג) בזה דברים אמרים שכל אחד מאלו אין לו חלק לעוה"ב חקא ווען זאגין מיר אז יעדער מענטש פון דיא אלע מענקשין וואס זענען דא געציילט האבין גיט עולם הקא כשמת בלא תשובה אז ער איז געשטארבן אן תשובה אכל אם שב מרשעו ומת אכער אז ער האט נישטאן תשובה אויף די עבירות אונ איז גישטארבן הוא בכל תשובה הייסט ער אכעל תשובה והרי זה סגני עולם חקא איז ער אויף פון די מענקשין וואס האבין עולם הקא שאין דך שיער בפני תשובה ווארום עם איז ניקא אעבירה וואס צו איר נאל גיט העלפין תשובה אמילו כפר בעיקר די ימי אפילו אזוי לאנג ווי ער האט גילעקט האט ער געליקונט אין גאט ובאחרונה שב אונ אין לעצמין האט ער נישטאן תשובה יש לו חלק לעולם הקא פון דעקסטונענין האט ער אחלק צו עולם הקא שנייט ווארום עם שטייט אין פסוק שלום שלום לרחוק ולקרוב אשר ה' ורפאתיו וואס איז גינען ווייט פון אים אונ צו דעם מענקש וואס איז גינען וואס איז גינען ווייט פון אים דיא נשכיה איז פון וויא קראנק גינען : (ה) כל הרשעים והפושעים והעבריינים וכיוצא בהן אלע רשעים וואס

ולא יס קנאה לפני הקב"ה נקלטה הכרית קודם שסוף סוד עם הקדוש וסוד האמוני. מי שמכניס אות כרית קודם כניסת ספרה אחרת כללו משקר עשמו על הקב"ה המפקד בחותם המלך משקר כמלך לא יס לו חלק באלהי ישראל אם לא כתשובה רבה ותורה. הורם נתיב הקב"ה. כ' ילינו ויחזירנו כתשובה עלימם כ"ר :

שחורו בתשובה בין בגלוי בין במסמוניות מקבלים אותו שנאמר שובו בנים שובכים אע"פ שעדיין שובב הוא שהרי שבתו שב ולא בגלוי מקבלין אותו בתשובה: השלישי הורגו כיו העובר שאלמו מעוברת וגורם להרגו נמטיה

וּנְוֹאֵם הָאֲבִיּוֹן גְּעוּיֵנְדִינְטְם צו זײַער פֿאַרְהוּ אונ אַלע וּנְוֹאֵם הָאֲבִיּוֹן גְּעוּיֵנְדִינְטְם גַּענין גַּאט צו דער צווערען אַרײַם אונ אַלע וּנְוֹאֵם הָאֲבִיּוֹן גִּיט מַקְבִּיִּים גִּינען דִּיא תּוֹרָה וּנעגן וועלכע זאך עס איז שחורו בתשובה אז זיאי האבין צוריק ג'קערט צו גאט מיט חרטה אויף זייערע זינד בין בגלוי בין בפסמינות סאיי זיאי האבין חרטה עפענמליך. אַלע עפענמלין האבין גינעהן ניין תשובה. אונ סאיי זיאי האבין חרטה אין דערשטיל וואס קיינער ווייס גיט מקבלין איהן נעמט מען. זיאי צו אונ מען גיט זיאי עולם הקא שגאמר שובו בנים שובכים ווארום עס שטייט אין פסוק קערט צוריק איר ויילרע קינדער אף על פי שעדיין שובב הוא אפילו ער איז גאך וויילר שחורו בקרה שב ווארום ער האט דאך גיטאהן תשובה אין דער שטייל ווא בגלוי אונ גיט עפענמליך. פון דעסטוועגן מקבלין איהו בתשובה נעמט מען אים אן מיט דיא תשובה :

אִיז גִּיטֵאָהֶן גִּינוֹאָרִין בִּי דִּיא יוֹדִין וְלֹא יֵשׁ מִנְּאֻחַ לְפָנֵי הַקֹּדֶשׁ בְּרִיד הוּא מִקְנֵאֻחַ הַבְּרִיחַ קוֹדֶשׁ גַּאט אִיז אויף קיין עבירה גיט אזוי לשטארק ביין וויא ער איז ביין אויף דיא עבירה פון זנות אז מען איז מ'מאמ דעם ברית קודש שחוי סוד שם תקדוש וסוד האמונה וייל דאס איז דער סוד פון דעם הייליגען גאמען פון גאט אונ דער סוד פון דיא אמונה מי שכתבים אות ברית קודש ברשות ספרא אחרא דער וואס בריינגט אביין דעם ברית קודש אין אאשה וואס איז אנגעזין דינערין פארו משקר בשמו של תקדוש בריד הווא איז גלייך וויא ער וואלט געלייקונגט אין דעם גאמען פון גאט המשקר בחותם הפדג משקר ביד דער וואס לייקונגט אין דיא חתימה פון סלך לייקונגט ער אין דעם סלך יא יש יו חלק באהי ישראל ער האט גיט אהלך אין דעם גאט פון דיא יודין אם לא בתשובה רבה ותורה סידרין מיט אנרויסע תשובה אשטענדיגע נועט מען אים מוחל זיין דיא עבירה השנישי דיא דריטע עבירה איז התרגי בני העובר שאשמו סעוברת ער הרגת זינע קינדער. ער הרגת דאס קינד וואס זיין ווייב איז מיט אים מעוברת וגורם להרגי בפניה ער בריינגט צו דעם ער זאל הרגן זיין קינד אין דיא מוטערס בויה הידס בנין תקדוש בריד הווא ער צו ווארפט וואס גאט גיבאהם ה' יצילנו ויחזירנו בתשובה שלמה גאט זאל אונ רעקטין אונ זאל אונ צוריק קערין צו זיך מיט א אמתה אונ אנאנצע תשובה פו זיי רצין אזוי זאל זיין דער ויילען פון גאט :

וארא יום ב תורה

אונקלום

לחשף סתת דיא יהוה נפש י' יה יהו יהוה. רח יוד הא ואו הא. נשבת יהוה חת יחידה ר' המלי ירד אל שם בין שבעשה בניקוד חולם :

וְאָעִיר יִתְכוֹן לְאַרְעֵאֲדִי ח וְהִבֵּאתִי אֶתְכֶם אֶל־הָאָרֶץ קוֹיִמִית בְּמִיכְרֵי לְמִיתָן אֲשֶׁר נִשְׁאֵתִי אֶת־יְדֵי לְתֵת תולדות אהרן : 102411. ספרדני ק"א :

שפתי חכמים

רשי"ו

(ח) נשאתי את ידי. הרימותי להסעב כ בכסאי : ב (ג"ל) כללו אמר ליסעב נמלכותי כי הכסא מורס על המלכות פירוש לתורת אלהים

(ח) והבאתי אונ איה ניער איה בריינגען צו דעם לאנד אשך וואס איה האב אויף גיהויבין מיין ספר הישר די יודין איז זייער שלעכט די ארבעט איז אויף ניי שווערער גינוארין. האט משה גיטאנט צו הקב"ה פאר וואס האמטו שלעכט געמאכט צו דיא יודין פון דיא זייט וואס איה בין געקומען צו פדעה אים זאגן ער זאל די ארין ארויס שקעט פון מקצרים האט ער גאך שווערער געמאכט דיא ארבעט אויף דיא יודין. האט הקב"ה גיטאנט צו משה דו וועסט זעהן ווי איה וועל שלאגן פדעה אונ די מקצרים מיט גרויסע סכות

אֲתָהּ לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב
 וְנָתַתִּי אֶתְּהָ לָּכֶם מוֹרֶשֶׁה אֲנִי
 יְהוָה: ׀ וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה בֵּן אֶל־בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל וְלֹא שָׁמְעוּ אֶל־מֹשֶׁה
 מִקְצֶר רוּחַ וּמִעֲבֹדָה קָשָׁה: ׀ פ

יְתָה לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק
 וּלְיַעֲקֹב וְאֵתָהּ יְתָהּ לְכוֹן
 יוֹרְתָהּ אֲנִי: ׀ ׀ וּמִלֵּיד
 מֹשֶׁה בֵּן עֵם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 וְלֹא קִבְּלוּ מִן מֹשֶׁה מִעֵק
 רוּחַ וּמִפְּוֹחֶנָּה דִּתְהָ

תולדות אהרן

ונמתי חוטה . כמלא קיו קית :

בעל המורים

(ח) מורסה . כ' כמסוי' דין ולידך מהם מורסה קבלת יסבך
 שככות הסורס וישו הליך כדמייב ויתן להם חלרות גוים כעבד
 ישמרו חקי' ותורומי וילצרו וכתיב מורסה ולא כתיב ירושה רמו
 שמורשים ולא יורשים שלא ינכסו לארץ : (ט) מקצר . חסר ויז'
 רש"י

(ט) ולא שמעו אל משה . לא קבלו ל תחמוין :
 מקצר רווח . כל מי שהוא מילר רוחו ושיממו קלרה
 ׀ ואינו יכול להרחיך כשיממו . קרוב לענין זה שמעתי
 כפרשה זו מרכיב ברוך בר' אליעזר והביא לי רחיה ממקרא
 זה (ירמיה עז) כפטים הוואת הודיעם את ידי ואת צבורתי
 ידעו כי שמי ה' למדנו בשהקב"ה מאמין את דבריו אפי'
 לטורענות מודיע ששמו ה' וכ"ש ב האמנה לטובה .
 ורבותינו דרשו (ש"ד סנהדרין קי"ח) לענין של מעלה
 (שמות ה) שאמר משה למה הרעוטה ׀ אמר לו הקב"ה
 הכול על לדבדין ולא משתכחין יש לי להתאונן על מיתת
 האכות הרבה פעמים נגליתי עליכם באל שדי ולא אמרולי
 מה שמך ואתה אמרת מה שמו מה אומר ע עליהם : וגם
 הקב"ה וגי' . וכשקם אברהם לקבור את שרה פ לא
 מלא קרקע עד שקנה צ' דמיים מרובים . וכן ביאת
 ערערו עליו על הבארות אשר חפר . וכן צביעק (בראשית
 לג) ויקן את חלקת הגדה לנטות האלו ולא הררהו אחר
 מדותיו ואת חמרת למה הרעוטה . ואין המדרש מתייבש
 אחר המקרא מפני כמה דברים הוהת שלא נאמר ושמי
 ה' לא שאלו לי ק ואל"ה לא הודיעם שכך שמו ר הרי
 חתלה כשנגלה לאברהם וכן בכתרים נאמר חגי ה' אשר
 האלחתיך מאור ככדים ועוד היך המיכה נמשכת

רשבים
 (א) ולא שמעו אל משה . עתה ועפ"י שתאמינו
 מהחלה ברכותיב ויאמן העם . שהיו כסובים לגוה
 מעבורה קשה והנה עתה הכביד עליהם יותר :
 ועולה כמנין ת"ל לומר עטוף ת"ל שנה ילצו שנאמר ויהי
 שפתי חכמים

כמו רק כסוף אנלל מתך : צ' ושמעו וז' לטון קבלה הוא ר"ל
 כשיחלו מן כגוולס לפי שסברו שאל"ה נלמס חסם מעבורה
 קשה ולא משה פי' אל תחמוין משה : ׀ והיו כאלו ככתב
 ולא שמעו אל משה חלה גדולה ומעבורה קשה אלל כשכיל זה
 נקט מקורר רוח דרדך על מילר להיות כשיממו קלרה :
 ב' נקט שמחיל לו רחיה חמה שפי' לעיל ויחמר אלל חגי ה'
 שפירושו נאמן לשם עבר וכו' שהרי שפי' לטורענות מודיע ששמו
 ה' מנ"ש המלמס לטובה רואה דמך לומר דמך טובה מודיע ממדת
 טורענות : ׀ ר"ל עידיכ אלהים קחי על עיני שמוחלה דלפי'
 רש"י וידבר אלהים אל משה קחי אלהם הרעוטה אלל ויחמר אלל
 חגי ה' וכל הפרשה קחי אלהם על שלחתי כדפי' נמי לעיל אלל
 לטורעם רבותיו קחי הכל אלהם הרעוטה ואל"ה והא חת"כ
 מפרשים שקחי אלהם שאמר משה מה שמו מה אומר אלהים וי"ל
 דכשיל תהייסו דבר חמו משפט והא דנקט כחתלה שקחי אלהם
 הרעוטה משום ללמס הרעוטה עיקר וגרם סכל ואנב חונת
 עיקר הוכיחי גם לו ואמר לי מה שמו ותדע לך שהרי לא דבר
 חמו משפט אלל חמו שאמר למה הרעוטה ולמה לא דבר חמו
 משפט כי כדבר אלל חמו שמו חמו תומר אליהם אלל ודאי זה
 גרם סכל : ע' (נח"י) שמעתי וכו' כדן ללמס היא הוונת כשלא
 משה שאל ידע שם שם משמותיו ית' סולך ואלל אלל האכות
 הרבה פעמים נגלה להם חתי שישאלו ע"ש שהרי גם משה
 לא שאל כשכיל עמו אלל כשכיל ישאל ואל"ה ואל"ה ע"ש .
 וז"ל דפי' דפי' דפי' דפי' דפי' דפי' דפי' דפי' דפי' דפי' דפי'
 כפי' ה' שמום שם העלם ושמי כדבר ר' באל שדי שמום שם
 הוואר אפי' ה' הרסו חמר מדותיו חגי ע"י שאלתי מה אומר
 אליהם קודעתי ששמי ה' ואפי' הרסתי קודעתי : ׀ וז"ל שמיים
 הפסוק לפי פי' רבותינו : ר"ל וגם קיומתי את כתיבי חתם
 חתם להם את הליך ולא קיומתי כיומים שהיו זריכין לקנות
 כדמיים יקרים ואפי' אל הרסו וכו' : ר' ל' כיון שפירושו של
 ולא שאלו לי מה שמך היל' ושמתי ה' לא שאלו לי כמו שאלתי
 כמו לא שאלו לי מה שמך הוא הוסיפם שכך שמו היל' ושמתי ה'
 שאלו לי הרי חתלה כשנגלה לאברהם כיון בתכרים נאמר לו חגי ה'
 רש"י דמשמע אלל שמו הודיע להם ששמו אלל ויתכן להוסיף עליו ולא אמרו לי מה שמך כמנין ששמו שוב אלל היה להם

פירוש לתורה אלהים

האָמַם צו שְׁוֹעֲרֵין יְתָה צו גַּעבִין וַיֵּא צו אַבְרָהָם
 אונ צו יִצְחָק אונ צו יַעֲקֹב וְיַתְמִי אונ אִיך נועל
 אִיך דַּאם לְאַנְד גַּעבִין צו אַרְוֶשָׁה . וַיֵּארוּם
 אַי אִיך בִּין נָאמ אונ אִיך בִּין גַּענְלִיבַם
 קָמִים צו וַיִּין מִיִּין הַבְּקָטָה : (א) ׀ וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אונ

כבוד אונ ער נועם מוין ארוים שינקען די יודין פון מקצרים .
 משה אונ אהרן ווענען גיווען אין מקצרים צו אונקען מיט
 אלע יודין . אונ די מקצרים האבין פארבישקערט דאס געבין
 פון די יודין מיט ווענען שווערע ארבעט . דערווייל איז
 אונקען געגאנגען צוויי אהרן אונ הקב"ה האט פאר דיא
 יודיקס וועגן גאר ניש גיטאקן . אין סוף שאלטען יאהר

ספר הישר
 האם הקב"ה נאך אפאה" קעלשיקט משה מיט אהרן צו
 פרעה ער זאל ארוים שינקען דיא יודין פון ויין מאנד . אונ
 פרעה האט זיי ניש גיוואלט ארוים שינקען . הקב"ה האט
 אָנגַעוויבִּין שְׁלָאָמִין פֿרַעָה מיט שְׁאָמַרְקֶע כּוּחַ , דַּאם
 גְרַשְׁטֶע אִיז גַּעוֹנֶען הַקְבִּי"ה האט גְלַעֲשִׁיךְ דוּךְ אַהֲרֹן עַר
 זַא' מיט וַיִּין שְׁשַׁעְטִין אַקְלָאָם סְאָקִין אִיך דַּעַם סִיּוּי גַּיָּוִם .
 וועט

קָשִׁי עֲלֵיהֶוּן : י וּמִלִּידֵי יי
 עִם מֹשֶׁה לְמִימְרֵי : יי עוֹלָה
 מִלִּיל עִם פִּרְעֹה מִלְכָּא
 דְּמִצְרַיִם וַיִּשְׁלַח ית פְּגִי
 יִשְׂרָאֵל מִצְרַעֲיָה :

י וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר :
 יי בֹּא דַבֵּר אֶל־פִּרְעֹה מֶלֶךְ מִצְרַיִם
 וַיִּשְׁלַח אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרְצוֹ :

רש"י

שפתי חכמים

ש דכרבים שהוא סומך לכתן וגם אני שמעתי וגו' לכן אמור לכני ישראל. לכן אני אומר יתישב המקרא על פשוטו דכר דכור על אופניו והדרשה תדרוש שנאמר (ירמיה כג) הלא כה דכרי כלש נאס ה' וכסתיב יסוף סלע מתחלק ל לכתה נילואות : פוא גורס שיעשה לסס כס זפ אף שאינס הנונים : ת ר"ל מתחלק דף פ"ח והסופוטת הקשו על פירושו ומפרטים כענין אחר ע"ש :

פירוש לתורת אלהים

אָמַרְס נִיט גִּיקְאָנְטַמ חַאפִּין אִיוּ וַיִּיא גִּיט אִיוּן
 גַּענַאנְגֶּען וַאִם מֹשֶׁה חַאט וַיִּי גִּיוֹאנְטַמ : (י) וַיְדַבֵּר יי
 דַּאט גַּאט גִּירַעַט צוּ מֹשֶׁה גַּאמֵר אונ גַּאט

ספר הישר

יָזַעַט פּוֹן דִּי וַאִסְקֵר וַעֲרִין בְּלוֹט , אונ גַּם אִיוּ אִיוּ גִּיעֶען
 אַלְעַ וַאִסְקֵר וַאִם אִיוּ גִּיוֹעֵן אִיוּ מִצְרַיִם וַעֲרֶען גִּיוֹאֲרִין
 בְּלוֹט . אַלְעַ וַאִסְקֵר וַאִם וַעֲרֶען גִּיוֹעֵן אִיוּ בְּלוֹט וַעֲרֶען
 אִיוּךְ גִּיוֹעֵן בְּלוֹט , אַלְעַ שְׂיַי וַאִם וַעֲרֶען גִּיקְנַעֲטִין

תרגום

נביאים יחזקאל כח

לחמשיך מנה דוא צבאות נש צ צב צבא צבאו צבאות רוח יהוה נשמה דנצח אדני נשמה דהוד יהוה חיה יחידה דנצח יהוה חיה יחידה דהוד אל שם ב"ן שבעשיה :

א וּנְמִשְׁתִּיךְ הַמִּדְבָּרָה אֹתָךְ וְאֵת פְּרִדְגַת יְאִיךְ
 עַל־פְּנֵי הַשָּׂדֶה תַפּוֹל לֹא תֹאסֵף וְלֹא תִקְבֹּץ לַחִית
 הָאָרֶץ וְלַעֲוֹף הַשָּׁמַיִם נִתְתִיךְ לְאֹכְלָהּ : ב וַיִּדְעוּ בְּלִי־
 יִשְׁבֵי מִצְרַיִם כִּי אֲנִי יְהוָה יַעַן הִיוֹתֶם מִשְׁעַנְת קִנְיָה
 לְבֵית יִשְׂרָאֵל : ג בְּתַפְשֵׁם בְּהַ בַּבֶּפֶךְ תְּרוֹץ וּבִקְעַת
 לָהֶם כִּלְכִּיל וּבַהֲשַׁעְנֶם עֲלֵיהֶם תִּשְׁבֵּר וְהַעֲמַדְתָּ
 לָהֶם כִּלְכִּיל מִתְנַיִם : ד לִכֵּן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הַגָּבִי
 מִבְּיַא עֲלֵיךְ חֲרֹב וְהִכְרַתִּי מִמֶּךָ אֶדָם וּבַהֲמָה :

* וַאֲרַשְׁיָךְ לְמִדְבָּרָה יִהְיֶה
 וְיֵת כָּל שְׁלִטוֹנֵי הַקִּסְפָּה עַל
 אֶפְרַיִם חֲקֵלָא תַחְרָמֵי גְבֻלְתָּךְ
 לֹא תַחְקִינִישׁ וְלֹא תַחְקִיבֵר
 לְמֵת אֲרַעֲא וְלַעֲוֹף דְּשָׁמַיָא
 חֲסִרְתָּךְ לְאִשְׁהִיבְצָאָה : ב וַיִּדְעוּ
 כָּל וְחַבְרֵי מִצְרַיִם אֲרִי אָנֹכִי יי
 חֲקִיף דְּהוּוּ חֲקִיף חֲקִיָּא רִשְׁעִיא
 לְבֵית יִשְׂרָאֵל : ג בְּאִתְקַנְיֹתְהוֹן
 דְּךָ בְּיַד מְלָךְ מִקִּיף תַּחְמַמֵּר
 וַיִּכְבַּד בֵּית רוֹם צִיגִי הוּוּן
 וּבִקְעַתְמִכּוֹתְהוֹן עֲלֵךְ תַּחְבֵּר
 וְלֹא תְהִי לְהוֹן לְבֵית סוּקְקוֹן : ד

סבכה קרי

דָּבָר בְּרָגוּן אָמַר יי אֲלֵהֶיִם הָא אָנָּא מִיַּתִּי עֲלֵךְ דְּקַמְלִין בְּחַרְבָּא
 (אֲשִׁיצִי מִנָּךְ אֲנִישָׂא וּבְעִיקָא :

רש"י

מצודת דוד

(א) ונמשתיך המדבר אתך ומתן לשון הסופל כאכדן הדגים שהוא כבאליס על פי כספ ור"ל שזכלה אורחו ואת עמו מן הסולט : על פני השדה תפול. נעת מה נחמה ולא תאסף אל הקבר : (ב) כי אני ה' . נהאמן נלסל נמוז : יען . על פי היו לביט ישראל כמו המשענת שעל הקי' שאין בו די לנשטין את השוען כי בקל ישכר ויתרונן : (ג) בחמשם בך . נעת אחוה כך כקף נשברת ומדודי השברתי' נכנסו כקקף ונקשו אוחו : והעברת להם כילכיל נשכר עמדת כל המתנים לסיח עומדים זקופים כדרך פשוטם כלי משענת ופי' שהשעילי המשענת אחר לשון הסופל בו ור"ל הנה נכנסת להם עורס מול האויב ולא עורת להם ופי' אי"כ נכנסתך להם לרעה כי ע"ז הסופין האויב לחרות בהם :

דעם פירוש עברי סייטש געפינט מען ביא דער הפסורה פון דער וואך :

להמשיך מיסוד ומלכות ד'א' ש'ין דלת יוד נ'ש' ש'ין ש'ין דלת יוד רוח יאהרונהי נשמה דיסוד א אד' אדנ' אדני נש' אדני רוח אלף דלת נון יוד נשמה דמלכות י' ה' ו' ה' חיה יחידה דיסוד ו'ה' חיה יחידה דמלכות אל ש'ם ב'ין שבעשה:

י'תר מרעהו צדיק ודבר רשעים פתעם: ב לא יתרחק א טב מן חברה צדיקה רמיה צידו והון אדם יקר חרוץ: ג בארח צדקה חיים להון: ד לא נסמך צדא לנכרא נכילא ומוליה דבר אגש דהקא יקרא: ג ב'ארחא ש'מע ג'ערה:

דצדיקא חיי ואורח דעוקא לא למוהא: ד בר חסיא מקבר מרוקא דאקא וקרא מקמא קא מקבל בעתא:

מצורת דוד רש"י (א) יהר . הלדיק יס לו יתרון ומעלה מרעשו שאינו לדיק אבל דרך רשעים המלכות היא מתעם את הרשעים לחסו כדרכם ולא יפנו אל היתרון ההוא: (ב) לא יתרחק . דרך הלזל לתרוך ראשי כמי שהופות לכל ישופו ממנו אבל הרמאי לא יתרחס על כי המה נראים יפוס כלשבר כנפלים ונח לרמות את הנוקמי וכעבור זה יאבד הכל כי יעשו להם והוא לחסל על הקופץ וד מלכת מה מהונו ללדקה כי יפסד את כל מהונו: רהון . אלל שהון על אדם יקר המפריש מהונו לזל שהון ההוא הוא חרוץ ר"ל מוכר שבושית המתקיים לזמן מרוב' ולא יפסד כשאר מיני מתכות ור"ל עשרו מתקיימת: (ג) באורח . ההולך כלורת דקה ימלא חיים: ודרך . כדרך נתיב הלדקה לא ימלא את המות . וכפל הדבר נ"מ"ש: (ד) בן חכם . אם נרעה חכמה כלדס עולמי טעם מוסר האל ולא נתחכם ואם נראה טהול לן כולאי לא קבל גערת האל שבושיו: פירוש ע"ש

(א) יתר מרעהו צדיק אינו צדיק ועתה ד'א' מעשים טובים ונאם זיינע חברים וד'א' צדיקים טוהען, וייר, ער קאהן נאך מער מעשים טובים פון זיי ודבר רשעים פתעם אונ בייר רשעים איז אויף אזוי איין רשע ועתה ד'א' שלעקטש ונאם זיינע חברים ודי רשעים טוהען, טוהקט ער נאך מער פון זיי, כיו ער ווערט פארקלאנדעט און ד'א' שלעקטס אז ער קען שוין גיט מאהן השובה: (ב) לא יתרחק רמיה צידו דער מענטש ונאם האט געפאנגען זיין רייכקייט מיט שווינגריי אונ פארשקייט, וועט ער גיט לאנג קוקען אויף זיין רייכקייט, אדער ער וועט אנוועק גיין פון זיין רייכקייט, אדער זיין רייכקייט וועט אנוועק גיין פון אים ועיין מלביסו והון אדם יקר חרוץ אקער דער מענטש ונאם זיין פארקמעגן פארדינט פון ערליכען האנדיא אדער פון ערליכע ארבעט זיין פארמעגן איז טייער, אונ עם איז שווער צו פארלירען אזוי אפארמעגן: (ג) בארה צדקה חיים דער מענטש ונאם גיט אין וועג פון צדקה, ער מיהט שפענדיג צדקה, גיט נאר אקאהל מרעפענדיג גיט ער צדקה, נאר ער גיט שפענדיג צדקה, וועט ער לאנג לעבין וככ"ב י"א ודבר

משנה שבת פרק יד ברמנורא פרק יד א שמונה . הכולל והעכבר כו' . המניין כס' . פרק יד א שמונה שרצים האמורים בתורה . הצדן והחובל בהן חייב . ויהי כיום השמיני: הצדן חייב . שיש נמנין לנוד: והחובל בהן חייב . דיש להן עור והוא לה חכוי' פרק יד א שמונה שרצים האמורים בתורה ד'א' אכט שרצים ונאם שטייען אין ד'א' חכוי' וההנשמת והצב מצדו ויחביו ג'ון מידי נוער ע"ש

שאינה חחרת ותייב משום מפסק שהוא תולדה (ה) דש
אי נמי כיון דיש להו עור נכבד העור כדמ הגלר בו
ותייב משום לובע: ושרא שקצים ורמשים. כגון
מולטים ומזומות ועקרבים: ההובל בהן פטור.

לדון להו עור: שרא
לצורך פטור. ולדון במין
לצוד (ב): היה ורעו
שברשותו הצדן פטור.
שהרי נלדים ועומדין הן:
וההובל בהן חייב. דיש
להו עור. ואין ההובל חייב
ככל הני דמתיב במתני' אלא
בלרד' לדס (ג) אבל אם לא
חבל אלא להזיק הוי כ"ל אן
המקלקליט מועטים: מי מלח
עושי' הידמי. מי מלח
מרוכבם שטמנים לתוך ירקות

(ה) וכן שהוא מפסק אותו דבר ומכיליו מחכירו: (ב) כ"כ רש"י
הלוטין כ"י שאינו דל"ץ ואוכל לנודק נמי לנפטר
דלא י"ל דלפניו במינו נלוד פטור משום דהוי משל"ל וכתיב ה"ן
אשר כ"י ברישא דלדנו תייב אלא לנודק אלא שחז"ן שרשים אין
דרכם להזיק ולפיק כל ידמת' לנודק אכל אר"י דרד' נלודק שלא
יזיקו ומתני' ר' שמעון הו"ל

דמשל"ל פטור ושימה על הר"ב
והר"מ שלא כחזו שאינה הלכה:
(ג) גמ' ולפי' כמכח משום מפסק
יורח שצריך לדס כדי להאכל
ולכבוז אכל לפי' שמי' משום
אזכ ורזינו ואל' י"ל כגון שרירי
וניחא ליה שיהיה נכבד בעשרו
ודנקט להאכלי לנלבים חלה
ומתרי נקטו שטמ' ופי' דמתר'
הא דחייב בנדרה חסד אר"י
שלא יז"ל ולא נחקיינו מתכנתו
עי' פ"ב ח"ב (ד) ה"ק א"ל
בכרייתא ורובין מ"ל שאין לנאמר
משום מעבד אלא כשטמנה כח
בדבר שמועד להתקיים כח
הכבשים שהפחא דמי לעבוד אכל

שכובשין אותו להתקיים: אבל עושי' מו
מועטים כדי לעבד כהן פמו או לתוך התכבול: והלא
היא הילמי בין מרוכה ובין מועט. כלומר אם
המרוכב' אסורי' אף המועטים אסורים דלמחרת מלאכה
מרוכב אסורה ומלאכה מועטת מותרת אלא (ד) אלו
ואלו אסורים מפני שאלה כמעבד ומתקן את האוכל

לנודק אכילה נשכחו לא דמי לעבוד עור: (ה) ומשום דלדרי
במי נולח ספק עשוי' לתקן אוכל ואינו דבר מאלל בעלמו נקט
ינמי להני שאיין מאלל ממש ואבנן נקט נמי איך שיש כהן
דלפאה: וכתיב המניד כפ"ח דכל אלו הדיוטין כן כדנתי שאינו
מועיל לתשכב ולא חולה דהתן כמי' פ"ח דיומא דתושב כדברנו
שנולד לו סם בחור פיו משום ספק נפשות: [א] כל האוכלין.
לחמי' עמול לשיני' וכרשיני' לבני משין כלומר שקשה להם וסד"א

היתון כדמי שיקיים: ואלו הן המותרין גורן שמו' כתוך המי': בתחל'. קודם שיתן המלח או נתון
שמן בתחלה לתוך המלח קודם שיתן את המים דהשמן מעכבו שאין המלח מתערבב עי' פס המים ומתני' את כחו
אכל לא את יתו מים ומלח בתחלה וחס"כ את השמן דמשעה שנתון מים ומלח יחד הוא כראה כמעבד ואין הולכה כר"י:
ג אוכל יון. מין אוכל גדל בין הקוליס וממית התולעים שטמנים: שאינו מאכל בריאים. ומכוח המלח
דלרפואה אכיל ליה ואסור לאכול בשבת גזיר' שמה יסחוק שממנים דהוי תולד' דקטון (ה): אבל אוכל הוא את
יועור. דהרכה וכליין אותו כשהן בריאים. ועזור. פילי"ן בעל"ז והוא מכלה התולעים שדככ: אכוב רועה:
ען גדל יחידי ואין לו עשפים וקורין אותו בערבי עאל"ל רע"י והוא טוב למי שניקח על שפתה מים מגולים: כל
האוכלים אוכל אדם רפואה. כל דבר שהוא אוכל והבריאים אוכלים אותו יכול אדם לאכול בשבת אף ע"פ שהוא

עם פאנגט ויי אום שבת ארער ער בייקט וייא
אום שבת איז ער חייב ישאר שקצים ורמשים אונ
אנדערע פריצים אויסקער די שבת יהויג' בהו פטור
נוער עם בייקט וייא אום שבת איז פאקטו הגדן
נוער עם פאנגט וייא אום שבת יציר' ווייר ער
דארף ויי חייב איז ער חייב שרא יצורך אויב ער
דארף ויי גיט פטור איז ער פטור תיה ונחף שברשותו
די חיות אונ עופות נואם וענען אין ויין רשות אין
ויין שטוב ארער אין אקליינעם פארמאקטין הויף
הצדן פטור נוער עם פאנגט וייא איז פטור. ווארום
זיי וענען דאך געפאנגען והחויב בהו חייב אונ אז
ער בייקט ויי איז ער חייב: ב איז עושי' הידמי בשבת
מען פאר גיט מאקין אום שבת פיר זאלץ וואקער
אררין צו גיסקען אין איינגעליינטע רוקות, אין
קרית אונגעקעם אבי משה הוא את מי הפלח אבער
מען מעג מאקין אום שבת אביסור זאלץ וואקער
ישויג' בהו פטור אונ ער מונקט איין אין ויי ברוימ
צום עסין ארער ויהוה יהוד' התבשיל ער גיסקט אררין
די זאלץ וואקער אין גיקעק' אפר בני יוסי האם
רבי יוסי גיזאנט והלא הוא הידמי דאם איז דאך זאלץ
זאלץ וואקער בין מרובה ובין מינס סאיי פיר אונ
סאיי נייניג. אזוי ווי מען פאר גיט מאקין פיר

דלוא אורחי' למיכליהו אי לוא לרפוא' שיש כסם ומוכח' מלחא ולחפר קמ"ל וכל המשקין לחתיי מי זלפין בחומץ גמ' : [ב] וכוס עיקרים . אע"ג דמרפי זכיה ולא מעיקרי כליליחא נמי' קרו ליה איניש כסם עיקרי' כרי סיה' מפורסם כסם זה ויזכרו מהם בני אדם לשמותו ויסתללו אחר רפואה אחרת לאלו הסתיי' : [ג] שמן עיקרי' . ב' שר"ל שנתכס' בעיקרי' בשמים ויקרות דשי' פ"י בן כבוט : (1) דחומץ מעניח לא הוי כליליחא מלה למיתוי וקרא בחומץ גמ' כן סעלל לשלתי דמשמש דקטני ללוא לויכא מכה דמרפי גמרל : (2) גמרל וסיפא דקטני אבל משכל כדכרס ה"ה דה"ל למיתוי למגמט כדכרס א"ת דלורחא דלמלחא קטן . חוספות : (ה) וזכר"ל כתב וכלהי כר' שמעון ור'נן שיהיה אורחא המשימה משתמשין בה כ"ה הכנה . הכי אמר רב כגומרא דהלכס כר"ש ולא מעממי' לאלו ר"ש אף על גב דלא שכיח שרי ורב סבר אי שכיח אין אי לא לא ובאתרא דרב שכיח משחא דורדא :

מתכוין לרפואה : חוץ ממי דקלים . הם שני חילות ממניו הדקלים שהיו בחרץ ישראל וביניהם מעין מים שהשקות' מהם כוס ראשון מרפה הכול שמעו וכוס שני משלל וכוס שלישי מנקה את בני מעים עד שלדס מוליחם ללוים כדרך שהכנים : כוס של עקרון לוקחין שרף ארץ שקורין לו בערבי זא"ג אלכסנדר"ל ושם שקורין לו עשב"ל אלסוד"ל שרשם עשב של שמחה וכרסו וכושתין אוחין עותחין את שפרן דיון וההשה זכה שתהמה מג'ן' כוסות תרפא : מפני שהן לירוקה . כעלי חולי יקראו ירקון אם ישתה מהו ירפא מחולי הירקון אבל

שותה . חוץ ממי דקלים [ב] וכוס עיקרים מפני שהן לירוקה . אבל שותהו הוא מי דקלים לצמאו וכך [ג] שמן עקרי' שלא לרפואה : אך החושש בשיניו לא יבצע בהן את החומץ . אבל ממכר הוא כדרכו ואם נתרפא נתרפא . החושש במתניו לא יסוך יין וחומץ אבל כך הוא את הרע . ולא שמן ורר . בני מלכים סכין שמן ורר עמי מכותיהן . שכן דרכם לסוך בחור . רבי שמעון אומר כל ישראל *בני מלכים הם :

*בענין זה הם ככני מלכים . ישרא עקר ולא יוליד ולכן נקרא כוס עיקרין : לצמאו . אם אינו חולה : ד לא יבצע בהן את החומץ . ויפלוט דמוכחא מלחא לרפוא' הוא (1) ואם מגמט דלח אדם סך מהו לאל לרפואה : אבל לא שמן ורר . דרכם לסוך . כלא מכה : רבי שמעון

ובולע שפיר דמי (1) : לא יסוך בהן יין וחומץ . לפי שדמו יקרוס ומוכחא מלחא לרפואה קעכדי : שכן אומר רבוי . ואין הלכה כרבי שמעון (ח) :

דאם אויך שותה קעג דאם אפעקמטש מרינגקען צו ארפואה חוץ פסי דקלים נאר די וואסער פון דעם קנואל וואס איז צוויישען די צוויי מייפעל בוימער אין ארץ ישראל פאר קען גיט מרינגקען אויב ער מיינט צו ארפואה וכוס עקרון אונ צו מרינגקען אכוס וואסער וואס אין זיי איז גיקאכט גינוארין די ווארצילען פון עמליקע מינים גראו פאר קען אויך גיט פפני שהו לירוקה ווייט דאם איז ארפואה צו דעם מעקמטש וואס האט געל זוכט אגל שותה היא פי דקלים לצמאו אבער ער קעג מרינגקען וואסער פון דעם קנואל וואס איז צוויישען די צוויי מייפעל בוימער אויב ער דארף גיט צו ארפואה נאר ווייט עם דערשט אים יסך שפן עקרון שלא קפיאה אונ ער קעג זיך שמירען מיט אייר וואס אין זיי איז גיקאכט גינוארין ווארצילען פון פשמים . אויב ער שמירט גיט וועגן ארפואה : ד החושש בשיניו דער שמירטש וואס האט ציין שמערצין אום שבת יא יבצע בהן את החומץ פאר ער גיט וזפען עסיג די שמערצין זאלין פון אים אנועק גיין אגל פפני היא כדרכו אבער ער קעג איין מונקען ברויט אין

עסיג אונ עסין אום שבת וויא זיין שמייער איז אלע אקאה צו פאדן ואם נתרפא נתרפא אונ אויב ער איז דורך דעם געהיילט גינוארין אויך דיא ציין אויב ער געהיילט גינוארין היישש כמבני אויב עם שמערצין אים די לענדן ודי זיימין לא יסך יין וחיץ פאר ער זיי גיט שמירען מיט ויין אונ גיט מיט עסיג אום שבת אגל סך היא את השפן אבער מיט אייר קעג ער זיי שמירען ולא שפן נרד אבער מיט רויזין אייר פאר ער גיט שמירען די זיימין . ווייט דאם איז נאנץ מייער וויים קען אז ער שמירט דאם נאר צו ארפואה בני מלכים קעניגליכע קינדער פון שפן נרד על פסחיהו מעגין שמירען רויזין אייר אויך וייער מכות אום שבת שפן דרנך יסך בחור ווייט אויך דער וואכין אונ אן אקאה שמירען זיי ויך אויך מיט רויזין אייר . וועט מען גיט זאגן אז זיי שמירען וועגן ארפואה רבי שמעון אומר רבי שמעון זאגט אף קל ישראל בני מלכים הם אלע יודין האבין אויך דעם דין וויא בגי מלכים הם אונ קעגן זיך אויך שמירען מיט רויזין אייר אום שבת אפילו צו ארפואה :

גמרא שכת הך ק"ו ע"ב

כלסם ה' כלה עלי החילון דגמורה דמלכות דכריאה אכרסם

תנו רבנן כמה סעודות חייב אדם לאכול בשבת שלש רבי חזקא אומר ארבע א"ר יוחנן ושניהם מקרא אחד דרשו ויאמר משה אכלוהו היום כי שבת היום לה' היום לא תמצאוהו בשדה :

מען עסין אום שבת אפד בני יוחנן ושניהם מקרא אחד דרשו רבי יוחנן זאגט בידע לערנען פון איין פסוק עם שמיים אין פסוק ויאמר משה אכלוהו היום כי שבת היום לה' היום לא תמצאוהו בשדה משה האט גיזאגט

תלתא היום. לענין שלשה סעודות כל: לעולם. מילין מוון שלש סעודות מדלא אמר ארבע לית ליה דר' חזקא: מכלל דת"ק שלשה. סעודות ס"ל דבהאי לא חלנינו אלף דת"ק סכר מה שעבר כבר לא יול ור' יוסי יול: חבלו של משיח. כדלמירין כמחובות דור שכן דוד כל בו סטגוריא כדלמירי חכמים: חבלי.

במנחה מילין מוון סעודה אחת. מכלן חמשה דוון חבלי: שלישית כשכח היא מן המנחה ולמטה ללא כדאון פתחוקין סעוד' שפיר ומכרין כתיבין ומיכו מהו דלמירין ספסחים ס"ק דף ג' י"ד שחל לסיח כשכח תשייר מתי שתי סעודות אין דלית מלחין משירין מוון שלש סעודות עין לעשות כ' סעודות שפירי דלא כיון זכילי הכל שפירי חסוב כסעודה אחת ועוד אומר ר"י גיש כלן חסור כרעה שאינה לזכא כדא"ל כ"ל לא לו דף ע"ג ע"ב בני וכעשור כמחוב' הסקודים דקלמר ותיי ס"ח חמיריל ועיקרי אר"ש בן לקיס מפני כרעה שאינה לזכא:

רבי חזקא סבר הני תלתא היום לבר מאורתא ורבנן סברי כהדי דאורתא תנן נפלה דריקה בלילי שבת מצילין מוון שלש סעודות מאי לאו דלא אכל לא דאכל. שחרית מצילין שתי סעודות מאי אכל לא דאכל. כמנחה מצילין מוון סעודה אחת מאי לאו דלא אכל לא דאכל. והא מרתני סיפא רבי יוסי אומר לעולם מצילין מוון שלש סעודות במכלל דת"ק שלשה כבורא איה אלא מאורתא מתני' דלא ברכי חזקא. אמר רבי שמעון בן פוי אמר רבי יהושע בן לוי משום בר קפרא כל המקיים שלש סעודות בשבת ניצול משלש פורעניות מחבלו של משיח ומדינה של גיהנם וממלחמת גוג ומגוג. מחבלו של משיח

צו דיא יודין איר זאלט היינט עסין דעם קין ווארום היינט איז שבת צו נאט. היינט וועט איר ניט געפינען אין פערד דעם קין רבי חזקא סבר הני חלקא תייל לבר מאורתא רבי חזקא האלם די דריי קאהל היום (היינט) איז אויכער ביי נאכט, דארף קען עסין דרייא סעודות ביא-טאג אויכער דיא סעודה פון בייא נאכט. צו נאמען איז פיר סעודות רבנן סברי כהדי דאורתא אונ די רבן האלטין דיא דריי סעודות גענען צו נאמען מיט די סעודה פון בייא נאכט, דארף קען עסין איין סעודה ביי נאכט אונ צווייא סעודות ביא טאג. פרעגט די גמרא תנו מיר האבין גילערונט נפלה דריקה בניי שבת מצילין מוון שלש סעודות אויב עס איז גיווארין אפייער שבת בייא נאכט זאל קען רעמטין עסקין ווארג אויף דרייא סעודות מאי לאו דלא אכל געוויס מיינט קען אז דער פיייער איז גיווארין איידער קען האט גיגעסין דיא סעודה פון בייא נאכט, זעהן מיר אז שבת דארף קען נאר עסין דרייא סעודות, ענפעקט דיא גמרא יא דאזי עס איז ניט אזוי, נאר דא שמועקט אז דער פיייער איז גיווארין שבת בייא נאכט, אונכדעם וויא ער האט שוין אפגיגעסין דיא סעודה פון בייא נאכט, דריבער דארף ער נאר רעמטין עסין אויף דריי סעודות, פרעגט דיא גמרא עס שטייט אין דיא משנה שפירי מצילין שתי סעודות אויב דער פיייער איז גיווארין שבת פריה זאל קען נאר רעמטין עסין אויף צווייא סעודות פוי יא דא אז דלא אכל געוויס מיינט קען אז דער פיייער איז גיווארין איידער קען האט גיגעסין דיא סעודה פון דער פריה, זעהן מיר דאך אז שבת דארף קען נאר עסין דריי סעודות ואיינע בייא נאכט אונ צווייא סעודות ביא טאג. ענפעקט דיא גמרא יא דאזי עס איז ניט אזוי, נאר דא שמועקט אז דער פיייער איז גיווארין שבת פריה נאך דעם עסין. דריבער דארף ער רעמטין עסקין ווארג אויף נאך צווייא סעודות, פרעגט די גמרא עס שטייט אין דער משנה במנחה מצילין מוון

לשון חבלי לידה : בלא מצרים : כלומר אין להקט : או תהענג . כתר וקרח . לשכת עונג כתיב : נחלת יעקב . ולא נחלת אברהם יעקב : לארכה ולרחבה . ארץ זו ולא יתור : הארצות האל . ותו לא :

כתיב הכא יום וכתיב התם הנה אנכי שולח וגו' לפני בא יום וגו' . מדינה של גיהנם כתיב הכא יום וכתיב התם יום עברה היום ההוא . מלחמת גוג ומגוג כתיב הכא יום וכתיב התם כיום בא גוג א"ר יוחנן משום ר' יוסי כל המענג את השבת והגונים לו נחלה כלי מצרים שנאמר או תתענג על ה' והרכבתה על במתי ארץ והאכלתך נחלת יעקב אבך וגו' לא כברה שכתוב בו קום התהלך בארץ לאיכה וגו' ולא כיצחק שכתוב בו כי לך ולזרעך אתן את כל הארצות האל אלא כיעקב שכתוב בו ופרצת ימה וקדמה צפונה ונגבה ר"ל בר יצחק אמר ניצול משעבוד מלכותי הכא והרכבתך על במתי ארץ וכתיב התם ואתה על במותימו תדרוך :

דו וועקט דיה מאכין פארנעניגען אום שבת והתקבלי על נפתי ארץ וועט הקדוש ברוך הוא דיה מאכין ריימיין ווואהנען אויף די העקסעט לאנד והאנטייד גמלת יעקב אביה אונ ער וועט דיה מאכין עסין דאס לאנד פון דיין פאטער יעקב יא בארקה שכתוב בו קום התהלך בארץ לארצה וירבה גישמ וויא עם אין געשרייען בייא אברקה גאט האט גיאנגט צו אים שמיים אויף אונ גייא אין דיא לאנד צו דיא ליינג אונ צו די בריים . האט אים גאט גיגעבן נאר דיא איינע לאנד ויא גיגעט שכתוב בו כי יך וירבה אמן את כל האצות האל אונ גישמ וויא עם אין געשרייען בייא יצחק גאט האט גיאנגט צו אים צו דיר אונ צו דייע געבן דיא לענדער וועל איה געבין די אלע לענדער . נאר איה געבן האט אים גאט גיגעבן גיט סעקר איה געבן נאר אזוי וויא יעקב שכתוב בו וואס בייא אים אין געשרייען אין די תורה גאט האט גיאנגט צו אים יצחק יפה וקדמה צפונה ונגבה דו וועסט דיה שטארקין אים סעקר אונ אין ורחק אים און איה געבין דאס האט גיגעבן דיא גאנצע וועלט רב רום . האט איה רב גמלן בר יצחק זאגט ניצול משעבוד מלכותי דער סעקטש וואס עקט דרייא סעודות אום שבת וועט ער גירעקעט ווערין פון צו זיין אין גלות קתיב הכא והתקבלי על נפתי ארץ דא בייא דעם סעקטש וואס עקט דרייא סעודות אום שבת זאגט דער פסוק איה וועל דיה מאכין ריימיין ווואהנען אויף דיא העקסעט לאנד פון דער וועלט יתחיב התם יתקב על במותימו תדרוך אונ דארטין בייא דיא סעקטער שמיים דו וועסט פירעמיין אויף דיא הייך פון די פעלקער אז דו וועסט עסין דרייא סעודות אום שבת וועסט דו גינעלטיגען אויף די הייךנישע פעלקער . אבער דיא הייךנישע פעלקער ווערין גיט גינעלטיגען אויף דיר :

ווייס מען אז ער וועט גירעקעט ווערין פון דיא צרות וואס וועט זיין ווען קשיח וועט קומען קתיב קתיב יום דא בייא דיא סעודה פון שבת שמיים אקלודו היום . איר נא"ש עסין היינט יתחיב התם אונ דארט בייא קשיח שמיים הנה אנכי שולח לכם את אליהו הנביא לפני בא יום ה' . איה וועל שיקען צו איה אליהו הנביא איידער עם וועט קומען דער טאג פון גאט וואס קשיח וועט אין אים קומען . וועט קומען דיא סעודה פון דעם טאג שבת אונ דעם רעקטין פון דיא צרות וואס וועט זיין אין דעם טאג וואס קשיח וועט קומען סדיקה של גיהנם פון וואנען ווייסן מיר אז ער וועט גיט געשפעט ווערין אין גיהנם קתיב הכא יום דא שמיים אין פסוק כי שבת היום זה . היינט איה שבת צו גאט יתחיב התם אונ דארט בייא דעם גיהנם שמיים יום עברת היום ההוא דער טאג אין אפאג פון צארין . וועט קומען דיא סעודה פון דעם טאג שבת אונ וועט רעקטין פון דעם צארין וואס איה אין דעם טאג וואס מען איה אין גיהנם סתמה טג גמגו פון וואנען ווייסן מיר אז ער וועט גירעקעט ווערין פון דיא מלחמה וואס וועט זיין מיט גוג וקבוג קתיב הכא יום דא שמיים אין פסוק היום לא תקצאוהו . היינט וועט איה גיט געפיגען דעם קן יתחיב התם אונ דארט בייא דיא מלחמה פון גוג וקבוג שמיים ביום בא גוג אין דעם טאג וואס גוג וועט קומען האלטיין סתמה . וועט קומען דיא סעודה פון דעם טאג שבת אונ וועט רעקטין פון דעם צארין וואס וועט זיין אין דעם טאג פון דיא מלחמה . רבי יוחנן האט גיאנגט פון רבי יוסים וועגן גי פארנעניגען דער סעקטש וואס וועגן גי פארנעניגען אין דעם טאג שבת ויתגיס וירבה בא מצרים וועט מען אים געבין אנטלה ואלאנדן און גרענעצין שגאמי ווארומ עם שמיים אין פסוק או תתענג על ה' דאקאלס ווען

וודר וארא דף כ"ח ע"א ת"ת דלילות יוד דא וואו הא

פתח וזמר (חכונג ב) כי אכן מקיר תזעק וכסים מען יענגה . כמה אית ליה לבר נש לאודוהרא מחוביו ללא יחסא קמי קודשא בריך הוא . וזוי יימא מאן יסיד ביה . הא אכני ביתי' ואני ביתי' יסידוהו ביה . ולומנין דקידשא בריך הוא עבד כהו שלוחותא . תא חוי מוטרא דלהרן דלחיה אשא יבישא קודשא בריך הוא סירותא דמסין עבד כהו ומרי שלוחותו ביה אתעבידו . חד דלחיה אשא יבישא וכלע לומנין חגיגא דילחון . וחד דהא לשעתא אתהדר בחוץ ואתעביד בריה . אמר רבי אלעזר תשא רוחיהו דלחין דלמרין ללא זמין קוב"ה לחחיא מתייל ויהי יתעביד עיניו

מנייהו כרי' חתא. ייתון ויתחון אינון עפשאין יחיביא רחיקין מארורי' רחיקין מניה צידי' לאהרן הוה חוטרף אעא יבישא וקודשא בריך הוא לפיס שתא' אהרד ל' בריה משני' ברוחא וגופא. אינון גופין ליהוו כהו רומין וכשתתין קדישין וטמיו פקודי אורייתא אשתלדו אשורייתא יומא וליני וקודשא בריך הוא עמיר לון בעפרא. לכתב בזמנא דימידי עמיה על אחת כמה וכמה דיעביד להו כרי' חתא. אמר רבי חיאי ולא עוד אלף דההוא גופא דהוי יקוס משמע דכתיב (ישעיה כו) יחיו מתוך ולא כתיב יברא. משמע דברין אינון אלף חיאי. דהא גרמא חד ישתאר מן גופא תתא ארעא וההוא לא אתרקב ולא אתכלי בעפרא לעמין. ובההוא זמנא קודשא בריך הוא ירכב ל' ויעביד ליה כחמירא בעמי' ויסתלק ויתפסע לארבע זווין ומני'. ויכלל גופא וכל שיטי. וקוב"ה יסיב ביה רוחא לכתב אמר ליה רבי אלעזר הכי הוא. ותא חיי ההוא גרמא כמה אתרקב בטל דכתיב (שם) כי טל ארוות טלך וגומר :

מוסר

יוסף לחק

הלכה פסוקה

מוזר שמות ב' ע"ב ונכתב כלשון הקודש

הרמב"ם הלכות תשובה פ"ב

הגורם שמות העיבר כמני אשתו ששם רעות עשק סעולס אינו סובל וסעולס סוף ויזער מעט מעט ולא נודע וסכנה' מסתלק מן הסעולס ויכיר ורעט ודבר כלאי לעולם ולאו הט סורג בניו סורס בניו המך' דוחק השכינה והעולס נדון ככל דיניס הפלומים לו או לאו נלסס נזק לו שלא נכד' אשיריס ישראל סעיו כמה וכמה רכבות ופי' בנלות ונשמרו ונמסרו ומעמיס' זמרינות ורעס וחק עגנור כל הכן סילוד הילורה משלויסו

(א) עשרים וארבעה דברים מעכבין את התשובה ארבעה מהן עון גדול והעושה אחת מהן אין הקב"ה מספיק בידו לעשות תשובה לפי גודל חטאו ואילו הן המחמיתא את הרבים ובכלל עון זה המעכב את הרבים מלעשות מצוה: (ב) המטא את חבירו מדרך טובה לרעה כגון מסית מדיה: (ג) הרואה בנו יוצא לתרבות רעה ואינו מוחה בידו הואיל ובנו ברשותו אילו מיהה בו היה פורש ונמצא כמחמיתו ובכלל עון זה כל שאפשר בידו למחות באחרים בין יחיד בין רבים ולא מיהה אלא מניהם כבשולונם:

הגורם שמות העיבר כמני אשתו אז איינער מוהקט אזוי

(א) עשרים ותריס דברים מעכבין את התשובה פיר אונ

אואף נואם דורה דעם זאל שטארבין דאם קינד בייא זיין וייב אין בויג' שיישה רעה. עושה שהעולם אינו סובל ער מוהקט דריי שלעקבע זאכין וואס די וועלט קען דאס ניט פארטרואן ויהיילס הולך ויצטרף פנים פנים ויא נודע דיא וועלט ווערמ ווייניגער פויסלאכטויין אונ עם איז ניט צו דער- קענען וחקודש ברוך הוא מסתלק מן העולם אונ גאט ווערמ אפגיטאדן פון דער וועלט ויהי ויהי ויהי באים געוילס אונ אשווערר אונ אהונגער אונ אמנפה קומען אויף דער וועלט ואיז הם הורג בניי אונ דער מענטש וואס הרגת ויגע קינדער חורס בגין תפלה צו ווארפט ער וואס דער קלה הקדוש ברוך הוא האט אויפגיטאדק ודחה השכינה ער שמויקט אנוועק די שכינה פון דער וועלט והעולם נידון בכל דינים האמרים אונ די וועלט ווערמ געמישפט מיט אלע דינים וואס דא זענען גיזאגט גינארין איז מ' ואי געש' טיף מ' ש'א נבגרא וויי צו אים וויי צו זיין געש'טא עם וואלט אים געקער גינען או ער וואלט נאך גיט בשאפיס גינארין אשיריס' שראג שתי פנה וכמה רבבות וואהל' צו דיא יודין ויאי זענען גינען פיל צעהן טויזענדער יהוי פלגות אונ ויאי זענען גינען אין גלות והשטרו מנהי ופסעמים ופסחיות וזעס אונ ויאי זענען גינען אפגעדיט פון אנדה אונ פון עפרים אונ פון צו הרנגן וייערע קינדער ואף שטיגן כל הבן תימוד היאה תשליכיהו אפילו מען האט גוזר גינען אויף ויאי וועלעכעס קינד אנדר עם נועם גינארין

זענען גינען אפגעדיט פון אנדה אונ פון עפרים אונ פון צו הרנגן וייערע קינדער ואף שטיגן כל הבן תימוד היאה תשליכיהו אפילו מען האט גוזר גינען אויף ויאי וועלעכעס קינד אנדר עם נועם גינארין וינדיגען ויבגלי עין זה אונ אין דיא עבירה ווערמ גירעכונגם הקעגב את הרבים מלעשות מצוה דער וואס פארהאלט פיל מענטשין אונ לאזט זיי גיט טאהן אמצוה. דאס הייבט אויף ער האט געמאכט וינדיגען פיל מענטשין: (ב) הפסח את חברי סדרה מינה לנהי רעה ער האט אראפ געפירט זיין חבר פון גושן וועג צו אשלעקטין וועג גינו פסח יבדיה רביוני ער האט אים אנגירעמ ער זאל טאהן עבירות. ארער ער האט אים גענארט. זיין חבר האט גיט געוואקט אז דאס איז אעבירה: (ג) דרווא בנו יוצא לתרבות רעה ואינו מוחה בידו רביוני ער זעהט זיין וזהו גייט טאהן עבירות אונ ער שטראפט אים גיט הואיל ובנו ברשותו ווייל זיין וזהו איז ראה אין זיין רשות איז מיהה בו היה פורש' נוען ער וואלט אים גישטראפט אונ גישטערמ וואלט ער זיה אפגעשטיירט פון צו וינדיגען. אונ אז ער האט אים גיט גישטראפט אונ געמאכט פסחיא איז גליה ווי דער פאשער וואלט אים געמאכט

וינדיגען ויבגלי עין זה אונ אין דיא עבירה ווערמ גירעכונגם פיל שאפשר בידו ומחות באחרים דער מענטש וואס קען שטערין אונ אפ האלמין אנדערע מענטשין ויאי זאלין גיט וינדיגען בו זיהי בו רבים סאיי נאר איין מענטש אונ סאיי פיל מענטשין ויא מיהה אונ ער האט זיי גיט גישטערמ אלא פנייתם כבשולונם נאר ער האט ויאי גילאזן אין וייער שמויךלונגן. איז אויף אויף אים דיא עבירה:

לא היה שום אחד שהרג בטובר כמעט אשה כל שכן אחר שגולד וזכות זה יאלו מהגלות ואשרי אדם שישמור את כרית קדש כי מלבד עטפו העולם גורם גלות ישראל ו' קרחו ויחירונו בחסדו שלמים :

ויערין זאל קען אים ווארפין אין טייך. פון דעקסטוענין לא היה שום אחד שהרג העובר בנסי אשה או יום גיוען איינער וואס זאל הרגנון דאס קינד ווען ער איז נאך גיוען ביי די מוטער אין בויה כל שכן אחר שגולד נאכדעם וויא ער איז גיבארין גיווארין האט ער אים געוויס גיט געהרגה ויבוכה זי זאל פהגיות אונ אין דעם זכות זענען זיי ארויס געזאנגען פון גלות ואשרי אדם שישמור את כרית קדש וואהל דעם קענטש וואס אים דעם ברית קדש ער זאל אים גיט קטמא ויין זי פליד ענשו הגעזע אויער דעם פארקוי שפראה וואס עס ווערט גישפראפט דער קענטש וואס אין זא קטמא דעם ברית קדש גיט גינות. ישראי בריינגט ער נאך אז די יודין זאלין נאך ליינגער פארקלייבין אין גלות זי' בהתפי יחירונו בחשבה שלמה אונ קאמ מיט זיינע רחמנות זאל אינו צוריק קערין פון אונזערע זינד מיר זאלין טאהן א אמתה השוקה :

ויערין זאל קען אים ווארפין אין טייך. פון דעקסטוענין לא היה שום אחד שהרג העובר בנסי אשה או יום גיוען איינער וואס זאל הרגנון דאס קינד ווען ער איז נאך גיוען ביי די מוטער אין בויה כל שכן אחר שגולד נאכדעם וויא ער איז גיבארין גיווארין האט ער אים געוויס גיט געהרגה ויבוכה זי זאל פהגיות אונ אין דעם זכות זענען זיי ארויס געזאנגען פון גלות ואשרי אדם שישמור את כרית קדש וואהל דעם קענטש וואס אים דעם ברית קדש ער זאל אים גיט קטמא ויין זי פליד ענשו הגעזע אויער דעם פארקוי שפראה וואס עס ווערט גישפראפט דער קענטש וואס אין זא קטמא דעם ברית קדש גיט גינות. ישראי בריינגט ער נאך אז די יודין זאלין נאך ליינגער פארקלייבין אין גלות זי' בהתפי יחירונו בחשבה שלמה אונ קאמ מיט זיינע רחמנות זאל אינו צוריק קערין פון אונזערע זינד מיר זאלין טאהן א אמתה השוקה :

ויערין זאל קען אים ווארפין אין טייך. פון דעקסטוענין לא היה שום אחד שהרג העובר בנסי אשה או יום גיוען איינער וואס זאל הרגנון דאס קינד ווען ער איז נאך גיוען ביי די מוטער אין בויה כל שכן אחר שגולד נאכדעם וויא ער איז גיבארין גיווארין האט ער אים געוויס גיט געהרגה ויבוכה זי זאל פהגיות אונ אין דעם זכות זענען זיי ארויס געזאנגען פון גלות ואשרי אדם שישמור את כרית קדש וואהל דעם קענטש וואס אים דעם ברית קדש ער זאל אים גיט קטמא ויין זי פליד ענשו הגעזע אויער דעם פארקוי שפראה וואס עס ווערט גישפראפט דער קענטש וואס אין זא קטמא דעם ברית קדש גיט גינות. ישראי בריינגט ער נאך אז די יודין זאלין נאך ליינגער פארקלייבין אין גלות זי' בהתפי יחירונו בחשבה שלמה אונ קאמ מיט זיינע רחמנות זאל אינו צוריק קערין פון אונזערע זינד מיר זאלין טאהן א אמתה השוקה :

ואנקאהים

וארא יום ג תורה

לחמשיך כחית ד'א יהודה נפש י' יהו יהודה. רוח יוד ד'א ו'א הא. נשמה יהוה חיה ייחודה ו' רמיוו רן אז שם ב'ן שבעיה בניקוד חולם :

יב ויב'ר משה לפני יהוה לאמר הן בני ישראל לא שמעו אלי

דעת זקנים מבעלי התוספות ובוה משה

(יב) הן בני ישראל לא שמעו אלי ואיך ישמענו פרעה . המפרשים ז"ל שאלים האו קל וחומר פריכל הוא שהרי נאמר קעטס מדוע לא שמע ישראל אל משה מחמת קולו רוח ומעודה קשה . והרמב"ן ז"ל כתב שמהם סבר שבני ישראל לא שמעו אליו מחמת שהוא ערל שפתיס והטורה אומתה שכלמה לא כן היה ומה שלא שמע אל משה כל היה מקולו רוח ומעודה קשה . ומהם עטע כזה וכלי עטופו היה דן הקל וחומר . והרב בעל המשפ"ה כתב אבל נעמו יחייב הענין כלפון אחר כי משה כבר סיפר לישראל כי פתחים שהקב"ה שלח אוחו לטוליאם נאמר להם וכלו נתון להם נתן . והבט בפסם פראשון פארה אל עמי . וזה יפלא שאתה שהקב"ה אמר למשה שהוא שלחו לטוליאם שטעו לנס במלטים . והח"כ נאמר וידבר אהרן את כל הדברים אשר דבר ה' . סויו ודאי אמר להם שפס"ה אמר פקוד פקדתי אתכם ואל"ה היה וספיק אומרו וזמני עטס . ולמה סולדך לומר שמעו כי פקד ה' כיון שהלמינו . לכל דברי אהרן הרי ספקיהם ככלל . אבל נראה שיראה רוח זקני ישראל . כלשר ששד דברי משה הלמינו וקבלו ממנו כי פקד ה' את עמו . אבל לא הלמינו שהוא יהיה שלמים המוליא אוחם אבל שכלו עטס שהוא שלחו הקב"ה למכשר לנד . כי סויו נראה שבטיבס שלחו כדאי לך לסחור

(יב) הן בני ישראל לא שמעו אלי ואיך ישמענו פרעה . המפרשים ז"ל שאלים האו קל וחומר פריכל הוא שהרי נאמר קעטס מדוע לא שמע ישראל אל משה מחמת קולו רוח ומעודה קשה . והרמב"ן ז"ל כתב שמהם סבר שבני ישראל לא שמעו אליו מחמת שהוא ערל שפתיס והטורה אומתה שכלמה לא כן היה ומה שלא שמע אל משה כל היה מקולו רוח ומעודה קשה . ומהם עטע כזה וכלי עטופו היה דן הקל וחומר . והרב בעל המשפ"ה כתב אבל נעמו יחייב הענין כלפון אחר כי משה כבר סיפר לישראל כי פתחים שהקב"ה שלח אוחו לטוליאם נאמר להם וכלו נתון להם נתן . והבט בפסם פראשון פארה אל עמי . וזה יפלא שאתה שהקב"ה אמר למשה שהוא שלחו לטוליאם שטעו לנס במלטים . והח"כ נאמר וידבר אהרן את כל הדברים אשר דבר ה' . סויו ודאי אמר להם שפס"ה אמר פקוד פקדתי אתכם ואל"ה היה וספיק אומרו וזמני עטס . ולמה סולדך לומר שמעו כי פקד ה' כיון שהלמינו . לכל דברי אהרן הרי ספקיהם ככלל . אבל נראה שיראה רוח זקני ישראל . כלשר ששד דברי משה הלמינו וקבלו ממנו כי פקד ה' את עמו . אבל לא הלמינו שהוא יהיה שלמים המוליא אוחם אבל שכלו עטס שהוא שלחו הקב"ה למכשר לנד . כי סויו נראה שבטיבס שלחו כדאי לך לסחור

פירוש לתורת אלהים

ואונ האמט אזוי גיזאמט הן בני ישראל כאמרא דיא

ואונ האמט אזוי גיזאמט הן בני ישראל כאמרא דיא

פון זייערע שפתיס גיזאמט גליינע פארדעיס . אונ וויא ד'א הקב"ה אפגעטאהן די פארדעיס אונ האמט געבריינגט אויף זיי איין זייערע פקח . פון די נאנזע אקד איז גיזאמט פנים . די פנים זענען גליענין אויף די ערד צוויי איילין די הייה . אויף אלע קענטשין אונ אויף אלע ציבנות זענען גיזאמט פנים . אונ ד'א מפרשים האבין געזאמט גרויעש שפעצדין פון די פנים . נאכדעם האמט הקב"ה אפגיטאהן די פנים פון פקחים אונ האמט געבריינגט אויף זייא איין אנדער

זענען שפתיס גיזאמט גליינע פארדעיס . אונ וויא ד'א מפרשים ז"ל שאלים האו קל וחומר פריכל הוא שהרי נאמר קעטס מדוע לא שמע ישראל אל משה מחמת קולו רוח ומעודה קשה . והרמב"ן ז"ל כתב שמהם סבר שבני ישראל לא שמעו אליו מחמת שהוא ערל שפתיס והטורה אומתה שכלמה לא כן היה ומה שלא שמע אל משה כל היה מקולו רוח ומעודה קשה . ומהם עטע כזה וכלי עטופו היה דן הקל וחומר . והרב בעל המשפ"ה כתב אבל נעמו יחייב הענין כלפון אחר כי משה כבר סיפר לישראל כי פתחים שהקב"ה שלח אוחו לטוליאם נאמר להם וכלו נתון להם נתן . והבט בפסם פראשון פארה אל עמי . וזה יפלא שאתה שהקב"ה אמר למשה שהוא שלחו לטוליאם שטעו לנס במלטים . והח"כ נאמר וידבר אהרן את כל הדברים אשר דבר ה' . סויו ודאי אמר להם שפס"ה אמר פקוד פקדתי אתכם ואל"ה היה וספיק אומרו וזמני עטס . ולמה סולדך לומר שמעו כי פקד ה' כיון שהלמינו . לכל דברי אהרן הרי ספקיהם ככלל . אבל נראה שיראה רוח זקני ישראל . כלשר ששד דברי משה הלמינו וקבלו ממנו כי פקד ה' את עמו . אבל לא הלמינו שהוא יהיה שלמים המוליא אוחם אבל שכלו עטס שהוא שלחו הקב"ה למכשר לנד . כי סויו נראה שבטיבס שלחו כדאי לך לסחור

וְאִךְ יִשְׁמְעֵנִי פִּרְעֹה וְאֲנִי עַרְל
שֹׁפְתִים: פ י וְיַדְבֵּר יְהוָה אֶל־
מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן וַיְצַוֵם אֶל־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וְאֶל־פִּרְעֹה מִלֶּךְ מִצְרַיִם

יִקְרֵי מִנִּי פִּרְעֹה וְאֲנִי
יִקְרֵי מִמְּכָל: יג וּמִיֵּדִי יִי
עִם מֹשֶׁה וְעִם אַהֲרֹן
וּפְקִדְיָנָיו דְּתַבְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וְהָיָה פִּרְעֹה מִמְּכָא

בעל המורים

(יג) ויטוס. די בתמיו ויטוס וגי אל פרעה. ואח"כ נגשו (כל) בני ישראל ויטוס אח כל אשר דבר. ויטוס לאמר זה הדבר אשר

שפתי חכמים

רש"י

א וכו' פי' על והערל שמתיר רש"י: ב ר"ל של חמור דהאי ואיך ישמעני פירעה מלחא בפ"ע הוא כלומר וגם פרעה לא ישמע אלו מסכה אחרה דהיינו ואני ערל שפתיים לכ"ס זה אחד משפחה ק"ו וכל חד הוא וזהו ניהא מה שפירש רש"י ופי' ערל שפתיים קודם ואיך ישמעני פרעה שלא על פיר המקרא והק"ו הוא כפי ומה ישאל שמועה טובה היא להם וזהו להם לנקל דברי ואפ"ה לא שמו לי פרעה ששמועה רעה היא לו ל"ס שלא ישמעני. וא"ח איבא למיפך דמה שלא שמו ישראל למשה היינו כמו שמרס הספוק לעיל ולא שמו אל משה מקור רוח וגו'. וי"ל דמשה לא היה יודע שלא שמו לו שבטיל קורר רוח אלא הוא סבר שבטיל ערל שפתיים על שמו לו ומ"ס כקראן לא מפני שהבורה נכחה לפי האמת אבל לפי דמחשבים סובר משום סביה ערל שפתיים לא שמו אליו חי שפיר ק"ו ואין להקשות אפ"ה ה"ל למשה להבליע הפירכה או חתה שגיה לו הפקיה שמה שלא שמו אליו הוא מקורר רוח ומה ישראל סביא לרעהו אינו דין שלא שמו אפ"ה שיש להם קורר רוח פרעה שגמלו בכמה מקומות בחלמוד ר"ל פיריכה החכובה עבור הוא שפתיים בכמה מקומות בחלמוד ר"ל פיריכה החכובה עבור הוא דוילוס קלי על משה ואהרן להכניג ישראל כנחא ולסכול אותם

(יב) ערל שפתיים. חמוס שפתיים. וכן כל לשון ערלה אני לומר שהוא חמוס (ס ע) ערלה אונס חמוסה חמוסע (סס ע) ערלי לכ חמוסים ומכין. (חבקוק ב) שמה גם אחת והערל והחמוס א משכרות כוס הגללה. ערלת כשר שהגיד חמוס ומכוסה כה. (ויקרא יע) וערלתם ערלתו אפי' לו חמוס וכוסיו חמוס ומכוסה ומובלג ומלכלו: שלט שנים יהיה לכם ערלים חמוס ומכוסה ומובלג ומלכלו: ואיך ישמעני פרעה. ב זה אחד משפחה ק"ו שכתורה (כ"ד פ' ל"ב): (יג) וידבר ה' אל משה ואל אהרן. לפי שמר משה אני ערל שפתיים ויורק לו הקדוש כבוד הוא את אהרן ויהיו לו לפי הלמין: ויצום אל בני ישראל. (ש"ר) זוה עליהם להכניס כנחא ג ולסכול אותם: ואל פרעה מלך מצרים.

הכחוב מעיד שמה שלא שמו הוא מפני הקורר רוח ואין ישראל עמון שיזילו את עמון יו"ט"ס עווס עליהם וכו' ר"ל

דעת וקנים בעלי התוספות

שכא ארם לפדותו הוא ויבא ושמה לקראתו ושומע לקולו והם לא הוסי אונס לשבוע איי' כל שכן שפרעה שאני בא להפקיע שיעבודו שלא ישמע אלי:

אלה לא שמו חכם מקורר רוח ומעבורה קשה. ולפי שפסעם נלמד כפרעה חכם ואפי' החכם מתחב סבלות מרבים יהיה שמועיל אבל אני בעממי אוליאכס. ובאשר אמר הקב"ה סביב לומר הן בני ישראל לא שמו אל. כלומר אל. שפתיים. א"כ איך ישמעני פרעה ואימון שאני שליח להוליאם. מקורר רוח חכם דכרבים ששים אל החלל שהיחיות שגל' וישמעני כי פקד ה' שלא חלמינו היחור רק מנכר לא שליח להוליאם. וסיה זה מפני היחור ערל שפתיים לא חלמינו שיהיה שליח לדבר לא הלכו עמו. אבל נשמעו אחד אחד כמ"ס רז"ל. וכן

פירוש לתורת אלהים

ישראל האבין כיה גימ' צו גיהערט ויאי' ישמעני
אונ וויא וועם מיה פירעה צו עררין אונ ווידער
וואני אונ איך בין גימ' שפתיים פאר שטראפונג לעפצין
פלוקר איך קען גימ' רעקט ריידין: ויג' וידבר ה'
האמ גאמ גירעט צו משה אונ צו אהרן ויצום

אונ ער האמ ויאי גיבאמין ויאי נאלין וואגין ריא יודין ויאי וועלרין אוים געלוייט ווערין פון מצרים

ספר הישר

אין אצ"ע ארשער ווא די מצריים זענען גינען געהאמלין. און ווער די מצריים האבן זיך געמאכט אין די שטובין איג האבן פארמאגן ווי טיערע זיך חיות אונ די עופות זאלין גיט זענען אריין קופען האמ הקב"ה געליקט אפון תיה פון ש זיא נקמת אוים וויא אקענטש אונ ויא הייקט סידות אונ ביי איי געקוקען אין מצריים און ויא האמ גאנגע העכט בוי אצ"ען איינר דיא לייב אונ ויא ארויף געבאנגען אויף דיא רעקער אונ האמ דירך געלינגטען דיא בעלעקס.

לְהוֹצִיא אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ
 מִצְרַיִם: שְׁנֵי ס י אֱלֹהֵי רְאִשֵׁי בֵּית
 אֲבֹתָם בְּנֵי־רְאוּבֵן בְּכֹר יִשְׂרָאֵל חֲנוּךְ
 וּפְלֹא חֲצֹרֹן וְכֹרְמֵי אֱלֹהֵי מִשְׁפַּחַת
 רְאוּבֵן: טו וּבְנֵי שִׁמְעוֹן יִמּוּאֵל וַיְמִין
 וְאֶהֱד וַיְכִין וְצֹחַר וְשָׂאוּל בֶּן־
 הַכְּנַעֲנִית אֱלֹהֵי מִשְׁפַּחַת שִׁמְעוֹן:

בעל המורים
 הכריות . כזכות משה שנעשה שליח להקדיש לזנות על בני ישראל
 ומה לווי דהתם איירי כע"ל הוא דמלך אשור וכענין ספיכת
 דמים הוא דיהודיע עזוס להרוב את המלכה אף כלאן עז המשה
 להתרחק מע"ל ומספיכות דמים :

רשכים
 (יד) אלה ראשי בית אבותם . כפרש במבולתא אלו
 שלשה שבטים שניגה אותם יעקב בעת צוואתו ויהסם
 עתה הכתוב להודיע שחשובים הם . ולפי הפשט ער
 כשה ואהרן הוצרך ליותם כאן ועד קרח וכני עזיאל
 ופנחס הנזכרים לפנינו בתורה לידעת מי הם הנזכרים לפנינו :

רש"י
 זום עליו לחלוק לו כבוד כדכריהם זהו מדרשו ופשוטו
 זום על דבר ישראל ועל שליחותו ד אל פרעה . ודבר
 הזוויה מהו מפורש כפרשה סיהיה לחקר סדר היותם רלשי
 מתוך שזכור משה ואהרן הפסוק הענין באלה רלשי
 בית אבותם ללמדנו היות נולדו משה ואהרן זכמי
 נתיחסו: (יד) אלה ראשי בית אבותם . מתוך
 משה ואהרן החמול יתם דרך תולדותם ה מראובן .
 לטעם שבעים הללו נבעו מן מור הכתוב ויהסם

שפתי חכמים
 וזכרם יתנו כבוד ומה שכתוב אחריו להוציא את בני ישראל
 מיתלך באפי נפשיהו : ד והשתח מלת להוציא קלי אטיהס
 זום על דבר ישראל שזאמר להם שהוא יוליסם מתלמיס ועל
 שליחותו אל פרעה שזאמר לו להוציא את בני ישראל וגו'
 ויתרו בו שלם לא יתחס סייסר אותו כיסורים : ה ואת עדיין
 יש להקשות למה לא החמול משפט לו . ויתרן הרמב"ן דל"כ
 היה נראה שזו היה כבוד היותם מכהן ויולך לכבוד משה לכד
 שהזקק ליותם שבעו על לוי עד משה ואהרן כשכיל
 (ובפסיקתא גדולה רלתי לפי שקנדרם יעקב אבינו

עניני יחוס שלשה שבטים
 זאת רלזנו כי הקב"ה הו' מהדר סיהיה הכל ע"י תלתיא ע"כ
 החמול לכבוד כלאם בית אבותם ומלל רלובן ארכע משפחות
 ושמשן חמס משפחות ויות שלם משפחות . ע"כ פסל הרלזוסיס
 וזכר כליו המשלם כנדרים . כי לוי כעלמו הוא תלתיא וממנו
 יללו משפחות רק שלשה רלובן קס"ה ומררי . ומשה כעלמו הוא
 השליסי . מרריס אהרן ומשה :

(יד) אלה ראשי בית אבותם וגו' . הקסו המפרשים למה זכר
 כלאן יחוס שלשה שבטים רלובן שמנון לו . ואס עקס כן
 לכבוד מרס"ה כמ"ש רס"ו ז"ל היה רלזו להזכיר יחוס לוי לנד .
 והכר כמ"ו ז"ל תכד רליתא כנדרת (שבת דף פח) כדרך רחמנא
 דיהיב לו רלויין תליתא לעס תלתיא ע"י תלתיא כיוס תלתיא
 בירחא תלתיא . [הגס כי נעלס מחתמו מעלת תלתיא . אכל

פירוש לתורת אלהים
 אונ צו פרעה זאלטם איר זאגין ער זאל ארויס
 געבין דיא יודין פון זיין לאנד מצרים: (יד) אלה
 דאס זענען דיא עלצטע פון דיא ישאל פון
 איפליקען הזיו ראוובן פון זייערע עלטערין בני
 די קינדער פון ראוובן ער איז גינען דער
 בכור פון ישראל האבין גיהייסין חנוך ופלוא וצורון וכרמי
 משפחות פון ראוובן בלוטר פון זיין זענען ארויס געקומען אלע משפחות
 נאם איז גינען אין

לקומים על התורה
 (יר) אלה ראשי בית אבותם וגו' . דער אלשיך זאגט
 דריבער דעקציילט די תורה דעם יחוס פון משה
 אונ אהרן צו גווייזן אז פון אלע שבטים איז קיינער גינען
 געסער פון משה אונ אהרן . דריבער רעכנט ער ראוובן
 מיט זיינע קינדער . אונ שמעון מיט זיינע קינדער . צו

ספר הישר
 ארויס פירען זיינערע גהמות אין פלדר האבין זיי גיטראפין
 זיינערע אלע גהמות זענען געפיינערט . איין צעהנטער פון
 אלע גהמות זענען געבליבען לעבין אין מצרים . אפער
 דיא יודישע גהמות נאם זענען גינען אין גזשן זענען גיש
 געפיינערט אפילו איינע אויך גיש . נאכדעם האט הקב"ה
 גישלאגן דיא מצריים מיט פארקעס . פון קאס בוי די פיס .
 אונ עס האט גערויען בלייט פון זיינער לייב . בוי זיינע לייב
 איז פארפיינט אונ פארשליטען גינארין . נאכדעם האט
 הקב"ה

בעקעס אונ קאט אריין געשטעקט דיהענט אונ די שטובין
 אונ קאט גיעפינט דיא טידען זענען אלע חיות אונ אלע
 שייגרי אונ אלע שרצים אונ שלאנגען אריין געקומען אין
 דיא שטובין . אינ קאבין פארלענדט מצרים . נאכדעם
 זענען אלע גהמות חיות עופות שרצים אונעק געגאנגען
 פון מצרים זענדערע איז געגאנגען צו זיין ארט . אונ
 הקב"ה האט איינע געבריינגט איינע כפה אויך די מצריים .
 אזוי וויא די מצריים זענען אפגעשליטען אין דער פריה

זרעית שמעון : מן וארון
 שמהת בני לוי
 לתולדתהון גרשון וקהת
 וקררי ושני חיי לוי מאה
 ותלתין ושבע שנים :
 מן ואלה שמות בני לוי לתדרתם
 גרשון וקהת וקררי ושני חיי
 לוי שבע ושלישים ומאת שנה :

רשבים

(מז) ושני חיי לוי . לפי המשט שמירשתי כבראשית שכל שנות הדרות הוא מונה עד שני (חיהם) (נ"א חשובים) כמח ועד אברהם . ואחר אברהם שנות יצחק ואחריו שנות

רש"י

לאן לבדם לומר שהשוכים הם) : (פז) ושני חיי לוי וגו' . למה נמנו שמתו על לוי להודיע כמה ימי השעבוד שכו"ז שאלח מן השכמים קיים לא היה שעבוד שלאחר (שמות א) וימת יוסף וכל אחיו ואחר כך יוסף מלך חדש ולוי האריך ימים ו על כולם : היה כמח לא מן מ"ג או נשאר עדיין ג"ד שנים מלוי שלא על לוי שלא התחיל השעבוד

שפתי חכמים

התחיל מלאוין לודיע שנשאר לראוין ככול ליום וממנו לוי שלישי לשכמים : וזו נמנה שלא פעור אלל ק"ו שנה דהא יוסף כן שלמים שנה כעמדו לפני פרעה וכאחור זמן היה לוי כן ל"ד שנה דהא כשם שנים נולדו טלס חוץ מכנימין הולא מהס כ' שנים עד שעוד לוי ספסו ב' נלאוין נמנה שיהיו לוי גדול מיוסף ד' שנים ואח"כ היה ו' שני שובע ושמיים רעב וכשעברו ב' שנים משני הרעב כאל למלרים וכאחור זמן היה לוי כן מ"ג קל"ז שנים התחיל השעבוד ורד"ו שנים היו כמלרים לא מרד"ו שנים ל"ד שנים מלא שלא נשעבוד אלל ק"ו :

פירוש לתורת אלהים

יעקב ראובן : (מז) ואהי שמות אונ דאם זענען דיא געקען פון די קינדער פון לוי הגוליתים צו זייער גיבאריון נאה גרשון וקהת וקררי ושני חיי בני אונ דיא יאהריון ונאם לוי האם גילעקם איז גיווען שבע ושלישים ופחה הדנדערס אונ זענען אונ דרייסיג יאהר , ורש"י שרייבט דרום נוערין גיצייקט דיא יאהרין פון לוי קדי מען זאל וויסען וויא לאנג דאם זגלות מצרים איז גיווען ווארום קל זמן דיא שקבטים האבין גילעקם האם מען נאה גיט גיארקעט מיט דיא ישכאל אונ לוי האם לענגער גילעקם מין פון אקע שקבטים :

לקושים על התורה

ויונין אז רי אקע קינדער פון ראובן אונ שמעון זענען גיט ניערס גיעוען צו זיין אויפקלייער פון דיא וידן , אונ דיא שקבטים ונאם זענען נאה לוי בארף קען קאר גיט רעקענען , ווארום אז לוי איז קרייגר פון זיין , בארף קיך זיין דער אויפקלייער פון שקבט לוי :

ספר הישר

האבין זאצן פארלענדט , מענטשין אונ קבמות זענען גישטארקין פון דעם פייגער מיט דעם האגיל , ס"ל דערקער זענען פארלענדט גינאריון פון דעם האגיל אונ פייגער :

הקב"ה אויף וי"א געשיקט אנדריסין האגיל אונ ער האט צופראכטן אקע בויקער אונ אקע אקער מריקטין אונ אין דעם האגיל איז גיעוען פייגער , דער האגיל מיט דעם פייגער

נביאים יחזקאל כט

תרגום

להמשוף מניה ד'א צבאות נפש צ צב צבא צבאות רוח יהודה נשמה רנצח ארני נשמה דודר יהנה חיה יחזח רנצח יהנה חיה יהודה רהור אל שם ב"ן שבעשית :

א ויהיה ארעא המצרים
 לאשתקמו וחורבא וידעון
 ארי אנה וי חלף דאמר
 ס'ככותא דילי ונאנא כבשית :
 ב כן הא אנה שלח רוגני
 עקה ועל מקלותה ואמן ית
 ארעא המצרים לחורב צדו
 ושקמו ממנדל סונה ועד
 תחום פוש : ג לא תעבר קה
 רגלא אנשא רגלא דבעירא לא תעבר קה
 ואל תשב ארבעים שנה : ד ונתתי את ארץ
 חמור דוד

רגלא אנשא רגלא דבעירא לא תעבר קה ואל תשב ארבעין שנים : ד ואמן ית

מצורת דוד

רש"י

(ג) ולא תשב . לא תחטט : (ה) כי אני ה' . סלחמן לשלם נמול : יארר די . היארר הוא לרביי להסקות שדחיו ואון לי זורכ כמטר שממים : ואני חמור דודר רגל ארבעים : (ב) ונתתי ארץ . הנה אני אלחם סמך ועם יחורדי רגל ארבעים : (א) ונתתי את ארץ חמור דודר רגל ארבעים : (ג) לא תעבר בה . מנדל השממן : ולא תשב . לא תהיה מיוסעת כלתשים :

מצרים שממה בתוך ארצות נשמות ועריה בתוך ערים מחרבות תהיין שממה ארבעים שנה ותפצתי את מצרים בגוים וריתים בארצות: ה פי כה אמר אדני יהוה מקץ ארבעים שנה אקבץ את מצרים מן העמים אשר נפצו שמה: אקניש את מצרים מביני עממיא דאיהגברו למסן:

מצודות דוד

(ד) בתוך ארצות. ר"ל דומה לשאר ארצות נשמות: (פ) מקץ וכו'. ר"ל מסוף מ' שנה אקבט ולא כדרך מסוף: רעם פירוש עברי מיימש נעמינמ סוף ביא דער הפסורה פון דער וואך:

תרגום

כתובים משלי יב

לחשידך ביסוד ומלכות ה'א שוין דלת יוד נפש שוין שוין דלת יוד רוח יאהדונה נשמה יסוד א אד אדנ אדני נפש אדני רוח אלף דלת טון יוד נשמה רמלכת י' הו ו' הו ה'ח יחידת ריסוד יקוה ויה יחידת רמלכת אל שם ב'ן שבעשיה:

א כפרי פראיש יאכל מזב ונפש בנדים וזמס: ב נצר פיו א נגרא סן פרי פומיה נקבע שמר נפשו פשק שפתיו מחמה לו: ג מתאנה ואין נפשו עצל ונפש הרצים תדשו: ד דבר שקר ישנא צדיק ורשע יבאיש ויחפיר: ה צדקת הצור תסדרה ורשעת תסלף תפאת: ו סתננה נפשיה דעמלא מרעם ולא סיימי לה ונפשיון דמקיפי תדהן: ז סלקת דשקרא סני צדיקא ורשיעא נהתה ונקפר: ח צדקתא תגמור לאצין דתמימיני דארסהוין ורשיעא סקטלר בקטויה:

רשי

מצודות דוד

(ח) כפרי פי איש וגו'. כשבר תורתו יאכל סוד כטוה"ו והקין קיימת טוה"כ: ונפש בונדים. וחסך בונדים: (כ) פושק שפתיו. פותח שפתיו: (ג) מתאנה ואין וגו'. העלל מתאוה נפשו לטוב ואין: (ד) יבאיש ויחפיר. מכזה את הכריות: צדקה תצור. תשמור לתם דרך: (ה) ורשעה תסלף. תעסק את האטול:

(א) כפרי. תפירות דברי תורה יכנס טוב כטוה"ו והקין שמור לטולס ככל: ונפש בונדים. תכנס נטול כחמס: (ב) נוצר פיו. מלכד דבר הולסר: פושק. הוחרוב שפתיו לזכר כל העולה על לבו סוף לו נחמת: (ג) נפשו עצל. נפשו על עלל סוף תחלוה לכל ואין לה כי לרוב עללותו לא ישיג דבר אכל נפש סריוס מדושן כי ישיג תאוות כרוב סריוס: (ד) ישנא. בלדיק שונא נקבל דבר שקר וטון הרע אכל הרעס חקבל הוא מיד וימאס את כחמלר עליו ויחפור אותו: (ה) צדקה. הולקס עממא תלמד ונתהר את חסך דרך אס הנותן לזקס כחמימות לא להתימר: ורשעה. הרעסע עממה טולך את עלל הרעאל כדרך חטול נכסל כס:

פירוש ע"מ

וואס וויל נאר ליידיג גיין אונ וויל גיט האנדלען אונ וויל גיט ארבעטין. איז זיין סוף וואס ער וויל אונ גלוקס האט ער גיט ונפש תרועים תרושן אבער דער מענטש וואס האנדליקט אונ ארבעט וועט זיין פעט: (ו) דבר שקר ישנא צדיק דער צדיק האט פייגט צו הערין אזאך וואס איז ליגען ורשע באיש ויחפיר אבער דער רשע פארמיאוסף אונ פארשעמט מענטשין אפילו פאר אזאך נאם איז ליגען: (ח) צדקה תגמור תם נדד דיא צדקה היט דעם מענטש ער זאל גיין זיין וועג מיט גאנצ-קייט ורשעה תסלף תפאת אונ דיא עבירות וואס דער מענטש טוהט פארקרימען זיין וועג ער זאל נאך בער זיך ליגען:

(א) כפרי פי איש יאכל טוב דער מענטש וואס איז אהבס אונ אלמן מיט דיא פרוקט פון זיין מויל. מיט דיא תורה אונ חקמה וואס זיין מויל רעט. פארדינט ער אזוי פיר ער זאל קענען עסין אונ האבין גוטס ונפש בונדים חסס אבער דיא פארשע מענטשין ווירען נאר לעבין פון נקלה. ונפש הוא רצון עיני רשיי חיי שרה אם יש את נפשם: (כ) נוצר פיו שומר פשו דער מענטש וואס היט זיין מויל ער זאל גיט ריירין וואס ער טאר גיט אונ ארבעט גיט היט ער זיין לעבין פושק שפתיו חקמה יו אבער דער מענטש וואס עפיגט זיין מויל צו ריירין וואס זיא וויל וועט זיין אבראן צו אים: (ג) מתאנה ואין נפשו עצל דער מענטש

פרק יד א חרש, כשם שבונם ברמיוה. כלומר כקדושין כך גרושין (ה) וכן פסק בהרשת כרמיוה כנס שרמו לו עד שתתגרש לו וברמיוה יוליא אם רצה להוליא: ונתחרשה.

[א] יקיים. הו עסיקא חלל אבד דתני יוליא תנא יקיים. תו. (ב) עטם קאמר כלומר קדושין. רשי ולי: (ג) וה"ע דסבא לא קתי עולמי כמו כנסתי הו דקתי עולמית. גמ. וכתב לוי שפין גרושין כלום מן הכורה קתי הו לי לשנא שפין לגרושין תקבא עולמות שפין. גשלת כנע וזי ויש לה כניס חלל. שפין כחלשת דרבידער אלס נשאל לא חלל ואשפ"ס שפין לה כניס. ואפשר שפס תמגרסה תנא שפין לכתחלה הריטיב"ל וזי: שפין מה בו. מת' בגמרה ללכרייסם קאמר לרבי כי הכי רליס לא מן מרג אסה לא מרגסה אלא לרדו מ"ס אש ומ"ס חוס: [ג] העיר כו. רבנן כיהו לכתוב לכתוב המדרש להכיא רחי. לדכרייסם ואל' כל' זו כיוולא כס חוספות: (א) ור"ל שפייין לא כנר' דהא אף כעמרתו יבול אכיס נקט': (ד) לשני כו. היינו רישא כ' חרשת תרסיס כו' לכו' לחיות חרשת כו' אלא דתני כולי גונוי

כלי חלמטי דהית דלמכות דליס צבאות
פרק יד א חרש שנשא פקחת ופקח שנשא חרשת. אם רצה יוציא ואם רצה [א] יקיים. כשם שהוא כונם ברמיוה כך הוא מוציא ברמיוה. פקח שנשא פקחה ונתחרשה. אם רצה יוציא אם רצה יקיים. בשתמית לא יוציא. נתחרש הוא או נשתמה אינו מוציאה עולמית. אמר ר' יוחנן בן נורי [ג] מפני מה האשה שנתחרשה יוצאה. והאיש שנתחרש אינו מוציא אמרו לו אינו דרוכה האיש המגרש לאשה המתגרשת. שהאשה יוצאה לרצונה ושלא לרצונה. והאיש אינו מוציא אלא לרצונו: ב [ג] העיר ר' יוחנן בן גורגורה בלג החרשת שנתראה אביה שהיא בעל אמרו לו אף זו כיוצא בה: ג שני אחים

חרשים נשואים לשתי אחיות חרשות או לשתי אחיות אחת פקחת. או שתי אחיות חרשות נשואות [ד] לשני אחים פקחים. או לשני אחין חרשין. או לשני אחין א' חרש ואחד בגמ. אפילו לאחר שגדלה ופקע כה אב מקבלת היא את גיטה: אף זו. פקחת (שנתחרשה) כיוולא בה:

א"ל כנסתות

א"ל כנסתות

מאן ציהת אנדערש גיט אויס דיא אשה פון ניין רשות מיט אגט אלא דצינו גאר צו ניין וויקען אויב. ער וויר איר נעבין אגט: ב השיד רבי יוחנן בן נורינא רבי יוחנן בן נורנא דהאם האם עדות גיטאגט על התרשה אויף אטויבע שהשיאה אביה וואס איר פאמער האם איר התונה לעמאכט וער האם צו גענוקען פון אירעסווענין דיא קירושין ווען זיא איז גאר גיטען אקטנה אפילו די קירושין איז גיטען מן התורה פון דעססווענין שהיא יוצאה בגמ גייט זיא ארויס פון מאנס רשות מיט אגט אפילו ווען זיא איז שוין גרויה גיטארין און זיא גיהער שוין גיט צום פאמער נעמט זיא אללין איר גט אפילו זיא איז מויב אפילו די האבין די חקמים צו אים גיטאגט אף זי די גענוקען וואס איז מויב גיטארין אפילו די קירושין איז גיטען מן התורה פון דעססווענין פויצא בה איז זיא גלייך מיט איר זיא קען אויף צו נעמען איר גט פון מאן און זיא ווערט גינט: ג שני אחים חרשים צוויי ברידער מויבע נשואים לשתי אחיות חרשות האבין גיהאלקטן צוויי שוועסטרער מויבע או לשתי אחיות פקחת אדער זיי האבין גיהאלקטן צוויי שוועסטרער גענוקען או לשתי אחיות אדער זיי האבין גיהאלקטן צוויי שוועסטרער אחת חרשת ואחת פקחת. איינע אטויבע און איינע אטויבע או לשתי אחיות חרשות אדער צוויי שוועסטרער מויבע נשואות ווען גענוקען גענוקען לשני אחיו פקחי צו צוויי ברידער גענוקען או לשני אחיו חרשין אדער צו צוויי ברידער מויבע או לשני אחיו אדער צו צוויי ברידער אחר חרש ואחר

שיק יד א חרש שנשא פקחת אטויבער מאן האט גענוקען אגעוונקטע ווייב. אדער פקחת שנשא חרשת אגעוונקטער מאן האט גענוקען אטויבער ווייב אם רצה יוציא אויב ער וויר קען ער זיא גמין ואם רצה יקיים אונ אויב ער וויר נאל ער זיא האלקטין כשם שהוא גינס ברמיוה אזוי ווי ער איז איר מקדש מיטען וואנק פד הוא מוציא ברמיוה אזוי נאל ער איר גמין מיטען וואנק פמה שששא פקחת אגעוונקטער מאן האט גענוקען אגעוונקטע ווייב ונתהרשה און זיא איז מויב גיטארין אם רצה יוציא אויב ער וויר נאל ער איר גמין ואם רצה יקיים און אויב ער וויר נאל ער זיא האלקטין פאר אטויב נשפטיה איר זיא איז משוגע גיטארין זיא יוציא טאר ער זיא גיט גמין נהרשה הוא אויב ער איז מויב גיטארין או נשפטיה אדער ער איז משוגע גיטארין אינו מוציא עשמייה קען ער זיא קיין קואהל גיט גמין אפס רבי יוחנן בן נורי האם רבי יוחנן בן נורי גיטאגט ספגי מה פאר וואס האשה שנתהרשה אויב דיא אשה איז מויב גיטארין און דער מאן גיט איר אגט יוצאת ווערט זיא גינט והאיש שנתהרש און אויב דער מאן איז מויב גיטארין אינו מוציא קען ער זיא גיט גמין אפילו די האבין די חקמים גיטאגט צו רבי יוחנן אינו דוסק עם איז גיט גלייך האיש המגרש דער מאן וואס גמ האשה המתגרשת צו דיא אשה וואס ווערט גינט שהאשה שנתהרש דיא אשה גייט ארויס פון מאנס רשות מיט אגט אגט דצינוה סאיי זיא וויר גינט ווערין ושמא דצינוה און סאיי זיא וויר גיט גינט ווערין והאיש אינו מוציא און דער

ג הרי אלו פמורות . להחיל וטניהן תרשים או שתיכן
הרעות קדושו ו כך קדושו ו ולחן קדושו דלשחו אע"פ
שלין גמורים ומפקעו יוקת יכמתו שהרי אינה יוקת
גמורה : ויכנסו : שלין הלילה כהרש ומרשת שליין כואמר

ואמרה (ד) וזה"ל אם נגט
לחולא ויליא נגט דלחי נגט
כרמיו ומפקע נשואין לדיה
(ה) ויוקת לחיו דהוי כרמיו :
ד מוציא את אשורו
בגט . דיוקת לחות' הכא'
מכה קדושו גמורי' אוסרת'
עליו ולחן כח בקדושו לדיה
לדחות היכנסו משום לחות
לשמו : ואשת אחיו אסורה
לעולם . דהרש לא חלין
ולקטו ח"ל משום לחות
בעל פקחת . מה יעשה חרש בעל הרשת .

כדידים וכדידים : (ד) וזה"ל קרי' אינה מעכבת כדתן כפי"ב
מ"ג . כל הרלוו לנילה אין כילה מעכבת כו וכל שליין רלוו לנילה
כילה מעכבת כו : (ה) רש"י . וכו' דמפקע נשואין לדיה שהוי מחת
יוקת לחיו דהוי כרמיה אלל יוקת עממה אין גט דוחה : (ו) מה
יעשה כו' . ופרטיין כגמרא אמתה גביה . קטן חולב לנילות
הוא ולחן כ"ד מלווין להפרטיו .
ומשני גיורה משום חתרת יבמה
לשום שאלתו לנפתי' משום לחות
משום ולא ידעי' יחיבי' דעממה
משום קטן חולב לנילות הוא :

פקח . הרי אלו פמורות מן החליצה ומן היבום .
ואם היו נכרות יכנסו . ואם רצו להוציא
יוציאו : ד שני אחים אחד חרש ואחד פקח .
נשואים לשתי אחיות פקחות . מת חרש בעל
הפקחת [ה] מה יעשה פקח בעל הפקחת תצא משום אחות אשה . מת
פקח בעל הפקחת . מה יעשה חרש בעל פקחת . מוציא אשתו בגט .
ואשת אחיו אסורה לעולם : ה שני אחים פקחים נשואים לשתי אחיות .
אחת חרשת ואחת פקחת . מת פקח בעל חרשת מה יעשה פקח בעל
פקחת . תצא משום אחות אשה . מת פקח בעל פקחת מה יעשה פקח
בעל חרשת . מוציא אשתו בגט . ואשת אחיו בחליצה : ו ב אחים א' חרש
ואחד פקח נשואים לשתי אחיות אחת חרשת ואחת פקחת מת חרש בעל
חרשת מה יעשה פקח בעל פקחת . תצא משום אחות אשה . מת פקח
בעל פקחת . מוציא אשתו בגט ואשת אחיו אסורה לעולם :

מאן פון די מויבע נוייב איז גישטארבין אן
קינדערס מה יעשה פקח בעל פקחת נואם זאל טאקן
רעד געזונקטער רעד כאן פון דיא געזונקטע מיט
זיין ברודערס נוייב תצא משום אחות אשה רעם
ברודערס נוייב זאל ארויס גיין אן חליצה
אונ אן יבום נוייל זיא איז זיין נוייבס אשונקסטער
מת פקח בעל פקחת אויב רעד געזונקטער רעד כאן
פון די געזונקטע נוייב איז גישטארבין אן קינדער
מה יעשה פקח בעל חרשת נואם זאל טאקן רעד
געזונקטער רעד כאן פון די מויבע נוייב מיט זיין
ברודערס נוייב מוציא את אשמו בגט עד ציהם אויס
זיין נוייב פון זיה מיט אגם ואת אשת אחיו בחליצה
אונ רעם ברודערס נוייב פון רעד חליצה : ו שני
אחים אהר חרש ואהר פקח צוויי ברודער אייגער
אמויבער אונ אייגער אגעזונקטער נשואים לשתי
אחיות האבין גענוקטן צוויי שטעקסטער פאר
נוייבער אחת חרשת ואחת פקחת אייגע אמויבע אונ
אייגע אגעזונקטע . רעד מויבער האט גענוקטן רי
מויבע אונ רעד געזונקטער האט גענוקטן דיא
געזונקטע מת חרש בעל חרשת אונ רעד מויבער רעד
מאן פון דיא מויבע איז גישטארבין אן קינדער
מת יעשה פקח בעל פקחת נואם זאל טאקן רעד
געזונקטער רעד כאן פון דיא געזונקטע מיט זיין
ברודערס נוייב תצא משום אחות אשה רעם ברודערס
נוייב זאל ארויס גיין אן חליצה אונ אן יבום . נוייל
זיא איז זיין נוייבס אשונקסטער מת פקח בעל פקחת
אונ אז רעד געזונקטער רעד כאן פון די געזונקטע
איז גישטארבין אן קינדער מה יעשה חרש בעל חרשת
נואם זאל טאקן רעד מויבער רעד כאן פון דיא
מויבע מיט זיין ברודערס נוייב מוציא אשמו בגט עד
ציהם אויס זיין נוייב פון זיה מיט אגם ואת אשת אחיו
אסורה לעולם אונ זיין ברודערס נוייב איז אסור אויף
אייביג צו נעמען אמאן . נוייל רעד מויבער קען
ניט חליצה געבין אונ טאר ניט מינבס זיין :

פקח אייגער אמויבער אונ אייגער אגעזונקטער
אויב די סאגען זיינערע זענען גישטארבין חיי אלו
פמורות מן החליצה ופן מינבס זענען זיי פסור פון
חליצה אונ פון יבום ואם קיי נכרות אויב די נוייבער
זענען גיווען פקעשען זיה ניט שטעקסטער
קייטו זאלין זיי גענוקטן ווערין צו די ברודער פון
זיינערע סאגען זאל קען זיי מינבס זיין . רעד נאך
ואם רצה הוציא יוציא ווער עם נוייל זיין נכמה גמין
קען ער גמין . אבער חליצה קען אמויבער ניט
געבין אונ אמויבע קען ניט נעמען חליצה :
ד שני אחים צוויי ברודער אהר חרש ואהר פקח
אייגער אמויבער אונ אייגער אגעזונקטער נשואים
לשתי אחיות פקחות האבין געהאלטן פאר נוייבער
צוויי שטעקסטער געזונקטע מת חרש בעל חרשת אויב
רעד מויבער רעד כאן פון דיא געזונקטע נוייב
איז גישטארבין אן קינדער מה יעשה נואם זאל
טאקן רעד ברודער פקח רעד געזונקטער בעל חרשת
רעד כאן פון דיא געזונקטע מיט זיין ברודערס
נוייב תצא משום אחות אשמו דאם נוייב פון רעם
מויבין מאן זאל ארויס גיין פריי אן חליצה אונ
אן יבום נוייל זיא איז די שטעקסטער פון זיין נוייב
מת פקח בעל חרשת אויב רעד געזונקטער רעד כאן
פון די געזונקטע נוייב איז גישטארבין מה יעשה
חרש בעל חרשת נואם זאל טאקן רעד מויבער
ברודער נואם ער איז רעד כאן פון די געזונקטע
נוייב מוציא אשמו בגט עד זאל אויסקציהען פון זיה
זיין נוייב מיט אגם ואשת אחיו אסורה לעולם אונ זיין
ברודערס נוייב איז אסור אייביג צו נעמען אמאן .
נוייל רעד מויבער קען ניט געבין חליצה אונ
טאר ניט מינבס זיין : ד שני אחים פקחים צוויי
ברודער געזונקטע נשואים לשתי אחיות האבין
געהאלטן צוויי שטעקסטער פאר נוייבער אחת
חרשת ואחת פקחת אייגע אמויבע אונ אייגע
אגעזונקטע מת פקח בעל חרשת רעד געזונקטער רעד

(ו) רשי' ור"ל דלא מפיק גאולין ? ב' אחים אחר חרש ואחד פקח . נשואים לשתי נכריות פקחות . מת חרש בעל פקחת מה יעשה פקח בעל פקחת . או חולין או מייבם . מת פקח בעל פקחת . מה יעשה פקח בעל פקחת . כונס ואינו מוציא לעולם ; ח שני אחים פקחים . נשואים לשתי נכריות אחת פקחת ואחת חרשת . מת פקח בעל חרשת . מה יעשה פקח בעל פקחת . כונס ואינו מוציא לעולם ; ח שני אחים אחד חרש ואחד פקח . נשואים לשתי נכריות . אחת חרשת ואחת פקחת . מת חרש בעל חרשת . מה יעשה פקח בעל פקחת . כונס . ואם רצה להוציא יוציא . מת פקח בעל חרשת . כונס ואינו מוציא לעולם ;

אנויב ואם רצה להוציא יוציא אונ אויב גאון דער חתונה ווייל ער איר גטין זאל ער איר גטין פת פת בעל פקחת אויב דער געזונטער דער מאן פון די געזונטע איז גישטארבין אן קינדער פה יעשה פקח בעל חרשת וואס זאל מאהן דער געזונטער דער מאן פון די מויבע מיט זיין ברודערס ווייב או חולין או קיבם אדער ער גיט חליצה אדער ער איז מייב ; מ' שני אחים צוויי ברודער אחר חרש וואס פת פקחת אונ אמויבער אונ איינער אגעזונטער גשיאים לשתי נכריות וויי האבין גענומען צוויי יייבער נענדער ברודער האט גענומען אנויב אונ דיא ווייבער זענען פרעמד אייגע מיט פון דיא געזונטע פה יעשה פקח בעל פקחת אונ דיא ווייבער אן קינדער פה יעשה פקח בעל פקחת וואס זאל מאהן דער געזונטער דער מאן פון דיא געזונטע ווייב מיט זיין ברודערס מייב או חולין או קיבם אדער ער גיט חליצה אדער ער איז מייב פת פקחת בעל פקחת או עס איז גישטארבין אן קינדער דער געזונטער דער מאן פון די געזונטע פה יעשה חרש בעל פקחת וואס זאל מאהן דער מויבער דער מאן פון דיא געזונטע ווייב מיט זיין ברודערס ווייב פונם ער נעמט איר פאר אויב וואס מוציא לעולם אונ ער קען זיא גיין מאהל גיט גטין ; ח שני אחים פקחים צוויי ברודער געזונטע גשיאים לשתי נכריות האבין גענומען צוויי ווייבער נענדער ברודער האט גענומען אנויב אונ דיא ווייבער זענען פרעמד אייגע מיט דיא אגדערע אחת פקחת ואחת חרשת אייגע אגעזונטע אונ אייגע אמויבע פת פקח בעל חרשת אונ דער געזונטער דער מאן פון די מויבע איז גישטארבין אן קינדער פה יעשה פקח בעל פקחת וואס זאל מאהן דער געזונטער דער מאן פון דיא געזונטע ווייב ער נעמט איר פאר אנויב וואס מוציא לעולם אונ ער מאר איר גיין מאהל גיט גטין ;

במרא יבמות דף ק"ט ע"א

כלכלה כ"י כלל כלי החינוך דמ"ח דמלכות גירוסה השתפא

תני בר קפרא לעולם ידבק אדם בשפשה דברים בחליצה כאבא שאול רתניא אבא שאול אומר הבונס את יבמתו לשם נוי לשם אישות לשם ד"א כאלו פוגע בערות תני בר קפרא בר קפרא האט גילערונג לעולם ידבק אדם בשפשה דברים אייביג זאל אטענקוש זיך פהעקטין אין דרייא זאכין בחליצה כאבא שאול אויב זיין ברודער איז גישטארבין אן קינדער , זאל ער גיט נעמען זיין ברודערס ווייב צו זיך פאר אנויב , נאר ער זאל נעמען ווייא אבא שאול האט גיזאנט ער זאל איר נעבין חליצה דתקא אבא שאול אומר

ארא ריוס' ריוס'. אבל מדכתיב לילי מי האיס חספס חיים וכו'
 אל מני דיוקא דלמלא קמי אכונה פסח' לומר לכוון
 מרע סור מרע ועשה טוב וכו' דהיינו כל החורה כולה וכו'
 הכל כתיב זקק חיים וכבוד ללא היה נפקא לן מהכא קרא
 עקב קמח דקיווין (דף מ) דלמס אובל מפורותיהו כעולם
 הזה וזקבן קיימת לו נטויה':
 הונודו כללו כנה כמה. י"מ
 דפקא לן חלה חלה
 כתיב סבל וכי תחלל לנדוד וכתיב
 הסם חללו לנס מן האדם אשר
 נשמה חלפו כי כמה נחשב הוא
 ואמר כס"ק דברכות (דף יד
 וכו') אל תקרי כמה אלל כמה

אהיה רדיפה רדיפה. תשלו סכר גדול להנחם
 שלום שכולל פירותיהו כעולם הזה והקרן קיימת
 לו לעולם הכל כגמילות חסדים דכתיב בה ימלא חיים
 זקק כעולם הכל וכבוד כעו"ל: כאלו בנה כמה.
 שעת חיסור הכמות דמוח
 הוא דכתיב וכי תחלל לנדוד
 וכו' הא אל תחלל יהיה כך
 מחט: כאלו הקריב קרבן.
 שער עליו שתי עבירות
 אלל יך אלל חסס ויחירו
 כדי שלל יהא רגיל בכך:
 כבר מתא. לא יקבל פקדון
 מכן עירו: דביתיה כן
 בביתיה דמי. שרגיל אללו

ויסול חת שלו ויחזור ויחכענו: של ציון. סס מקוס שמניחו הלוה ותוספין הערב: דין. לשון חוקק כלאמר
 לה טלס': רע ירוע. רעה אחר רעה: בי ערב זר. המערב זרים גרים כישאל והכנסם כערכו ממי משמע:

ווייל דיא תורה האם גיבאמין. איז גלייה ווי ער
 וואלס גי אהאן אעביירה קורב בעניי יהוה הויר ספור
 עס איז בייא מיר נאנט צו זאגין אז דאס קינד
 וואס פון ווייז נועם גיבארן נוערין איז אפמער .
 איז וועלכער קעננש קען דאס זאגין אז ער וועט
 גיט מער מייגען נאר נועגין סגזנה אונ זיין הנאה
 נועם נאר גיט זיין. דריבער איז בעסער ער זאל
 איר געבין חליצה בהאח שום אפענקש זאל
 אייביג ועהן צו כיינגען שלום צווישען מענקשין
 דכתיב בקש שלום ורחמי ווארום עס שטייט אין פסוק
 זאלקס זוכען שלום אונ זאלקס דעם שלום נאכ-
 זאגין. דו זאלקס זעהן מיט אלע זיינע קרעפטין
 ודו זאלקס האבן שלום מיט אלע מענקשין.
 אונ זאלקס זעהן צו מאלסן שלום צווישען אנדערע
 מענקשין וואס קריגען אפר רבי אהו אהי רדיפה
 רדיפה רבי אהו זאגט מיר לערנען איין ווארט
 רדיפה פון אנדערין ווארט רדיפה. נאכזאגין פון
 נאכזאגין פתיח הא ורחמי דא שטייט מען זאל דעם
 שלום נאכזאגין יכתיב חסס אונ דארטין ביי צדקה
 שטייט ירוף צדקה וחסד דער מענקש וואס זאגט
 נאך גער זוכט צו טאהן צדקה אונ חסד יצא חיים
 צדקה ויבדו וועט ער געפיגען לעבין אונ נועם
 האבין געלם צו טאהן צדקה אונ נועם האבין
 פכוד. אזוי וויא דער מענקש וואס זאגט נאך צו
 טאהן צדקה אונ חסד נועם זיין דער שוכר זיינער
 צו האבין לעבין אונ געלט אונ פכוד. אזוי דער
 מענקש וואס זאגט נאך צו טאהן שלום נועם
 אויף האבין זיין שוכר לעבין אונ געלט אונ פכוד
 הנסתר נדריס גיבוי דער מענקש וואס טוהט אנדר
 זאל ער זעהן מען זאל אים דעם גער טוהיר זיין
 וויא רבי נתן זאגט דמגיא רבי נתן אפר ווארום מיר
 האבין געלעבן רבי נתן זאגט הנדוד גאליי גנה כמה
 דער מענקש וואס טוהט אנדר איז גלייך ווי ער
 וואלט גיבאחט אפמח האשמיט מען זאל אויף אים
 מקריב זיין קרנגותו והפגישו אונ דער מענקש

שלכט

ולתוקע עצמו. כפיא לקרא ושאל תוקעים ביום: תוקע עצמו לדבר הלכה. שאומר היינו שנה ואינו תוקעים והקבל שכל ליוזב: קשים גרים. שאין בקיאי' בדקדוקי מלות ולמדו ישראל ממשיהו: כספחת.

והנה דרש בספר ד' לדרוש (דף סז) אמר שמואל הנביא אפי' שמתקיימו בקרא רשע אמר ר' אבהו מאי קראס כתיב הכא וכי תחלו לנודו ומתיב החס סס רשעים חלו רנו: רעה חסר רשע חסל למקבלי גרים. אמר ר' יהושע ביבי משמעון אוחן להתגביר או מקבלין אוחן מיד קבל אל סן

רעה אחר רעה תבא למקבלי גרי' ולערכי של ציון ולתוקע עצמו לדבר הלכה מקבלי גרים כר' חלבו דאמר רבי חלבו קשים גרים לישראל כספחת בעור ערכי של ציון דעכדי שלוף דוץ תוקע עצמו לדבר הלכה דהניא ר' יוסי אומר כל האומר אין לו תורה. אין לו תורה פשימא אלא כל האומר אין לו אלא תורה אין לו אלא תורה. הא נמי פשימא אלא דאפילו תורה אין לו מאי טעמא אמר רב פפא אמר קרא ולמדתם ועשייתם כל אשר רב בעשיה ישנו כלמדה וכו' שאינו בעשיה אינו כלמדה. ואי בעיה אימא לעולם כדאמרין בעיקרא כל האומר אין לו אלא תורה אין לו אלא תורה לא צריכא דקא מנאר אחרני ואולי ועבדי מהו דתימא אית ליה אנרא לדידיה סכיס אין חסא כל על ידו ומפסע טעמא חסא שלא יאמרו סרב כנייהס ותלמידו בנן עין ועוד קשה לר"י כפי אמר לה

לישאל לקרא נקק כדכתיב אלוה הגר עליהס ומספסע על בית עסק: אין לו תורה. אינו עוסק בתורה: אין לו תורה. אינו מקבל שכר לימוד: אלא תורה. ואינו מקיים: אפילו תורה. אינו שומר מצוות אין לו: דגמר הלכה. יודע הלכה אלא שאין דומין לרין הכה' לפניו כל כך ומדמי מלחמ

גילערונגס פאר ווייל ער האט גערב גינען פאר אפגערעדן רעה אחר רעה תבא איין שלעקבס נאך דיא אנדערע שלעקבס וועט קוקען אויף דעם קענקש וואס איז אפערב פאר אפגערעדן זמקני גרים צו דיא קענקשין וואס נעמען אן די פעלקער וואס נענען זיך קנייר זענדין של ציון דיא ערבים פון דיא שטאט ציון וועט אויף זייא אויך קוקען איין שלעקבס נאך דיא אנדערע שלעקבס ויתקבל עצמו זיךר הילק אונ דער קענקש וואס זאגט נאר לערנען תורה וקיים קען. אפער מקיים זיין וואס אין דיא תורה שמיים בארף קען גים, וועט אויך אים קוקען איין שלעקבס נאך דיא אנדערע שלעקבס מקני גרים כפי חלבו דיא קענקשין וואס זעמען אן דיא פעלקער וואס נענען זיך קנייר וועט אויף זייא קוקען איין שלעקבס נאך דיא אנדערע שלעקבס נאך דיא אנדערע שלעקבס אזוי ווי רבי חלבו האט גיזאגט דאמר רבי חלבו ווארום רבי חלבו האט גיזאגט קשים גרים זישאל כספחת בעור גרים וואס קוקען זיך בהעפמיין צו דיא יודין, איז פאר דיא יודין אזוי שלעקבס, וויא קראע זינען שלעקבס צו יודין הויט פון קענקש גרי של ציון קנייר זינען דו דיא ערבים פון דיא שטאט ציון אויף זייא וועט קוקען איין שלעקבס נאך דיא אנדערע, ווייל זייא נעמען ארום דעם לזה אונ זעצין אריין דעם ערב, דער סלנה לאזט אנועק דעם לזה אונ קאנט אים גים נאר ער קאנט בייא דעם ערב תוקע עצמו זיךר הילק ער גיים נאר צום לערנען דעם דין דמיא ווארום מיר האבין גילערונגס רבי יוסי זאגט פ' האמר אין יו תורה דער קענקש וואס זאגט ער האט גים די תורה וואס הייקט ע' לערונג גים תורה אין יו תורה האט ער גים שלכר פאר תורה לערנען. פערקנט דיא נקרא פשימא געוויס אז ער האט גים

גילערונגס פאר ווייל ער האט גערב גינען פאר אפגערעדן רעה אחר רעה תבא איין שלעקבס נאך דיא אנדערע שלעקבס וועט קוקען אויף דעם קענקש וואס איז אפערב פאר אפגערעדן זמקני גרים צו דיא קענקשין וואס נעמען אן די פעלקער וואס נענען זיך קנייר זענדין של ציון דיא ערבים פון דיא שטאט ציון וועט אויף זייא אויך קוקען איין שלעקבס נאך דיא אנדערע שלעקבס ויתקבל עצמו זיךר הילק אונ דער קענקש וואס זאגט נאר לערנען תורה וקיים קען. אפער מקיים זיין וואס אין דיא תורה שמיים בארף קען גים, וועט אויך אים קוקען איין שלעקבס נאך דיא אנדערע שלעקבס נאך דיא אנדערע שלעקבס אזוי ווי רבי חלבו האט גיזאגט דאמר רבי חלבו ווארום רבי חלבו האט גיזאגט קשים גרים זישאל כספחת בעור גרים וואס קוקען זיך בהעפמיין צו דיא יודין, איז פאר דיא יודין אזוי שלעקבס, וויא קראע זינען שלעקבס צו יודין הויט פון קענקש גרי של ציון קנייר זינען דו דיא ערבים פון דיא שטאט ציון אויף זייא וועט קוקען איין שלעקבס נאך דיא אנדערע, ווייל זייא נעמען ארום דעם לזה אונ זעצין אריין דעם ערב, דער סלנה לאזט אנועק דעם לזה אונ קאנט אים גים נאר ער קאנט בייא דעם ערב תוקע עצמו זיךר הילק ער גיים נאר צום לערנען דעם דין דמיא ווארום מיר האבין גילערונגס רבי יוסי זאגט פ' האמר אין יו תורה דער קענקש וואס זאגט ער האט גים די תורה וואס הייקט ע' לערונג גים תורה אין יו תורה האט ער גים שלכר פאר תורה לערנען. פערקנט דיא נקרא פשימא געוויס אז ער האט גים

גילערונגס פאר ווייל ער האט גערב גינען פאר אפגערעדן רעה אחר רעה תבא איין שלעקבס נאך דיא אנדערע שלעקבס וועט קוקען אויף דעם קענקש וואס איז אפערב פאר אפגערעדן זמקני גרים צו דיא קענקשין וואס נעמען אן די פעלקער וואס נענען זיך קנייר זענדין של ציון דיא ערבים פון דיא שטאט ציון וועט אויף זייא אויך קוקען איין שלעקבס נאך דיא אנדערע שלעקבס ויתקבל עצמו זיךר הילק אונ דער קענקש וואס זאגט נאר לערנען תורה וקיים קען. אפער מקיים זיין וואס אין דיא תורה שמיים בארף קען גים, וועט אויך אים קוקען איין שלעקבס נאך דיא אנדערע שלעקבס נאך דיא אנדערע שלעקבס אזוי ווי רבי חלבו האט גיזאגט דאמר רבי חלבו ווארום רבי חלבו האט גיזאגט קשים גרים זישאל כספחת בעור גרים וואס קוקען זיך בהעפמיין צו דיא יודין, איז פאר דיא יודין אזוי שלעקבס, וויא קראע זינען שלעקבס צו יודין הויט פון קענקש גרי של ציון קנייר זינען דו דיא ערבים פון דיא שטאט ציון אויף זייא וועט קוקען איין שלעקבס נאך דיא אנדערע, ווייל זייא נעמען ארום דעם לזה אונ זעצין אריין דעם ערב, דער סלנה לאזט אנועק דעם לזה אונ קאנט אים גים נאר ער קאנט בייא דעם ערב תוקע עצמו זיךר הילק ער גיים נאר צום לערנען דעם דין דמיא ווארום מיר האבין גילערונגס רבי יוסי זאגט פ' האמר אין יו תורה דער קענקש וואס זאגט ער האט גים די תורה וואס הייקט ע' לערונג גים תורה אין יו תורה האט ער גים שלכר פאר תורה לערנען. פערקנט דיא נקרא פשימא געוויס אז ער האט גים

מאיר למד לפני ואמרי הכי יאל לתרבות רעה ושנא היכא שטוא רע מתחלה קודם שמתלמד אחרים התם לא סייך האי עטמה אכל סכא עטיה טוב מתחלה אז וזאי אין חטא כל על ידו ואחר מתחלתו סיה רע כדאמר כתיבה (קד עו) שכלי זמר לא פסק מתוך ביתו וכן ספרי לזוקים היו טושרים מחיקו :

ששים גבורים סביב לה . פירש כתי' (הכא) (וכסנהדרין דף ז) דלאשכח הגויות דהוי ליה למימר ע' או ע"א אלא י"ל דאששים רבוה ישראל קאי :
אחוי חרב . משמע ליה מזוינין
כדן כדרשין
כסנהדרין (לף ק) עויגור דוד
חרבו עליו לנכל כסנהדרין ואש"כ
דכתרה כתיב חגור חרבך על
יך גבור (תהלים עט) :
שנאמר הנה מפתו ששלמה ששים גבורים סביב לה וגו' כפתי
בלילות מפחדה ש' גיהנם הרומה ללילה :

הרב סתתה לו בין : וכתבתי דער דין ווען עם קוימט פאר אים אדין הורה דארף ער זיך פארשטעלן אזוי אשךעק גלייך וויא אישוערד נואלם גילעגין געבין אים וגייהנם פתחה יו סתתיו אויב ער וועט פסקנען פאלקש דעם דין וועט מען אים הרגין מיט דעם שווערד , אונ ער וועט אריין פאלין אין גיהנם , דאס מיינט מען ער וועט נישטראפט ווערין אויף דיא וועלם אונ אויף זענע וועלם שנאמר ונארום עם שמיים אין פסוק הנה פתה שלשלה ששים גבורים סביב לה דיא בעט ודאס מיינט מען דעם בית המקדש פון שלמה ופון הקדוש ברוך הוא , דארט זענען גיווען זעכציג שטארקע מענטשין וועכציג דינינים אלע האבין געהאלטן שווערדין סתת בלילות פון דיא שךעק וואס איז ביי נאכט סתת ש' גיהנם הדינס גייהנה דאס מיינט פון דיא שךעק פאר דעם גיהנם וואס איז גלייך צו דיא פינקטערקייט פון דיא נאכט , די דינינים האבין געהאלטן שווערדין סאמער וועט איינער וועלן פסקנן אפאלשין דין וועט מען אים הרגין מיט די שווערדין , ווייל ויי האבין מורא געהאט פאר דעם גיהנם :

וואלטין מיר מיינען אז ער האט אויך שךר פון זייערע מצות וואס זייא מודהען , ווייל ער האט זייא גילערונט זיי זאלן טאהן דיא מצות קא שפסע זן לאזן אויגן דיא גמרא הערין אז ער האט נאר שךר פאר הורה לערנען אונ גיט פון זייערע מצות זאי בעית איכא אויב דו ווילסט וועל איה ריר זאגין וונגע עצמו קדבר הנה פתחא דניא גמפיה דא שמועקט בייא אדיין ודאס אים איז געקומען אדין ונבר הבה אדין האט ער געלערונט נאר דעם זין וואס איז איצט געקומען פאר אים האט ער גיט געלערונט ודסיי סתתא למתה אונ ער וויי פאר גלייכין איין זאך צו דיא אנדערע זאך , ער וויי פאר גלייכין יענעם דין וואס ער האט גילערונט צו דעם דין פון איצט , דאס הייסט הונגע עצמו גרבר הלקה . ער לעהנט זיך אן אויף יענעם דין וואס ער האט גילערונט וזיית ליה ברה ולא אזי ששאי אונ ער האט ארבי אונ ער איז אים גיט געאנגען פקענין צו דיא דינים וועען גלייך איינע צו דיא אנדערע , פאר די זאך וועט דער דין געשטראפט ווערין דאס רבי שמואל בר נחמני ונארום רבי שמואל בר נחמני האט גינאנט לעיטס וזיית דין עצמו פאיינו

וורה וארא דף כ"ט ע"א ת"ת דלילות יוד הא ואו הא

רבי חייה קם לילית חד למלית באורייתא ויהו עמיא ר' יוסי זוטא דכו' רביח פתח ר' חייה ואמר (קלה ט) לך אכול בשמחה לחמך ושחה בלב טוב ייך כי כבר רצה הלהים את מעשיך . מתי קא חמא שלמה דאמר האי קרא . אלא שלמה כל מלוי בחכמי הוו . והאי דאמר לך אכול בשמחה לחמך . בשמחה דכר נש אזיל באורחוי דקב"ה קב"ה מקרב ליה לנב"י ויהיב ליה שלום ויניחה כדן נהמא וזמרח דאכלי וסתי כחדו' ללנב בנין דקב"ה אחרעי כשבידוי . אזיל הווא רביח אי הכי הא אמרת דכל מלוי שלמה כחמתא הוו . אן הווא חמתא הכא אזיל כרי תנכל כשולך ותחמי האי קרא אזיל עד לא בשלנא דיענא . אזיל מנ"ל . אזיל קלא חד שמענא מאבא דכו' אמר כבאי קרא . דשלמ' קא אזיר ל' נב"י לאשטרא לה לכנ"י בשמח' דאיהו סטרא דימינא וזיהו נהמא דיתעטר כחדו' . ולכתר דיתעטר כחמרא דאיהו שמאלא בנין דתשכח כמיימונא דכלא חדווחא שלמתא בנימינא שמתאל . וכד תהוי בנין חמוייהו כדן כל כרכאן שראן כשלמא . וכל דא חד אחרעי קב"ה כשבידויהו דכני נשא הא"ל כי כבר רצה הלהים את מעשיך . אמת ר' חייה ונשקי' . אמר חייך כרי האי מלה שנקנא בניך . והשחף דיענא דקב"ה כני לאשטרא לך באורייתא :

מספר סדר היום דף לו ע"ב
אמר ח"ל כמסתא נדס אמר עולא ויבן לו קון כניומו
אמר ר' בותיני וברוקם ברכבה בסס' נדה די רבנן האבין
גיזאנט אין די מסכתא נדה אפר עילא ישב לו
קין גבריו עולא אביב עם איז איינעם אריין גישטאכין גינאריין אשטיקול האלץ אין
ויין

הלכה פסוקה
הרמב"ם הל' תשובה פ"ג

יוסף לחק

מוסר

והוא המקום למסע אל העיר ולירך הממשל כפי כדו להוליא חכק כריס ולא יפסד רשע לפי המקום. אוי ללואיס שנסכ שמוסת ולפינים שכן רואות עד היכן מניע קדושת ישראל לכן אביהם שנסמח והרולא והשומע וזו ארץ לא יסיה נויף כל ארץ לפני המקום כי כמה וכמה פעמים עבר על זה ומי הוא אשר מקי מזה ויחזק מזה ויכל כל אדם הפעלה רשע מרובש לפני המקום כפי מלא כיון פעבר על זה כמה פעמים ואין לירך למה אם הוסיף ירו למטה ולחך עלמו ומן המקד כל ילדי חמס ומן החמסו נסד חסמל והרולא שכתב ורע לסבלם. ואין לירך למה אם הוסיף ירו לרלוט כלי סכס נורמח ואין לירך לומר אם הקסס עלמט

א' הפרש סן הצבור לפי שבזמן שיעשו תשובה לא יהיה עמה ואינו זוכה עמה בזכות שעשוין. ב' החולק על דברי החכמים לפי שמחלוקת גורמת לו לפרוש מהן ואינו יודע דרכי התשובה. ג' הכלעני על הכוונה שבינו שנתבזו בעיניו אינו רודף אחריהן ואינו עושן זאם לא יעשה כמה זוכה. ד' המכו רבותיו שדבר ות צוים לו לרדפו ולטרודו בכחיו ובזכונ שנמטר לא יפצא כלמד ומורה לו דרך האמת. ה' השונא את התובכות שחרי לא הגיה לו דרך התשובה שהתובכה גורמת שבזמן שמודיעין לו לאדם המטאו ומכלימין אותו חוזר בתשובה :

זיין בויהו והוא הפקום למסע אל העיר וצדיק לשפסש שם כפי ההוציא אויף דעם ארמט וואם איז געבין דיא עירנה אונ אז ער וועט ארויס ציהען דאם שטיקול האלץ פון בויהו וועט ער סוזין אנרייען די עירנה חקקע כריסו ויא יעשה רשע לפני המקום זאל ער גיט ארויס געקען דאם שטיקול האלץ. אפילו דורך דעם וועט אים דער בויהו צו שפאלטין ווערין. פון דעקסמוענין זאל ער גיט ארויס געקען דאם שטיקול האלץ. ווייל ער זאל גיט ווערין ארשע פאר גאט אנ צו-לירען דיא עירנה אוי לאונגס שבעה שבעות ווייא אז דיא אוערין וואם הערין אועלכע רייד וועניגס שכן רואות ווייא צו די אויגין וואם ועהן אועלכע זאבין עד היכן פניע קדישת ישראל לבין אביהו ששפסש וויא נויט עם דארף זיין דיא הייליגקייט פון די יודין צו ויער פאקטער וואם איז אין היקמל הירואה והלפסע זה ער לא יהיה גויה כל ימי ו לפני הפקום דער קענקש וואם זעהט אונ הערש די רייד וויא אזוי זאל ער גיט זיין פארשעקט פאר גאט אויף זיין זאנג לעבין פי כפה ופקה פנים גבר על זה ווארום וויא פיל מאהל האט ער געווענדיקט מיט דיא עבירה וואם ער האט אנגעריקט דיא עירנה ופי הוא אשר יקה סנה יומי ויחזק סנה ווער איז רען דער קענקש וויאם ער איז ריין פון דיא עבירה. אונ ער האט גאך קעהר געווענדיקט וויא ארויס געקען אשטיקול האלץ פון בויהו ויכל כל אדם להגבא רשע מרשע לפני המקום כפי מלא אונ יערער קענקש קען גערופין ווערין רשע פאר גאט מיט דעם פיהלען מויל ביין שבער על זה כפה פנים ווייל ער האט שוין פיל מאהל געווענדיקט מיט די עבירה ואין צדיק ויטר אים והוסיף ירו למסע לחבד עקמו אונ אויב ער האט געהאלטין דיא האנט אונגעסען געבין די עירנה ער זאל דארט קראצין איז געוים דיא עבירה גרויס ויפן חסדק בא ילדי חמס אונ פון דעם קראצין האט ער דערנוארעקט דעם גלדי ויפן החמס גיב חסמל והוציא שכבת גיד לבספה אונ פון דעם דערנוארעמונג איז ארויס געגאנגען ירע ואין צדיק ויטר אים חושים ירו לרצוט בלי כפה גורמת

זאבין ועבירותו פארשליקען דיא ווענין פון תשובה פאר דיא קענקשין וואם האבין גימאדן די עבירות וייא זאלין גיט קענען מאהן תשובה א' הפרש סן הצבור דער וואם שייקט ינה אפ פון דיא יודין ער וויל גיט זיין מיט וייא צו זאקען זי שפון שיעשו תשובה ווארום ווען וייא וועלדן מאהן תשובה לא יהיה עמה וועט ער גיט זיין מיט וייא צו זאקען וואט וינה עסקו בזכות שעשוין אונ ער איז גיט זוכה מיט וייא צו זאקען אין די מצות וואם וייא מוהקען ב' החלק על דברי החכמים דער קענקש וואם קרדיג אויף די רייד פון דיא חכמים לפי שמחלוקת גורמת לו לפרוש מהן ואינו יודע דרכי התשובה וייל דאם קריגען כריינגט קען זאל ינה אפשיידין פון וייא נויט ער דאך גיט דיא ווענין פון תשובה ב' הכלעני על הכוונה פון מצות שבינו שנתבזו בעיניו וייל די מצות וואם וייא זענען בייא אים פארמיאוקט אינו רודף אחריהן יאנט ער וייא גיט נאך וואט עשו אונ ער מוהקט וייא גישט זאם לא יעשה כמה זוכה אונ אז ער וועט גיט מאהן מצות מיט וועט ער זוכה זיין ד' הכביה רבותיו זאל ער פארשעקט די רבים וייע שדבר זה גורם לו לרדפו ולטרודו בכחיו ובזכונ שנמטר לא יפצא כלמד ומורה לו דרך האמת ויפן שנמטר לא יפצא כלמד ומורה לו דרך האמת. ה' השונא את התובכות שחרי לא הגיה לו דרך התשובה שהתובכה גורמת שבזמן שמודיעין לו לאדם המטאו ומכלימין אותו חוזר בתשובה :

אונ אויב ער האט געהאלטין דיא עירנה אין האנט מיט זיין אייגענעם ווילען און אזאך וואם זאל אים גיימיין ער זאל דאם מאהן. איז דאם געוים אנרויסקע זינד ואין צדיק ויטר אים חקקת עקמו

לדעת ספוד הייב נדוד ולדעת אחרת הוא בנדיז. ואין לרדך לומר אם הוליד זרע בטובה למלאה תלונו ספוד טני ומרוקס לפני המקום כדוך הוא ואליו זוכנו לראות פני שכינה ה' ילנו :

ידעת שהוא תיב נדוד אוב ער האם הארמ געמאקט דעם גלדד קיט ויין וויילען איז ער פארשולדיגט צו זיין אין מרס צו גאט וידעת אחרת הוא בנדיז אונ אנדערע זאגן אז ער איז מאקי אין מרס וזין צדיק גוט אס הוציא זכע בגננה למלאות פארתו אונ אויב ער האט ארויס געצויגן זכע קיט

וארא יום ד תורה

אינקלוס

לחמשך סתה דרא יהוה גש י יה יהו יהוה רוח יוד הא ואו הא גשמה יהוה היה יחידה ו' דמלו ר'ו אל שם ב'ין שבעשה בניקוד חולם :

י בני גרשון לבני ושמי
למשפחתם: י ובני קהת עמרם
ויצחק ויחברון ועזיאל ושני חיי
קהת שלש ושלשים ומאת שנה:
י ובני מררי מחלי ומושי אלה
משפחת הלוי לתלדתם: י ויקח
עמרם את יוכבד ודתו לו
לאשה ותלד לו את אהרן ואת

י בני גרשון לבני ושמי לודיעיתיהו: י ובני קהת עמרם ויצחק ויחברון ועזיאל ושני חיי קהת מאה ותלתין ותלת שני: י ובני מררי מחלי ומושי אליו ורעית לוי לתלדתיהו: י ובני עמרם ית יוכבד אחת אבותי ליה לאימה ויילדת ליה ית אהרן וית משה

תולדות אהרן

ויקח עמרם . ססדלתי 10 :

רשבים

בטורה לפנינו שמום אבל אלו שלשה עמרם ויצחק ועזיאל והזכור בניהם בטורה. עמרם בשביל אהרן ומשה ומרים. בני יצחק בשביל קרח. דכתיב ויקח קהת בן יצחק וגו'. בני עזיאל בשביל מישאל ואלצפן. דכתיב ויקרא משה אל אליצפן בן עזיאל (דוד) אהרן: רש"י

ז ר"ל שלל תפרס כמו דודק הנאמר כפ' פרות ואל דודק לא תקרב והם פירושו אשת דודו דכא יוכבד היתה בת לוי ואם כן היתה נמי אחות קהת דכא קהת הים כן לוי וקסת הים אכז של עמרם אס כן נמלאת ססיתה אחות אכז: שטחיו וטות עמרם וסמויט של משה לא תמלאס ד' מלות שנה והרבה שנים נכלעם לבנים כשני האבות: (כ) יוכבד דרתו. אחת אכזה ז בת לוי אחות קהת:

דעת וקנים מובעלי התוספות

(כ) ויקח עמרם. מרש לפי שגודר משה מאחות אב כך דא נכתב כרת בערות דורתו לפני כנדרו. היה שייסר

לקומים על התורה

(יח) ושני חיי קהת וגו'. דער ילקוט ראובני שרייבט קהת האט גילעבט הונדערט דרייא אונ דרייסיג אהרן גיז ער האט גינעקן פנקס דאס איז אליהו הנביא איז גיקארין גינואדין וואס ער וועט אויפלייגן די יודין פון דעם לעצטן גלות ווען קשיט וועט קומען:

צו זיך פאר אנויב ויגד יז אונ זיא האט צו אים גיקארין אהרן אונ משה ושני חיי עמרם אונ דיא

מִשֶׁה וַיִּשְׁנֵי חַיֵּי עַמְרָם שִׁבְעַ
וּשְׁלֹשִׁים וּמֵאֵת שָׁנָה : טו וּבְנֵי
יְצָהֵר קָרַח וְנַפְנָן וְזִכְרִי : כג וּבְנֵי
עֲזִיזָאֵל מִיִּשְׂאֵל וְאַלְצָפָן וְסִתְרִי :

וַיִּשְׁנֵי חַיֵּי עַמְרָם מֵאֵת
 וְתִלְתִּין וְשִׁבְעַ שָׁנִין :
 טו וּבְנֵי יְצָהֵר קָרַח וְנַפְנָן
 וְזִכְרִי : כג וּבְנֵי עֲזִיזָאֵל
 מִיִּשְׂאֵל וְאַלְצָפָן וְסִתְרִי :
 תולדות אהרן
 ועני חיי עמרם עמם . מגילה י' :

דעת זקנים מבעלי הנוספות

(כג) ובני יצהר . כמה חשב בני עמרם ובני יצהר ובני
 עוזיאל שהם בני בניו של קרח ולא בני בניו של
 נרשון וסוריו ולא חשיב בני בניו של חזקיהו כמו שאר
 בני בניו . ור"ל החשב בני עמרם סמני משה ואהרן ובני

פירוש לתורת אליהם

דיא יאהרין פון עמרם וענען גיווען שבע ושלישים וסמא שנה הונדערט ויקען אונ דרייסיג יאהר :

נביאים יחזקאל כט

תרגום

להמשיך מנה דיא צבאות נפש צ צבא צבאו צבאות דוח יהוה נשמה רנצה ארני נשמה דחודי יהוה דחיה
 יחידה רנצה יהוה דחיה יחידה דחוד אל שם בן שבועיה :

א וּשְׁבַתִּי אֶת־שְׁבֹת מִצְרַיִם וְהִשְׁבַּתִּי אֶתְּם אֶרֶץ
פְּתוּחַם עַל־אֶרֶץ מִכּוֹרֶתָם וְהָיוּ שֵׁם מַמְלַכָּה שְׁפֵלָה :
ב מִן־הַמַּמְלָכוֹת תִּהְיֶה שְׁפֵלָה וְלֹא־תִתְנַשֵּׂא עוֹד
עַל־הַגּוֹיִם וְהַמַּעֲמֹתַיִם לְבִלְתִּי רְדוֹת בְּגוֹיִם : ג וְלֹא
יִהְיֶה־עוֹד לְבֵית יִשְׂרָאֵל לְמִבְטָח מִזְּכִיר עוֹן
בְּפָנוֹתָם אַחֲרֵיהֶם וַיִּדְעוּ כִּי אֲנִי אֲדֹנָי יְהוִה :
ד וְיִהְיֶה בַּעֲשָׂרִים וְשִׁבְעַ שָׁנָה בְּרֵאשִׁוֹן בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ
יִהְיֶה דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר : ה בְּיַד־אֲדָמ נְבוּכַדְרֶאֶצַּר
מֶלֶךְ־בָּבֶל הַעֲבִיד אֶת־חֵילוֹ עֲבָדָה גְּדוֹלָה אֶל־
צוּר בְּלִי־רֹאשׁ מִקְרָה וְכָל־פִּתְחֵי מְרוּטָה וְשֹׁכֵר
לֹא־יִהְיֶה לוֹ וְלִחְיָיו מִצָּר עַל־הָעֲבָדָה אֲשֶׁר־
עֲבַד עֲלֵיהֶם : ו לִכֵּן בָּה אֲמַר אֲדֹנָי יְהוִה הֲנִי נָתַן
לְנְבוּכַדְרֶאֶצַּר מֶלֶךְ־בָּבֶל אֶת־אֶרֶץ מִצְרַיִם וְנָשָׂא
הַמְּנָה וְשִׁלַּל שְׁלָלָהּ וּבָזַן בְּזָה וְהִיתָה שֹׁכֵר לִחְיָיו :

א וְאֶחֱיב ית גלות מצרים
 וְאֶחֱיב יתחון פֶּאֶרְעָא
 פְּתוּחַם עַל אֶרֶץ א
 הַתְּבוֹתָהוֹן וַיְהוֹן פִּתְּחֵי מַלְכוּ
 הַלְשָׂא : ג מִן מַלְכּוּתָא תְּחִי
 חֲלֵשָׂא וְלֹא תִתְרַבֵּב עוֹד עַל
 עַמְמָא וְאֶזְכִּירֵנּוּן בְּדִיל דְּלֹא
 יִפְלָחוּן עַבְדֵּימָא : ד וְלֹא יְהוֹן
 עוֹד לְבֵית יִשְׂרָאֵל לְאֶתְרָחְצָא
 עֲלֵיהוֹן לְאֶדְרָא חוּבִין
 בְּאֶפְרִיחְתוֹן בְּתַרְהוֹן וַיִּדְעוּן
 אֲדִי אָנָּא : ה אֱלֹהִים : ו הַבְּזָה
 בַּעֲקָרוֹן וְשִׁבְעַ שָׁנִין בְּקַרְמָא
 בְּחַד לְרִחָא יְהוִה פִּתְּחֵי
 גְּבוּאָה מִן קַרְסִי עַמִּי
 לְקִימָר : ז בְּרֵאשִׁוֹן
 נְבוּכַדְרֶאֶצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל
 אֶפְלַח ית מִשְׁרָתֵיהֶם פּוֹלְחֵן
 רַב עַל צוּר בְּלִי קִימָר רִישׁ גִּתֵּר
 וְכָל בְּתָף אֶתְקַרַּט וְאָגַר לָא

הנה היה ולמשך יתיה מצור על פולחנה דאפלה עלה : ו כגון פקען אמר יי אלהים הא אגא יהיב
 לנבוכדנאצר מלכא דבבל ית ארעא דמצרים וישלחי את הרגושמה ויבזו קוה ויעדי עדהא
 וקהי אגד למשרתיניה :

רשי

(א) מְכוֹרֶתָם . מגורתם . (ב) לְבִלְתִּי רְדוֹת . לנל
 תְּשׁוּל : (ג) לְמִבְטָח . המזכיר להם העון :
 (ד) כָּל רֹאשׁ . אנשי חילותיו : מוקרה וכל בתף וגו' .
 כדרך הנאים על עיר וימים רבים ומחמת יגיעת גדולות
 ראשם מוקרה מעשרות . וכתפוסתם נשברות : ושבר לא
 היה לו . לאחר שגללו אותם עלה הים ושטפו :
 ושבע שנה . למלכות כ"ג כ"ד כ"ט : בראשון . כחמש הראשון :
 צור לצור עליו ימים רבים וכל ראש מהם היה מוקרה וכו' מגורת
 משא האנשים שגללו על הראש ועל הכתף כבטת דיק וכדומה :
 ושבר . לא היה להם סכר משל צור על העבודה וכו' ר"ל לא
 מלאו בה כערך שווי העבודה : (ז) ונשאה המנחה . יקח
 המון עמה כשני וכו' וזה יהיה לשכר על עבודת צור :

לחטיטת מבור וכלות דלא שין דלת יוד נפש שין שין דלת שין רלת יוד רוח יאהרונח' נשטה דיסר א אר ארן ארני נפש ארני רוח אלף דלת נון יוד נשטה דמלכות יד הז וז הז חיה יחידה דיסר י'הנה חיה יחידה דמלכות אל שם ב'ן שבשטיה

יש מתעשר ואין כל מתרושש והון רב: ב כפר נפש איש עשירו ורש לא ישמע גערה: ג אור צדיקים ישמח וגר רשעים ידעה: ד בקיפודו יתן מצה ואתנועעים חכמה: ה הון מתברר ימעט וקבץ עליד ירבה: ו תוחלת ממשיכה מחלה לב ועץ חיים פאנה באה:

בדנותא אהיא מצותא ואלין דמתמלכין חכמי אינון: ה מולא מן ענא דקרניה ויער ורמקש ויהב למסקנא יקני קמוניה: ו מן קמשרי למעדריה קב מן דהלי דסקנא ואילנא דחיי רגהא סתא:

מצורת דוד

(א) יש ר'ל לפעמים ימאל המתעסק להעשיר ואין לו כל תחילה והמתעסק להעני את עלמו וישן כזה הון רב כי המרכיב הון כגול ועני והמעשיר ההון בלדקע עשיר: (ב) כופר כמעט יוכל איש לפדות נפשו כמסר יתן ממנו לכל וזהו כאשר הרש לא שמע גערה ולא כליומו בעת התחי': (ג) אור נשמת הליקו שמת נביע' אבל נשמת רשע תהיה כנו' ולא תהיה: (ד) רק בורן מי מעשיו רק כדון וכרש' הוא יתן מריבה בין בני אדם ועם האלפים השמים מעשיהם כעלה ונמתן עמם תמלא החכמה כי לא תלא מריבה על יום: (ה) הון מהבל הון הכא מהכל ר'ל לא מניע' כמים כ'א כגול וחמה ההון ההוא ימטע ככל עת ולא תתקיים אבל הקובץ הון על די ר'ל עם מלאכת הוד ההון והרכב: (ו) תוחלת המימל לדבר מה והיא נמקח ומתאחרת ללא היא לו כלאכ לב וכאשי כלה התחיה היא לו לכן המגדל חיים יורוץ מלאכ הלב:

פירוש ע"מ

וועלט, ווען ער שטארקט ווערט פארלאשין זיין שמחה, דאס איז גר לשעים ורפה, די ליבט פון די רשעים וועט אפשארינגען אונ וועט פיקבאטער ווערן: (ד) דא גידו' וז' ביה דער כענטש וואס מוהט אלץ מיט שלעכטיגייט, ווערט דורך רעם קריג מיט כענטשין ווא נוצים דקנה אבער ריא מענטשין וואס פרעגין אנציה אויף יערער זאך וואס זייא ווילען מאהן, בוהען זייא מיט חכמה, וועט גיין קריג זיין: (ה) הון פיקבאטער אפארטעגין ווערט ווייניגער פון גאר נישט, רעד מענטש וואס פארבריינגט געלט אויף גארעשע זאכן אפילו ער געבט גאר ביסלאכטיווי, מיט רער צייט וועט ער דאס אנגען פארטעגין פארלירען וקובץ על די ירבה אונ רער כענטש וואס פאר זאמולט אפארטעגין ביסלאכטיווי, וועט ער מיט דער צייט האבן אגרויסן פארטעגין: (ו) תוחלת ממשיכה כחלה לב אז איינער ווארט אויף זאנף אונ עס ציהט זיך ראנג ביז די זאך קומט, דאס מאכט קראנק ראם הארץ ועץ חיים פאנה באה אונ אז רער מענטש בעקומט וואס ער גרוסט, איז דאס אבוים פון לעבין, דאס גיט פח דעם מענטש אונ עם שטארקט אים זיין לעבין אונ ער בעכט לאנג:

(א) יש מתעשר ואין כל מתרושש והון רב, אונ געט אונ ווערט רייה אונ צום סוף שטארקט ער אונ האט גאר גיט פון זיין רייכקייט מתרושש והון רב אונ איינער ווערט ארעם טייל ער גיט פיל צדקה, נאכרעם אז ער שטארקט געפינט ער פאר זיין גשקה אגרויסן פארטעגין פון עולם הקא נבי יא מעשה דמונבו' נאך אפשט איז יש מתעשר, איינער זאגט פאר מענטשין ער איז רייה אונ אין אקת ואין כל, האט ער גאר גיט, מתרושש, אונ איינער זאגט פאר מענטשין ער איז ארעם, והון רב, אונ ער האט פיל רייכקייט, (ב) כפר נפש איש עשירו ורש די רייכקייט פון דעם מענטש ווי צדקה לייזט אים אויס פון אלע צרות ורש לא ישמע גערה ריא צדקה העלפט גאר אויב דער ארעם מאן האט גיט גיערש אנגעשרייא פון דעם מענטש וואס האט אים דיא צדקה גיגעבין: (ג) אור צדיקים ישמח וגר רשעים ידעה אור איז דיא ליכטיגקייט וואס זיא ווערט גיט פארלענדט, אוי וועלן דיא צדיקים האבן א אייביגע שמחה, טייל ויער שמחה איז בעולם הקא וואס דאס איז אייביג, גר איז אליכט וואס זיא ברענט אויס אונ ווערט פארלאשין, ריא שמחה פון דיא רשעים איז אויך גאר אויף דיא

פרק ד א הוהב קונה את הכסף. כל דבר שהוא חשוב להיות מעבד וחריף ליתן בהולאה דין מעות יש לו ואינו קונה את שנגדו שאינו חשוב מעבד ואינו חריף בהולאה כמותו ומי שאין עבדו וחריף דין פירות יש לו ומשיכתו הוא קיום דבר לשיכך מני משך האחד דינרי וזכר קנה מקום ססס (ג) ולא אחד מהם יכול לחזור בו לדינרי וזכר הוו פירות לגבי דינרי כסף: והבסף אינו קונה את הוהב. השני דינרי כסף (ה) בכל מקום ססס (ג) ולא אחד מהם יכול לחזור בו לדינרי וזכר הוו פירות לגבי דינרי כסף: והבסף אינו קונה את הוהב. לדינרי כסף לא קנה האחד דינרי כסף ולא משך האחד דינרי כסף לא קנה האחד דינרי כסף והגמשת קונה את הכסף לפירות של מחמת שאין אינו קונה את הכסף אינו קונה את הכסף. שנספלו (ג):

(ה) כלומר שיחייב לו דינרי כסף שהתנה עמו. ולא כמות חליטין דהיינו שבמשך זה נקנים לו דינרי כסף וכרשונו פס. שאין קונים פירות ואין המטבע נקנה בחליטין אלא כמות דמים חריטין כלומר לחייבו דינרי כסף והני הוהב מחייב. במרא: (ב) כמו שאמר ליה מי ח'ל מחרנקי חדשה יהיבנא לך לא מני הויכ ליה מחרנקי ישנה ח'ע"ג דדינרי מנייהו וכו' מי [א] הנהושת כו'. אט"ג דל"ט הוא מירשא אלוטריק דל"ט בני פירשו בלחמא דסגיא אינוו חריטי טפי מכספא חותא טעמא בוי קמ"ל כיון דלחיא דוכחא דלא סגיא לא טירי הוו. גמ': (ג) כ' חס' מימה דל"ט הוא מירשא לן כרסה דמעות הרעות היינו שיואלות קול:

שהם חריטין בהולאה דין מעות יש להם לגבי דינרי וזכר עד שימשוך למעות אינו קונוט וה"ל נמי שהגמשת קונה את הכסף לפירות של מחמת שאין עבדו כל כך הוו פירא לגבי דינרי כסף והבסף אינו קונה את הכסף. שנספלו (ג):

פרק ה א דער דין איז. אז ראובן קויפט בייא שמעון אפלי דער איין אנדער זאך. און ראובן האט בצאהקלט דאס געלט פאר די גלי צו שמעון און די גלי איז נאך ביי שמעון. קענען ביידע חרטה האבין. אז ראובן האט חרטה מוז שמעון אים צוריק געבן דאס געלט און אז שמעון האט חרטה מוז ראובן צוריק געמען ויין געלט. אבער אז ראובן האט גענומען די גלי פון שמעון צו זיך אפילו ער האט נאך גיט בצאהקלט פאר די גלי פון דעסמטוענין גיהער שוין דיא גלי צו ראובן. און ביידע קענען גיט חרטה האבין. זאגט די משנה הנהיב קונה את הכסף אז ראובן האט געהאט גאלדענע מטבעות און שמעון האט געהאט וילדענע מטבעות. און שמעון האט געקויפט ביי ראובן דיא גאלדענע מטבעות. ער זאל אים פאר זיי געבן די וילדענע מטבעות. אז שמעון האט גאר גענומען פון ראובן הנהיב. די גאלדענע מטבעות קונה את הכסף. האט שוין ראובן קונה גינען דיא וילדענע מטבעות. און ביידע קענען גיט חרטה האבין והכסף אבער אז ראובן האט גענומען פון שמעון די וילדענע מטבעות און די גאלדענע מטבעות זענען נאך אויך בייא ראובן אים קונה את הנהיב האט שמעון גיט קונה גינען דיא גאלדענע מטבעות. נאר ביידע קענען נאך חרטה האבין. ווארום דיא וילדענע מטבעות זענן וילדענע מטבעות. די וילדענע מטבעות הייסט געלט. ווייל דאס גייט אין די הוצאה. און די גאלדענע מטבעות ווייל דאס גיט גיט אפענקשאט אין דיא הוצאה. הייסט דאס גלייך וויא בליים. און אויב ראובן האט געהאט וילדענע מטבעות. און שמעון האט געהאט קופערנע מטבעות. און ראובן האט געקויפט די קופערנע מטבעות פון שמעון. ער זאל אים פאר זיי געבן וילדענע מטבעות חתומות אויב ראובן האט גענומען דיא מטבעות

(ד) אלוטרי' אף על גב דלית חסר כי אס מעט וכדכר מוסף יטבישו היכא מהס: [ג] משפטי' דקונין אפילו מנכס כמו משות רשות ואסמיון. למיקרי פירא לגבי כספא. וסס חייק קונין משפטי' דמקרי טבעא לגבי משפטי' חו': (ה) ל"ג דליתו מוסף אדלעיל דלאו משפטי' בלבד כוח אלא כחמשלמי' ומנכס

כוח. וכ"ז גי' רש"י דלכתב האי כל כו' ולא כדכר להאי זו הכלל. ופתיחו: [ג] בירא. סוף פירושו: דוכי ונחשת קוים לבסוף. והכסף איק קוים למס. ופרש המוס שאלו פירות לגבי כסף ובפירות עושין מהכסף. גי' (ו) ובגמ דהוי' המוסף. רש"י. וה"ל כ' דלא גמ' כו' והכא לאו מקרא יליף אלא מסברא בעלמא. דכתיב סוף עשיו קוים כיון שרוב הקנינים עשויים ככסף. ועתי' (ח) כלומר בארסו ליתא אדלעיל אדלעילי' משל דהליקס. גמרא: (ה) אכל כמעות לא יוכל לומר נכסו ללכ ספחות יביה עולין כשי' ולין לטס עמיהו אלא כקראי' איב דלוי' עורה כהלל'ן. חו': (ט) ומש"ה הפקיעו חכמים קנין דאורייתא כדקתני רישא משך ולא נתן מעות קנה. (ולא כלריב משות ומשיכה) דלי משיכה לבדו לא תקנה יתמר לוקח למוכר נכשו חתיך בעלי חו': (י) ועממא גלוקה יכול לתור לו דכ"ס כי מוקמת ארסו גמי ברשות לוקח משך נכשו' המוכר וסבת ומלא שסא יתרה גלוקה דליק' כהא יתמר חוזרי גי' רש"י והכ"ז מקבל הכרעות שסא חטואו לפשו מה פעלו לו לפיכך לא חזרו מי

געלמ גענין מטקלמין. אונ מטקלמין גענין דיא שגעקטע געלמ אונ אסימון הייקסט גלייה נויא פירות נה הגלי דאס איז דער גלל פי הפקלמין קנין זה את זה אעל מטקלמין וענען קונה אייגע דיא אנדערע. אויב קען האט נים געקויפט נאר קען האט גיטאקשט, ראובן האט גינאנט צו שמעון איך וועל דיר געבין די בלי מיניע. אונ גיב מיר דיין בלי. וויא ראובן האט גענוקען די בלי פון שמעון. אדער שמעון האט גענוקען די בלי פון ראובן. האבין ביידע קונה גינען. ראובן האט קונה גינען דיא בלי פון שמעון אונ שמעון האט קונה גינען די בלי פון ראובן. אונ קענען נים חרקה האבין: ב פינד וויא איז דער דין פון קונה זיין. ראובן האט געקויפט פירות פון שמעון פשד היינט פירות אונ ראובן האט גענוקען דיא פירות צו זיך לא נתן לו פעות אונ ער האט נאך נים גיגעבין געלמ צו שמעון פאר דיא פירות. פון דעסקונענין אינו. יכוי ליתו בו קענען ביידע נים חרקה האבין נתן לו פעות אקבען ראובן האט גיגעבין געלמ צו שמעון פאר דיא פירות ויא פשד היינט פירות נאר ראובן האט נאך נים אפ גענוקען די פירות פון שמעון יכוי לתור בו קענען ביידע חרקה האבין. אז ראובן האט חרקה מוז שמעון אים צוריק געבין דאס געלמ. אונ אויב שמעון האט חרקה דארף ראובן צוריק געמען דאס געלמ אזי אמרי אקער די חקמים זאגין בית דין זאגין אקלעה צו דעם קענטש ויאס איז נים מקיים זייגע רייד. אונ אזוי זאל זיין דיא קלעה מי שפע מאנשי' מיר תכבד ומדור חלנתו נוער עם האם אפ גיזאקלמ גינארין דאס הייקסט נוער עם האט גישמראפט דיא קענטשין מיט אמבול. אונ נוער

אסימון. טענעה כדמא המטבע היואל אלא שעדיין לא טבעו עליו זורה (ד): כל הממלטלין קונים זה את זה. ואם חלף אלו כלו כיון משך האחד קנה חבירו. והאי כל לחתוי אפי' כים מלא מעות ככים מלא

מעות: ב נתן לו מעות ובל משך ממנו פירות יבול לחזור בו. זה זה. ותקנה חכמים היא לדבר תורה מעות קונות כדאשכחן גבי הקדש דכתיב ונתן הכסף וקס לו (ו) ומה מעט אמרו משכיה קונה ולא מעות גיירה שמה יינה לוקח מקחו

כבת ומכר זמן מרובה ופסול לדיקס (ז) כשכונת המוכר ויהי כוחו לטרוח והלהלן (ח) לפיכך העמידום כרשותו לחזור בו (ט) אם ירצה דכיון דאס יתיקרו כרשותו יתיקרו ויחזור בו מן המכר ויהא השכר שלו כדדידה חסוב להו ושרה ומליל (י): אבל אמרו מי שפרע וכו'. אע"פ שיכול לחזור בו אורזין אותו כבת דין וזומרים עליו מי שפרע ממנו המכיל ומדור הפלגה ומלכסי סדום ועמורה תהלת התקנה נקט. ועתי' (ד) שפרע. לפי שהשי' אינו

מטבעות ויאס קען האט נאך גיט ארויף גישלאגין אויף זיי אצורה, דאס הייקסט אסימון. אונ ראובן האט געקויפט דעם אסימון פון שמעון. ער זאל אים פאר נויא געבין גושע מטבעות אסימון אויב ראובן האט גענוקען דעם אסימון פון שמעון אפילו די גושע מטבעות וענען אויף ביי ראובן פון דעסקונענין קונה את הפשע האט שוין שמעון קונה גינען די גושע מטבעות. אונ ביידע קענען נים חרקה האבין והפשע אונ אויב שמעון האט גענוקען דיא גושע מטבעות פון ראובן אונ דיא שגעקטע מטבעות וענען אויף בייא שמעון אינו קונה את הסימון האט ראובן נים קונה גינען דעם אסימון. קענען ביידע חרקה האבין. טייל דער אסימון גענין גושע מטבעות, איז גלייה וויא זייא נואקטין גינען אפלי, אונ אויב ראובן האט שגעקטע געלמ אדער אסימון, אונ שמעון האט מטקלמין גלים געלינדער אונ אנדערע זאבין, אונ ראובן האט געקויפט די מטקלמין פון שמעון ער זאל אים פאר נויא געבין די פעות געלמ אדער דעם אסימון פשטיז אויב ראובן האט גענוקען דיא מטקלמין פון שמעון אפילו דיא שגעקטע געלמ אדער דער אסימון וענען אויף בייא ראובן פון דעסקונענין קונים את הפשע האט שוין שמעון קונה גינען די שגעקטע מטבעות אדער דעם אסימון. אונ ביידע קענען נים חרקה האבין והפשע אונ אויב שמעון האט גענוקען די שגעקטע מטבעות אדער דעם אסימון פון ראובן אונ די מטקלמין וענען אויף ביי שמעון אינו קונה את הפקלמין האט ראובן נים קונה גינען דיא מטקלמין קענען ביידע חרקה האבין. ויארום אפילו שגעקטע געלמ אונ אסימון הייקסין אויף

שפירט כ"י אלף שפירט . כ"ו שפירט מסט חובו ולא לו : (יא) וק' מאי חיבת כ"ו וי"ל ד"ה"ק כל נשוא שידומן מן הראוי הוא מי שהכסף בידו כ"י ה"ה"ק מוכר שהכסף בידו מלי הדד כ"ה . כ"ו : (יב) כל דבריו דברי חימה הם . ריש דבריו שכתב דומיין כ"ו ומשמעותו לשי' ד"ה"ק לשלום כל שהכסף כ"י . וע"ק ומה יוכל המוכר לחזור בו כיון דלעת עטמח דגוריה . וגם כ"ה"ש ואלן כ"י אלף כ"ו ויכול לחזור כיון לוקח בין מוכר קשה אמאי כ"ו ליליב עטמי' דגוריה . ולמפרש ד"ה"ק לא ס"ל בוח"י דומיין כ"י אלף שניה יבולין לחזור כ"ו ובגמרא מוכר דהכח לאו כעלמיה שטר' כ"י ה"ה"ק אלף על המוכר דהתקן לא חליב לחזור (דדייט בתקנה וי) אלף כעלמיה מושבתי כ"ה"ס ס"ל דשניה אי' לחזור כ"ה"ס ותי"ט : [ה] וארבעה כ"ו . הו' מלי לומני' וקפ' ממש כסף לדינר וי"ל משום מחניתי' ו' וספתו וה"ה"ק ע"ש : (יג) כלומר שזה הוא סלע וליכא לפרוטי' דוכתי' כעשרים דלפ"י שחלפה המוכר וכספי' חנן ענן מתי מותר להחזיר ומפרשי' כל' כלוקח דמוכר לשלום חזר אלף לזני' כ"ה"ס . דככלל שעות המקח בין שנתחלפה מוכר רובין שזה כ"ד כ"ו וכין דכחלפה לוקח דוכין כ"ד כ"ה"ס ה"ה"ק כ"ה"ס כ"ה"ס אלף לזני' דכ"ה"ס שעות מקח דווקא אלף שעות כ"ה"ס שעות מעי' נמי שנינו ולפי דלישנא דיוק טפי אליבא דרבי פ' ר"י והכ"ה"ס אליבא דה"ה"ק דהכלה כשחולל דעיה : [ד] שעות להשתא הוי אונאה שעות למקח חיוב לחזור .

ומן המזריים ששטפו כ"ה הוא עמיד לפרע ממי שאינו עומד בדברו ואח"כ מחזירו לו את מעותיו : רבי שמעון אומר כל שהכסף בידו ירו על העליונה . ר"ה אמילתיה דת"ק קאי דלמך נתן לו מעות ולא משך ממנו פירות יכול לחזור בו בין מוכר בין לוקח ואחתי ר"ה למימר דומיין למי שהכסף בידו דהיינו המוכר (יא) שקבל את הכסף יודו על העליונה בידו לקיים את המכר אם ירעה ואין הלוקח יכול לחזור בו כגון שהיתה

מליתו של לוקח שכורה אלף המוכר דהשתא אם המוכר ירעה שהיה המכר קיים אין הלוקח יכול לחזור בו דאש"כ שלא משך דשטמח מאי לחזור רבנן משיכה קונה ולא מעות גזיר' שטח יאמר לו מוכר ללוקח נכשרו שתיך כעלמי' הכא דהעלמי' ללוקח היא אי נפל' לדיק' איכי ערמ ומייתי לה ואין הלכה כר' שמעון אלף אש"כ שטמח של לוקח שכורה אלף המוכר כל זמן שלא משך יכול לחזור בו בין לוקח בין מוכר (יב) : ג' האונאה ארבעה כסף . ארבעה מעות כסף שסע שש מעות דלינר והסלע ד' דיניין : מכ"ד כסף לסלע . אם הי' המקח בדמי סלע (ג)

כ"ה"ס לו כל האונאה ד' כסף : עד מתי מותר לחזור . מי שנתחלפה והא דקקט לטון מותר להמשיכין לליבא אפי' שיראה המקח לתגר או לאחד מקרוביו . ואם שהה יותר ממל על אונאתו . והמוכר לשלום חוזר שהרי

עם האמ' גישמראפמ דעם דור הפלגה ואנן דיא מענקמשין פון סודם אנן די מצרין'ס הוא עמדי ה'ה'רע מפי שאינו עמיד בדבריו דער איז אָנגעברייט אַפ גי'צא'ה'ל'ט צו ווערן וצו לשמראפיון דעם מענקמש וואס איז גי'ט מקנים גי'נע'ר ביי'ד , דער נאך גי'ט ער אים צוריק ויין געל'ט כ'י שמעון איפ'ר רבי שמעון זאג'ט פ'י שהכסף ב'י'ד דער פארקויפער וואס האט דאס געל'ט ומי'ט דיא פירות'ו ז'י'ע'י הג'לוי'ה' ויין האנט איז פון אויבין ער קען תר'טה האבין אָבער דער וואס האט גי'נע'פ'ין דאס געל'ט ודער וואס האט געקויפ'ט קען גי'ט תר'טה האבין ווערתי'ט : ג' האונאה ארבעה כסף מעשרים וארבעה כסף לשע' שעות פ'קח או ראובן קען פארקויפ'ט אפ'לי צו שמעון פאר אטאלער , אונ אטאלער אז פיר אונ צוואנציג וי'פ'ערנע סמבעות קל'ינע ודיא סמבע הייק'ט מע'ה' אונ ראובן האט גענארט צו שמעון מי'ט פיר מעות , דאס איז אַעקקמטי' פון וויא פיר די געקויפ'טע זאך איז ווער'ט , מוז ראובן צוריק געבין צו שמעון דיא פיר מעות וואס ער האט אים גענארט אונ אויב ראובן גי'ט גי'ט צוריק צו שמעון דיא פיר מעות וואס ער האט אים גענארט קען שמעון תר'טה האבין פון דעם קויפונג . אונ אויב שמעון וואס האט דיא זאך געקויפ'ט האט גענארט ראובן דעם פארקויפ'ער אין אַעקקמטי' , מוז אים שמעון דעם וַעקקמטי' צוריק געבין , אונ אויב שמעון וויל גי'ט צוריק געבין דעם וַעקקמטי' קעג ראובן תר'טה האבין

פון דעם פארקויפ'ין אונ געק'ט אַפ די זאך צוריק פון שמעון עד ספי' שתיך ד'תמיר ב'יו וויא לאנג זאל שמעון האל'ט'ין די סחורה ב'י ז'ך אונ גע' זאל מענין תר'טה האבין אויב ער האט ז'ך גענארט . אָדער קען זאל אים מוזין צוריק געבין דאס געל'ט וואס קען האט אים גענארט עד פ'י שיראה פ'מ'ר או קרובו וויא לאנג עס דארף דאערין ער זאל גיין ווייזין דיא סחורה , צו אסות'ר אָדער צו ויין קרוב אונ זאל פאָר צוריק קומען , ב'יו די צייט קען ער תר'טה האבין פון דעם קויפונג אָדער קען מוז אים צוריק געבין דאס געל'ט וואס קען האט אים גענארט , אָבער אז ער האט גי'נע'ר גי'נאָמ'ט , ער איז גי'ט פאָר צוריק געקומען צו דעם וואס האט אים פארקויפ'ט זאגין אים אז ער האט אים גענארט , איז פאר פאל'ין . קען ער גי'ט תר'טה האבין אונ קען דארף אים גי'ט צוריק געבין דאס געל'ט וואס קען האט אים גענארט דורה רבי פ'רפון גי'ד רבי טר'פון האט געפסק'ה אין די שטאט פ'וד האונאה שטונה כסף לשע' אויב ראובן האט פארקויפ'ט צו שמעון אסחורה , פאר אטאלער , אונ ער האט גענארט צו שמעון אין אכ'ט מעות ש'י'ש פ'קח דאס איז אָדריטול פון וויא פיר דיא סחורה איז ווער'ט , קען שמעון תר'טה האבין פון דעם קויפונג , ער גי'ט אונען דיא סחורה צוריק אונ קען גי'ט אים צוריק זיין געל'ט , אָדער ראובן מוז אים צוריק געבין די אכ'ט מעות וואס ער האט אים גענארט , אונ די סחורה

אין המקח בידו שיוכל להראות לתגר או לקרוביו אם נתלנה ואם נודע קצת לידו דבר כיוולא בממכרו ידע אטתה וסתק ולא חבב אינו יכול לחזור ולתבוע שהרי מחל: ושמוחו תגרי לוד: שהיו בקוואן בסחורה ומוכרין ביוקר ואין הלכה כר' ערסין: ד אין לתגר אונאה: מפי שהו בקי (יד) ומסתמא אחלי אחלי גביה והאי דזבנא הכי משום דאיתרמי ליה זבינא אחריתי והסתמא היא דקבש למהדר ביה: ואין הלכה כר"י: מי שהושפל עליו

ידו על העלוונה: מי שתלנה: תן לי מעותי: אם נתלנה לוקח (טו) ומתניתין רבי יהודה הגשיח הוא ולית הלכתא כותיה אלא אם האונאה שוות קנה ומחיר אונאה: יותר משוות כפל מקח: ה' כמה תהא הסלע סחרה: משבע היולא ותמיד הוא שוהק ותמר כמה תמרסר ואם הוליא לא תהא אונאה: ארבעה איסרין לכלע איסר לרינר: והוא אחד מן כ"ד זו דעט מעה כסף הוא דינר מעה שני פולדינות ופולדיון

ושמוחו תגרי לוד: אמר להם כל היום מורה לחזור: אמרו לו יבית לנו ר' שרפון במקומו וחזור לדברי חכמים: ד' אחר הלוקח ואחר המוכר: יש להם אונאה: כשם שאונאה להדיוט כך אונאה לתגר: ר' יהודה אומר אין אונאה לתגר: מי שהושפל עליו ידו על העלוונה רצה אומר לו תן לי מעותי או תן לי מה שאוניתני: ה' כמה תהא [ו] הכלע חסירה ולא יהא בה אונאה: רבי מאיר אומר ארבעה איסרין איסר לרינר: ר' יהודה אומר ר' פונדינות פונדיון לרינר: רבי שמעון אומר

כרביבט ביי שמעון ארבע או ראובן האם גענארט צו שמעון אין ווייניגער וויא אדרטיוול: איז פאר-פאלין שמעון מוז האקלסין דיא סחורה פאר וויא פיר געלט ער האט פאר איר גינגעבין וקיימט פריי די האבין זיך די סחורים פון לוד גינאגט בייא פלעגן אלע מאהל נארין דעם וואס האט בייא זייא געקויפט סחורה האבין זיי זיך גיפרייט זייא וועלן נארין געפעס ווייניגער ווי אדרטיוול: וועט זיין פארפאלין אפר געס האט רבי שרפון גינאגט צו די סחורים פון לוד פל מיום טוחר קתויר אנאגצין מאג מעג ער תרטה האבין דער וואס האט זיך גענארט אפרי זיי האבין די סחורים פון לוד גינאגט צו רבי שרפון גיט גיט רבי שרפון מקפוטני זאל רבי שרפון אונז לאזין אריבער אונער ארט: מיר זאלן זיין וויא מיר זענען פרייע גינען וקוויי דגרי חכמים האבין די סחורים פון לוד זיך צוריק גינקערט צו די רייד פון דיא חקמים: דאס גענארין זאל זיין ביז אעקסקטיל: אונ תרטה האבין זאל מען גיט קער קענען גאר ביז מען זאל נוייזן צו אסותר אדרער צו אקרוב: ד' אחר הלוקח ואחר המוכר יש קוין אינאה סאיי דער וואס האט געקויפט די סחורה האט זיך גענארט: אונ סאיי דער וואס האט פארקויפט האט זיך גענארט: קען מען אלץ תרטה האבין פון קחח פלש שאונאה להדיס אזוי וויא אפראקטער קענעש או ער האט פארקויפט אסחורה אונ האט זיך גענארט: קען ער תרטה האבין פון דעם פארקויפונג אדער קען זאל אים צו געבין נאך געלט פל אינאה לתגר אזוי אז אסותר האט פארקויפט אסחורה אונ האט זיך גענארט קען ער איר תרטה האבין פון דעם פארקויפונג אדער קען זאל אים צו געבין נאך געלט רבי יהודה איסר רבי יהודה וקוויי דגרי חכמים: ד' אחר הלוקח קען גיט זאנן ער האט זיך גענארט: גאר מיר זאנן ער האט געוואקט או ער פארקויפט וואלויול:

אונ ער האט יענעם געשיינגט דיא סחורה פאר דעם געלט: ווייל ער האט געדראפט געלט: אונ איצט האט ער שוין געלט ווייל ער תרטה האבין מי שחיפס געלי ידו על עליונה ווער געס האט זיך גענארט זיין פון האגט איז פון אויבין: וויא ער ווייל דגרי איסרין זי פועמי אויב ער ווייל גיט דער האקלסין דיא סחורה זאגט ער מען זאל אים צוריק געבין זיין געלט אונ ער גיט צוריק דיא סחורה או אדער אויב ער ווייל דער האקלסין דיא סחורה: קען ער זאגן פון זי גיב מיר דאס געלט פה שאוימני וואס די האקט מיה גענארט: ה' גיה תהא הסלע תפרה ויא ימא פה אונאה אטאלער ווייל מען האלט אים אין די הענט פון איין קענעש צום אנדערין וקוויי אפ פערטען די זילבער אונ געס ווערט ווייניגער: דעם סאלער: אז ער גיט אים פאר אטאלער זאל דאס גיט הייסין גענארט רבי מאיר איסר רבי מאיר זאגט ארבע איסרין אז געס פלעט פון אים זילבער וואס איז ווערט פיר אקרין: דאס איז אפיר אונ צוואנציג חלק פון אטאלער: הייסט דאס גיט גענארט איסר לדינר אונ בייא אויפלבערנעם גילדין אז געס פלעט פון אים זילבער פאר דיין איסר: אונ ער גיט אים פאר אגילדין: הייסט דאס אויך גיט גענארט: אז אפיר או אפיר אונ צוואנציג חלק פון אגילדין: אונ פיר גילדין איז אטאלער ביי יהודה אויפ רבי יהודה זאגט ארבע פונדינות אפילו געס פלעט פון אטאלער זילבער וואס איז ווערט פיר פונדינות: דאס איז אצוועלפטיל סאלער: אונ ער גיט אים פאר אטאלער: הייסט דאס גיט גענארט פונדין זילבער רבי יהודה וקוויי דגרי חכמים: ד' אחר הלוקח קען גיט זאנן ער האט זיך גענארט: גאר מיר זאנן ער האט געוואקט או ער פארקויפט וואלויול:

שני אימרו וארבעה סודיות אחד מ"ג: שמונה פונדיונות. שמונה כשאר אונאה. וכן הלכה: ב' בכרכים. שיש סס שולחני עד כדי שיראה לשולחני: בכפרים. שאין סס זולמתי: עד ערבי שבתות. שכל והוליא כעריה שבת לסודות ענת אר יעד אס יכול להוליא ויקבלו ממנו: ואם היה מכירה. והכי חשדו חסיד ולא חסיד הוא ורעה לעשות למינס משורת הדין אס מכיר שהיא הסלט שנתן לו יקבלנה ממנו חסידו לאחר י"ב חודש:

ואין לו עריו אלא תרעומות. הכי קאמר ולאחר שאינו חסיד ולא רעה לקבלו ממנו אין לזה עליו חלל תרעומות דלחידו דאסיד חלפטיה שלח החזירו בזמנו: ונתנה למעשר שני. חסר' כדי אונאה קאי ונתנה

שמונה פונדיונות. [ת] שני פונדיונים לדינר: [ט] עד מתי מותר להחזיר. בכרכים עד כ"ו שיראה לשולחני. ובכפרים עד ערבי שבתות. אם היה מכירה אפי' לאחר י"ב חדש מקבלה הימנו ואין לו עליו אלא תרעומות. ונתנה למעשר שני. ואינו חושש שאינו אלא נפש רעה: ה האונאה ארבעה כסף.

[ח] ב' כו'. והא דלא אמר משט לדינר משום דר"י נקט פונדיון קאמר איהו ב' פונדיון: [ט] עד כ"ו. דלא דמי לטעיה דכל חייבי קיס ליה כגויה. גמרא: (טו) חלל אכל בגמרה פריך סא מתי קיינה כ"ו ה' פרושות ארבער ל' ור"ל למתא'

למעשר שני כשויה: ואינו חושש. משום חסיון שאין מעשר שני מתחלל אלא כמעט שיש בו זורה דשם מטבע יש עליו דמי שאינו לוקחה כשויה כחורת מטבע אלא כמו נסכא של כסף אינו אלא נפש רעה: ה האונאה ד' כסף. למקח כולו שהוא כ"ד מטות כסף נמלא האונאה שמונה כדלמחר וחדר וסנאה משום דכשי נתני הטעני' שתי כסף (טו):

פונדיונות אפי' עד פ'עלמ פון אטאלער זילבער וואס איז ווערמ אקט פונדיונות, דאס איז אַנעקקטייל טאלער, אונ ער גיט אים פאר אטאלער, הייקט דאס נים גענארט שטיי פונדיונות דריי בייא זילבערענעם גילדין אז עם פ'עלמ פון אים זילבער וואס איז ווערמ צוויי פונדיונות, דאס איז אַנעקקטייל גילדין אונ ער גיט אים פאר גילדין, דאס הייקט נים גענארט: ה ער פטי סתיר דחזירי אז איינער גיט דעם אנדערין אשעלעקטע סמבע, ביז וויא לאנג זאל ער דיא סמבע האלטן אונ זאל סעגין צוריק געבין ווער וואס האט אים די סמבע גיגעבן זאל איר מוזין צוריק געקען דגנבים אויב ער האט אים די סמבע גיגעבן אין אריויקע שקאט וואס דארט זענען דא סענטישין וואס טאהשין געלט. ער ביי שראיה לשויגני אויב עם האט גאר געדאקט אזוי לאנג ער זאל נים זיינין די סמבע צו דעם וואס טאהשט געלט, אונ זאל באלד צוריק קוקען אונ זאגן די סמבע איז גיט גוט, מוז מען די סמבע ביי אים צוריק געקען, אונ געבין איין אנדערע, אָבער אז ער איז גיט באלד צוריק געקוקען זאגן דיא סמבע איז גיט גוט איז פארפאלין, אויב ער וויל גיט צוריק געקען דיא סמבע קען מען אים גיט גייטיגן ויבגרים אונ אויב, ער האט אים גיגעבן דיא שלעקטע סמבע אויף דעם דארף ער גרבי שגתה איז צייט קען זאל זיא צוריק געבין ביז פרייטאג, וואס דיא סענטישין פון דארף קוקען פרייטאג אין שקאט קויפן אויף שקת, גיט ער דיא סמבע, אונ אז קען וויל זיא גיט געקען דארף ער באלד קוקען צו דעם וואס האט אים גיגעבן דיא סמבע, ער זאל אים געבין איין אנדערע, אָבער אז ער איז פרייטאג גיט געקוקען אָפ געבין די סמבע איז פארפאלין, אויב ער וויל גיט צוריק געקען די סמבע קען מען אים גיט גייטיגן אס היה סכירה אויב ער מענטש וואס האט

גיגעבין דיא שלעקטע סמבע דערקענט אז דאס איז דיא זעלביגע סמבע וואס ער האט גיגעבין, אונ ער איז אַחסידי, ער וויל טאהן נאך מער ווי דער דין איז אפילו גאר שנים עשר חודש אפי' עם איז שוין קער וויא זענעלף חרשים ווי ער האט אים זיי סמבע גיגעבן, פון דערקענען זיך הימני נעקט ער זיא צוריק פון אים, אונ גיט אים איין אנדער סמבע אנטש זאין ו' עליו אלא תרעומות אונ אויב ער איז קיין חסיד אונ ער וויל גיט געקען צוריק די סמבע נאך דער צייט וואס האט גענומען די סמבע קען גאר זיין פרוגז אויף אים, ווארום ער איז זיך אַזיין שולדיג, פאר וואס האט ער גיט אָפ גיבארקט די סמבע באלד, צו דער צייט וואס עם שטייט אין דיא משנה ונתנה למעשר שני אטאלער אָבער אגילדין וואס איז אָפ געריקען גיטאדין (אונ עם פ'עלמ פון אים אפיר אונ צוואנציגקטייל, אָבער אַנעקקטייל) אָבער אַזענעלפטייל ווי עם שטייט אין משנה ה) מען ער דעם טאלער אָבער דעם גילדין אויס טאהשין אויף פירות פון מעשר שני, פאר אריבטיגען טאלער אָבער פאר אריבטיגען גילדין זיינו חושש אונ ער זאל גיט מורא האבין סאקער איז דאס קיין סמבע טאהשט ער דאך אויס פירות פון מעשר שני גיט אויף אסמבע, וועלן דיא פירות גיט ארויס פון זייער הייליגקייט, ווארום פירות פון מעשר שני קענען אנדערש גיט אויסגיבארקט ווערן גאר אויף אסמבע דער פאר זאל ער גיט מורא האבן, ווארום דאס הייקט אסמבע שאינו זיא נפש רעה דער וואס וויל גיט געקען אזוי אטאלער פאר אטאלער גאר פאר וויא פיל ער איז ווערמ אויף זילבער, דער הייקט אשעלעקטער מענטש: ה האונאה ארבעה כסף אז ראוון האט פארקויפט אפלי צו שמעון פאר אטאלער, אונ ראוון האט גענארט שמעון אין פיר קעות, דאס איז אַנעקס-

והמענה שתי כסף שאין שנועת הדיינים על טענה שהיא פסוטה משתי כסף טעמו שווי שתי מעות כסף יש לי בידך וזה יודה לו מהם שזה פרוטה וכספו השאר או יודה לו הכל (ו) וכספו פסוטי: וההוראה שזה פרוטה. להיות הודא' כמקלת ויתחייב שנועה: והמוצא שזה פרוטה. אבל כליר מהכי אינו חייב להכריז דכתיב (לכריס כב) אשר תאכל ממנו פרט לאכילה שאין בה שום פרוטה: ויוליכנו אחריו. אם הודע שנשנע לשקר דלא און לו כפרה עד שמוירט לירו ממש ולא ליר שלוחו לתמיב (כמדכר ה) ונתן לשקר אספ לו: האוכל תרומה גדולה. ור שאלכ תרומה גדולה כשנגז: ותרומת מעשר. מעשר מן האמער: ותרומת מעשר של רמאי. הלוקח תבואה מע"ה לרדך להפריש תרומת מעשר אבל לא תרומה גדולה שהיו הכל זתירים בה: וחלה והבכורים.

פרישה או איינער האט גענצליך בייא ויין חקר אנאך וואס איז נוערמ אפרוטה געשעעט אויב ער האט געשווארין אז ער האט גיט גענצליך, דער נאך האט ער מודה גווען אז ער האט גענצליך ייזיגט אחריו אפילו לפני נאל ער אנועק פירען דיא נאך צו דעם מענקשט וואס ער האט פון אים גענצליך אפילו ער איז ווייט ביי אים קני: דח הפשה היקשין הו פניך ערלייא נאכין זענען דא וואס קען צאהל'ט אויף וייא מיט אפינקמיל קעהר וויא קען איז שולדיג האבנ'ג תרופה אישראל אדער אלזי אז ער עקט תרופה בשוגג. ער האט גיט געוואקט אז דאס איז תרופה, אדער ער האט גיט געוואקט אז ער קאר גיט עסין תרופה, דארף ער בצאהלין מיט אפינקמיל קעהר ויהיפת מעשר דיא מעשר זעעהן פון הונדערטם וואס דער לוי נעקט דארף ער פון דיא צעהן געבען איינס צום פלון, דאס היקט תרומת מעשר, אויב אלזי אדער אישראל האט גיגעסין דיא תרומת מעשר בשוגג, דארף ער בצאהלין וויא פיר ער האט גיגעסין מיט אפינקמיל קעהר ויהיפת מעשר שי דמאי אז איינער קויפט תבואה פון אעם הארץ היקט דאס רמאי, רמאי איז מייזש, דא מצינו וואס איז די תבואה, געמעשרת צו גיט געמעשרת קען ווייט גיט צו דער עם הארץ האט גיגעבין מעשר פון דיא תבואה אדער גיין, איז דער דין מען דארף אראפ געמען צעהן פון הונדערטם אונ קען רופט דאס מעשר, פון דיא צעהן נעקט ער אראפ איינע פאר תרומת מעשר, דיא תרומת מעשר גיט ער צום פלון אונ די גיין מיט דיא איבערניע תבואה האלט ער פאר זיך, אויב אלזי אדער אישראל האט גיגעסין די תרומת מעשר בשוגג דארף ער אויף בצאהלין וויא פיר ער האט גיגעסין אונ מיט אפינקמיל קעהר והחלה והבכורים אז אישראל אדער אלזי האט גיגעסין בשוגג חלה וואס קען נעקט פון מייא אונ דאס גיהער צום פלון אין ארץ ישראל אדער וייא האבין גיגעסין בפגורים, דיא

מיר טאלער, מוז ראובן צוריק געבין צו שמעון פיר מעות והמענה שתי כסף אז ראובן קאהנט ביי שמעון ער איז אים שולדיג צווייא מעות נעיין משנה גו וההוראה שהי פרישה אונ שמעון איז מודה אויף איין פרוטה שמעון זאגט ער איז נאך שולדיג צו ראובן איין פרוטה, אונ די איבערניע לייקונט ער, אדער פארקערט שמעון איז מודה אין נאנצין אונ לייקונט איין פרוטה שמעון זאגט ער איז שולדיג צו ראובן צווייא מעות ווייניגער אפרוטה, דארף בית דין פסקנן אז שמעון זאל שווערין אבער אז ראובן קאהנט ווייניגער ווי צווייא מעות, אדער שמעון לייקונט ווייניגער וויא אפרוטה, אדער שמעון איז מודה ווייניגער וויא אפרוטה דארף קען גיט שווערין חפש פרישות הו פניך ערליי נאכין זענען דא, וואס זענען גיט ווייניגער וויא אפרוטה הדיקא שהי פרישה אז ראובן קאנט געלט פון שמעון אונ שמעון איז מודה אז ער איז שולדיג אפרוטה דארף שמעון שווערין אז קער וויא דיא פרוטה איז ער גיט שולדיג, אבער אז ער איז מודה ער איז שולדיג ווייניגער וויא אפרוטה דארף ער גיט שווערין והאשה מתקדשת בשוה פרישה אז איינער גיט צו אאשה אנאך וואס איז נוערמ אפרוטה, אדער ער גיט איר אפרוטה, אונ ער זאגט צו איר דו זאלסט צו מיר מקודש ווערין דורך דיא פרוטה, נוערמ זיא מקודש אבער אז ער גיט איר ווייניגער וויא אפרוטה נוערמ זיא גיט מקודש והתנה בשוה פרישה מן המקדש פני אז איינער האט הגדה פון דיא זאכין וואס אין בית המקדש איז, וויא פיר אפרוטה איז נוערמ, דארף ער בייניגען אקרובן מעילה אבער אויף ווייניגער וויא אפרוטה דארף קען גיט בייניגען אקרובן מעילה וימוצא שוה פרישה אז איינער געפינט אנאך וואס איז נוערמ אפרוטה היב גיהרין דארף ער אויסרופין איה האב געפונען אנאך, אבער אז עס איז גיט נוערמ אפרוטה, מען ער דאס געבען פאר זיך והגזיל את חברו שהי

כל הכי חמשה חד מהו דלכוהו לקרו תרומה ומטא אחד
 הס כלין: נשבע רבע. זמר קדש קדש ממעשר שני דמוסף
 חומש ותרווייהו נמי חד משוכו להו דמחד קרא נפקי כיון
 דממעשר שני שלו. דוקא מוסף
 חומש אחיס ממעשרו כתיב:
 הקדשו. ולא של אחיס
 המקדש כתיב: הנהגה.
 כסוג דחייב קרבן משלה
 (יב) חומש: מן אלו דברי
 שאין להם אונאה וברי.
 דאמר קרא (ויקרא כה) וכי
 תמכרו ממך לעמיתך או

דמאל) נראה ד'ס'ל ד'ע' ט"ל וסמך' כדפי' גירוש' משום גורם
 של' יבנו כה בקדושה. ומחויט: (וי) לא ידעתי אמאי הולכו
 ארבע שנים קרבן. ומחויט: (וי) והנחת בו. וכן כופר
 דתנין להו כמין ט"ע ד'ק'. והולכו וכפר קרא כתיב כדפי
 הדרי לא הולכו לפוטחו כלל. ומחויט: (יג) והשפירות. הסופר
 שטרות נכבות מוב עמוהו. רפ"ח:
 (יג) והקדשות. במשני גבול
 ארבע שנים שטרות. חו':
 (יט) ובריש מרוב' ממעט מונב
 מביט חלום ו"ל ב"י ח"ג ח"ס
 בנכח עלמו והכא א"ל פירוש לטעם
 מוסף חומש. הפודה נמע רבעי ומעשר
 שני שלו מוסף חומש. הפודה את הקדשו
 מוסף חומש. הנהגה בשוה. הפרשה מן
 ההקדש מוסף חומש. (יב) והגולל את חבירו
 שוה הפרשה ונשבע לו. מוסף חומש:
 והשטרות (יג) והקדשות
 ולא תשלומי בפ'.

קנה מיד עמיתך דכר הכנה מיד ליד ילאו קרקעות שאין מטלטלין ילאו עבדים שהשקו לקרקעות ילאו שטרות ילאו חכייב
 זכי תמכרו ממך דכר שגופו מוכר וגופו קניו ילאו שטרות שאינם עומדים אלא לראוי' שבהן: הקדשות. אמר קרא
 אחיו. ואלו הלה: לא תשלומו כפל. דכתיב כטוען נועתה גבך (שמות כב) על כל דבר שפע כלל על
 דבר על חמור וכו' פרט על כל אפיה חזר וכלל כלל ופרט וכו' וכלל כלל כחך וכלל כלל כחך וכלל כלל כחך וכלל כלל כחך
 דכר המטלטל וגופו ממון אף כל דבר המטלטל וגופו ממון ילאו קרקעות שאין מטלטלין ילאו עבדים שהשקו לקרקעות
 ילאו שטרות שאינם עומדים על גופו ממון. הקדשות אמר קרא רשעו. רעהו ולא הקדש (יט) ואלא תשלומו
 ארבעה וחמשה. אם גבך וטכח ומכר שור או עבד של הקדש תשלומו ד' וה' אמר דמנחה ולא תשלומו ג' לכה

ג'ענ'נ'ק' ב'י ו'ין ח'ב'ר א'נא'ך ו'נא'ם א'יו ו'נע'ר'ט
 א'פ'ר'ו'ט'ה ו'נ'ש'ב'ע י'ו א'ונ ג'ר ה'א'ם ג'ע'ש'ו'א'ר'ין א'ז ג'ר
 ה'א'ם ג'י'ט ג'ענ'ג'ו'ת'. ד'ע'ר ג'נא'ך ה'א'ם ג'ר מ'ו'דה ג'יו'ע'ן
 א'ז ג'ר ה'א'ם ג'ענ'ג'ו'ת מ'ו'ס'ף ח'ו'ש' ד'א'ר'ך ג'ר ב'צ'א'ה'ל'ין
 ד'יא פ'רו'ט'ה מ'י'ט א'פ'י'נ'פ'ט'ו'ל ק'ע'ר: מ' א'י' ד'ב'ר'י'ם
 ש'א'י'ן ד'ה'ם א'ונא'ה ב'י'י ד'י ז'א'כ'י'ן א'יו ג'י'ט'א ג'י'ו'ן ג'א'ר'ו'ב'.
 ו'ו'יא פ'יל ק'ע'ן ב'צ'א'ה'ל'ם פ'א'ר ו'י'יא ק'ע'ן ק'ע'ן ג'י'ט
 ז'א'ג'ו'ן ק'ע'ן ה'א'ם ו'י'ך ג'ענ'א'ר'ם ח'ב'ר'י'ם א'ז א'י'י'נ'ע'ר
 ק'וי'פ'ט א'ק'נ'ע'ק'ט ו'נא'ם ג'ר א'יו א'ק'נ'ע'ני ט'י'י'ר ד'ע'ר
 ג'ק'נ'ע'ק'ט ד'א'ר'ך ד'י'ג'ע'ן א'י'י'ב'י'ג ו'נע'ט ג'ר א'פ' א'ק'נ'ע'ט'י'ן
 ו'י'ין ג'ע'ר'ט ו'נא'ם ק'ע'ן ה'א'ם ג'י'נ'ע'ב'י'ן פ'א'ר א'י'ם.
 ד'ר'י'ב'ע'ר ה'א'ם ק'ע'ן ו'י'ך ג'י'ט ג'ענ'א'ר'ם ו'ה'ש'פ'ו'ת א'ד'ע'ר
 ג'ר ק'וי'פ'ט א'נו'ע'ק'ט'י' ד'א'ו'ב'ן ה'א'ם ג'ע'ק'וי'פ'ט
 א'נו'ע'ק'ט'י' ו'נא'ם ש'מ'ע'ו'ן ה'א'ם א'וי'ף ל'וי א'וי'ף ה'ונ'ג'
 ד'ע'ר'ט ר'ו'ב'ל'. ג'ע'ו'ו'י'ם ה'א'ם ד'א'ו'ב'ן ג'ע'ק'וי'פ'ט ד'ע'ם
 ו'נע'ק'ט'י' פ'א'ר ו'ו'י'י'ג'י'נ'ע'ר ו'ו'יא ה'ונ'ב'ד'ע'ר'ט ר'ו'ב'ל' א'ונ
 א'ז ג'ר ו'נע'ט א'פ'נ'ע'ק'ט' ו'נע'ט ל'וי ד'י ג'א'ג'ע'ר ה'ונ'ב'ד'ע'ר'ט
 ר'ו'ב'ל' ו'ו'יא פ'יר ד'א'ו'ב'ן ה'א'ם ג'י'נ'ע'ב'י'ן פ'א'ר ד'ע'ם
 ו'נע'ק'ט'י' ה'א'ם ג'ר ו'י'ך ד'ע'ר ג'י'ט ג'ענ'א'ר'ם ו'נא'רו'ם
 ג'ר פ'א'ר'ד'י'נ'ט ד'א'ך ג'פ'ע'ם ק'ע'ר א'ד'ע'ר ו'ו'י'י'ג'י'נ'ע'ר
 ו'ה'ק'נ'ע'ט' א'ד'ע'ר ג'ר ק'וי'פ'ט א'פ'ע'ל'ד ט'י'י'ר א'וי'ף ד'יא
 פ'ע'ל'ד ו'נא'ק'ט'ט א'ל'ע: א'ה'ר' ת'ב'ו'א'ה' צ'א'ה'ל'ם א'פ' ד'י
 פ'ע'ל'ד ד'א'ם ג'ע'ר'ט ו'נא'ם ק'ע'ן ה'א'ם פ'א'ר א'יר ג'י'נ'ע'ב'י'ן
 ו'ה'ק'נ'ע'ט' או ק'ע'ן ק'וי'פ'ט א'נא'ך פ'ון ה'ק'נ'ש א'ד'ע'ר
 ק'ע'ן פ'א'ר'ק'וי'פ'ט א'נא'ך צ'ו ה'ק'נ'ש. ו'ו'יא פ'יר ק'ע'ן
 ה'א'ם ג'ענ'ק'ו'ע'ן פ'ון ה'ק'נ'ש א'ונ ו'ו'יא פ'יל ק'ע'ן ה'א'ם
 ג'י'נ'ע'ב'י'ן צ'ו ה'ק'נ'ש א'יו פ'א'ר'ק'ו'ע'ן א'ז ו'י'ך מ'ש'י'מ'י'
 ב'פ'י ד'יא פ'יר ז'א'כ'י'ן א'ז ק'ע'ן ג'נ'ק'ה ו'י'יא ב'צ'א'ה'ל'ם
 ג'י'ט ד'ע'ר ג'נ'ב ס'א'פ'יל ו'יא מ'ש'י'מ'י' א'ר'ב'ה מ'ס'ח'ה א'ז
 ג'ר ה'א'ם ג'ענ'ג'ב'ה א'א'ק'ס א'ד'ע'ר א'ש'ע'פ'ס ו'נא'ם
 ו'נע'ן ה'י'י'ל'י'ג א'ונ ג'ר ה'א'ם ו'י'יא ג'י'ש'א'כ'ט'י'ן א'ד'ע'ר
 פ'א'ר'ק'וי'פ'ט. ד'א'ר'ך ג'ר ג'י'ט ק'ע'ר ב'צ'א'ה'ל'ין ג'א'ר

ג'ר'ש'ט'ע צ'י'י'מ'י'נ'ע פ'ירו'ת ו'נא'ם ד'א'ם ג'י'ה'ע'ר צ'ו'ם
 פ'ל'ן מ'ו'ס'ף ח'ו'ש'ט מ'ו'ז ג'ר ב'צ'א'ה'ל'ין מ'י'ט א'פ'י'נ'פ'ט'ו'ל
 ק'ע'ר. ד'יא א'ל'ע פ'י'נ'ך ז'א'כ'י'ן ה'י'י'ס'ין ת'רו'מ'ה א'ונ
 ד'א'ם ו'נע'ר'ט ג'יר'ע'כ'ו'נ'ט פ'א'ר א'י'י'נ'ם ו'ה'פ'ו'ד'ה ג'פ'ע ר'ב'ע'
 א'ז ג'ר ל'י'י'נ'ט א'ו'י'ם ד'יא פ'ירו'ת פ'ון פ'ע'ר'ט'י'ן ז'א'ה'ר.
 א'ז ק'ע'ן ג'ל'א'נ'ק'ט א'כ'ו'י'ם ד'יא פ'ירו'ת ו'נא'ם ו'נא'ק'ט'ט
 א'וי'ף ד'ע'ם ב'ו'י'ם ד'יא ג'ר'ש'ט'ע ד'ר'י'יא ז'א'ה'ר א'יו
 ג'ר'ק'ה ו'נא'ם ק'ע'ן ק'ע'ר ו'ו'יא ג'י'ט ע'ס'ין. ד'יא פ'ירו'ת
 פ'ון פ'ע'ר'ט'י'ן ז'א'ה'ר ד'א'ר'ך ק'ע'ן פ'יר'ע'ן א'ין ו'רו'ש'ל'י'ם
 א'ונ ד'א'ר'ט ע'ק'ט ק'ע'ן ו'י'יא. א'ד'ע'ר ק'ע'ן ס'א'ה'ל'ט
 ו'י'יא א'ו'י'ם א'וי'ף ג'ע'ר'ט א'ונ ק'ע'ן פ'יר'ט ד'יא ג'ע'ר'ט
 א'ין ו'רו'ש'ל'י'ם א'ונ פ'א'ר ד'יא ג'ע'ר'ט ק'וי'פ'ט ק'ע'ן
 ג'ע'ס'י'נ'ו'א'ר'ג ו'י'מ'ש'ר ש'נ'י ש'ו'י מ'ע'ש'ר ש'נ'י ד'א'ר'ך ק'ע'ן
 א'וי'ף פ'יר'ע'ן א'ין ו'רו'ש'ל'י'ם א'ונ ד'א'ר'ט ע'ק'ט ק'ע'ן ו'י'
 א'ד'ע'ר ק'ע'ן ס'א'ה'ל'ט ו'י'יא א'ו'י'ם א'וי'ף ג'ע'ר'ט א'ונ ד'י
 ג'ע'ר'ט פ'יר'ט ק'ע'ן א'ין ו'רו'ש'ל'י'ם. א'וי'ב ד'יא מ'ע'ש'ר
 ש'נ'י א'יו ו'י'נע'ן ד'א'ם א'ז ד'יא צ'ו'י'ו'י'טע צ'ע'ה'ק'ט'י'
 ו'נא'ם ג'ר ה'א'ם ד'א'ר'פ'נ'ע'ק'ט פ'ון ו'י'נע'ן ת'ב'ו'א'ה'
 מ'ו'ס'ף ח'ו'ש'ט ד'א'ר'ך ג'ר ג'ע'ב'י'ן ג'ע'ר'ט א'וי'ף ד'יא ג'מ'ע'
 ר'ב'ע'י א'ונ א'וי'ף ד'יא מ'ע'ש'ר ש'נ'י א'פ'י'נ'פ'ט'ו'ל ק'ע'ר
 ו'ו'יא ד'יא פ'ירו'ת ו'נע'ן ו'נע'ן ו'נע'ר'ט. ג'ט'ע ר'ב'ע'י מ'י'ט
 מ'ע'ש'ר ש'נ'י ו'נע'ר'ט א'וי'ף ג'יר'ע'כ'ו'נ'ט פ'ו'ר א'י'י'נ'ם
 ה'פ'ו'ד'ה א'ת ה'ק'נ'ש מ'ו'ס'ף ח'ו'ש'ט א'ז א'י'י'נ'ע'ר ה'א'ם
 ג'ע'ה'י'ל'י'ג'י'ט א'נא'ך צ'ו'ם ב'י'ת ה'מ'ק'נ'ש א'ז ג'ר ו'י'י'
 ד'א'ם א'וי'ס'ל'י'ו'ו'ן פ'ון ד'יא ה'י'י'ר'י'ג'י'י'ט ע'ס ו'ז'א'
 צ'ו'ר'י'ק ו'י'ין ו'י'נע'ן. צ'א'ה'ל'ם ג'ר ו'ו'יא פ'יר ד'א'ם א'ז
 ו'נע'ר'ט א'ונ ג'ר ד'א'ר'ך ג'ע'ב'י'ן א'פ'י'נ'פ'ט'ו'ל ק'ע'ר ו'ו'יא
 ד'א'ם ו'נע'ר'ט ה'נ'ה'ג'ה ב'שו'ה פ'רו'פ'ה פ'ון ה'ק'נ'ש א'
 א'י'י'נ'ע'ר ה'א'ם ה'נ'ה'ג'ה פ'ון ד'יא ז'א'כ'י'ן ו'נא'ם א'ין ב'י'ת
 ה'מ'ק'נ'ש א'יו. ו'ו'יא פ'יר א'פ'רו'ט'ה א'ין ו'נע'ר'ט מ'ו'ס'ף
 ח'ו'ש'ט מ'ו'ז ג'ר ב'צ'א'ה'ל'ין ד'י פ'רו'ט'ה מ'י'ט א'פ'י'נ'פ'ט'ו'ל
 ק'ע'ר ו'ה'נ'י'ן א'ת ח'ב'יר'ו ש'ו'ה פ'רו'פ'ה א'ז א'י'י'נ'ע'ר ה'א'ם

טענה נגד . תוס' ופתיים : [טו] אינו נשבע . ס"ה נמי
שאינו משלם כו' אם פסע כה . אלא משום דכתוב לא נאמרו
תשלומין כלל כ"ח משה לא חזירו כמשה אלא אינו נשבע .
פוסקים : [טז] אונאה . וכן חולק כמשלומי ד' ויהי כמ"ד פ"ו ד"ק
ומה"ל דחולק נמי ככפל דליניא כפילא לילכ' ד' ד' : (ב) שיעול
הוא למר לא שפתיי זו אם
לעובד שפתיי חסן לקנות מקח
זכ' . ואין דייני כ"ל וכו' לזון
ענין . לפיכך נאמר ויראת
מאלהיך . הוי ירא מן היודע
מחשבות אס לעובד אס לאונאה : היינו ז'
[יז] מעשה אבותיך . היינו ז'

וד' לשור דכיון דלחמיט מכפל כליר להו חדא שהכפל
בטובה וזכור מכלל תשלומי ארבעה וממשה הוא : נושא
שכר אינו משלם . דכתוב (סס) כי יתן איש אל רעהו
כלל חמור או שור או שה פרט וכל כהמה לשמור חמור וכלל
כלל ופרט וכלל אי אחת דן
אלא כעין הפרט מה הפרט
מפורט דבר המטלטל וכו'
הקדשו' אמר קרא רעהו רעהו
ולא של הקדש : קדשים
שחייב באחריותו . אמר
הרי עלי עולה והפרשה
היוממה ומכרה : יש לה
אונאה . דכיון דאס מזה
או נגנבה חייב באחריותו
דליה הוא ולא חטו איש
אף המוכר ס"ת . לפי שאין קץ לדמיה : ומרגליות ובהמה . מפני שאלס רואה לזווגן מי קים לו
שור יפס לחרישה מחזר על אחר שמתומו (ללמדו עמו כעול) טאס כח להגמיד תחת העול שור הלס עם הכריאל
מקלקל את הכריאל וכן מרגליות נאה למלאות עם חברתה כזהב מן היחידית ואין הלכה לא כרבי יהודה ולא כר"ס :
י כך אונאה ברברים . שנאמר (ויקרא כה) ולא חטו איש את עמיתו ויראת מאלהיך זה נאמר באונאה דברים
שלין טיבחו ורצחו מסורה להכיר אלא ללבו של מדבר שידע אס לרעה מחכוין אס לעובד (כ) :

שומר חנם [טו] אינו נשבע . ונושא שכר
אינו משלם . רבי שמעון אומר קדשים שהוא
חייב באחריותו יש להן [טז] אונאה . ושואלו
חייב באחריותו אין להן אונאה . ר' יהודה אומר
אף המוכר ס"ת בהמה ומרגליות אין להם
אונאה אמרו לו לא אמרו אלא את אלו : י כשם שאונאה במקח
ובממכר . כך אונאה ברברים . לא יאמר לן בכמה חפץ זה . והוא
אינו רוצה ליקח . אם היה בעל תשובה לא יאמר לו זכור מעשיך
הראשונים . אם היה בן גרים . לא יאמר לו זכור [יז] מעשה אבותיך

דליה הוא ולא חטו איש
אף המוכר ס"ת . לפי שאין קץ לדמיה : ומרגליות ובהמה . מפני שאלס רואה לזווגן מי קים לו
שור יפס לחרישה מחזר על אחר שמתומו (ללמדו עמו כעול) טאס כח להגמיד תחת העול שור הלס עם הכריאל
מקלקל את הכריאל וכן מרגליות נאה למלאות עם חברתה כזהב מן היחידית ואין הלכה לא כרבי יהודה ולא כר"ס :
י כך אונאה ברברים . שנאמר (ויקרא כה) ולא חטו איש את עמיתו ויראת מאלהיך זה נאמר באונאה דברים
שלין טיבחו ורצחו מסורה להכיר אלא ללבו של מדבר שידע אס לרעה מחכוין אס לעובד (כ) :

כגון ולמר הרי זו :
אף המוכר ס"ת . לפי שאין קץ לדמיה : ומרגליות ובהמה . מפני שאלס רואה לזווגן מי קים לו
שור יפס לחרישה מחזר על אחר שמתומו (ללמדו עמו כעול) טאס כח להגמיד תחת העול שור הלס עם הכריאל
מקלקל את הכריאל וכן מרגליות נאה למלאות עם חברתה כזהב מן היחידית ואין הלכה לא כרבי יהודה ולא כר"ס :
י כך אונאה ברברים . שנאמר (ויקרא כה) ולא חטו איש את עמיתו ויראת מאלהיך זה נאמר באונאה דברים
שלין טיבחו ורצחו מסורה להכיר אלא ללבו של מדבר שידע אס לרעה מחכוין אס לעובד (כ) :

כגון ולמר הרי זו :
אף המוכר ס"ת . לפי שאין קץ לדמיה : ומרגליות ובהמה . מפני שאלס רואה לזווגן מי קים לו
שור יפס לחרישה מחזר על אחר שמתומו (ללמדו עמו כעול) טאס כח להגמיד תחת העול שור הלס עם הכריאל
מקלקל את הכריאל וכן מרגליות נאה למלאות עם חברתה כזהב מן היחידית ואין הלכה לא כרבי יהודה ולא כר"ס :
י כך אונאה ברברים . שנאמר (ויקרא כה) ולא חטו איש את עמיתו ויראת מאלהיך זה נאמר באונאה דברים
שלין טיבחו ורצחו מסורה להכיר אלא ללבו של מדבר שידע אס לרעה מחכוין אס לעובד (כ) :

פאלין . ויירד רער בעל הבית דארף גיט בצאהלין
איין אנדער קרובן . קויפט ער דאך רעם קרובן
פון בית המקדש . גיט פון בעל הבית . און וואס
קען קויפט פון בית המקדש איז ניקא רער דין
פון גענארען נבי יהודה אויפן אף המפורסן ספר מורה בהמה
ויפגליות אין להם אונאה רבי יהודה זאגט אז איינער
פארקויפט אסער וואס אדער אפיקסה אדער
פעריס . איז רער וואס האט געקויפט האט זיך
גענארט . און ניקא רער דין פון נארין . נאר ווי
פיל ער האט גיגענין איז פאר פאלין אמרי יו האבין
די חקמים גינאגט צו רבי יהודה לא אמרו אלא את
אי מען האט גיט מער גינאגט אז עס איז ניקא
רער דין פון נארין . נאר ביי דיא פיר זאכסן אז
מען קויפט אקנעכט אפגעני . אדער קען קויפט
אונעקסיס . אדער קען קויפט פעלרער אדער
קען קויפט זואך פון בית המקדש . אָכער בייא
אלע אנדערע זאכסן אז קען נאך זיך . אדער
קען גיט צוריק דיא גענארטש געלט אדער מען
האט געזעה פון מקח : י קשם שאינא נאכט ופסטר
אזוי וויא איינער טאר גיט נארין רעם אנדערין
אין קויפין און פארקויפין פד אונאה דברים אזוי
טאר ער אים גיט נארין מיט בייד לא יאמר נאכט
תמי זה ער זאל גיט פרגענין בייא זיין חקר ווי פיל
וויקסטו פאר דיא זאך יהוא איז רוצה ליקח אונ ער
ווייל נאר גיט קויפין אס היה בעל תשובה אויב שמעון
מורה תשובה אויף זיינע עבירות לא יאמר לו זכור
מעשיה הראשונים אלא קען גיט זאגן צו אים געדיינק
דיינע ערשטע מעשים די עבירות וואס די האסט
אפאהרן געקויפט אס הוא בן גרים אויב ער איז אזוקה
פון אגר לא יאמר לו זכור מעשה אבותיך זאל קען גיט
זאגן צו אים געדיינק וואס דיינע לעצטערין האבין
גשאתן

פאר ריא איינע וואס ער האט געגעבן . אָכער
פיר שעפסין פאר אשעפס און פינג אקסין פאר
אָאָס ראָרף ער גיט בצאהלין שיפס חנם איז נשבע
אז איינער האט געהאלטן ביי זיין חקר אקנעכט
אָכער אונעקסיס . אָכער אקרבן . ער זאל דאס
הישען אויבויקט און רער הימער זאגט עס איז
ביי אים געגעבן גינארין . דארף ער גיט שווערין
און גיט בצאהלין אפילו ער האט פושע גינען
און האט גיט גוט אָכער (ועתוים) ונושא שקר איז
קשם און אויב קען האט אים בצאהלט פאר רעם
הישען . און ער זאגט עס איז בייא אים געגעבן
גינארין . דארף ער אויף גיט בצאהלין רבי שפיט
אויפן קדשים שהיא חייב באחריותו רבי שמעון זאגט
איינער האט גיטאקן אנדר ער זאל בריינגען
אקרבן . און ער האט אויס געקליבען אפיקסה
און האט גינאגט דיא פיקסה זאל זיין אקרבן פאר
מין נגר . און דיא פיקסה האט צו פאכין אפוס .
און קען האט איר פארקויפט . און דער וואס
האט איר געקויפט האט זיך גענארט יש גיט אונאה
איז דא ביי רעם קרבן דער דין פון נארין . אָכער
קען צאהלט ארויס צוריק דיא גענארטש געלט .
אָכער קען האט הרטה פון רעם קויפין . וייר
רער בעל הבית דארף בריינגען איין אנדער
קרובן פאר רעם נגר . איז דער פאר קויפטער
קרובן זיינער דריבער אז קען גענארט זיך האט
קען הרטה ושאטי חייב באחריותו אָכער אז ער האט
גינאגט אויף אפיקסה . די פיקסה זאל זיין אקרבן .
און דיא פיקסה האט צו פאכין אפוס . און קען
האט איר פארקויפט . און דער וואס האט איר
געקויפט האט זיך גענארט איז להו אונאה ביי רעם
קרובן איז ניקא רער דין פון נארין . עס איז פאר

יא אין מערבין פירות בפירות. כעל הכית האומר לחזירו פירות שדה פלוני אני מוכר לך לא ימכרם בפירות שדה אחר: ואצ"ל חדשים בישנים. פסק למכור לו יומים הלך יעבר עמיהם חדשים שהימים יכסו וימסו קמח יותר מן החדשים: מפני משבחיחו. קשה משניה את הרך (כא) לפיכך פסק רמב"ם דף מנע"ק וז"ל קשה לכל יומת עמו קשה לא ימכר לו את הרך: אין מערבין שמרי יין. של הכית זו: אבל נותן לו את שמריו.

של יין עמלו: ולא ימכרו בהנחה. פרוסה פרוסה: אא"כ הודיעו. לכל אחד ואחד מהן שמים שמרכין זו: ולא לתגר. לא ימכרו כיהד: ואף על פי שהודיעו. לפי שאינו לוקח אלא לרמות ולמכרו בחנות מקום שנהגו להמיל מים ביין. דוקח בין הגמות (כג): ימיל. דכיון

שנאמר ובר לא תונה ולא תלחצנו: יא אין מערבין פירות בפירו'. אפי' חדשים בחרשים. ואצ"ל חדשים בישנים. באמת ביין התירו לערב קשה ברך מפני שהוא משבחיחו. אין מערבין שמרי יין ביין אבל נותן לו את שמריו. מי שנתערב מים ביינו לא ימכרו בחנות. אא"כ הודיעו. ולא לתגר אע"פ שהודיעו שאינו אלא לרמות בו. מקום שנהגו להמיל מים ביין ימילו: יב התגר נומל מחמש גרנות. ונותן לתוך מגורה אחת. מחמש גיתות. ונותן לתוך פיסם אחד. ובלבד שלא יהא מתבויין לערב.

אף זו דלמי מעשה אבותיו אין לו להכיר: חו' (כא) שמתקיים יתר. ה"ל"ס. וכנראה דכיו הגמות שני. פרש"י שחוספין זה עם זה ונעשים טעם אחד. אבל לאחר הגמות סבכר כל אחד קלט ריחו וטעמו אין משכיתו אלא פוגמו. ומ"מ אמרין כתי דמקום שכל טעמים קודם טיטון קרי שכיבי ועממו תחלה: (כב) לפי שמרי הכית זה מתקלין הכית אחר. טור: (כג) עלו קולעות שמים טעם

שנהגו אין כהם טעות שכל הימות כחוקת כן: יב התגר נומל מחמש גרנות. שיהכל יודעים בו שלא נדלו כשדחיו ומכני אדם הרבה לוקח וכחוקת כן גורן. הוא דשטין בו את התבואה ודרך התגר לקנות פיסם. יניית גדולה: ובלבד שלא יהא מתבויין לערבן. להוציא קול לקנות הרוב ממקום מאוכז

זיינע וויין, קאר ער גיט פארקויפן דיא וויין ביי ייך אין קראם ביסלאקטוויי זאא אס פן הודיע נאר סיידן ער זאגט צו יערין בוזקדער אז אין די וויין איז אריין געמישט וואקער זאא? למי ער על פי שהודיע אקער צו אסוחר וואס קויפט געטריקע טעפ וויין מיט איין קאהל, ער נאל פארקויפן ביסלאקטוויי. קאר מען אים גיט פארקויפן דיא וויין וואס איז געמישט גינוארין מיט דיא וואקער, אפי"ו מען זאגט אים אז אין דיא וויין איז אריין געמישט וואקער קאר מען אים אויף גיט פארקויפן שאני זאא? נמוח בו ווארום ער קויפט דיא וויין ער נאל גארין מיט איר קענקשין, ער זאל דאס פארקויפן פאר ריינע וויין קימם שנהגו דהסיי מים גיין יסיי וואו דער מענה איז מען קימם אריין וואקער אין וויין, אונ קען פארקויפט געמישטע וויין, מען גערער סוחר אריין גיסען וואקער אין וויין אונ אזוי פארקויפן, אונ ער דארף גיט זאגן רעם קויפער אז אין דיא וויין איז דא וואקער, ווייל אלע ווייסן אז מען קימם וואקער אין וויין, רער מענה איז נאר גינוען ווען דיא וויין איז נאך אין גרוב. אקער אז די וויין איז אין די פקער מישט מען שוין גיט קיין וואקער: יב למי נאפס תמס נרות ונותן לתוך מגורה אחת אסוחר וואס האנדל'קט מיט תבואה, מען קויפן תבואה פון פינג שייערין אונ פון נאך קער, אונ אויסקוישען אלע תבואה צו זאמען אונ אויפשישען איין פארג אין איין שפייקלער פתס נמות ונותן לתוך פיסם אחת אונ דער וואס האנדל'קט מיט וויין מען קויפן וויין פון פינג קעלמערס אונ פון נאך קער אונ אריין גיסען אין איין פאס אגרויקע יבדל שאי יהא פתכין יבדל נאר ער זאל גיט גענארען, ער וועט קויפן אביסול

גיטאון שנייט ווארום עם שמיים אין פסוק נגר יא תונה ולא תתחננו ור זאקסט גיט דער צערענען זאגר אונ זאקסט אים גיט צו דריקען: יא אין מערבין פירות בפירות מען קאר גיט אריין מישען פירות אין פירות אז ראובן זאגט צו שקען איה פארקויף דיר תבואות פון דיא פערל, קאר ער גיט אריין מישען תבואה פון איין אנדער פערל אפי"ו תדשים בתרשים אפי"ו גיינע תבואה אין גיינע תבואה נאר אויב דיא תבואות זענען פון צווייט פערלער קאר מען וויא גיט צוזאמען מישען זאין צריי יסר תדשים גיינעט אונ אז ראובן האט גינואנט צו שקען איה פארקויף דיר אלטע תבואה, איז געוויס אז ער קאר גיט אריין מישען אין ניי גיינע תבואה, דאס דארף דער פנא גאר גיט זאגן, ווארום אלטע תבואה ווייט וויא זענען פארגען אוי פון וויא דא קער מענה קויפט וויא פון גיינע תבואה וואס זענען פייקט קאמט בני חייב געב קשה בוד דער דין איז אז ראובן זאגט צו שקען איה פארקויף דיר שישערע וויין, מען ער אריין מישען גינדעקטע וויין סגני שהאט משבחיחו ווייל דיא גערעקטע וויין פאר געקערט די שישערע וויין, אקער אז ראובן זאגט צו שקען איה פארקויף דיר געדיקטע וויין, קאר ער גיט אריין מישען שישערע וויין איז סגניו שגרי יו גיין אז ראובן האט פארקויפט פאסא וויין צו שקען אונ ראובן זעהט אז די וויין איז קלארע אונ ריינע קאר גיט-ראובן זענען היינטיג פון איין אנדער פאס וויין אונ אריין גיסען אין דיא פאס וויין זאג וותן יו את שקדו אקער ער גיט אים דיא פאס וויין מיט דיא היינטיג וואס אין איר איז דא פון ויך אלזין מי שנתערב מים גיינו יא יבדלו בחנות אז עם איז אריין גינאסין גינוארין וואקער אין

סיון אכל שלם בין הכחות הוא נחשב כאלו הוא מוגז :
 [ית] מתירין . רמ"ל חלה משלוגגל אמנוז וחל פליג שוסקי .
 גמ' [וע] כנוגב . אספר נלכסי לא קרי לים בוככ סיון תמס
 לומר שאע"פ שמורישו ענה בירר חלה מע"פ מור' לחס"פ אסור
 לפי שאספר עש"י שרואה בשעס מתיריה ע"פ המורה שזכור
 ימות ואין בכן פסולת מתוך
 כך לא יעלה על לבו תמיד
 שיש פסולת בו לסיכוי לא קוראו
 חלה כנוגב כו' :

ולערב בו ממקום אחר ושכניו סכורים שכל הסירות מאותו
 מקום : ולא יפחות את השער . למכור בזול מפני
 שהוא מרגיל לבא חללו ומקשה מזונות חכיריו : זכור
 לשבוב . שמתוך כך אורזי סירות מוכרין בזול וכן הלכה :

ר' יהודה אומר לא יחלק החנוני קליות ואגוניום
 לתנינות . מפני שהוא מרגילן לבא אצלו
 וחכ"א זכור לשבוב . ולא יפחות את השער .
 וחכמים [ית] מתירין . ולא יבור את הגריסין . דברי אבא שאול וחכמים
 מתירים ומודים שלא יבור מעל פי מגורה שאינו אלא [ית] כנוגב את
 העין . אין מפרבסין לא את האדם ולא את ההכמה ולא את הכלים :

נרסין . פולין גרוסות
 כרמים לחת לטחים : לא
 יבור . חל הפסולת לפי
 שמתוך שגרוחות יפות הוא
 מעלה חל דמיהן הרבה
 מדמי הפסולת שנטל מהם :
 וחכמים מתירין . שיכול

הלוכה לראות ולהבחין כמה דמי הפסולת שנטל מהם :
 הטורח והלכה כחכמים : שלא יבור מעל פי המגורה .
 למעלה לראות יפות וחת הפסולת שבתוכו לא בירר .
 לפי : שאינו אלא כנוגב את העין . ככרירמו : מפרבסין . מתקנין ומייסין : לא את האדם . טבד
 כנעני העומד לימכר :

הלוכה לראות ולהבחין כמה דמי הפסולת שנטל מהם :
 הטורח והלכה כחכמים : שלא יבור מעל פי המגורה .
 למעלה לראות יפות וחת הפסולת שבתוכו לא בירר .
 לפי : שאינו אלא כנוגב את העין . ככרירמו : מפרבסין . מתקנין ומייסין : לא את האדם . טבד
 כנעני העומד לימכר :

דא ווערעקדיגע קער וויא אקנוואטירול , קאקס
 דאך ריינע ארבעס טיינערער , דריבער טאר קען
 גיט) דברי אבא שאול אוי זאגט אבא שאול ויחפסי
 פתירו אינ דיא דאקמים זאגין קען קעג אוי טאהן .
 נוייל יערער קענש קען וויסען ווי פיר ווערע-
 דיגע ארבעס עס איז דא אין אקנווארט , ווייס ער
 וויא פיר קען דאך זאגלין פאר אקנווארט ריינע
 ארבעס . און נואם ער נעמט אפיסול טיינערער ,
 גיט אים דער קויפער מיט זיין גוטען וויילען , ער
 זאל גיט האבין די ארבעס צו קלויבין די ארבעס
 ומודים שאי יבור מעל פ' המינה אונ די חקמים וענען
 מודה צו אבא שאול אז קען טאר גיט אויסקלויבין
 דיא ווערעקדיגע ארבעס נואם דיגט פון אויבין ,
 און פון אינזויניג נועט ער גיט אויסקלויבין שאיט
 אלא קנבב און חזון דאס איז נאר צו נגבן די אויב
 פון קענשאטין , און אפילו ער זאגט גיט דיא
 ארבעס איז אויס וועקדיגע , נאר ער שווייגט
 טאר קען אויף גיט , נוארום דער קויפער נארט
 זיך אליין , ער מיינט אז אין די נאנצע ארבעס
 נועט ער נעפניען נאר ווייניג ווערעקדיגע אדער
 נאר גיט און אין אמת וענען די ארבעס ווערע-
 דיג אוי ווי אלע אנדערע ארבעס עס איז נאר
 אראפ גענוקען אפיסול ווערעקדיגע פון אויבין
 וועתויט) אין ספרבסין יא אה האדס יא אה תפתח ויא
 אה תפליס אז איינער וויל פארקויפן ארבעס
 אפגעני , אדער אבכהה , אדער פלים , זאל ער
 ווי גיט אויסקען און שוין מאכין , דער קויפער
 זאל זיך גיט נענארין , ורהיינו אויב דער קענט
 איז אלט נועט ער שווארץ מאכין זיינע האר קען
 זאל מיינען ער איז זינג , אדער ריא בהמה איז
 קאנער נועט ער זיא אנטרונקען מיט פיר נואכער
 זיא זאל דער פון פיר ווערין נועט קען מיינען
 זיא איז פעט אדער ער נועט אויסקען אאלטע
 קאפאטע . אדער אקאפעלוש קען זאל מיינען
 ער איז גיט און ער נועט דאס פארקויפן פאר
 זיינע מארקטו גיט :

אפיסול טיין אדער אפיסול תבואה פון אוי אסוחר
 נואם אלע ווייסין אז זיינע וויין און זיינע תבואה
 זענען דיא בעקטע נועט ארום גיין אויף אים
 אקאקען אז זיינע וויין און זיינע תבואה זענען די
 בעקטע ווייל ער האט זיין בעקטע פון דעם
 בעקטין סוחר , און ער נועט אין דערשטייל אריין
 מישען וויין אדער תבואה פון אנדערע סוחרים ,
 נואם זענען גיט אוי גיט , דאס טאר קען גיט
 דבי יהודה אפר לא יחלק התני קליות ואגוניו דמינות
 דבי יהודה זאגט אקעקער טאר גיט געבין צו
 די קינער זאנגען געשקרינגע אדער גיט ספני
 שהיא סניגין לבוא אצלו ווייל ער גינויגט זיין , זיין
 זאלין קומען צו אים קויפן , זיהט ער אפ דיא
 פרנסה פון אנדערע קרעקער תכמים פתירו די חקמים
 זאגין קען קעג אוי טאהן , נוארום זאלין אנדערע
 קרעקער אויף געבין צו קינער אנדערע זאכין
 זיי זאלין קומען צו זיין קויפן ולא יפחות את השער
 איין קרעקער טאר גיט קאזין וועלןועלער דעם
 קאח , ווייל אלע וועלן קומען קויפן צו אים
 זיהט ער דאך אפ דיא פרנסה פון זענע קרעקער
 ותכמים אפרים און דיא חקמים זאגין נטר לשבוב ער
 זאל דערמאנט ווערין צו גוטען , דורך אים וועלן
 אלע קאזין וועלןועלער יא יבור את הגריסין ער זאל
 גיט אויסקלויבין די ווערעקדיגע ארבעס צו פאר-
 קויפן ריינע , ווייל ער זיהט ארויף דעם קאח
 קער וויא פיר עס איז נועט ארבעס אקנווארט
 קאקס מיט ווערעקדיגע וואקט אויסקעמישט
 קאקס אגידין , און ער האט אויסקעקליבען פון
 דיא קנוארט ארבעס ווערעקדיגע אקנוואטירול ,
 איז דאך פארקויפט גינוארין דרייא קוואטירלאך
 ריינע ארבעס פאר אגידין , אז ער גיט איצט
 אנאנצע קווארט ריינע ארבעס , דאך ער נעקען
 קערציג נראשין , אז ער געמט אקער פאר
 אקנוארט ריינע ארבעס פופציג נראשין , נארט
 ער דאך דעם קויפער מיט זעהן נראשין . ווייל
 דער קויפער מיינט אז אין אקנוארט ארבעס איז

כלס ס' כלה כלי החיטון דנח דמלכות דנחיה ס' במ

תנו רבנן לא תונו איש את עמיתו באונאת דברים הכתוב מדבר
 אתה אומר באונאת דברים או אינו אלא באונאת ממון כשהוא
 אומר וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך הרי אונאת ממון
 אמור הא מה אני מקיים לא תונו איש את עמיתו באונאת דברים
 הא כיצד אם היה בעל תשובה לא יאמר לו זכור מעשיך הראשונים
 אם היה בן גרים לא יאמר לו זכור מעשה אבותיך אם היה גר ובא
 ללמוד תורה לא יאמר לו פה שאכל נבלות וטרפות שקצים
 ורמשים בא ללמוד תורה שנאמרה מפי הנכורה אם היו יסורין באין
 עליו וכו' עד הלא יראתך כסלתך וכו' אלא שהו חמירי מבקשים
 תבואה ממנו לא יאמר להם לבו אצל פלוני יהיה מוכר תבואה
 ויודע בו שלא מכר מעולם רבי יהודה אומר אף לא יתלה עיניו
 על המקח בשעה שאין לו דמים שהרי הרב סבור לזכור וכל דבר
 המסור ללב נאמר בו ויראת מאלהיך אמר ר' יוחנן משום ר'
 המסור ללב דברים מאונאת ממון שזה נאמר בו ויראת מאלהיך

שהרי הרב מסור ללב
 ולפיכך נאמר בו
 זיראת מאלהיך הלא שהרי
 ליתן טעם למה נאמר בו
 יראה נפש ליה והכי קאמר
 שהרי כל הדברים הללו אין
 עובתן ורפתן מסורה להכיר
 אלא לבו של עושהו הוא יודע
 אם לעקל אם לעקלקלות
 ויחכו הוא לומר לא עשיתי כי
 אם למוכה הייתי סבור שיש
 לך תבואה למכור או הייתי
 חסד לקנות מקח זה וכל דבר
 המסור ללב על אדם נאמר
 שמעון בן יוחאי גדול

כגו רבנן דיא רבנן האבין גילערוגט עם שמיים
 אין פסוק לא תנו איש את עמיתו אפגענש זאל
 גיט דער צערעגען ויין חקר באונאת דברים הכתוב
 מדבר דער פסוק שמועקט ער זאל גיט דער-
 צערעגען ויין חקר מיט רייד. ער זאל אים גיט
 ריידן שפעקט רייד. פאקטט דיא נקרא אהה
 אופר באונאת דברים דו זאקטט אז דער פסוק
 שמועקט פון דערצערעגען מיט רייד. אונ לא
 תונו איז דערשטייטש איר זאלט גיט דערצערעגען
 או איז טאקער גיין אלא באונאת פסון זאר דער
 פסוק שמועקט מען זאל גיט גענארען מיט
 געלט. אונ לא תונו איז דערשטייטש איר זאלט
 גיט נארען. ענקערט דיא נקרא גשהו אופר ובי
 המברו מספר געמיתך או קנה מיד עמיתך לא תונו אז עם
 שמיים אין פסוק אז דו וועקט עפעס פארקויפן
 צו ריין חקר אדער אז דו וועקט עפעס קויפן פון
 דין חקר זאל איינער דעם אנדערן גיט גענארן
 הרי אונאת פסון אמור שמיים דאך שוין אין די תורה
 איינער זאל גיט נארין דעם אנדערן מיט געלט
 הא מה אני מקיים לא תונו איש את עמיתו וואס דען
 מיינט דער פסוק לא תונו באונאת דברים איינער
 זאל גיט דערצערעגען ויין חקר מיט רייד הא
 צייד נויא מיינט מען דערצערעגען מיט רייד אם
 תיה צלי תשובה אויב איינער טוהט תשובה אויף
 ציינע זינד לא יאמר לו זאל גען גיט אנדן צו אים
 זכור מעשיך הראשונים געדיינק נאום דו האקט גיטאדן
 אם הית בן גרים אויב עד איז גיוען אזוהן פון אנר
 לא יאמר לו זכור מעשה אבותיך זאל מען גיט זאגן
 צו אים געדיינק נאום דינע אלקטערין האבין
 גיטאדן. דיא געבירות נאום זייא האבין גיטאדן
 אם הית ער נבא ללמוד תורה אויב ער איז אנר אונ
 צר קוקט לערנען תורה לא יאמר לו פה שאכל נבלות
 וטרפות שקצים ורמשים בא ללמוד תורה שנאמרה מפי
 הנכורה זאל מען גיט זאגן צו אים די מויל נאום

ריי

זה לא נאמר בן ויראת מאלהיך ורבי אלעזר אמר זה בנופו וזה בממונו ר' שמואל בר נחמני אמר זה ניתן להשבון וזה לא ניתן להשבון. תני הנא קמיה דרב נחמן בר יצחק כל המלכין פני חבירו ברבים כאלו שופך דמים, אמר ליה שפיר קאמרת רחוינא ליה דאזיל סימקא ואתי חיורא אמר ליה אביי לרב דמי כמערבא כמאי זהירי אמר ליה באחורוי אפי דאמר ר' חנינא הכל יורדים לגיהנם חוץ מג'. הכל סלקא דעתך, אלא אימא כל היורדים לגיהנם עולים חוץ משלשה שיורדין ואין עולים ואלו הן הבא על אשת איש והמלכין פני חבירו ברבים והמכנה שם רע להכירו מכנה היינו מלכין אע"ג דרש ביה בשמיה :

זו ויראת מאלהיך : חוי
ירא . מן היודע מחשבות אס
לטובה אס לזלזולה : הכל
סלקא דעתך . וכי הכל
יורדין : ה"ג כל היורדין
לגיהנם . עולין : דרש
ביה . כבר הורגל ככך
שמכניס אותו כן ואין פניו
מתלכנת ומ"מ זה להלכות
מתכוין :

רייד האש ריא תורה גינאנט דו זאלקט מורא האבין פאר גאט וזה לא נאמר בו ויראת מאלהיך אונ או מען זאל גיט גענארין אפענטשין מיט געלט שטייט גיט מען זאל מורא האבין פאר גאט וכי אבער אפר זה בנופו וזה בממונו אונ רבי אלעזר זאגט אז מען רער צערונט אפענטשין מיט רייר טוהט מען אים אשארון אין רעם גוף אונ אז מען גענארט אים טוהט מען אים אשארון אין געלט רבי שמואל בר נחמני אימר רבי שמואל בר נחמני זאגט וזה ניתן להשבון וזה לא ניתן להשבון או איינער גענארט רעם אנדערין מיט געלט קען ער אים דאס נאקט צוריק געבין. אבער אז ער דער צערונט אים מיט רייר ראס קען מען גיט צוריק געבין מיט מניא בסייה דרב נחמן בר יצחק אמנא האט גילערונט פאר רב נחמן בר יצחק כל הפלגין פני חבירי ברבים דער וואס פארשעקט זיין חבר פאר פיל מענטשין כאילו שופך דמים אין גלייך וויא ער וואקט פארנאקסין זיין ברובט וויא ער וואקט פארנאקסין זיין חבר פאר געהרגות אפר ליה שפיר קאמרת רב נחמן האט גינאנט צום תנא רז זאגט ריבטיג דהויא ליה דאזיא סתמא ואתי חיורא ונארום מיר זעהן אז איינער פארשעקט זיין חבר גיט אונזעק דאר רויטקייט פון זיין חברים פנים, איז זיין נוערשט ווייס וויא פון אגישטארקענעס אפר ליה אביי רב דימי אביי האט גינאנט צו רב דימי פסערהא כסאי והירי אין ארץ ישראל אין וועלכע זאכין היטען וויא זיך אפר ליה באחורוי אפי האט רב דימי גינאנט צו

אביי וויא היטען זיך וויא זאלען גיט ווייס מאכין דעם פנים. וויא זאלין קיינעם פארשעקען דאס רבי חנינא ונארום רבי חנינא האט גינאנט הכל יורדין לגיהנם אלע מענטשין גייען אין גיהנם חוץ משלשה נאר דרייערלייא מענטשין זענען דא וואס גייען גיט אין גיהנם, פערענט די גמרא הכל פלגא דעקר וויא אזוי קענסטו זאגן אז אלע מענטשין גייען אין גיהנם אלא אימא גאר זאג אזוי כל היורדין לגיהנם עולין אלע מענטשין וואס גידערין אין גיהנם וועלן ארויף קומען פון גיהנם חוץ משלשה שיורדין ואין עולין נאר דרייערלייא מענטשין זענען דא וואס גידערין אין גיהנם אונ גייען שוין גיט ארויס פון גיהנם ואי פו דאס זענען דיא מענטשין תבא על אשת איש או ער איז מונה מיט אזוי אאשה וואס האט אסאך והמלכין פני חבירי ברבים אונ אז ער פארשעקט זיין חבר פאר פיל מענטשין והפכה שם רע נחבוי אונ אז ער רופט זיין חבר מיט אשעקטין זאקען, פערענט דיא גמרא מכנה חייט פלגין מכנה איז דאך די זעלביגע זאך וואס מלכין, אז ער רופט זיין חבר מיט אשעקטין זאקען ווער ער דאך פארשעקט, זענפערט די גמרא אף על גב דרש ביה בשמיה אפי"ו דער מענטש איז שוין געוואהקט מיט דעם זאקען, אונ ער שעקט זיך גיט, פון דעסקונדענין אז איינער רופט אים מיט דעם זאקען אונ ער מיינט אים דער מיט צו פארשעקען, וועט ער גישטראפט טערין אייביג אין גיהנם :

זוהר וואר דף ל"א ע"א ת"ת דלילנות יוד הא ואו הא

פתח ואמר הוי קרא בתרין גוונין איהו ובתרין סטרין. קרי ביה דרכים וקרי ביה תחיבות קרי ביה טעם וקרי ביה שלום. מאן דרכים ומאן תחיבות מאן טעם ומאן שלום. אלל דרכי דרכי נעם הייט דמתיב (ישעיה מנ) הנותן כים דרך. דהא כל אחר דאקרי כאורייתא דרך הוא אורחא פתיחא לכלל. כהאי אורח' דהוא פתיחא לכלל עובד ולכל סטרי עלמא. והאי נעם הוא נעימו דנפיק מעלמא דלתי (נ"ח ומעלמא דלתי נהרין כל בוגינין) ונהיר לכל בוגינין ומתפרשין (נהורין) לכל עיבר וההוא טיבו ונהורא דשלמא דלתי דייקין אבסן אקרי נעם. דכך אחר עלמא דלתי אקרי נעם. וכך אחר עלמא דלתי נעם. ועל דא תינין חייבין דנהיבס בשעתא דעאל שבתא כולוהו מייחא ומית לבו (ס"ח חירו) חידו ובוגיני כך אקרי נעם. וכיון דנפיק שבתא אית לן לאתערוא חירו עלאה עלנא. דנשתיב מיהוה עששא דמחיבאל דלענט וייחא בשבתא. כיון דנפיק שבתא אית לן לאתערוא חירו עלאה עלנא. דל הוא נעם עלאה (ס"ח) מההוא שעתא ולהלכה. ואית לן לאתערוא ולימא (תהלים ז) ויהי נעם ה' אלהינו עלינו. דל הוא נעם עלאה (ס"ח) חירו) חידו דכלל. ועל דא דרכיה דרכי נעם וכל נתיבותיה שלום. מאן נתיבותיה אלין איהו נתיבות וכלילן דנפקי מעלמא וכלוהו נקיס לון ברית יודילאי דליהו אקרי שלום שלמא דנתיבא ועאל לון לימא רבא כד איהו בחוקטי' וכדין יהיב ליה שלום. ה"ד"ז וכל נתיבותיה שלום :

פתח ואמר הוי קרא בתרין גוונין איהו ובתרין סטרין. קרי ביה דרכים וקרי ביה תחיבות קרי ביה טעם וקרי ביה שלום. מאן דרכים ומאן תחיבות מאן טעם ומאן שלום. אלל דרכי דרכי נעם הייט דמתיב (ישעיה מנ) הנותן כים דרך. דהא כל אחר דאקרי כאורייתא דרך הוא אורחא פתיחא לכלל. כהאי אורח' דהוא פתיחא לכלל עובד ולכל סטרי עלמא. והאי נעם הוא נעימו דנפיק מעלמא דלתי (נ"ח ומעלמא דלתי נהרין כל בוגינין) ונהיר לכל בוגינין ומתפרשין (נהורין) לכל עיבר וההוא טיבו ונהורא דשלמא דלתי דייקין אבסן אקרי נעם. דכך אחר עלמא דלתי אקרי נעם. וכך אחר עלמא דלתי נעם. ועל דא תינין חייבין דנהיבס בשעתא דעאל שבתא כולוהו מייחא ומית לבו (ס"ח חירו) חידו ובוגיני כך אקרי נעם. וכיון דנפיק שבתא אית לן לאתערוא חירו עלאה עלנא. דנשתיב מיהוה עששא דמחיבאל דלענט וייחא בשבתא. כיון דנפיק שבתא אית לן לאתערוא חירו עלאה עלנא. דל הוא נעם עלאה (ס"ח) מההוא שעתא ולהלכה. ואית לן לאתערוא ולימא (תהלים ז) ויהי נעם ה' אלהינו עלינו. דל הוא נעם עלאה (ס"ח) חירו) חידו דכלל. ועל דא דרכיה דרכי נעם וכל נתיבותיה שלום. מאן נתיבותיה אלין איהו נתיבות וכלילן דנפקי מעלמא וכלוהו נקיס לון ברית יודילאי דליהו אקרי שלום שלמא דנתיבא ועאל לון לימא רבא כד איהו בחוקטי' וכדין יהיב ליה שלום. ה"ד"ז וכל נתיבותיה שלום :

הלכה פסוקה

הרמב"ם הל' תשובה פ"ד

יוסף לחק

מוסר

מספר סדר היום ה' ל"ו ע"ב

כתיב לא יגורך רע ואין רע אלא הסוגם כרית פנים רע פתם
למשים ולכריות תחית למעלה ותחית למטה פנים למעלה
ופנים למטה חיו לו חיו נכספו חיו לרוע חזלו רטחו לו שלא נכרת
נוח לו שנתפסה שפיתו על פסח ולא יאל לחור השולם טוח לו
שיכרתו ידיו ולא היה עושם המעשה ברע הזה מה כפרה יש לו
מה תשובה יש לו כמעט שבעלו ממנו שערי תשובה וכפרה אמנם
נכרו רחמי ית' וימיתו פטוה לקבל שנים בכל ל':

ובחמי"א ג' המוצא אבירה ואינו מכריז עליה עד שיחזירה לבעליה לאחר זמן כשיעשה תשובה אינו יודע למי יחזור.
ד' האוכל שוד עניים ויהומים ואלמנות אלו כג"א אומללין הם וחינם ירועים ובפורסמי' וגולמי' מעיר לעיר ואין לחם סביר

כתוב לא יגורך רע ודור הקלף האם גיואנמ צו גאמ
מיט דיר נועמ גימ וואהנען דער שלעקבטער
ואין דע אלא הפנים ברית דער וואס זינדיגט מיט
דעם ברית מילה, הייסקט ער אשלעקבטער שהיא
רע פתם לשמים וזכריות או קען זאנמ אשלעקבטער
מיינט קען דער וואס זינדיגט מיט דעם ברית
מילה, ער איז שלעקט צום היקעל וצו גאמט אונ
צו מענטשלין משחית, לפעלה ומשחית לפסח ער פאך-
דארקט אויבין אונ פארדארקט אונטען פונם למעלה
ישנים לפסח ער מאקט קאליע אויבין אונ מאקט
קאליע אונטען אוי' לו איי' נקשו או לרוע פונו נויי צו
אים נויי צו זיין לשקמה נויי צו זיין שלעקטין מזל
דעה זו שלא נברא עם וואלט בעקער גיווען פאר
אים אז ער וואלט נאר גימ בשאפין גיווארין
נוח זו שנתהפכה שפיתו עי פניו עם וואלט אים
בעקער גיווען אז די שלצי' נדאס איז אויז אפייטיד
וואס אינווייניג ליגט דאס קינד ווען ער איז פיי
זיין מוסעד אין בויה' וואלט אים בעקט זיין
פגים אונ' ער וואלט דערשטימקט גיווארין ויא יצא
לאיר הילום אונ' ער וואלט גימ ארויס געקוקען
אויף דער וועלט נוח זו שיקרתי ידיו ויא היה עושה
המעשה הרע הזה עם וואלט אים בעקער גיווען
אז ער וואלט אים אפגעשטימקט זינען הענט
אונ' ער וואלט גימ גיטאקן די שלעקבטע וואה ארויס
צו ציהען זרע מיט די הענט מה כפרה יש לו וואס
פאר אפארקעבונג האמ ער מה תשובה יש לו וואס
פאר אמתשובה האמ ער פסעם שבעלו פסגו שערי
תשובה וזכרה עם איז בענוי פארשלאסין פאר אים
די מויערין פון תשובה אונ' פון כפרה אמנם כברי
רבינו יצחק ויחי' פשיטה לקבל שנים בכל נאר
באמת וענען די רחוקות פון גאמ זייער שטארק
אונ' זיין רעקטע האמט איז אויסקעצויגין צו
געמען אלקע מענטשלין וואס טוהען תשובה מיט
דעם גנאצי' הארצין:

המשנה דברים העושה אותן אי אפשר לו שישוכ
בתשובה גמורה לפי שהם עונות שבין אדם
לחבירו ואינו יודע חבירו שחטא לו כדי שיהווה לו או
ישאל ממנו למחול לו ואלו הן. א' המקלל את הרבים ולא
קלל אדם יודע כדי שישאל ממנו כפרה. ב' החולק עם
גנב לפי שאינו יודע גניבתו וז' של מי הוא אלא הגנב גונב
לרבים ומכחו לו והוא לוקח ועוד שהוא מחוקק יד הגנב
ובחמי"א. ג' המוצא אבירה ואינו מכריז עליה עד שיחזירה
ד' האוכל שוד עניים ויהומים ואלמנות אלו כג"א אומללין הם וחינם ירועים ובפורסמי' וגולמי' מעיר לעיר ואין לחם סביר

התמים והלמנות או ער האם גערויבט פון ארעקע מענטשלין אדער פון יתומים אדער פון אלמנות.
אונ האמ גינעסין פון זייער פארקעגין אלו גני אדם אומללים הם דיא מענטשלין זענען פארשטימקען
גאנצ ארעקטע וואנים ירועים ובפורסמיים וגולמי' מעיר דער אונ זייא זענען גימ בערוואקטע אונ בעקאנטע
מענטשלין אונ זייא ווערין פאר פריבען פון שטאמט צו שטאמט ואין זימס פסגו אונ זיי האבין גימ

כרי שיוע שור זה של מי הוא ויחזורנו לו. ה' המקבל שהר להסות דין אינו יודע עד היכן הגיע הטיה זו וכמה היא כחה כרי שיתויר שהדבר יש לו רגלים ועור שהוא מחויק יד זה ומחטיאו :

אבעקעמין כדי שיוע שור זה של מי הוא ויחזורנו לו. ער זאל וויסען נועמעם אקס דאס איז ער זאל אים אנועק געבן ה' הפקבל שהר להסות דין דער דיין וואס האט גענומען שוחד און האט געפסקת אפאלשין דין אינו יודע עד היכן הגיע הטיה זו ופקה היא כחה כרי שיתויר און ער ווייס ניט וויא פיר שארין ער האט געמאכט מיט דעם פאלשין דין און ער ווייס ניט ווי פיר דער פח איז גינען פון דעם פאלשין דין. ער זאל וויסען ווי פיר ער זאל יענעם צוריק געבן שדדק יו כל רגלים ווארום די זאך האט פיס און עס גייט אלע מאהר ווייסער. אין שארין ברעייגט דעם אגדערין שארין ולקישל דער דיין האט געפסקת ראובן זאל בעהלן

אונקלוס

וארא יום ה תורה

לחמשיך כחית דליא יהוה נפש י יה יהו יהוה. רוח יוד הא ואו הא . נשמה יהוה חיה יחיד ה' דכילוי היה אל שם בין שבעשיה בניקוד חולם :

בג ויבא אהרן את אישבע בת עמינדב אחות נחשון לו לאשה ותלד לו את נדב ואת אביהוא את אלעזר ואת איתמר : כד ובני קרח אסיר ואלקנה ואביאסף אליו זרעית קרח : כה ואלעזר בן אהרן נסיב ליה מבנות פוטיאל ליה לאתו

תו"א ויקח אהרן מבנות פוטיאל : ואלעזר בן אהרן לקח מיטה מג בנות קר : בעל המורים (כד) אסיר : כ' כמס' אסיר ולקנה . להוליא מחסר אסיר . וזו שמרו על בני קרח שמקום נחלו כלם בנייהם וזכו להוליא מחסר אסיר : רש"י

(כג) אחות נחשון . (כ"ב קי ס"ר) מכאן למדנו הטעם אשה צריך לדקוף ח' בלחמי : (כה) מבנות פוטיאל . למיר דלמח אה"ר סריד' בלדוק כולס חדל דכשלח בלחמי שיד הטעם מוסם דרוכ בניס דומיס לחמי כלס מסכ"כ בלחמי פירוש לתורת אלהים (כז) ויבא האט אהרן גענומען דיא טאקטער פון עמינדב וואס זיא האט געהייסן אלישבע דיא שוועקטער פון נחשון צו זיך פאר אנווייב . ורשי שרייבט דרום שטייט אין פסוק אז זיא איז גינען דיא שוועקטער פון נחשון מיר זאלין דער פון אפ לערנען אז איינער נעמט אנווייב זאל ער זעהן וואס פאר אברודער זיא האט ווארום צום מיינקס מין גראמין די קינדער אין דעם ווייבס פרויערן ויב"ד יז און אלישבע האט גיבארין צו אהרן נדב און אביהוא און אלעזר און איתמר : (כה) ואלעזר און אלעזר דער זון פון אהרן יבאח יז האט גענומען מבנות פון די טעקטער פון פוטיאל יז יאשה צו זיך

לְאִשָּׁה וַתֵּלֶד לוֹ אֶת־פִּינְחָס אֱלֹהֵי
רְאֵשֵׁי אֲבוֹת הַלְוִיִּם לְמִשְׁפַּחְתָּם :
ט הוּא אֶהְרֹן וּמֹשֶׁה אִשְׁרָאֵל
יְהוָה לָהֶם הוֹצִיאוֹ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַל־צְבֹאתָם :
טו הֵם הַמְדַבְּרִים אֶל־פְּרַעֲה מֶלֶךְ־
מִצְרַיִם לְהוֹצִיא אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
מִמִּצְרַיִם הוּא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן :

ויליבת ליה ית פנחס
 אהרן רישא אברהם יצא
 בורענהרין: כי הוא אהרן
 ומשה די אמר יי קהון
 אפיקו ית בני ישראל
 מארעא דמצרים על
 חיליהון: כי אינון
 דמללין עם פרעה
 מלכא דמצרים לאפקא
 ית בני ישראל ממצרים
 הוא משה ואהרן:

תולדות אהרן
 כוח פסח ואהרן. מנשה יח:

רשבים

שאצל הרבור היה הוא החלה ואהרן אהריו ואצל
 הלידות מקרים אהרן למשה ולענין הרבור מקרים
 כשה לאהרן:

שפתי חכמים

וכ"ש באנשי מקומה ועוד דא"כ למע דקא אהרן כאחיה כלכד דהא
 לא נכתב שם אביה מיתר: ש יוסף דף מ"ג רלונו לומר
 שאביו היה משכטו של יוסף ואמו הייתה מורע יתרו או לסיפך
 ודייקו מדכתיב טוילא זיי"ד דמשמע לשון רבים או נתי
 מדכתיב מבנות דמשמע נמי ל' רבים רלונו לומר שיוסקו כשכיל
 שני יחוסים ואל' דלמא שם ארס הוא ששמו טוילא ויש לומר
 דדייק מדכתיב יוסף אהרן את אלוניע כח עמינד אחות נחשון
 ש"מ דכח הכחוב לייחסה ל' טוילא כל לייחסו: י י"מ שמרד
 וי"מ טוילא: כ דעל זכאוחם משמע שהוליו את ישראל ויתר
 מזכאוחם. א"י דמשמע שהוליו את זכאוחם כחלה וזה אינו:
 משה ואהרן. הם כשליחותם וכלקתם מתחלה ועד סוף:

להוכיח לפנינו בתורה: (כו) הוא אהרן ומשה. אהרן
 זה שאמור שגורל לפני משה. ומשה זה ואהרן. הם
 אשר אמר ה' להם. הם המדברים וגו' הוא משה

רש"י

מורע יתרו שפטם מ עגלים הו"א. ומורע יוסף שפטס
 י כתיבו (כ"ק): (כו) הוא אהרן ומשה. אלו
 שהזכרו למעלה שלדה יוכבד לעמרים הוא אהרן ומשה
 אשר אמר ה' (ש"ר פ"א) ש מקומות שמקדים אהרן
 למשה ויש מקומות שמקדימם אהרן לומר לך שקולין
 כאחד: על צבאותם. ככאוחם כל כ זכאום לשכטיהם.
 יש על שאינו אלא במקום אות אחת על חרכך תחיה כמו
 כחרכך (ויחוקל לג) עמדתם על חרככם כמו כחרככם:
 (כו) הם המדברים וגו'. הם שנתנו הם שקיימו: הוא

ענין הקריאת אהרן

(ט) הוא אהרן ומשה וגו' הם המדברים אהרן פרעה הוא
 משה ואהרן. פסע הקדים אהרן למשה ופסע הקדים
 משה לאהרן. רש"י ע"י תלמד שקולין היו. והקדש המפטיים
 חיד יבול לומר שאהרן שקול כמשה. הלא הכחוב אומר ולא קם
 עוד נביא כישל כמשה: והכר רבי"א אומר כי לענין גאולהם
 של ישראל ממזרים היה נרדף את שניהם משה ואהרן. כי שני
 מיני שליחות ה' בגאולה זו. שליחות הקב"ה לפרעם שיטלם
 מהלכו. ושליחות ישראל שיאמיתו שזון גאולהם כהא ויאמיתו
 ככל אהותם והמפטים שקלו לזון ממזרים. ושלשיות לפרעם
 היה נרדף משה ושלשיות לישראל היה נרדף אהרן. כי משה לא
 נגדל כמלוי עם בני ישראל רק כביתו של פרעה ככ מלך
 וכמה שדעו כדבריו כרה מתי פרעה והיה כמדינת כה
 ובעיה שנים כבתי יתרו וכשחננה כעת לפני כ"י היה כשנים
 שנה ולא ידע ממנו עד היום. ולא הכירוהו שיהיה נביא גדול
 שיכר ה' עמו. ע"כ את משה גידל להם שזון הגאולה כהא לא

ואמיתו לו כמ"ס וכן לא ואמיתו לו אכל את אהרן ידעו כי הוא
 נגדל עמהם כמלויים וככירו אותו לנדיק וכמה פעמים היה
 אליו דבר ה' והוכיח אותו והכחיל להם. לכן כ"י האמינו
 כאהרן כשאמר להם שזמן הגאולה כהא. ופרעה היה לסיפך.
 כי את אהרן לא הכיר. כי מה היה לו לאהרן כבית הכהן.
 ע"כ לא היו דבריו נשמעים אלא פרעה. אכל את משה הכהן.
 הן עברו ככיתו ה' ער וחשבו וככירו אותו להם גדול. וגם
 משע מלחו כעת היותו מלך ככוס ארבעים שנה וסם הנהיג
 המלוכה ככמה גדולה. לכן אללו רק משה נמקל לכר חלו.
 ע"כ אלז ישראל היה אהרן ראש המדבר ומשה עפל אליו.
 ואלו פרעה היה משה העיקר ואהרן עפל אליו. וסו חלמר
 הכחוב הוא אהרן ומשה אשר אמר ה' להם הוליו את בני
 ישראל ממצר מלויים. העיקר אהרן ועמו משה הכהן לבי
 ישראל. הם המדברים אל פרעה וגו' הוא משה ואהרן. כי
 משה העיקר לעמו ואהרן:

פירוש לתורת אלהים

פאר אנויב ומד יו אונ יזיא האמ גיבארים צו אים
 פינחס אה ריא וענען ריא עלצטע פון דיא רניום
 צו ויערע משפחות: (כו) היא אהרן דאם איז דער
 אהרן אונ משה אשר וואס גאמ האמ צו זיי גינאגט
 הוציאו ציהם אים ריא קינרער ישראל פון דעם
 לאנד מצרים על צבאותם מיט ויערע הערשאפט:
 (כו) הם ויזיא וענען וואס ויזיא האבין גירעט צו
 פרעה דער קיניג פון מצרים והוציא ער זאל אים
 עילתו

לחמשך מנה' היא צבאות נפש צב צבא צבאות רוח יהוה נשמת הנצח ארני נשמת רוחי יהוה חיה
יחידה נצח יהוה חיה יחידה רוח אל שם בן שבעשים :

א פעלתו אשר עבד בה נתתי לו את ארץ מצרים
אשר עשו לי נאם ארני יהוה : ב פנים יהוה
אצמיח קרן לבית ישראל ויהי אתן פתחון פה
בתוכם וידעו כי אני יהוה : ג יהוה דבר יהוה
אלי לאמר : ד בן אדם הנבא ואמרת כה אמר
ארני יהוה הילכו הנה ליום : ה פני קרוב יום
וקרוב יום ליהוה יום עת גוים יהיה :

בדגן אסר יי אלהים איליו ויאסרו נוי מן קדם יוקא : ה ארי קריב יוקא וקרוב יוקא
בצחיד למימי מן קדם יי יום עת ויע עתן תבר עממיא ימי :

בצורת רוח

רשי

(א) פעולתו . שבר פעולתו אשר עבד כבוד אתן לו . אתן ארץ
מצרים : אשר עשו לי . כלומר חלום לא על חסם חסול
מצרים כלא כנחול אשר עשו לי שפי חשתי קנה לבית ישראל
כמיש למעלה : (ב) ביום הרוא . מוסק על מה שאמר למעלה
מקן חרכשים שנה אקכן את מצרים ואמר ביום ההוא אצמיח קרן
מחשלה לבית ישראל כי מי שנה נעלמו כשנת הלך כלשאר
כי לי מלך מ'ה שנים וככו' ולמלו ככה את מצרים ח'כ נשאר
משנתו מ'י שנים חויל מרוך כנו מלך כ'ג שנים אלף שנה
פרי נשלטו מ' שנה ביום שנה חויל מרוך והלך כלשאר וזו גמרי' לדניאל נבואת נחון פרס כמיש כשנת חדל לנשאר וכו'
וארו וכו' דמול לדוב (דניאל 4) ועל פרס נאמר ונבואת ביאת פרס על ככל שיהא נמיתת קרן לבית ישראל כי על ידי נחון
פרס ילאו חשתי מתחת יד ככל : ולי אתן . ר'ל א חוכל נמחה סיד לטובות גס מלכך כי א' ישמש לך ברחמים שנותאק
מתקיימת : וידעו . וזו ידעו שאני ס' נחמן במלחמה : (ד) הייליו . עשו יל' ואמרו אהה על היום ההוא הוא יום הפורעניות :
(ה) וקרוב יום זה' . ר'ל היום הקרוב הוא לה' מעמו תבוא הפורעניות ולא במקרי' : יום עתן . ר'ל יום חושך כללו נקדח
שמים כבדים : עת גוים . עת קן העמים יהיה :

(א) פעלתו אשר עבד . כמלואי כבוד . אתן לו את
ארץ מצרים : אשר עשו לי . מצרים רעה במשעמתי
שבעתיו את עמי כעורתי הכל : (ד) הוה . כמו אהה :
ליום . הפחיד לנא על השכמו' אלו : (ה) עת גוים .
עידן עממיא :

דגם פירוש עברי מיישש נעמיס מען גיאי דער הפסורה פון דער וואך

לחמשך מיסור ומלכות רוא' שין רלת יוד נפש שין שין רלת שין רלת יוד רוח יאהרונהי נשמה ריסור א אר
ארנ ארני נפש ארני רוח ארף רלת נון יוד נשמה דמלכות יו הו וזו הו חיה יחידה ריסור יהוה חיה יחידה דמלכות
אל שם בן שבעשים :

א בן לדבר יתבל לו וירא מצוה הוא ישלם : ב תורת חכם
מקור חיים לסור ממקשי מות : ג שלכל מוצב יתן יתן
דחסימא מבוצי רחמי למסטי מן פחא דמותא : ג שבלא חקא והיב חקא ואורחא

מצורת רוח

רשי

(א) בו לדבר . הכו' מה מחלות ה' הוא חוכל כעלמו חכל
היחל מן המלות ומגדל מענה' יושלו כי שבר גם כעבור
זו : (ב) מקור . הוא מקור הטוב חיים כי תלמדו לסור
ממקושים המזיזים את המיתה וחס השונות : (ג) שכל מוצב .
הסכל הטוב שיש אלדס הוא יתן אחרו לתן כעני כל וכו' דרך
פירוש עימ

(א) בן דבר יחגי יו דער מענטש וואס פארשעמט
אפילו נאר איין מצוה פון דיא תורה .
והקט ער וך אשארין , ויניי ער וועט פאר דעם
געשטראפט ווערין ויבא פניה הוא ישלם אונ דער
מענטש וואס האט מוכא צו פארפעלין אמצוה ,
ער מוהט אלע מצות . וועט הקב"ה אים כצאהלין
זיין שקר : (ב) מורה חכם מקור חיים כאם לערנגונג
פון אהקם איז אקטואל פון לעבין . דיא תורה
וואס קען הערט פון אהקם גיט דעם מענטש
כח צום לעבין דסור פסיקשי פנה אונ זיין תורה
לערוינט דעם מענטש ער נאר אפגיטאהן ווערין
פון דיא שטרויקלונג פון מוים , דיא תורה גיט
דעם מענטש חקקה ער זאל ויה היקען פון אלע
שטרויקלונג : (ג) שכל מוצב יתן יתן יתן
גיט

מקיפא דכוזיו תיכר: ד קל
 זריקא עיבדיהמיה מדעקא
 וסקלא פרים ליה לשמיותא:
 ה שליחא בישא: פול בבישחא ואונרא מהיקנא אסיה הוא:
 יאלת: ה מלאך רשע: יפל ברע וציר אמונים מרפא:
 רשיי

(ג) ודרך בוגדים איתן. קשה לו ולחארים: יפרוש
 אולת. מכרו אולתו: (ה) מלאך רשע. זה כלטס
 הרעט: וציר אמונים. זה משה רבינו ע"ה:

מצורת דוד

לפטרם מדרך הסוף: (ד) כל ערום. מעשה פטרם המה
 כדעת וככוז' מיותרת עם כי לא יכינו כל אכל הסכול פורס
 אולתו למען יכירו הכל כי אולת הוא: (ה) מלאך רשע. אולת
 רשע המעל' מדכרי משלחו לרעה הוא כעלמו יפול כהרע' הסוף
 אכל' זיר מאכסי' אמונים ירפא עוד את דבר השליחות אם ירפא
 ירפאה כמתק הלשון:

דכר תולדה מלך מה

פירוש עיט

דער נאר רעט ארויס וינע גאנעשקייט: (ה) מלאך
 רשע יפול ברע אשלעקבער שליח וואס ער וויל טאהן
 שלעקבס זיין בעל הבית וואס ער האט אים
 געשיקט, פאלט ער אריין אריין אין שלעקבס וציר
 אמונים מרפא אונ אאמקאר אנעטרייער שליח איז
 אהיילונג צום מענקשט וואס האט אים געשיקט:

גים רעם מענקשט חן ודרך בוגדים איתן אונ דיא
 נועג פון דיא פאלשע מענקשיו איז שטארקער
 פון וייער שקל, אפילו וייא האבין שקל פון
 דעסטוועגן טוהען וייא פאלשקייט: (ד) כל ערום
 יעשה כדעת יעדער קלוגער מענקשט וואס ער טוהט
 איז דאס מיט וויסענשאפט וכסי' יפויש אנה אונ

ברטנורא

משנה זכחים פרק יד

עיקר תוי"ט

פרק יד א פרת חטאת.
 פרה אדומה
 שנאמר בה חטאת היא:
 חוץ מבגית'. מערקה של
 עלים מסודרים כמין גת היו
 עושים לה במקום שזוחקים
 אותה כהר המעשה כנגד
 פתחו של היכל. ואם חטטה חוץ למקום ההוא פסולה אבל אינו חייב עליה משום שזחט
 מלכתוב ואל פתח אוהל מועד לא הביאו. ומדקפיד קרא לעגשו שלא הביאו. ש"מ כעומד להביאו עם משתעי קרא:

[א] שער כו'. לאחד וירוי דמי
 קודם וידוי כפי לכתום
 נסתרות עליו. גמלא וכו' והרי

אונ מקריב גיווען אויסקער רעם אהל מועד. איז
 ער חייב קרת אויב ער האט אים מקריב גיווען
 קמויד אדער אקרבן איז ער חייב אויב ער האט
 אים מקריב גיווען בשונג, דער קרבן וואס מען
 האט אים געדארפט בריווען אין אהל מועד.
 אונ מען האט אים גישאקטין אונ מקריב גיווען
 אויסקער רעם אהל מועד. איז מען חייב קרת
 אדער אקרבן. אדער כל שאינו ראוי לבא אל פתח אהל
 מועד דער קרבן וואס דארף גאר גיט גישאקטין און
 מקריב גיווען אויסקער רעם אהל מועד איז חייב
 עליו איז מען גיט חייב קרת אונ גיט אקרבן:
 ב ריבוע אבהקה אוקר וואס האט קונה גיווען
 מיט אאשה והקרב אונ אבהקה אנקבה וואס
 אפענקשט אוקר האט מיט איר קונה גיווען והמקנה
 אונ אבהקה וואס איז אפגעשיירט גיווארין מען
 זאל רייען צו איר פאר עבודת גלולים אדער מען
 האט נאך גיט געדינט צו איר והקרב אונ אבהקה
 וואס מען האט שוין געדינט צו איר פאר עבודת
 גלולים והאמט אונ אבהקה וואס מען האט איר
 גיגעבן אמתקה צו אזונה והקרי אונ אבהקה וואס
 איז געמאהשט גיווארין אויף אהונט והקרי אונ

פרק יד א פרת חטאת ששפחה חוץ מנה דער דין
 איז דיא פרה אדומה האט מען
 גישאקטין אויסקער די שפאט ירושלים אויף רעם
 הר הזיתים, דער בארג איז גיווען געגין די מיר
 פון היכל אונ דארט אויף רעם בארג האט מען
 צו ואמען געלייגט הארץ אזוי וייא אקעלטער
 ונאקאטין אונ אינווייניג אין רעם באקטין האט
 מען אריין געלייגט די געשאקטענע פרה אדומה
 אונ מען האט יא פארברענט, זאנט די משנה
 אויב מען האט פארברענט דיא פרה אדומה
 אויסקער די באקטין איז דיא פרה אדומה פסול,
 גאר קרת אדער אקרבן קומט גיט וכן שער הכשלת
 שהקריבו בחוץ פסיר אונ אויב מען האט רעם שער
 הכשלתם ורעם שער וואס מען דארף אננעק
 שיקען יום כפור אויסקער די שפאט ירושלים אונ
 אים אראפ ווארפן פון אבארט ער זאל געהרגה
 ווערין, האט מען אזוי גיט גיטאון גאר מען
 האט אים מקריב גיווען אויסקער די עזרה, איז
 מען פטור פון אקרבן אונ עם קומט גיט קרת
 שנאמר ונארום עם שמיית אין פסוק ואל פתח אהל
 מועד לא הביאו אונ צום מיר פון אהל מועד האט
 ער אים גיט גיבראקט, גאר ער האט גישאקטין

היא רחיה לבא : [כ] משכן ה' . וזכנמחא פירי ופי' חיוסוק ליה מוחל פתח אורי'ם לא הכיילי דלעיל וזשני דמתחא ויבא למשטע אלף כל שאינו רחוי לבא כלל ועשר המשתנה כמי ושיאל לאתר ודיו אינו רחוי לבוא אלכל כי נראה ונדמה כי בני דמתח' אימח לא . אינמנר לפני משכן ה' : (א) אמר לבו משה לישראל כי עלניו לארץ ארבע עשר' עמים שכבשו ושמלכו ישרות מקריבו היינו נדרים ונדבות מוכות לא מקריבו ואמלו כמות זכות עד שחבשו אל המנוחה וז' עינים ונגלגו לבני

כל שאינו ראוי לבא וכו' . שאינו עתיד להקריב : ב בלא תעשה . הואיל ורחוין לבא לאתר זמן אין כהם כתיב אלף לאו גירולא דלא תשון ככל אשר אכתבו עושים פה היום (ב) (דכריס יב) : תורים שלא הגיע זמנן . (כדתנן

המטרה ויוצא דופן . שהקריבין בחוץ פטור . שנא' לפני [כ] משכן ה' . כל שאינו ראוי לבא לפני משכן ה' אין חייבין עליו . בעלי מומין בין בעלי מומין קבועים . בין בעלי מומין עוברים שהקריבין בחוץ פטור . רבי שמעון אומר . רבי בעלי מומין קבועין פטור . ובעלי מומין עוברין . עוברין בלא תעשה . תורים שלא הגיעו זמנן ובני יונה שעבר זמנן שהקריבין בחוץ פטור . ר"ש אומר בני יונה שעבר זמנן פטור . ותורים שלא הגיעו זמנן בלא תעשה . אותו ואת בנו ומחוסר זמן

כחלוין מטהוהבו כשרין ומקמי הכי פסולין) תורים גדולים ולא קטנים נעטין : ובני יונה שעבר זמנן . דכתי' וונה קטנים ולא גדולים ופסולים מחמת היותו ואלך . בלא תעשה . הואיל ורחוין

לאחר זמן יש בה לא תעשה לטותן בחוץ . אותו ואת בנו . שחט אחד מהם וכל מקריב כהני בו כיום אסור משום אותו ואת בנו לא תחטו כיום אחד (ויקרא כב) : מחוסר זמן . בין שהוא מחוסר זמן כגוף שאל היה ה' ימים תחת אמו בין שכבועים מחוסרים זמן כדמפרש לקמן . וליכא לאשמעינן פלוגתא דר"ש ורבנן ככולהו . דלא אשמעינן

הואיל ורחוין לאתר זמן יש בה לא תעשה לטותן בחוץ . אותו ואת בנו . שחט אחד מהם וכל מקריב כהני בו כיום אסור משום אותו ואת בנו לא תחטו כיום אחד (ויקרא כב) : מחוסר זמן . בין שהוא מחוסר זמן כגוף שאל היה ה' ימים תחת אמו בין שכבועים מחוסרים זמן כדמפרש לקמן . וליכא לאשמעינן פלוגתא דר"ש ורבנן ככולהו . דלא אשמעינן

קבר אשר אנהנו עושים פה היום' איר זאקמ' נים קאהן אין ארץ ישראל אוי ווי מיר שיהען היינט דא אין דער מ'ד'ר , אָפּער פּרת אָדער אַקרבן קוקט ניש אויף דעם מקריב זיין תורים שלא הגיע זמנן תורים היינט די סאָהבין וואס זייערע פּערע- רין זענען שוין גוש גאָד פּאַרביג , גני יונה היינט גאר יונגע סאָהבין קליינע וואס זייערע פּערערין הייבן נאך גאר ניש אן אַקרב פּאַרביג צו זעערין , אונ די סאָהבין וואס זייערע פּערערין האבן אָנגעהויבן גאָד פּאַרביג צו זעערין , זענען ניש תורים אונ ניש גני יונה , קאר קען זיין גאר ניש מקריב זיין אין דיא זענדה . זאָנט די משנה , תורים שלא הגיע זמנן גרויסע סאָהבין וואס אין גאָד ניש געקומען זייער צייט קען זאל זיין מעגין מקריב זיין . זיין זענען נאך ניש אין גאָנצן אַקרב פּאַרביג גינארין זינע יונה שעבר זמנן אונ קליינע סאָהבין וואס אין שוין אַרביכער זייער צייט קען קאר זיין שוין אין מקריב זיין . נוייער זיין האבן שוין אָנגעהויבן גאָד פּאַרביג צו זעערין שהקריבין בחוץ פטור אויב קען האם אונזעלכע סאָהבין מקריב גינען אויסער דיא זענדה איז קען פטור רבי שמעון אויפ' גני יונה שעבר זמנן פטור רבי שמעון זאָנט אויב קען האם מקריב גינען אויסער די זענדה זינגע סאָהבין וואס אין שוין אַרביכער זייער צייט קען קאר זיין שוין אין מקריב זיין . זיין איז קען פטור פון פרת אונ פון אַקרבן תורים שלא הגיע זמנן אָפּער אז ער האם מקריב גינען אויפ' גני יונה זענען נאך ניש גינארין אין גאָנצן אַקרב פּאַרביג בלא תעשה איז קען עובר אויף אלאו . אָפּער פּרת אָדער אַקרבן קוקט ניש אויף דעם מקריב זיין אותו ואת בנו אויב ער האם היינט גישאָקטין די קוא פאר ויך צום זקין . אָדער ער האם איר מקריב גינען פאר אַפּשרין קרבן אונ ער האם היינט מקריב גינען זי קאָל אַירע אויסער די זענדה זימחיר זפּו אָדער

אָפּהקא וואס איז גינארין גינארין פון זענויין קינים קהמות ויחסיפה אונ אָפּהקא וואס איז אַקראַנקע זיא נועם נים קענען לעבין ויוצא דיפּ אונ אָפּהקא וואס איז נים גינארין גינארין נאר קען האם אויף זעשניקען דעם בויה פון דיא מושער די קען האם איר ארויס זענוקען שהקריבין בחוץ פטור איז אַקרב דעם זענדה , איז קען פטור פון פרת אונ פון אַקרבן שגאָר ווארום עם שמיים אין פּסוק זגני' משכן ה' קען האם ניש גינארקא דעם קרבן פאר דעם משכן פון גאָט , גאר קען האם אים מקריב גינען אויסער דעם משכן , איז קען חייב פרת אָדער אַקרבן . דער קרבן וואס קען האם אים גענארקט בריינגען צום משכן , אונ קען האם אים מקריב גינען אויסער דעם משכן , איז קען חייב , אָפּער גני שאינו רחוי לפני משכן ה' דער קרבן וואס קאר ניש קוקען אין משכן , אונ קען האם אים מקריב גינען אויסער דעם משכן ועתה'יטא אין הייבן זעני איז קען ניש חייב פרת אונ ניש אַקרבן געלי' מיטין די קהמות וואס האבן אפּעלער צו געלי' מיטין קטנין סאיי דיא קהמות וואס האבן אַייביגען פּעלער צו געלי' מיטין זיבין סאיי דיא קהמות וואס האבן אזוי אפּעלער וואס ער נועם געוונד זעערין , אָפּער דערנוייר איז דער פּעלער נאך ניש געוונד גינארין שהקריבין בחוץ פטור אונ קען האם זיי מקריב גינען אויסער די זענדה , איז קען פטור פון פרת אונ פון אַקרבן רבי שמעון זאָנט אז ער האם מקריב גינען אויסער די זענדה אונזעלכע קהמות וואס האבן אַייביגען פּעלער פטור איז ער פטור פון פרת אונ פון קרבן געלי' מיטין זיבין אָפּער אז ער האם מקריב גינען אויסער דיא זענדה אונזעלכע קהמות וואס האבן אזוי אפּעלער וואס ער נועם געוונד זעערין זיבין בלא תעשה איז ער עובר אויף אלאו . לא תעשוין

שילם מחוסר זמן הוא וק"ל חסד לא חסון. גמי' (ב) לרוחא
 דמתח' נקטו סבי ובלא"ה סמ"ל דאימא מודה רי' [ג] בלא
 תעשה. ח"ו פנין שתיי כרת ומלקות שיה לא יכל לעולם כו'
 חבל הכורה שגאלו חוב הוא אחרת נכרת שאין לוקין עליו
 רי"ח: (ד) ומצורע. לשון רש"י ל"ג כחמתי ונגמרת לקדשו
 למתני כחמתי: (א) עובד
 פירושם כחכ דמ"ט נדכה
 לשון רש"י הוא ודלוייה כחוס
 שהקריבו מירי. דהא מתקבלים
 כפיס נדכה קאמר וי"ט לאחר
 שהקריבו לשון הרי"ח הוא. וקריבו
 ח"ו לנהיה נדכיו הרי"ח ש"ל.
 א"ל לאחר כו' ומירושו וי"ט נדכה
 לשמן. להכי מדקתק גמתי משום
 דלא לשמן אמרין ונתיב שאל דמ"ט
 כפיס ח"ו ח"ו ח"ו ח"ו ח"ו ח"ו ח"ו
 כפיס ח"ו ח"ו ח"ו ח"ו ח"ו ח"ו ח"ו

זכעלו מומין כהא קאמר' רבנן משום דמאיסי. אבל
 תורים וכתי יורה ללא מליסי אימא מודו ליה לר' שמעון
 ואי חשמועין תורים וכתי יורה משום דלא חזו ואלדנהו
 (ב) אבל זכעלו מומין דחזו ואלדנהו אימא מודה לבו ר"ש
 לרבנן. ואי תחא לבו מרתי
 משום דסכולא דנופא חבל
 חזותו וחסו זכו דסכולא מעלתא
 קאתי לה אימא מודו להו
 רבנן לר"ש (לא"ה ר"ש לרבנן)
 זריכא ואין הלכה כר"ש:
 ג' הוב והובת שהקריבו
 בחוץ. כתיב ימי ספרן:
 והולדת. שהקריבה כתיב
 מלאח: פטורים. שאין
 מתקבלין לא לחובה ולא

לנדכה: ואשמך. כנמ' פריך זכ וזכה ויולדת כתי חסד ניכור
 ועולותיהן ושלמיהן. כנמרח פריך הכי כתי שלמים ניכור. ומשני תני נזיר
 כהדיהו שגזיר מביא שלמים: בחוץ
 חייבים. סתן נחבולות כפיס נדכה לשמן. לאחר שהקריב חטאת (ג) והמלוטע
 חת חטמו: מבשר חטאה מבשר
 אשם וכו'. דכל הכי חלבים לכהניס ואין קרבוין לגבי מוצח ודחמנא חמר
 (ויקרא יז) אשר יעלה עולה חו זכה. מה
 עולה שהיא קריבה ע"ג מוצח חף כל שהוא קרב ע"ג מוצח: מבשר
 קדשי קדשים. ככשי עטרת חסד שלמי זכור

לנדכה: ואשמך. כנמ' פריך זכ וזכה ויולדת כתי חסד ניכור
 ועולותיהן ושלמיהן. כנמרח פריך הכי כתי שלמים ניכור. ומשני תני נזיר
 כהדיהו שגזיר מביא שלמים: בחוץ
 חייבים. סתן נחבולות כפיס נדכה לשמן. לאחר שהקריב חטאת (ג) והמלוטע
 חת חטמו: מבשר חטאה מבשר
 אשם וכו'. דכל הכי חלבים לכהניס ואין קרבוין לגבי מוצח ודחמנא חמר
 (ויקרא יז) אשר יעלה עולה חו זכה. מה
 עולה שהיא קריבה ע"ג מוצח חף כל שהוא קרב ע"ג מוצח: מבשר
 קדשי קדשים. ככשי עטרת חסד שלמי זכור

דיא קאלב אין נאה גיט אלט ויזען קאנא און ער
 האט איר מקריב גיווען אויסקער דיא עזרה פטור
 איז ער פטור רבי שמעון איזר רבי זה בלא תעשה רבי
 שמעון ואגמ אז קען האט מקריב גיווען אויסקער
 דיא עזרה אזוי אקאלב וואס איז נאה גיט אלט
 ויזען קאנא. אדער קען האט מקריב גיווען אויסקער
 דיא עזרה אזוי אקאלב וואס קען האט היינט
 גיזאקטבין דיא כווער אדער קען האט מקריב
 גיווען אויסקער דיא עזרה אזוי אקאלב וואס קען
 האט היינט גיזאקטבין איר קאלב, איז קען עובר
 אויף אלאו שיהיה רבי שמעון אומר ווארם רבי שמעון
 האט גיזאקט ב' שהיו ראוי קבא למחר וכו' דער קרבן
 וואס איז היינט פטור און שפעטער אדער קארנין
 נועט ער ניון קשר, אויב קען האט אים היינט
 מקריב גיווען אויסקער דיא עזרה ח"ו בלא תעשה
 איז ער עובר אויף אלאו ואין בו קרת און קרת
 קוקט ער עובר אויף דעם מקריב ויין נתקיים אויכים
 און דיא חקמים זאגן כ' שאין בו קרת אין בו בלא
 תעשה אויב עם קוקט גיט קרת אויף דעם מקריב
 ויין איז קען אויף אלאו אויף גיט עובר: ג' כחוסר
 וכו' ב'ו גנוסי ב'ו דנקליי אויב ער האט מקריב גיווען
 אויסקער דיא עזרה אקאלב וואס זיא איז נאה גיט
 אלט גיווען ויזען קאנא. ודאס הייסט. כחוסר זמן
 בגופו', דעם קרבן פעלט נאה די צייט קען זאל
 אים קעניג מקריב ויין עם איז נאה גיט גיווען די
 צייט פון דיא קאלב קען זאל איר מקריב ויין.
 אדער כחוסר זמן כבעלוי' דעם קעם פעל הבית
 פעלט דיא צייט ער זאל קעניג גיווען ויין דעם
 קרבן עם איז נאה גיט גיווען דיא צייט פון פעל
 הבית ער זאל מקריב ויין דעם קרבן. איז קען
 פטור איה הוא מפי' וכו' דנקליי וואס מיינט קען

נמי הכי דלמא כתייבא לא מיירי
כבעל נפש אלא כסתם בני אדם
או כבני רשעו וי"ל דאלא
לבעל מותרת משמע סיבה גמור
לכל העולם אפי' כתייבא סתם :

רחה דס מחמת תשמיש תניא נמי הכי כר"א למהרות אבל לבעלה
אלמא מי שחול ירח ופירש מותרת ובר"א שהניחה בחזקת טהרה אבל
מספק חיבור לא יבעול ויפנה: הניחה בחזקת טהרה היא בחזקתה
בר"א דכתיב כדוקה: עד שתאמר לו טהורה אני :

וויים גימ טמא נמי הכי מיר האבין אויף אזוי
גי' ערוכת בכה דברים אטריים לפריות ווען זענען די
בייד גי'אגט גי'וארין אז די אשה דארף אקטונג
זעבין אויף רם נכה נאך יערער השמיש, ראם
איז נאר צו וויסען אויב עס איז טהור וואס איז
ריקט אן אבי' לבעלה מותרת אבער צום טהור איז זיא
מוקר, אפילו זיא האט גיט אקטונג גי'נעבין נאך
דעם גרשמיש השמיש, פון דעסמוענין מעג זיא
נאך אקאהל משמש המטה זיין ויפנה דברים אטריים
שהניחה בחזקת טהרה ווען זענען די בייד גי'אגט

זוהר יתרו דף פ"ד ע"א ת"ת דלילול יוד הא וואו הא

רבי אבה (נ"ח רב המנונא סבא) כד הוה יתיב כסודתה לשכתה הוה חדי ככל חד וחד והוה אמר לה היל
סודתה קדישא דעתיקה קדישא סתימא דכלא כסודתה אחרא הוה אמר לה היל סודתה לקב"ה וכן ככלא
סודתי והוה חדי ככל חד וחד כד הוה אשליס סודתי אמר אשלימו סודתי דמהימנותה ר"ש כד הוה אחי לסודתי
הוה אמר הכי אחיקו סודתה דמהימנותה עילאה אחיקו סודתה דמלכא והוה יתיב וחדו כד אשליס סודתה
תליתה הוו מכרו עליה אז חתענג על ה' והרככתך על כמתי ארץ והאלכתך נחלת יעקב אביך :

הלכה פסוקה הרמב"ם הלכות שבת פ"ח

(א) אין נותנין בלי תחת הנר לקבל בו שמן בשבת
שהרי מבטל הכלי מהיכנו ואם נתנו מבעוד יום
מותר, ונותנין בלי תחת הנר בשבת לקבל בו ניצוצות
מקני שאין בהם ממש והרי לא בטלו מלמשלו ואסור
ליתן לתוכו מים ואפילו בע"ש מפני שהוא מקרב כבוי

יוסף לחק מספר סדר היום דף ל"ה ע"א

הפוגם בכרית תקנתו מקלקלו ילגם שמורים ויתעטפו שמורים
וענה כלום נפשו יום אחר יום עד שהוא בעלמו ירחם
שהוא נכנע ונשכר ונענה ונאלל הלכו ודמו ונתמטט תלוחו והנחמו

הפוגם בכרית תקנתו מקלקלו דער קענענש וואס

האט געזינדיגט מיט דעם גרית מי'ה.
אז ער וויל פארריקטען וואס ער האט קארע
געמאכט, ג'ש שמורים ונתפספ שמורים זאל ער זיך
בעקלירדין מיט שטארצע קלירער אונ זאל זיך
איינוויקלען מיט שטארצע קלירער זענען צום
נפשו אונ זאל זיך פייניגען מיט פאסטין יום אחר
יום אטאג נאך אטאג עד שהוא געצט זיאה שהוא נכנע
וגשבר ונענה ביו ער טעם אללין זעהן אויף זיך אז
ער איז אונטערקעניג גי'וארין אונ איז צו קראכין
אונ געפייניגט ונאכזי חביו ודמו אונ עס איז פאר-
צערט גי'וארין זיין פלעטס אונ זיין בלוט ונתפסם
תלוחו ונתנחו אונ עס איז געמינערט גי'וארין זיין
גלוסטונג צו אעבירה, אונ זיין הגאה פון דער

פונקען זענען נאר נישט יתרי יא כמיו מלמטי האט ער דאך די פלי ניט מבטל גי'וען פון צו
קראנן זיא אום שבת, ווארום מען מעג די פלי צו געמען פון ארט אום שבת מיט דיא פונקען
ואסור זימן לחשם מים ונאפיו מקרב שבת מען טאר ניט אריין גי'וען וואסער אין די פלי אפילו ערב שבת
אונ שפעלין דיא פלי אונטער דעם לאמפ דיא פונקען זאלין אריין פאלין אין די וואסער פני
שהו מקרב כבוי הניצוצות ווייל דורך אים וועלין די פונקען געשווינער פארלאשן ווערין, ווייל זיי
פאלין אין וואסער: (ב) אין פולין יאר הנה שבת ביי נאכט מען ניט זוכין פנים אין די קלירער
ביו די ליכטיגקייט פון די ליכט זיא קרין יאר הנה אונ מען טאר זניט לערנען אין אספר שבת ביא

ואומר שלל ישוב 36 הסאלות הנדלות האלה ילכט שק ויטכ על האסר וילקח ככל יום עד יסקוף יורא ה' משמים כי חטון ורחום אלתינו ומרבי' לטיטע ולינו חפץ נמות סתת כי אט כשונו מדרכו וחי וחיין לך דבר עשוק בפני פסוקה סלימה כי ימינו פשוטה לקבל טיבס הכאים ככל לב ובכל נפש ומתחטוט משוטימיה ולכט מר ובלאח סר וחקק על כל מה שעכר עליהם ולא ישובו עוד ללסלה :

אימתן עליו ויש לו לראות כספר לאור הגר עד שיראה ביומו והו קראון לפניו :

ואמר שלל ישוב 36 הסאלות הנדלות האלה ילכט שק ויטכ על האסר וילקח ככל יום עד יסקוף יורא ה' משמים כי חטון ורחום אלתינו ומרבי' לטיטע ולינו חפץ נמות סתת כי אט כשונו מדרכו וחי וחיין לך דבר עשוק בפני פסוקה סלימה כי ימינו פשוטה לקבל טיבס הכאים ככל לב ובכל נפש ומתחטוט משוטימיה ולכט מר ובלאח סר וחקק על כל מה שעכר עליהם ולא ישובו עוד ללסלה :

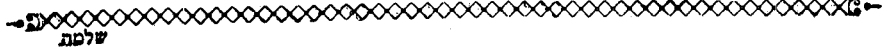
אימתן עליו ויש לו לראות כספר לאור הגר עד שיראה ביומו והו קראון לפניו :

וועלט איז אויך געמינקערט גינארון וואסר שלא ישוב אף הנאצות הנדלות האלה אונ גר זאגט ער וועט זיך ניט אימקערין צו די גרויסע דערצערונגען ודבלש שק וישב על האסר וילקח ככל יום אונ ער. זאל אנטארקן זאק אונ זאל ויצען אויף אש אונ אלע טאג זאל אונ אים שלאנגן מלקות עד יסקוף יורא ה' משמים ביו גאט נועט זעהן פון הימל ער יסקוף יורא ה' כי חטון נחום אליהו ימרה? להסיב ווייל גאט האט דקמנות אונ מוהט פיל גוטס ווינו הפץ במות המה כי אם בשונו מדרכו וחי אונ גאט ווייל ניט דער מענטש זאל צוריק קערין פון זיינע שלעכטע ווענין וועט ער לעבין וזאן דר דבר שלומד בפני התשובה השגחה דער מענטש וואס מוהט אנטקה השוכה קען גיט קיינער פארטאלטן ויין השוכה. גאר ויין השוכה קומט פאר גאט כי ימינו פשוטה לקבל טיבס הכאים ככל לב ויבלי נפש ווארום די רעכטע האנט פון גאט איז אויסגעשפרייט צום צו געמען דיא מענטשין וואס קוקען פאר אים מיט השוכה מיט דעם גאנצין הארצין אונ מיט דעם גאנצין לעבין ומתחטוט פשוטימיה אונ וייל האבין ה' פון זייערע זינד וילכט מר ונאגה סר וחקק על פי מה שעכר עליהם ולא ישובו עוד לקבלה אונ זייער הארץ איז פארבימערט אונ ער ויצטע ער איז אפגיטארקן פון זיך אליין אונ איז מרויערין אויף אלע וואס איז אריבער געגאנגען אויף וייל אונ וייל וועלין שוין גיט צוריק קערין צו דיא נארעשקייט. וייל וועלן שוין קער גיט זינדקען :

דכו לאור הגר קיינדער מענין לערנען שבת בייא נאכט נעבין וייער רבי ביי דיא ליכטיגקייט פון אליכט אדער אללאכט פפני שהרב שפפרו ווייל דער רבי היט וייל. וייל זאלן גיט אנגרידען דעם לאמפ זאגן היט לא יקרא אבער דער רבי זאל גיט לערנען ביי דעם ליכט אדער ביי דעם לאמפ שבת בייא נאכט פפני שאין אימתן עליו ווייל וייער מורא איז דאך גיט פאר די תלמידים. גאר די תלמידים האבן מורא פאר דעם רבי. דריבער אז דער רבי וועט פארקעסן אז היינט איז שבת אונ וועט פארבעסערין דעם לאמפ וועלין די תלמידים זאל האבן צו זאגן אים היינט איז דאך שבת ויש לו לראות כספר לאור הגר עד שיראה ביומו והו קראון לפניו :הקריחו אבער ער מעג קוקען אין ספר שבת ביי נאכט בייא דיא ליכטיגקייט פון אליכט אדער אללאכט ער זאל זעהן דעם אנהייב פרשה וואס ער דארף מיט וייל לערנען היינט אדער מארגן. ווארום גאר אויף אקוק צו מאהן האבין מיר גיט מורא טאקער וועט ער פארבעסערין דעם לאמפ זאמר ער ימנו חספד הדו והו קראון לפניו זאכדעם גיט דער רבי דעם ספר צו דיא קיינדער אונ זייל לערנען פאר אים :

וועלט איז אויך געמינקערט גינארון וואסר שלא ישוב אף הנאצות הנדלות האלה אונ גר זאגט ער וועט זיך ניט אימקערין צו די גרויסע דערצערונגען ודבלש שק וישב על האסר וילקח ככל יום אונ ער. זאל אנטארקן זאק אונ זאל ויצען אויף אש אונ אלע טאג זאל אונ אים שלאנגן מלקות עד יסקוף יורא ה' משמים ביו גאט נועט זעהן פון הימל ער יסקוף יורא ה' כי חטון נחום אליהו ימרה? להסיב ווייל גאט האט דקמנות אונ מוהט פיל גוטס ווינו הפץ במות המה כי אם בשונו מדרכו וחי אונ גאט ווייל ניט דער מענטש זאל צוריק קערין פון זיינע שלעכטע ווענין וועט ער לעבין וזאן דר דבר שלומד בפני התשובה השגחה דער מענטש וואס מוהט אנטקה השוכה קען גיט קיינער פארטאלטן ויין השוכה. גאר ויין השוכה קומט פאר גאט כי ימינו פשוטה לקבל טיבס הכאים ככל לב ויבלי נפש ווארום די רעכטע האנט פון גאט איז אויסגעשפרייט צום צו געמען דיא מענטשין וואס קוקען פאר אים מיט השוכה מיט דעם גאנצין הארצין אונ מיט דעם גאנצין לעבין ומתחטוט פשוטימיה אונ וייל האבין ה' פון זייערע זינד וילכט מר ונאגה סר וחקק על פי מה שעכר עליהם ולא ישובו עוד לקבלה אונ זייער הארץ איז פארבימערט אונ ער ויצטע ער איז אפגיטארקן פון זיך אליין אונ איז מרויערין אויף אלע וואס איז אריבער געגאנגען אויף וייל אונ וייל וועלין שוין גיט צוריק קערין צו דיא נארעשקייט. וייל וועלן שוין קער גיט זינדקען :

דכו לאור הגר קיינדער מענין לערנען שבת בייא נאכט נעבין וייער רבי ביי דיא ליכטיגקייט פון אליכט אדער אללאכט פפני שהרב שפפרו ווייל דער רבי היט וייל. וייל זאלן גיט אנגרידען דעם לאמפ זאגן היט לא יקרא אבער דער רבי זאל גיט לערנען ביי דעם ליכט אדער ביי דעם לאמפ שבת בייא נאכט פפני שאין אימתן עליו ווייל וייער מורא איז דאך גיט פאר די תלמידים. גאר די תלמידים האבן מורא פאר דעם רבי. דריבער אז דער רבי וועט פארקעסן אז היינט איז שבת אונ וועט פארבעסערין דעם לאמפ וועלין די תלמידים זאל האבן צו זאגן אים היינט איז דאך שבת ויש לו לראות כספר לאור הגר עד שיראה ביומו והו קראון לפניו :הקריחו אבער ער מעג קוקען אין ספר שבת ביי נאכט בייא דיא ליכטיגקייט פון אליכט אדער אללאכט ער זאל זעהן דעם אנהייב פרשה וואס ער דארף מיט וייל לערנען היינט אדער מארגן. ווארום גאר אויף אקוק צו מאהן האבין מיר גיט מורא טאקער וועט ער פארבעסערין דעם לאמפ זאמר ער ימנו חספד הדו והו קראון לפניו זאכדעם גיט דער רבי דעם ספר צו דיא קיינדער אונ זייל לערנען פאר אים :

הפשיטה ונתחה כשרה. זאת עולה וחת נשרה כתיב
 בן בהשט ונתוח בין נחמוכר : ע"מ לאכול מבשרת
 או לשתות מדמה כשרה. דוקא לאכול ולשתות הוא
 דמכשיר ח"ק דככל הקרבנות ממי כה"ג כשר דמקני פירק
 כל הפסולים חשב לאכול דבר
 שאין דרכו לאכול כשר כגון
 מאכלת מזהה לזרם אבל
 חשב ע"מ להיות מדמה לזרם
 פסל ח"ק דחטאת קרייה
 רחמנא ור"א סבר דלזין
 מחשבה פוסלת כשרה כלל
 אפי' בהזאת (ד) ואזול
 לעשרה דכשלא לשמה מכשיר
 כריש פירקין שאין לה דין

זכה הכורף פסלה מחמת מלאכ' שאינה לריחה כשעת שריפת'
 הר"ם בשם תוס': (ד) כגון שחט ע"מ להיזהר לקחך דמעבדה
 לעבודה אם שמענו דלי כחול' גופה חל' חני לעיל ר"פ :
 (ה) וכוונתו כגדים דכתיב בני חורף דריש ליה כספרי : (ו) והא
 דין הוא אם פוסלת בשחטת לא חיפסל כשרים אלא למד שפוסלת
 בה עד שחטתה אפר ספרי הר"ם
 זעור"ם : (ז) ואפי' יסנה
 שחטתה מחתה ועד סוף לא
 פסולת הפסול מעמדה כגדים
 דהא לזרם כו' היינו בשחטת
 כשרה גמרה : [ג] חוברת :
 שמתוחר לפסלה כמלאכה מקיל
 כדומה כגדים מהר"ם :
 (ח) וחימת חל' דקדשי כ"ה הוא
 דמועלין כהן וכו' לומר דחילטיך
 למעול אחר מועל לאיל
 דקדשי ממש חל' וי"ל דהטעם
 אילטיך למעול דכשרות אלא מהר"ם
 לטעמי (ט) קאמר גמי דככל טעמיא שיהו מועלין והוא למעוטי
 אפרה : (י) וחימת חל' דאפר הדיקס נחורר וי"ל דכ"ה דכל מנחה
 לשריפה עמוד א"י דטעמא דמוחר דלזין ק"ד דכר שטעמיא מנחה

הפשיטה ונתחה כשרה. שחמה על מנת
 לאכול מבשרת ולשתות מדמה כשרה. ר"א
 אומר אין מחשבה פוסלת בפרה: ד כל
 העוסקין בפרה מתחלה ועד סוף משמאין
 כגדים ופוסלים אותה במלאכה. אירע בה
 פסול בשחיתתה אינה מטמא' כגדים. אירע
 בה בהוויתה. כל שעסק בה לפני פסולה
 מטמא' כגדים. לאחר פסול' אינה מטמא' כגדים
 נמצא' [ג] חוברת קולה. לעולם מועלין בה

מדיני קדשים הואיל והוא נעשית כחוק ואין הלכה
 כר"א: ד כל העוסקין בפרה. אדומה זבחת מכל
 עבודותי' בין כחלה בין כאלמע בין כבוק: בכתוב
 כגדים. דכתיב והשליך אל חוך שריפת הפרה וסומך ליה וככס
 כגדיו כהן וכשריפתה כתיב והחורף אותה יככס כגדיו
 ואם המשליך את החוץ מעמל כגדים השרוף לא כ"ש אלא כל
 הכתוב ולמדך (ה) על כל העוסקים בפרה מתחלה ועד
 סוף שיהיו טעונים ככוס כגדים: ופוסלים אותה במלאכה.
 דכתיב וזכר וזכר וזכר ולא שיעשה מלאכה אחרת עונה בשעת
 שחיתתה וכן שריפתה כתיב (וכרף חת הפרה) ולא שיעשה
 מלאכה אחרת עם שריפתה למדנו שמלאכה פוסלת בה משעת
 שחית' (ו) עד שחטתה אפר: אירע בה פסול בשחיתתה. לא
 שמתגבל' בשחית' דא"כ מעמדה כגדים משום כנילה
 אלא פסול מחמת מלאכה דמוי' לאירע עה פסל בהזאת: אינה
 מטמאה כגדים. דלזין דשחיתתה בפסול א"כ לא
 נעשה בה עדיין למס פרה כלום כדשמות (ו) אכל אירע בה
 פסול בהזאת כשריפתה כדכבר: לעולם מועלין
 בה. בההנה מנהי בין לפני שריפתה בין לאחר שריפתה
 הייב קרבן מעילה עד שחטתה אפר אבל לאחר שטעמיה אפר
 אין באפר מאוס מעילה דכתיב חטאת היא חטאת מלמד
 שמועלין בה (ח) היא בה מועלין באפרה אין מועלים (ט):

די פרה ארזקה בשר הפשיטה ונתחה כשרה ער האט
 אראפ גיזויגין די פעל פון די פרה ארזקה אונ
 ער האט דיא פרה ארזקה אויף שטיקער צו
 שניטען דער נאך האט ער אלץ פארברענט איז
 זיא קשר שחטה על פינה זאבוי ספירה ער האט
 גישאקטין די פרה ארזקה אויף דעם הנאי ער
 זאל זעקין די פלייש פון איר וקשוחו כדסה אונ ער
 זאל צויריקען אירע בלוט. דער נאך האט ער
 דיא פרה ארזקה און גאנצין פארברענט אונ
 גישפריינגט היא בלוט אלץ וויא דער דין איז
 גישה איז זיא קשר אבער אז ער האט געקראכט ער
 זאל שפריינגן די בלוט פונדי פרה ארזקה מארגין.
 איז דיא פרה ארזקה פסול דבי אילער אויט רבי
 אלעזר זאגט אין ספיקה פוסלת בפרה אשילעקטע
 מחשקה מאכט ניט פסול דיא פרה ארזקה:
 די פי העסקים בפרה אלע מענקשין וואס ארבעטין
 ביי די פרה ארזקה סתתה נעד סוף פון אנהייב.
 אדער אין מיטען. אדער צום לעצטין פספאין
 כגדים זענען מטמא ויזערע קליידער וואס וויא
 גייען אנהייבטאן ווען וויא ארבעטין ביי די פרה
 ארזקה ויפולים אוהה במלאכה אויב ער האט גיטאהן
 איין אנדער ארבעט אויף ווען ער האט געארבעט
 ביי די פרה ארזקה איז די פרה ארזקה פסול
 אידע בה פסול בשחיתתה אויב עם האט גיטראפן
 אפסול ווען מען האט די פרה ארזקה גישאקטין.
 ער האט גיטאהן נאך אארבעט ווען ער האט

די פרה ארזקה גישאקטין. איז דיא פרה ארזקה
 פסול גיטאריין ביי דער שחיטה אינה פספאיה כגדים
 איז דיא פרה ארזקה גיט מטמא דיא קליידער
 אפילו פון דעם שוחט. ווארום דיא פרה ארזקה
 איז נאך נאר גיט הייליג גיטאריין צו זיין אפרה
 ארזקה אירע בה בהויהתה אויב עם האט גיטראפן
 אפסול ווען מען מען האט געשפריצט די בלוט פון
 די פרה ארזקה. ער האט גיטאהן איין אנדער
 ארבעט ווען ער האט געשפריצט דיא בלוט פי
 העסקי בה ווער עם האט געארבעט ביי די פרה
 ארזקה זפי פסלה איידער זיא איז פסול גיטאריין
 פספאיה כגדים. איז זיא מטמא דיא קליידער פון
 דעם מענקש וואס האט געארבעט ביי איר יאחד
 פסלה ווער עם האט געארבעט בייא דיא פרה
 ארזקה נאכדעם וויא זיא איז שוין פסול גיטאריין
 אינה פספאיה כגדים איז זיא גיט מטמא די קליידער
 פון דעם מענקש וואס האט ביי איר געארבעט
 גיצאת חובקה קויה ווערט געפונען וואס מען האט
 כחמיר גיטען אז איין אנדערע מלאכה מאכט
 פסול דיא פרה ארזקה. פאר דרינגערט דאס
 אבער אז דיא פרה ארזקה איז גיט מטמא דיא
 קליידער זענס מיליין בה אז מען האט הגאה פון
 דיא פרה ארזקה איידער זיא איז פארברענט
 גיטאריין אדער מען האט פון איר הגאה נאכדעם
 ווי זיא איז שוין פארברענט גיטאריין נאר איידער
 זיא איז גיטאריין אש דארף מען פריינגען אפרה
 בעלה

די פרה ארזקה גישאקטין. איז דיא פרה ארזקה
 פסול גיטאריין ביי דער שחיטה אינה פספאיה כגדים
 איז דיא פרה ארזקה גיט מטמא דיא קליידער
 אפילו פון דעם שוחט. ווארום דיא פרה ארזקה
 איז נאך נאר גיט הייליג גיטאריין צו זיין אפרה
 ארזקה אירע בה בהויהתה אויב עם האט גיטראפן
 אפסול ווען מען מען האט געשפריצט די בלוט פון
 די פרה ארזקה. ער האט גיטאהן איין אנדער
 ארבעט ווען ער האט געשפריצט דיא בלוט פי
 העסקי בה ווער עם האט געארבעט ביי די פרה
 ארזקה זפי פסלה איידער זיא איז פסול גיטאריין
 פספאיה כגדים. איז זיא מטמא דיא קליידער פון
 דעם מענקש וואס האט געארבעט ביי איר יאחד
 פסלה ווער עם האט געארבעט בייא דיא פרה
 ארזקה נאכדעם וויא זיא איז שוין פסול גיטאריין
 אינה פספאיה כגדים איז זיא גיט מטמא די קליידער
 פון דעם מענקש וואס האט ביי איר געארבעט
 גיצאת חובקה קויה ווערט געפונען וואס מען האט
 כחמיר גיטען אז איין אנדערע מלאכה מאכט
 פסול דיא פרה ארזקה. פאר דרינגערט דאס
 אבער אז דיא פרה ארזקה איז גיט מטמא דיא
 קליידער זענס מיליין בה אז מען האט הגאה פון
 דיא פרה ארזקה איידער זיא איז פארברענט
 גיטאריין אדער מען האט פון איר הגאה נאכדעם
 ווי זיא איז שוין פארברענט גיטאריין נאר איידער
 זיא איז גיטאריין אש דארף מען פריינגען אפרה
 בעלה

ומרבין לה עצים. נמי דוקא עד ששעשה אפר: ומעשיה ביום. בחוספתא מפרש חזן מאסין' אפרה והמלאוי והקידוש שיכולים לאסוף אפר השרה בלילה ולשאוב המים מן הכאר והוא הנקרא מלאוי ולשים בחוכה האפר ואז הנקרא קידוש כל זה מותר לעשות בלילה וכל מעשה פרה ככה: חזן מאסית אפרה והמלאוי והקידוש והזהרה שהם כשרים בנר. אספת אפרה דכתיב: ואסף אים טהור מלמד שאסין' האפר כשר' ככל אדם (י) וכזהוה הוא אומר והזהר הטור על המלאי בין שהוא

ומרבין לה עצים. ומעשיה ביום ובכהן. והמלאכה פוסלת בה עד שתעשה אפר והמלאכה דכתיב והיתה לעדת בני ישראל למשמרת לאו נדה טהאת היא מה טהאת נפסלת במלאכה כדכתיבין לעיל כך המים נפסלים במלאכה משעת המלאוי: עד שימילו את האפר. שמתילים במים מאפר השרה כשיעור שחרה האפר במים ומהם מזין על הטמא ואם לאחר שהמילו האפר במים עשה מלאכה אחרת עמה כשעת הזאתה (יא) לא פסל:

ומעלין זו אכל סכא אחתי לא איתגביד חו': (י) וכל הסכר לאסיפה כשר לקידוש כח"ט הרי"ב כ"ח מ"ד ופרש"י שחזר אסיפה כתיב ולקחו אותה שאלמנו כח"ט' ומילוי נמי כתיב כח"ט קרא ונתן מים חיים אל כלי שיתן מים חתלה והיינו המלאוי: (יא) ו"ל הרי"ט אם השליך האפר בו לא יפסל כעשיית מלאכה ולא כשעת הזאת:

מעילה ופרדיו זה עצים איינער די פרה ארומה ווערט פארברענט אויף אש מעג מען צו לייגן האלץ צום פייער ובעשיה ביום די פרה ארומה מוז מען מאכין ביי קאן ונאר צו נאקען נעמען דיא אש פון די פרה ארומה אונ שפעין נואסער פון די ברנען, אונ אריין שמוען די אש אין וואסער, דאס מען קאנען ביי נאכט אויף ויבנה אונ אבהן ברנף מאכין די פרה ארומה נאר צו נאקען נעמען די אש פון די פרה ארומה אונ שפעין וואסער פון דיא ברנען, אונ אריין שמוען דיא אש אין וואסער, אונ שפררצען די וואסער אויף אשמוא דאס מען אלוי אונ אישראל אויף קאהון והקיאכה פוסלת בה אז מען מוהמט איין אנדער

קלאכה ווען מען ארבעט ביי די פרה ארומה ווערט זיא פסול עד ששעשה אפר ביו זיא ווערט אש. נאכדעם ווי זיא איז גיטארין אש מעג מען שוין מאהן איין אנדער קלאכה ווען מען ארבעט ביי דיא אש והקיאכה פוסלת במים אז מען מוהמט איין אנדער קלאכה ווען מען שפעט דיא וואסער אריין צו שמוען אין איר דיא אש, ווערט דיא וואסער פסול עד ששפיו את האפר ביו מען שים אריין דיא אש אין דיא וואסער, אבער אז מען האמט שוין אריין גישאמין דיא אש אין דיא וואסער, אונ ווען ער שפררצט דיא וואסער אויף אשמוא מענטש מוהמט ער אקלאכה אויף, ווערט דיא וואסער גיט פסול:

הוספות

נמרא נדה ה' י"ז ע"ב

רשי

לא יבעול וישנה. פי' אם לא יבדוק לשמא תמחת חינוך המים ראשון לחמה ודוקא בעל כפס דר' וירא ידע מני לבעולה לא כשי' בדוקה וירא אחר אפי' כבעול נכס לא לילמא לבו נוקס וסורס וה"ל ומאי מייתי תייל

תניא א"ר יהושע רואה אני את רבנו כיש הארכת. החמרת: בעל אמרו לו תלמידיו רבי כמה הארכת עלינו אמר להם מוטב שאאריך עליכם בעוה"ז כדי שאיריכו ימיכם לעוה"ב, א"ר וירא מדרכי כולם נלמדו בעל נפש לא יבעול וישנה רבא אמר כועל וישנה כי תניא ההוא לטהרות

תניא אפר רבי יהושע רואה אני את דברי בית שמאי מיר האבין גי'ערונוט רבי יהושע האמט גי'ואנט צו זיינע תלמידים מיר גי'פעלעט די רייד פון בית שמאי אז אאשה מוז אכטוינג געבין נאך זעדער תשמיש קאמער איז ארויס גענאנגען פון איר דם נדה אפרו די תלמידו האבין די תלמידים גי'ואנט צו רבי יהושע רבי פמה הארכת עליי רבי דו האמט אויף אונן אזוי פיר דערליינגערט ואויר פיר זעווער געמאכטן אפר מה האמט רבי יהושע גי'ואנט צו די תלמידים מוטב שאאריך עליכם בעולם הנה כתי' שאיריכו ימיכם לעוה"ב עם איז געקער אויף נאל אויף אייך דערליינגערין אויף די וועלט, פרי מען נאל דערליינגערין איינערע אויף אירן אויף זענר וועלט אפר רבי וירא מדרכי פוסל גי'על נפש לא יבעול וישנה רבי וירא האמט גי'ואנט פון אפעקענס

רייד דערנען מיר דער מענטש וואס זאנגט פאר זיין נשמה זאל גיט משמש המטה זיין צוויי קאהל איין קאהל נאך דאס אנדערע, סיידן זיא זאל נאך זעדער תשמיש אכטוינג געבין אונ זעהן אז זיא איז ריין פון דם נדה רבא אפר בויג זשינה רבא זאנט דער מאן מעג משמש המטה זיין איין קאהל נאך דעם אנדערין אפילו זיא גיט גיט אכטוינג נאך דעם תשמיש אויף דם נדה כי תניא הוהי' פשריות ווען האבין מיר גי'ערונוט אז די אשה מוז אכטוינג געבין נאך זעדער תשמיש אויף דם נדה, דאס איז נאר צו וויסען אויב עס איז טהור וואס זיא וועט אנדרייען נאך דעם תשמיש, ווארום אז זיא וועט גיט אכטוינג געבין, וואס זיא וועט אנדרייען וועט זיין טמא סאמער איז פון איר ארויס גענאנגען דם נדה אונ זיא

עבד עליה: כא לָכֵן בַּה אֲמַל אֲדַנִּי יְהוָה הַנְּנִי נָתַן
לְנֹבְכַדְרָאצַּר מַלְכֵּי־בָבֶל אֶת־אֶרֶץ מִצְרַיִם וְנָשָׂא
הַמִּנְה וְשַׁלַּל שַׁלְלָה וּבָזַז בָּזָה וְהִיתָה שִׁכְרֵךְ לְחֵילוֹ:
כַּב פַּעֲפֹתוֹ אֲשֶׁר־עָבַד בַּה נָתַתִּי לָךְ אֶת־אֶרֶץ מִצְרַיִם
אֲשֶׁר עָשׂוּ לִי נֹאֵם אֲדַנִּי יְהוָה: כַּג בֵּינָם הָיוּ
אֲצִמִּית קָרְן לְבֵית יִשְׂרָאֵל וְיָרָךְ אֶתְּךָ פִּתְחוֹן־פֶּה
בְּתוֹכָם וַיִּדְעוּ כִּי־אֲנִי יְהוָה:

אנו טים דער נשקפה, דער גוף וועט
 זייען זיבענדליך פון ריא שונאים אונ
 וועט נח באתקן הייער אונ פלאצין
 זיין נערקטער ווי דער גוף האט ליב,
 דא נשקפה וועט אויך זייען זיבענדליך
 פון זיך און חשית וועט שפראכן די
 עכס"ו, למשל זייער קאט ביי
 זיך געהאלפן אויבערין צום קינד,
 אפאל איז דאס קינד שלאף גיטארין,
 האבין די דאקטורים געוויסן פון
 זאל די זייערין געבן בישקע קינד
 פיקצער וועט דאס קינד ווערן געוונד,
 האט נא גיפערעט פאר וואס מען גיט איר
 און גיטארין שלאף איבער איר סילך אוי
 וועט דאס קינד ווערן געוונד איבער איר
 עסין די קינד פיקצער, דער נבשל איז וויל
 די נשמות פון די יודין געגען גיטארין
 גיטארין ווערן די נשמות פון די יודין
 צוריק צום נערקע:

פירוש ע"מ

איר אין דער שפאט צור נתיי זו האב איה גיגעבין
 צו אים את דאס לאנד מצרים פאר ארזון אשר דער
 פאר וואס די מצרים האבין מיר גיטאמן שלעכטס
 זיין האבין מקטית גינען צו דיא ישראל טים
 פאלשע היקף גאט: אזוי זאגט גאט: (כג) ביום
 ההוא אין דעם דאזיגען טאג אז דיא צייט וועט
 אויס זיין וואס מצרים וועט חרוב זיין אצמית וועט
 איה מאכין שפראצין גרו אין הערשאפט גבית
 ישראל צום הויז געווינד פון ישראל יקד אונ צו דיר
 יחזקאל אמן וועל איה געבין פתחון איין גפענגט
 פון מויל בתוכ געווישען זיי, גרומר זיין וועלן
 זעהן אז דיין גביאות איז אקט וירשו אונ זיי וועלן
 וויסען זי זיי: אז איה בין אגאט:

זיין האבין גערויבט איז אין געוונקען גיטארין
 אין גם ונארום עם אין גינד גיטארין אויף דער
 שפאט צור אז זיא זאל אין געוונקען ווערין אין
 גם טים איר זאק רויב: (כא) גבו דרום כח אפר:
 אזוי האט גיזאגט גאט היי איה גיט וועל געבין
 לנבוכדנצר צו גבוברנצר דער מקה פון בקל את
 דאס לאנד מצרים ויש אונ גער וועט אנועק
 גראנן הסנה איר גוטס זשגל אונ וועט רויבין זשגל
 איר זאק רויב וכוונ אונ וועט רויבין גיט איר
 רויבונג היקת אונ זיא וועט זיין שגר רויב גיט צו
 זיין חיל פאר דער ארבעט וואס זיין האבין
 געארבעט אין דער שפאט צור: (כב) געלחה זיין
 ווערן אשר גבר פה וואס גר האט געארבעט אין

אלמ קריאת פרשת השבוע טים מקרא וחלד תרגום והפמרת ומוזמר ה' מלך נאות כבש או מוזמר שיר
 ליום השבת וה' מלך יל"ח דברו משנה והלכה מסדר שהרות שהוא נגד היסוד כחית היום:

ברטנורא

משנה פרה פרק ד

פרק ד א פרת חמאת ששחמה שלא לשמה וקבל והזה שלא לשמה, או פרק ד א פרת חמאת,
 לשמה ושלא לשמה, או שלא לשמה ולשמה פסולה, ר"א מבשיר, שלא לשמה

דאח ומדקרייה רחמנא חמאת למדנו שהיא טעונה שחיטה נשמה כחמאת: ר' אליעזר מבשיר, הואיל והיא כחמטה

פרק ד א פרת חמאת ששחמה שלא לשמה או גר האט
 גישאכטין דיא פרה אדוקה האט
 צר גיט געטראכט אז גר שעכט זיא פון וועגין
 זיא זאל זיין דיא פרה אדוקה, איז זיא פסול,
 אדער גר האט איר גישאכטין פון וועגין אפדה
 אדוקה, גאר גבי ווען גר האט גענוקטן די גלוט
 פון איר האלדן בארד דעם שעכטן די האט
 צר גיט געטראכט אז גר געמט די גלוט וועגין
 די פרה אדוקה, אדער ווען גר האט גענוקטן
 די גלוט האט גר אויך געטראכט אז גר געמט
 די גלוט וועגין דיא פרה אדוקה, גאר והיה שגא
 זשפה ווען גר האט געשפריצט די גלוט האט

בחוק ואין הלכה כר"א: ושלא רחוק ידים ורגלים פסולת. דהמטת קרייה רממנא ולהכי קטע רחוק ידים ורגלים ולא תנא קידש ל"ט קידש כפנים או בחזק בין כבלני שרת בין כבלני חול יזאל (א) ור"א מבשיר.

(ב) ולא ידעתי מקום לדיוק זה דלא בקיודם פנים תני נמי שלא רחוק ידיו נמי הוא פסולת דלחורזי דנמרזא ולי איתא לדיוקא אמאי לא אורטייה למאן דפליגי ונסייע למאן דכיל הכי אלא לאו דיוקא הוא כלל ומ"מ לית דיתו דפסק אחת ועתו"ט: (ג) ככן קדושת: (א) כזבחים ק"ג יז"ל ליה - (ב) פסולת חזק: (ג) כשפיסא קיימא: (ד) וי"ל לפרש ולא שפיסא דה"כ יז"ל ליה פסולת: (ה) פסולת: (ו) דוק א"כ ככן אמר חזק וזוהי אכל

ושלא רחוק ידים ורגלים פסולה. רבי אליעזר מבשיר. ושלא בבהן גדול פסולה. ר' יהודה מבשיר. ובמחוסר בגדים (א) פסולה. ובבגדי לבן היתה נעשית: ב שרפה חוץ מגתה. או בשתי גתות או ששרף שתיים בנת אחת פסולה. הוה ולא כוון כנגד הפתח פסולה. הוה מששית שביעיה וחזר והוה שביעית פסולה משביעית שמינית וחזר והוה שמינית (ג) כשרה: ג שרפה שלא בעצים או בכל עצים אפי' בקשה או בגבבה כשרה.

הוא ככנדי לבן: ושלא כר"א: ובבגדי לבן היא נעשית. דכתיב גבי פרה והיתה לבני ישראל ולגד לכה לחוקת עולם מלש מה עבודת יו"ט ככנדי לבן חף מעשה הכרה (ב) ככנדי לבן: ב חוץ מגתה. מקום היו עושי' לשריפתה כמין גת כנגד פתח' של היכל ואם שטפה חוץ שלא כנגד פתחו של היכל פסולה (ג). או בשתי גתות. כנון שחלקה לבנים ושרף היתה כנון זה והיתה בנת זה: או ששרף שתיים בנת אחת. חט"פ שהולח כל אחת כפני עמל' מפסלן ומחמת מלאכה שוה פסולת אה וז' אכל בו אחר זו שרפה: ולא כוון כנגד הפתח פסולה. דלא יכח פני אהל מועד חט"פ: מששית שביעית. דו' פעמים כתיב כסדרן והיא מנה שביעית קודם ששית וחזר והוה שביעית פסולה דכתיב שיקרה לששית ששית ולשביעית שביעית אכל משביעית שמינית כשרה לז'ן שמינית כזאל' של פרה וזה עטה כדכור בעלמא: וחזר והוה שמינית. ללו דוקא דככל ענין כשרה בין הור והוה בין לא חזר והוה ואבג' רש"א קמייה לי נמי הוה קמ"ל דחף מ"ג דמוסיף כהוה לא פסל דמכי כהוהו לז' האלוה נמר' מות' ותו לא חייבינן למה שהוא מוסיף: ג שרפה שלא בעצים. שהיתה האור כנוס' של פרה: כשרה. שלא נכתב כהוה עמיס אלא ושרף פסול: בו בעצים. שלא שרפ' בארויס וכו' וכו' וכו' חט"פ: הכוונת דכתיב דלעיל:

העלפתין פון די פרה ארוקה פסול או שרף שתיים בנת אחת פסולה אדער ער האט פארברענט צוויי פרות אדומות מיט איין מאהל אין איין גרוב זענען וויא ביידע פסול היה ויא פיו נגד הפתח אז ער האט געשפריצט די בלוט פון די פרה ארוקה גיט זענען די טיר פון בית המקדש פסולה איז די פרה ארוקה פסול היה מששית שביעית ער האט געשפריצט דיא בלוט פון די פרה ארוקה דעם זעקסטין שפריץ. האט ער ברארפט ואגין זעקס. האט ער זיך טועה גינען אונ האט גיזאמט זיבען יתור והוה שביעית דער גאנץ האט ער געשפריצט דעם זיבעטין שפריץ פסולה איז דיא פרה ארוקה פסול משביעית שמינית ער האט געשפריצט דעם זיבעטין שפריץ. האט ער ברארפט ואגין זיבען. האט ער זיך טועה גינען אונ האט גיזאמט אקט יתור והוה שביעית דער גאנץ האט ער געשפריצט דעם אקטין שפריץ פסולה איז די פרה ארוקה פסול: ג שרפה שלא בעצים. או ער האט פארברענט די פרה ארוקה אין הארץ. ער האט געזענען דאס פיינער אן דיא פרה ארוקה או בכל עצים אדער ער האט פארברענט די פרה ארוקה מיט אלע אנדערע ערליי הארץ. אפילו גיט מיט די הארץ וואס טיימט אין פרק ג משנה ח: אפילו בקש או בגבבה אפילו ער האט פארברענט דיא פרה ארוקה מיט שמרוי אדער מיט צו זאמען זעקליבענע שפענדלאך כשרה איז

ארוקה איז זיא אויך קשר ושלא רחוק ידים ורגלים פסולה אז דער פהן האט גיט גענוואשן די הענט מיט די פים איידער ער האט געמאכט דיא פרה ארוקה. איז זיא פסול רבי אליעזר מבשיר רבי אליעזר זאגט די פרה ארוקה איז קשר ושלא ביהו דיוק פסולה אז די פרה ארוקה איז גיט געמאכט גינארטין דורך אפהן גרוב גאר דורך איין אנדער פהן. איז זיא פסול בני יהודה מבשיר רבי יהודה זאגט אז אפראקטער פהן האט געמאכט די פרה ארוקה איז זיא אויך קשר ומחוסר בגדים פסולה אז דער פהן איז גיט גינען אן גימאקן אלע קליידער פון דער פהונה ווען ער האט געמאכט די פרה ארוקה. איז די פרה ארוקה פסול זיבן יתור נעשית דער פהן האט געדארפט גיין אן גימאקן ווייסע זייגנאנדענע קליידער ווען ער האט געמאכט דיא פרה ארוקה: ב שרפה חוץ מגתה זענען די טיר פון בית המקדש האט מען געמאכט אגרוב. אונ אין די גרוב דארף מען פארברענען די פרה ארוקה. אויב מען האט איר גיט פארברענט אין גרוב גאר מען האט פארברענט אויך די ערד ביי דער זייט פון גרוב גיט זענען דיא טיר פון בית המקדש. איז זיא פסול או בשתי גתות אדער מען האט די פרה ארוקה צו טיילט אויף צוויי טייל אונ מען האט איר פארברענט אין צוויי גרבער. איין העלפט האט מען פארברענט אין דיא גרוב אונ איין העלפט האט מען פארברענט אין דיא אנדערע גרוב. זענען ביידע

הגדול הרבץ בתוך יאריו אשר אמר לי יארי
ואני עשיתיני : ו נתתני חתים בלחיה והדפיקתי
דגתי יארה בקשקשתיה והעליתיה מתוך יארה
ואת פלדגת יארה בקשקשתיה תדבק :
ו נמשלתיה המדברה אותה ואת פלדגת יארה
על פני השדה תפול לא תאסף ולא תקבץ לחית
הארץ ולעוף השמים נתתיה לאכלה : ה וידעו פלד-
ישבי מצרים פי אני יהוה יען היותם משענת קנה
לבת ישראל : ה בתפשם פה בפפך תרוץ ובקעת
להם פלדגתה ובהשענם עליה תשבר והעמדת
להם פלמתנים : י לכן פה אמר ארני יהוה הנני
מביא עליך חרב והכרתי מפה אדם ובהמה :
יא והיתה ארץ מצרים לשממה וחרבה וידעו פי-
אני יהוה יען אמר יאר לי ואני עשיתי : יב לכן
הנני אלה ואל יארה ונתתי את ארץ מצרים
לחרבות חרב שממה ממגדל סונה ועד גבול פוש :
יג לא תעברנה רגל אדם ורגל בהמה לא תעבר-

פירוש עם
○ חתים קרי ○ בכף קרי

גלוסקא או דער גאסקהוי געהאנד
דילס נום דוא געסט וואס קובען אין
דעם גאסקהוי אקאהל וזען גיפארן
עסליכע סתרים צו זאכען, האם
אינער ניקרענס די סתרים ווא וועט
איר אינשפין אז איר וועט קענען
אויספאס, האבן אלע ניוואנס געוים
אין דעם נייטס גאסקהוי, האם דער
אינער ניוואנס איר וועל איר איינ-
שפין אין דעם נייטס גאסקהוי, די
אלע סתרים האבן זיך אפגעשטריקט
אין דא שטאם אונ זענען אלע צוריק
ליפארן צו זאכען, אין וועט האם
דער אינער סתרי ניוואנס אז דא
אנדערע סתרים, עס וואנדערט מיר
מען לויבט אוי שטארק דעם נייטס
גאסקהוי, מיר איר דער גאסקהוי
גיס נישעלין, דא עסין זענען נום
גיווען, נאר ווען איר בין געקופטן
עסין האב איר גיס נישטאפן ערשט
אונ פאך געטום ווארשין ביי מען
וועט פאכין עסין פון פויגעסרטיגן,
האבן ווא ניוואנס צו אים מיר קענען
זאכן אז דער גאסקהוי איז זייער גוט
גיווען, נאר אונזערע נישעפסין
האבן אבשטובקע צייט ווען מיר
פארמאכן אונזערע קראפטן, דריבער
ענען מיר געקופטן פונקט צו די צייט
(וען דאס מיטאג איז ערשטין גיווארן,

סאהן אן האלפטין דא אין דיר בצפ מיט אירע
טענען תרוץ ביזמו צו בראכין גיווארן ויבקה אונ
האקט גישפאלטין להם צו זיי פל דתף אלע אקסלען
ויבששגם אין וייער סאהן אן לעהנען עליה אויף
דיר משבר ביזמו צו בראכין גיווארן והבשה אונ
רו האקט אויף גישטעלט להם צו זיי פל פתגם
אלע לענדין : (י) גבו דרום פה אזוי האט גיוואנט
גאט הנני איה וועל בריינגען עליה אויף דיר חרב
אשנערה והכרתי אונ איה וועל פארשניידן ביה
פון ריר אדם ויבשה בענטשין מיט אלע בהמות :
(יא) והיתה אונ עם וועט זיין ארץ פצנזם דאס לאנר
מצרים לשפחה והרבה צו וויסמונג וידעו אונ ויא
וועליו וויסען כי אני יי אז איה בין גאט וזו אמר
ווייל ער האט גיוואנט יאר יי דער טיף איז צו
מיר ונני עשיתי איה האב מיה אקוין געמאכט :
(יב) גבו דרום הנני איה וועל שיקען מיין צארין
אליה צו דיר ואל יאיריה אונ צו דייעט טייכין ונתתי
את ארץ פצנזם אונ איה וועל געבין דאס לאנד
מצרים לתרות צו וויסט חורב שפחה אזוי וויסט
פון פאר סובלינג מלדוי פון מארעס סונה וזו
גבול כוש ביו גימארק פון פוש : (יג) לא תעבר כה
עם וועט גוט פארין אין איר רגל אדם אפוס פון
אמענטש והגל בנהה אונ אפוס פון אבהקה לא תעבר
כה וועט דרייען גוט איבער פארין ויא השב אונ

פיש הובץ וואס האערט בתוך צווישען ויינע
טייכן זשר אפי וואס ער האט גיוואנט יי צו מיר
ואזי מיין טיף ונני עשיתי איה האב מיה אקוין
געמאכט אזוי זאכטו פרעה : (ו) ונתתי אונ איה
וועל געבין חתים איינזענע רינגען רינגען אין דייעט
באקוין והדקתי אונ איה וועל בהעפטיין דת יאיריה
דיא פיש פון דייעט טייכין בקשקשתיה אין דייעט
שופין, פלאמר איה וועל געבין אדעה אין דיא
הערצער פון דייעט גבורים זיי זאלין גיין מיט
דיר אויף אמלקחמה אונ דאךט וועליו זיי אלע
געהרגת ווערין והגליתי אונ איה וועל דיה אויף
בריינגען סתד פון ריינע טייכין בקשקשתיה אין
דייעט שופין בתוך וועסטו בהעפטיין : (ז) ינשפיה
אונ איה וועל ריף פארשפרייטין המדברה אין דער
סדבר איה אונ אלע פיש פון דייעט טייכין
על פני אויף דעם פעלד הפול וועסטו פאלין יא
האפ דו וועסט גוט ווערין צו נור גיוואבלט נאר
למת הארץ צו די חיות פון דער ערד ויעוף השמים
אונ צו די פויגליון פון די הימלען נתתי וועל איה
דיה געבין זאכיה צו עסין : (ח) וידעו אונ זיי וועליו
וויסען כי אלע די ויצערס פון מצרים כי אני יי
אז איה בין גאט וזו דרום היתם ויא ונענו גיווען
משגת איין אונזער לעהנונג ויא אשמעקין צום
הויו געוונד פון דיא יורין : (ט) בתפשם אז וייער

בה ולא תשב ארבעים שנה : י ונתתי את-ארץ מצרים שממה בתוך ארצות נשמות ועריה בתוך ערים מחרבות תהיון שממה ארבעים שנה והפצתי את-מצרים בגוים וזריתים בארצות : טו כי כה אמר אדני יהוה מקץ ארבעים שנה אקבץ את-מצרים מן-העמים אשר-נפצו שמה : טז וישבתי את-שבות מצרים והשבתי אתם ארץ פתרום על-ארץ מכורתם והיו שם ממלכה שפלה : יז מן-הממלכות תהיה שפלה ולא-תתנשא עוד על-הגוים והמעמטים לבלתי רדות בגוים : יח ולא יהיה-עוד לבית ישראל למכשח מזכיר עון בפנותם אחריהם וידעו כי אני אדני יהוה : יט ויהי בעשרים ושבע שנה פראשון באתר לחדש היה דברי-הוה אלי לאמר : כ בן-אדם נבוכדנאצר מלך-בבל העביר את-חילו עבדה גדלה אל-צר בר-ראש מקרה וכלל-פתח מרומה ושכר לא-היה לו ולחילו מצור על-העבדה אשר-

האבין סוד נהאם פקדענינען פון דעם קטין, אבער די תאסם קיין צייט נעהאם צו קיפנען פונקטליך צו מיטאן, אפאהל ביינען נעקטען צו קריה און אפאהל צו שפוט, וויא אזוי ואל מען פאר דיך האבין פקדענינען קטין, נאר ווען די קוקסם מאכט מען פאר דיך פקדענינען קטין, דאס איז דער אונטערשייד צווישען קטירים און די יודין, דיא אויפלייוונג פון די מצרים גיהער גיט צו דיא תשובה, נאר צו דער בעשטאנפטער צייט וואס נאם האם בעשטאנפט, ווען דיא צייט קוקט אפאקס וועט נאם זיין פארנאמען פון די פקטליך אין זייער לאנד ספרים אבער ביא יודין זייער אויפלייוונג קען גיט זיין און תשובה, ווען דיא יודין וועלן פארהן תשובה וועלן זיין אויפגעלייט ווערן פון דעם, וויא זיין וועלן זיינס פארהן תשובה וועלן זיין זיינס אויפגעלייט ווערן, וויא אזוי קען מען זיין נאגין אבעשטאנפט צו זיין זייער אויפלייוונג, וויא ער ערליך לבטח, און דיא יודין וועלן זייען אין זייער לאנד צו נעקענליך זיבן תמים נקטע קרמים, זיי וועלן זיך באהען הייער און פלאצן זיין געהענדיג וויא תשובה לבטח בעשותי שפטים וכו', און זיי וועלן זייען צו זייערליך

זו פון פארהן שפראפן דיא עכומ"ז וואס האבין זיין מכות געווען, דער פטק איז אביסל שווערער צו פארשטיין פאר וואס עס שפייט צווייט פאהל וויא נאם, זיי וועלן זייען צו זייערליך, נאר וועל דיא יודין וועלן נעהאלפן ווערן סיס דעם נאך

פירוש ע"ט

זיא וועט זיך גיט באוועזן ארבעים שנה פערציג יאהר : (יד) נתתי און איך וועל זעבן את ארץ דאס לאנד מצרים שפטה וויקט בחוד צווישען די וויקטע לענדער זעה צווישען דיא וויקטע שטעט מהרן, זיא וועט זיין שפטה וויקט ארבעים שנה פערציג יאהר ופאצתי און איך וועל פארשפרייטן דיא מצרים גוים צווישען דיא פקטער וזריתים און איך וועל זיי פארשפרייטן בארצות צווישען דיא לענדער : (טו) כי ונארום כח אפר כי אזוי האט גיאנגט נאם פון ארבעים שנה סוף פערציג יאהר אפון וועל איך צו נאך זאמלען את ספרים די מצרים פו הקמים פון דיא פקטער אשר וואס זיין זענען פארשפרייט גיווארין דארטין : (טז) ושבתי און איך וועל ווידער קערן דאס ווידער קערונג פון מצרים וישבתי און איך וועל זיין ווידער אין לענדן פון זייער נעבורם וזי און זיי וועלן זיין דאך און אנדערניג מלוכה : (יז) פון אלע ספרים פהיה וועט זיא זיין גידעריגער זיא און זיא וועט שוין גיט גיוועלטיגען זי מיינט אויף די פקטער וזמטתים און איך וועל זיין מינערין נהתי זיין זאלין גיט גיוועלטיגען אין די פקטער : (יח) זיא

יחה און עם וועט גיט זיין עוד נאה גיבתי ישראל צו דעם הויו עזונד פון יודין לבכח צו אפאהל- זיכערונג מזכיר זין וואס דערקאנט די זינד בנתיים אז רי ישראל קערן זיך נאה די מצרים ודעו און זיין וועלן וויקטן זי זיא : אז איך בין נאם : (יט) ויהי און עם איז גיווען בעשרים ושבע שנה אין זיבן און צוואנציג יאהר צו מלכות נבוכדנאצר בראשו זיא דעם ערשטן דאס איז ניקן באתר אין מאנ אין חודש היה איז גיווען דער י"ד די ביידי פון נאם אזי צו סיר נאם אזוי צו זאגין : (כ) בן אדם דו בן אדם, נבוכדנאצר פנה בני דר סוף פון בבל הקביר האט געמאכט ארבעטן את חילי זיין חיל עבודה אנרויסע ארבעט אז צו אויף דער שטאט צור, ברומר זיין חיל האט כלגעעט די שטאט צור אלענע צייט בני ראש אימליקער קאפ סוהרה איז גלאט גיווארין פון די יאהר זיבן כמה און אימליקער אקסי סוהרה איז אפ גרויסן גיווארין דאס פלייש פון זייען דער גרויסע ארבעט וואס זיי האבין גימאך : (כא) און זיא היה זו איז גיט גיווען צו איהן : (כב) זיא חיל עי הקבירה אויף דער ארבעט אשר וואס ער האט געארבעט אויף איר, פלוכר דאס רויבונג וואס

השְׁעוּרָה אָבִיב וְהַפְשֵׁתָה גְבַעַל :
 לֵב וְהַחֲטָא וְהַכְסֵמַת לֹא נָכוּ כִּי
 אֲפִילֵת הֵנָּה: מַפְסִיד לֵב וַיֵּצֵא מִשָּׁה מֵעַם
 פְּרַעַה אֶת־הָעִיר וַיִּפְרֹשׁ כַּפָּיו אֶל־
 יְהוָה וַיַּחְדְּלוּ הַקְּלוֹת וְהַבְּרָד וּמָטָר
 לֹא־נָתַךְ אַרְצָה: לֵד וַיֵּרָא פְּרַעַה כִּי־
 חָדַל הַמָּטָר וְהַבְּרָד וְהַקְּלוֹת וַיִּסָּף
 לְחַטָּא וַיִּכְבַּד לִבּוֹ הוּא וְעַבְדָּיו :

סַעֲרִיא אָבִיבִין וְכִינָא
 גְבַעֻלוֹן : לֵב וְחִמְיָא
 וְכִנְתִּיא לֹא לְקֶאֱה אַרִי
 אֲפִילֵתָא אֵינוֹן : לֵב וְנִפְק
 מִשָּׁה מְלוֹת פְּרַעַה ית
 קֶרְתָּא וּפְרַס יְדוּהֵי בְּצִירו
 קָדַם יי וְאִיתְמַעְוֵי קְלִיא
 זַבְרְדָּא וּמָטָרָא דְהוּהוּ
 נָחִית לֹא מָטָא עַל אַרְעָא:
 לֵד וַחֲזָא פְּרַעַה אַרִי
 אִיתְמַנַּע מִפְּרָא וּבְרָדָא
 וְקָלִיא וְאוֹסִיָּה פְּמַחְמִי
 וַיִּקְרִיהַּ דְּפִיָּה הוּא
 הוּא אֲבִיב . מַנְמוֹת סַח וַפֵּד :

בער המורים

(גב) ויחלנו כ' כמסו'. ויחלנו הקולות ויחלנו לכוּת העיר
 תלמד שם כדור הפלגה הממט השם בקולות וערככם עד שמדלו
 לכוּת וגם כחלן מדלו לכוּת ע"י הקולות שילאו מתחת סבלות
 מלריס: נתר ג'. לא נתך ארצה. עד נתך מים עליהם נבי בני
 שאל המועטים. כאשר נתך אפי וחמתי ע' יושבי ירושלים.
 לומר שחפלת הדיקים מעורת מעור כמו הבא נבי משה ותפלת
 אל השם וכבר אוחו כמו נבי יוד ששם דין נבי בני שאל והתפלל
 רשע"י

רשבים

(לב) לא נכו. להורידך שמה שלא שיבר הכרד אכל
 הארבה. הברד מקלקל את הקשה והארבה אוכל את הרך:
 (לג) נתר. לשון יציקה. כמו כהנוד כסף בתוך כור כן
 תוחכו בתוכה ומטר לא הוצק ארצה: (לד) ויסף לחמט.
 עד עתה לא נחכוון לחמטו במזיד אבל כשהורח על הברד
 ואני ועמי הרשעים לכן קוראו עכשו מזיד:

שפתי חכמים

את העיר ולא כחך העיר: ל קד"ל כיון דהו"ל שוכס א"ב און
 פועלה כאלן לומר ה' הספעל וס"ל למיכתה סכנתה ועו"ס מנורת
 בי השעורה אביב. כבר ביכרה ועומדת בקסיה ושכברו ופסלו. וכן הפשחה גדלה כבר והוקשה לעמוד בגבשוּליה.
 השעורה נתר ג'. עמדה בצביה לשון (שר השירים יא) כבזי כמל: (לכ) כי אפילות הנה. מאוזרות ועדיין
 היו רכות ויכולות לעמוד: כפני קשה. ואף ע"פ שנאמר ואת כל עשב השדה הכה הכרד יש לפרש פשוטו של מקרא
 בעשבים השומדים בקלסם הראויים ללקות בכרד. ומדרש רבי תנחומא יש מרבוחינו שחלקו על זאת ודרשו כי
 אפילו' פלחי פלחות נעשו להם שלא לקו: (לג) לא נתר. לא הגיע ואף אוחן שהיו באויר לא הגיעו לאחך ודומה לו
 ביאור על כי שרם תיראון

ולא חשלונו ויבאל מארלכס ומתח עוד יכא עליכס חיה מכס
 [ורמו על מכת הירכס והשפיר הכרד המטס והכבמת למען יהיה
 להארנה מה [לכאל]:

חדלת הקולות והכרד

מ"ס] וכן הכעיתו לו משם הקולות יתלנו וסכרל לא יהיה עוד .
 משמע אבל המטר ירד . ולכן כאשר ר"ס פרעה שם המטר
 חדל אמר א"כ אין דכרד תלוי במשה . ע"כ תלה אוחו במקרה .
 ולכן אמר אחר כך ואמר ה' אל משה בא אל פרעה . כי
 משה היה בוש לילך אליו מתחת שלח נקיים הכעתי . עד
 שקדשו כחך הוא הכעיתו שפרעה לא ידבר מזה מאומה כי
 חני סכדתי את לבו :

פירוש התורת אלהים

וַיֵּנַע הָעָנָם אֵל יי פֶּאֶר נָאֵם אוֹן הָאֵם הַקְּלָה
 גִּיטְאָהֶן וַיַּחְדְּלוּ הַקְּלוֹת וְהַבְּרָד אוֹן דִּיא דִּינְעֶרֶן אוֹן
 דְּעַר הָאֵנִיר הָאֵם אוֹיפְגִיְהֶקְרַם וַיִּסָּף אוֹן דְּעַר
 רַעֲגִין מִיַּם דְּעַם הָאֵנִיר יֵא נִתְךְ אַרְצָה הָאֵם גִּיַם
 גִּיגְרִיקַם בִּיזוּ צוּ דְּעַר עֶרְד נָאֵר וַיֵּי וְעֵנְעֵן גְּבַעֻלִיבִין
 הַעֲנֵנְעֵן אֵין דְּעַר לִפְטִיִן: (יד) וַיֵּרָא הָאֵם פְּרַעַה
 גִּינְעֵנְעִם בִּי מִדִּי אוּ עַם הָאֵם אוֹיפְגִיְהֶקְרַם הַפְּסָר
 דְּעַר רַעֲגִין וְהַבְּרָד אוֹן דְּעַר הָאֵנִיר וַיִּקְלוֹת אוֹן דִּי
 דִּינְעֶרֶן וַיִּסָּף לְחַטָּא הָאֵם עַר גִּימְעֶרַם צוּ וַיִּדְרִיבִין
 וַיִּבְרַד לִבּוֹ אוֹן הָאֵם שְׁנוּעַר גִּימְאָמְט וַיִּין הַאֲרִץ הוּא

ה"א לפרש נוכחה כמו הוכחה נכו כמו הכו אלה הנו"
 גורם בחיבה והרי הוא מנזרת (אויב לג) ל ושם עממותיו
 השעורה אביב. כבר ביכרה ועומדת בקסיה ושכברו ופסלו. וכן הפשחה גדלה כבר והוקשה לעמוד בגבשוּליה.
 השעורה נתר ג'. עמדה בצביה לשון (שר השירים יא) כבזי כמל: (לכ) כי אפילות הנה. מאוזרות ועדיין
 היו רכות ויכולות לעמוד: כפני קשה. ואף ע"פ שנאמר ואת כל עשב השדה הכה הכרד יש לפרש פשוטו של מקרא
 בעשבים השומדים בקלסם הראויים ללקות בכרד. ומדרש רבי תנחומא יש מרבוחינו שחלקו על זאת ודרשו כי
 אפילו' פלחי פלחות נעשו להם שלא לקו: (לג) לא נתר. לא הגיע ואף אוחן שהיו באויר לא הגיעו לאחך ודומה לו
 ביאור על כי שרם תיראון
 ולא חשלונו ויבאל מארלכס ומתח עוד יכא עליכס חיה מכס
 [ורמו על מכת הירכס והשפיר הכרד המטס והכבמת למען יהיה
 להארנה מה [לכאל]:

(גב) ויחלנו כ' כמסו'. ויחלנו הקולות ויחלנו לכוּת העיר
 תלמד שם כדור הפלגה הממט השם בקולות וערככם עד שמדלו
 לכוּת וגם כחלן מדלו לכוּת ע"י הקולות שילאו מתחת סבלות
 מלריס: נתר ג'. לא נתך ארצה. עד נתך מים עליהם נבי בני
 שאל המועטים. כאשר נתך אפי וחמתי ע' יושבי ירושלים.
 לומר שחפלת הדיקים מעורת מעור כמו הבא נבי משה ותפלת
 אל השם וכבר אוחו כמו נבי יוד ששם דין נבי בני שאל והתפלל
 רשע"י

לֹא וַיַּחְזֹק לֵב פְּרַעֲהַ וּלֹא שָׁלַח אֶת־ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה : פ פ פ

ועבדוהי: לה ואתקף לפא
דפרעה ולא שדח ית
בני ישראל כמא די
מליל פידיא דמשה:
פ פ פ

קכ"א. גיבעו"ל סימן. ועי"ל סימן. ומסעירין כה אמר ה' ביחזקאל סימן כ"ח:
שפתי חכמים רש"י

ספר ר"ל כיון שכתב בשור"ק הוה כאלו נכתב ה"ל: ב ר"ל כחותו טקן היינו כיסוד (בשורש) של כחותו כסף (מכתובת יד מהר"ן ז"ל): הסלת פרשת וארא וילק ואתר: לטקת לחתכא חף זה לא נתק לארץ לא הוהק לארץ: הסלת פרשת וארא פירוש לתורת אלהים

ער ועבדיו און ויינע קנעקט: (זה) ונתק און עם און פרעה האט גיט גינאמט שיקען ריא יודין איו גינארין שטארק דאס הארץ פון פרעה ויא פאשר אזוי וויא גאט האט גירעט דארק משה:

הפמרת וארא ביחזקאל סימן כ"ח :

נבואת יחזקאל

א כה־אמר אדני יהוה בקבצי את־בית ישראל מן־העמים אשר נפצו בם ונקדשתי בם לעיני הגוים וישבו על־אדמתם אשר נתתי לעבדי ליעקב: כ וישבו עליה לבמה ובנו בתים ונמעו כרמים וישבו לבמה בעשותי שפמים בכל השאמים אתם מפניבתם וידעו כי אני יהוה אלהיהם: ג בשנה העשירית בעשורי בשנים עשר לחדש היה דברי־יהוה אלי לאמר: ד בן־אדם שים פגיה על־פרעה מלך מצרים והנבא עליו ועל־מצרים בלה: ה דבר ואמרת כה־אמר אדני יהוה הנני עליה פרעה מלך מצרים התנים

בקבצי את בית ישראל וכו'. דער נביא זאגט אזוי האט גאט גינאנט ווען איה וועל פארנאמלען דיא יודין פון צווישען דיא פעלקער וואס זיי זענען פארשפרייט גינארין צווישען זייא, און זיי וועלן זיצען אויף זייער ערד וואס איה האב גינעבין צו זיין קנעקט יעקב, איו דיא שאלת פאר וואס בייא דיא יודין זאגט גיט דער גביא אבעשמוסקע צייט ווען דאס אויפלייזונג וועט זיין, און ביי סצרים האט דער נביא גינאנט אבעשמוסקע צייט ווען ענדע פערציג יאהר וועל איה פארנאמלען דיא סצרים פון דיא פארשפרייט גינארין, דאס קענען מיר וויסען מיט אמלש, און אשפאט איו אפאקל ניווען אשינער נאמט דעיו אניער, אלע רייזענדר האבין

פירוש עים

וואס זענען קבוצה זיי מסביבותם און זיי זענען ארום זייא וודעו וועלן זייא וויסען כי אני יי אז איה בין גאט אלהיהם זייער גאט: (ג) בשנה העשירית אין דעם צעהנטיין יאהר פון מלכות צדקניהו בעשורי אין דעם צעהנטיין חודש דאס איו מבת בשנים עשר אין צוועקף טאג אין חודש היה איו גינען דבר יי די רייד פון גאט אזי צו מיר לאמר אזוי צו זאגין, דו: (ד) בן אדם טוה ריין פנים עי פרעה אויף פרעה דער מלך פון מצרים והנבא און זאג נביאות עליו אויף אים וגי און אויף גאנץ מצרים: (ה) דבר רייד ואמרת און דו זאקסט זאגין כה אזוי האט גאט גינאנט הנני איה עליה אויף דיר פרעת מלך סצרים דער מלך פון מצרים, בלומר איה וועל שיקען זיין צארין התנים תדעו אויף דעם גרויסין

(א) כה אשר אדני אלהים אזוי האט גינאנט גאט גבבצי ווען איה וועל פארנאמלען די יודין פון העמים פון די פעלקער אשר נפצו וואס זיי זענען פארשפרייט גינארין בם אין זיי ונקדשתי און איה וועל געהייליגט ווערין בם דורך זייא געניי הנוים פאר דיא אויגין פון די פעלקער וישבו און זייא וועלן זיצען על אדמתם אויף זייער ערד אשר נתתי וואס איה האב גינעבין לעבדי צו זיין קנעקט גיעקב צו יעקב: (ב) וישבו עליה און זייא וועלן זיצען אין לאנד לבמה ויבנו בתים ונמעו כרמים וישבו לבמה בעשותי שפמים בכל השאמים אתם מפניבתם וידעו כי אני יהוה אלהיהם: (ג) בשנה העשירית בעשורי בשנים עשר לחדש היה דברי־יהוה אלי לאמר: ד בן־אדם שים פגיה על־פרעה מלך מצרים והנבא עליו ועל־מצרים בלה: ה דבר ואמרת כה־אמר אדני יהוה הנני עליה פרעה מלך מצרים התנים

כָּבֵד מְאֹד אֲשֶׁר לֹא הָיָה כְמוֹהוּ
 בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם מֵאֵן הָיְתָה לְגוֹי:
 וַיִּן הַכֹּהֵן בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם אֶת
 כָּל-אֲשֶׁר בְּשָׂדֵה מֵאֲדָם וְעַד-בְּהֵמָה
 וְאֶת כָּל-עֵשֶׂב הַשָּׂדֵה הַכֹּהֵן הַכֹּהֵן
 וְאֶת-כָּל-עֵץ הַשָּׂדֵה שֶׁבֶר: כִּי רַק
 בְּאֶרֶץ גִּזְשֵׁן אֲשֶׁר-שָׁם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 לֹא הָיָה בָרֶד: כִּי וַיִּשְׁלַח פְּרֹעֶה
 וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם
 חֲטָאתִי הַפְּעַם יְהוָה הַצְּדִיק וְאֲנִי
 וְעַמִּי הַרְשָׁעִים: כִּי הִעֲתִירוּ אֵלַי יְהוָה
 וְרַב מְהִיֵּת קָלַת אֱלֹהִים וּבָרֶד

תקוף תתא די לא הוה
 דכותיה בכל ארעא
 דמצרים מעידן דהות
 לעם: כה ומחא ברדא
 בקר די בחקלא מאנשא
 ועד בעריא וית כל
 עשבא דחקלא מחא
 ברדא וית כל איני
 דחקלא תפר: כו דחוד
 פארעא דגשן די תמן
 בני ישראל לא הוה
 ברדא: כו ושלח פרעה
 וקרא למשה ולאהרן
 ואמר להון חבית זמנא
 דתא: זכאה ואנא ועמי
 חייבין: כה צרו קדם יי
 וסני דכמותי רוח דלא
 יהון עלנא קלון דלום
 פאלין מן קדם יי וברדא
 ה"א י' סדרק י"ד י"ט

רשב"ם

(כו) חטאתי הפעם. עתה הפעם אני מודה שחטאתי:

רש"י שפתי חכמים

חל דלפ' חליט סידרה האל למטה מן השמים לארץ כל לטובה
 והן לרעה ולא נחשב לנש. ועוד דכא ענין לא נכתב פסוק
 ותהיך אל אלה. ולפי דכח הלכות שניה כסדר וכו' ולכתי נחמתי
 הכרז ופניהם היו דולקים לו לדיניהם הנשם השני היה שחכר היה
 התורות פרעה על חטאיו

(כו) וישלח פרעה ויקרא למשה ולאהרן ויאמר אליהם
 חטאתי לה'. ה' הצדיק בחטפון ואני ועמי הרשעים. על אשר
 הכדתי עולי עליהם:

(כז) העתירו אל ה' ורב חטיות קולות אלהים וגו'. כי
 חבלות הקולות מהם עבור שני דברים. להחלות כמו
 הדברים האלה לא נלכך עוד אל הקולות. כי האל חלוט את

לקוטים על התורה

האגיל, דרבינו האמ משה אויפגעויהיבין ויין שמשעין
 אויף דעם היקבר אין גינארין אהאגיל אונ דער פויער האמ
 גיברענט אין דעם האגיל, דער מדרש זאגט דער האגיל
 איז גינען קייערברויג אונ דער פויער האמ גיברענט איין
 ווייניג אזוי ווייא אלקים אין אלאטשעניגע, אונ דער האגיל
 איז גינען הארץ וויא שמיין אונ איז גיט צו שקאצין
 גינארין פון דעם פויער, דאס אלץ איז גינען וואנדער
 איין וואנדער אויף דאס אונגעגע וואנדער:

והכרז מערבין והכרז מים הוא ולעשות רלון קונס עשו
 שלום ביניהם (ס"ד): (כח) ורב. די לו כמה שהוריד
 פיו האל והכרז פתחים ונעורכים זה כזה והאל מתלקת כגוף
 דעת וקנים מבעלי התוספות

(כו) ה' הצדיק. ולכך אמר דבר על הברד יותר מבכ
 שאר חסכות לפי שאמר לו הקב"ה שלח העו ומי שלא
 נאספו בבית סתו לפיכך אמר לו ה' הצדיק שהוהירני
 דימכ ואני ועמי הרשעים כי ברשע הניחו בחמתם בשדות
 ולא האמינו בהקב"ה:

ונצרתו ויכולו. ולהכניע לכני כדי שאלה את הטע. ולפי
 פירוש לתורת אלהים

פאר לאשין דאס פייער כבד מאוד דער האגיל איז
 גינען וייער שווער אונ גרוים אפר וואס אזוי איין
 האגיל איז גאך גיט גינען זיי אין נאנצען לאנד
 מצרים פון דער צייט וואס די מצרים זענען
 גינארין אפאלק: (כח) ויה אונ דער האגיל האמ
 אויס גישלאגין אין נאנצען לאנד מצרים את
 אלץ וואס איז גינען אין פעלד מאדם פון מענטשין
 פיו בהמות ואת אונ גאר דאס גראו פון פעלד

האמ דער ברד דער שקאגין ואת אונ אלע פיייער פון דעם פעלד שבר האמ ער צו בראכין: (כו) רב
 גאר אין לאנד גושן וואס די יודין האבין דארטין גיוואהנט לא איז קיין האגיל גינען: (כז) וישלח
 האמ פרעה גישקמ ויקרא אונ האמ גירופין צו משה אונ צו אהרן ויאמר אונ האמ צו ויי גיאנמ
 חטאתי אויך האב דאס מאהל געווענדיגט: הצדיק האמ איז דער צדיק וזני אונ אויך מיט מין פאלק
 זענען מיר רשעים: (כח) תעמרו איר משה מיט אהרן זאלמ פעשין צו גאמ ורב מיהות קולות וברד

וַאֲשַׁלְחָה אֶתְכֶם וְלֹא תִסְפְּוּ לַעֲמֹד :
 כִּסּ וַיֹּאמֶר אֵלָיו מֹשֶׁה בְּצֵאתִי אֶת־
 הָעֵיר אֶפְרַיִם אֶת־כָּפִי אֶל־יְהוָה
 הַקְּלוֹת יִחְדְּלוּן וְהַבְרַד לֹא יִהְיֶה־
 עוֹד לְמַעַן תִּדְּעוּ בִּי לַיְהוָה הָאָרֶץ :
 וְאַתָּה וְעַבְדְּךָ יִדְעוּתִי בִּי טָרַם
 הַיִּירָאוֹן מִפְּנֵי יְהוָה אֱלֹהִים :
 לֹא וְהַפְשַׁתָּה וְהַשְׁעַרְתָּ נִבְתָּה בִּי

וַאֲשַׁלְחָה יִתְכוּן וְלֹא תִסְפְּוּ
 כִּסּ וַאֲמַר לִיה
 מֹשֶׁה כְּמִיפְקִי מִן קִרְתָּא
 אֶפְרַיִם ית יְדִי בְּצֵדוֹ
 קָדַם יִי קָלִיא יתְמַנְעוּן
 וּבְרַדָּא לֹא יִהְיֶה עוֹד בְּדִיד
 דְּתִידַע אֶרִי דִּי אֶרְעֵא :
 ל וְאַתָּה וְעַבְדְּךָ יִדְעֵנָא אֶרִי
 אֶת פְּעוֹן לֹא אֶתְבְּנַעְתוּן
 מִן קָדַם יִי אֱלֹהִים :
 לֹא וְכִרְתָּנָא וְסַעְרִי לְקוֹ אֶרִי

רשבים

(ל) כי טרם תיראון. כהרגום עדיין לא תיראון :
 ישו כמתן תורה : (ג) תיראון. ב' כמסורה דין ודוּךְ לא תערטון ולא תיראון שאלו תיראון אבל כשיהא הרוסה לא תערטון ולא תיראון :

שפתי חכמים

דולק ולזה נתנון פרב ספרי כחג האש והכרד היו מערבין
 זלפי לרדך לפרש הא דמסוים עשו שלום ר"ל שנייה דלכו :
 ב (נח"ל) אע"פ שגם בנות מכת הפרדעים ומכת ערוכ היתה
 ג"כ מלאה בגלוים וא"כ משתמח לא היה מתפלל כחוך העיר
 וזלפי שם נלחתי את העיר י"ל דעם היה מתפלל על למחר והיה
 לו שהיה להתפלל ולא היה לרדך לנלות לפרעם כלאחי את העיר
 אבל כאן שאמר פרעם רוב מהיות קולות והיה מנקה שהכרד לא
 יתך אלעם והיה רועם שלא להתמהמה לכן הושרך לנלות כלאחי

בעל המורים
 נללות ומאורים זהו וזונה לו סביב : (כט) הקולות יחלטון והכרד
 לא יהיה עוד. אבל לא אמר על הקולות שלא יהיו עוד כי
 לא תערטון ולא תיראון שאלו תיראון לרס משה ידעתי כי עד שתקור המכה
 תיראון אבל כשיהא הרוסה לא תערטון ולא תיראון :

רשי"י

כבר : (כט) בצאתי את העיר. מן העיר אבל כחוך
 העיר (לט) החפלה לפי שהיתה מלאה ב בגלוים (ע"י) :
 (ל) טרם תיראון. עדיין לא תיראון. וכן כל טרם
 שבמקרא עדיין לא הוא וחיטו לשון קודם כמו (בראשית
 ט) טרם יטכנו עד לא שכיבו (שם ב) טרם ילמח עד
 לא למח אף זה כן הוא ידעתי כי עדיין אינכם יריאים
 ומשתהיה הרוסה תעמדו בקולקולס : (לא) והפשטה
 וכן לא נכו. ולא יתכן לפרשו ל' הכאה שאין מו"ן במקום

רעת וקנים מבועלי התוספות

(כט) בצאתי את העיר. כך הוצרך צאת מן העיר
 בשרוצרך להתפלל על מכת הכרד יותר מבישאר
 מכות לפי שעל מכת הכרד כתיב הירא וגו' ותתמלאה כל
 מן העיר אמנם צ"ל שגם לשאר תפלות היה יוצא מן
 העיר ובוהו אנו למדין דכל השאר :

חשובת משה לפרעה

ולאחר. גם עליהם לא ירד הכרד. ע"כ אמר משה לפרעה
 כלאחי מהעיר יהיה עוד קולות וכרד וחמרי כואי מחון
 לעיר ואפרוה כפי לה' נתפלה אז הקולות יחלטון והכרד
 לא יהי עוד :

ביאור על כי טרם תיראון

והפסחה והכסמה לא נכו כי אפילו הכה. הלא זה דרך טעמי.
 כי דבר הקשה הכה הכרד והכרד הוה לא הכה. ולא סי' מתח

התוורו פרעה על הטאיו
 כטווד וזה גלו. ע"כ רוב מהיות קולות אלוים. וע"ד יואחכס
 מלרני. ואשלהא אכסם ולא תוסיפין לעמוד :

העיר באותה שעה נגזרים שהיו עובדים לבהמות ולכך יצא
 העיר ובוהו אנו למדין דכל השאר :

(ל) ואתה ועבדך ידעתי כי טרם תיראון מפני ה' אלהים.
 ר"ל עדיין לא תיראו. כי תתמקטן מהודו ששחודיתם.
 וחלמרו כי מקרם היה לנו. ולא סי' פעל כל זאת מתמת שתראו

גם איז שוין גיגנב דונקערין אונ האגיר וועל וואס איז
 גינעווען. ביז אהער וַאֲשַׁלְחָה אונ איך וועל אייך
 ארויס שיקען פון מיין לאַנד גא אונ איר וועט
 קער נים שמיין אין מיין לאַנד : (כס) יאמר האם
 משה גינאמט צו אים בְּצֵאתִי אֶת־יְהוָה אֱלֹהִים
 גיין פון דער שְׂמָטָא אַפְרוּשׁ וועל איך אויס
 שְׁפָרִיטוּיִן מינינע הענט אונ וועל הפלה טאהן
 צו גאט אונ משה האם דרום נים גינאמט תפלה
 טאהן אין שְׂמָטָא מִקְמַת דִּיא שְׂמָטָא איז גינעווען

בְּרַד בְּבַד מֵאֵד אֲשֶׁר לֹא הָיָה כְּמֹהוּ
 בְּמִצְרַיִם לְמִן־הַיּוֹם הַזֶּה וְעַד־
 עַתָּה: יִשְׁעָתָה שְׁלַח הַעֲזוֹ אֶת־מִקְנֶךָ
 וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר לְךָ בַּשָּׂדֶה כָּל־הָאָדָם
 וְהַבְּהֵמָה אֲשֶׁר־יִמְצֵא בַשָּׂדֶה וְלֹא־
 יֵאָסֵף הַכִּיֶּתֶתָה וַיֵּרֶד עֲלֵהֶם הַבְּרַד
 וּמָתוּ: יִהְיֶה אֶת־דְּבַר יְהוָה מֵעַבְדֵי
 פְּרָעָה הַנֵּים אֶת־עַבְדָּיו וְאֶת־
 מִקְנֵהוּ אֶל־הַבָּתִּים: כֹּה וְאֲשֶׁר לֹא־

בְּרַד מִקִּיף בְּתַד דִּי
 לֹא תָה דְכוּתִיה בְּמִצְרַיִם
 לְמִן יוֹמָא דְאַשְׁתְּקַלְתָּ
 וְעַד עַתָּה: יִשְׁעָתָה
 שְׁלַח יִתְּ בְּעִירְךָ וְיִתְּ כֶּד
 דִּי דָךְ בְּתַקְלָא כִּי אֲנִשְׂא
 וּבְעִירָא דִּי יִשְׁמַח
 בְּתַקְלָא וְלֹא יִתְכַנֵּשׂ
 לְבֵיתָא וְיִחַת עֵלְיָדָיו
 בְּרַדָא וַיִּמָּתוּן: כֹּה דְדַחֲלִי
 מִתְּתַנְמָא דִּי מֵעַבְדֵי
 פְּרָעָה כְּנֵשׂ יִתְּ עַבְדוּהִי
 וְיִתְּ בְּעִירֵיהּ בְּתַמָּא:
 כֹּה וְדִי לֹא שְׁוֵי לְבֵיתָא
 לַתְּתַנְמָא

בעל המורים

(יט) ולא יאסף. כ' כמסורה ולא יאסף הכיתה. עשיר ישכך ולא יאסף. עמי עשיר עשיר וסיה לו תקנה רב לפי עשה ישכך ולא יאסף שהסכו הכרד: הירח. כ' כמסורה דין ולדך הירח ודך הולך. מה חסם שירא מעבירה עבדו אף כהא נמי הווי ירואים מעבדו עבדו מלאו אמרו טוב שמלתיים הרוב שהרי כתיב סירא את דבר ה' וסמך ליה וירד עליהם הכרד ומתו:

רשבים
 וחון רב. הרי לך כל האלפים ביה"א תי"ו בראשם היו משבעת אותיות אלו דו"ט ס"ג ש"ה. השי"ן והסכ"ד באה התי"ו אחריות כמתפעל שלחה מן סלל כמתולל. מן שר השתרר עלינו. מן שבת ישחבת מן שמר (מיכה ו) וישחמר תקות עמרי. מן שבר משתבר. החד"י והחוי"ן לא יבא התי"ו כמתפעל שלחה אלא אחרי החד"י תבא ש"י"ח במקום ה"ו של מתפעל. מן צדק יאמר נצטרק. מן צדק בעצור. ואחר החוי"ן תבא דל"ה במקום ה"ו של מתפעל. מן זמן חודמתנו אבל תוספות הן בתובות. ט' של נצטרק ר' של חודמתנו. ותי"ו של יתאמרו. לעשותן מתפעל כמו שפירשתי וכן כולם אבל הם עצמם כשהם ראש התיבה לא היה בה תוספות אות להתפעל כמו וישמע את הקול מדבר אליו (לא יאמר) (ג"א כמו) מתרבר. לא ישמא בעל. (לא יאמר) כמו יתמא. ועם עקש (ופתחל) [צ"ל תתחל] (ג"א תתפל) לא יאמר (תתחמל) תחמם. לא יאמר תתחמם: (יש) העו. אסוף כמו העזו בני בנימן. וישבי הגבים העזו:

שפתי חכמים

ועמך: ח דל"כ למה אמר כאן כעת מתר ונדכר אמר מתר יהיה סתם וסמך אל הכרד כמתחמת הווי כשדה נפולות אחת שחלת יסודה יו"ד כגון יסד ילד יעד יסר כשהיא מתפעלת תכל הווי"ן במקום הווי"ד כמו הולדה הולדה ויודע ויוולד ליוסף (משלי כט) כדברים לא יוסר עבד: (יט) שלח העז. כתרנונו שלח כנוס. וכן (ישעיה ו) וישבי הגבים העזו (ירמיה ו) העזו כני בנימן: ור"א יאסף הכיבוד. לזון הכנסה היא: (כ) הגנים. הכרית לזון ענין הירואו כדב"ו ז'

ש"י"ח במקום ה"ו של מתפעל. מן צדק יאמר נצטרק. מן צדק בעצור. ואחר החוי"ן תבא דל"ה במקום ה"ו של מתפעל. מן זמן חודמתנו אבל תוספות הן בתובות. ט' של נצטרק ר' של חודמתנו. ותי"ו של יתאמרו. לעשותן מתפעל כמו שפירשתי וכן כולם אבל הם עצמם כשהם ראש התיבה לא היה בה תוספות אות להתפעל כמו וישמע את הקול מדבר אליו (לא יאמר) (ג"א כמו) מתרבר. לא ישמא בעל. (לא יאמר) כמו יתמא. ועם עקש (ופתחל) [צ"ל תתחל] (ג"א תתפל) לא יאמר (תתחמל) תחמם. לא יאמר תתחמם: (יש) העו. אסוף כמו העזו בני בנימן. וישבי הגבים העזו:

רש"י

הזאת למחר שרע לו שריעה כחול למחר כשתגבי חמה לבלן ח ירד הכרד: הווסדה. עשומדה חנה חביבה שחלת יסודה יו"ד כגון יסד ילד יעד יסר כשהיא מתפעלת תכל הווי"ן במקום הווי"ד כמו הולדה הולדה ויודע ויוולד ליוסף (משלי כט) כדברים לא יוסר עבד: (יט) שלח העז. כתרנונו שלח כנוס. וכן (ישעיה ו) וישבי הגבים העזו (ירמיה ו) העזו כני בנימן: ור"א יאסף הכיבוד. לזון הכנסה היא: (כ) הגנים. הכרית לזון ענין הירואו כדב"ו ז'

כסס ה' הכל בא דער כפתו ולא נפל דבר מדבר ה' ארצה עד הכס. ויראה כווי היא יראה פתחה. יראה העולם. כמו שבעד ירא מתפלגין דא יבנו. לו המתלון ירא רק מהתקל וסלואה ירא:

לוקמים על התורה

(יט) ונקמה צ"ח תעו וגו'. דער אלש"ך שרייבט צו יואם האם גאט זיגענין אעצה צו די מציינים ויא ואל"ן פארנאפלען זייענע דעהמות פון פעלך דער תורה ואל"ן זיי גיט הרגון, גאר גאט האם גיט געמייניג די מנהל פון דיא מציינים, גאר גאט האם געוואקסן ווען דיא יודין וועלען ארויס גיין פון מציינים וועט פרעה וועלען יאגין דיא יודין ביי צום יי. אז זיי וועלען גיט האבין דעהמות פעלך איינזען, וועלען זיי דאך גיט קענען יאגין די יודין, אז וואס וועט גיפוען ווערין און פעלך ויא אונ עס וועט גיט אריין זיגבראקט ווערין און דיא ווערן וועט גידערין אויף ויא דער האגיל און זיי וועלען ווערין גימייט: (כ) פאך דער פסוק תרא את דבר ה' מצידי פריעה דיא קנעקט פון פרעה וואס האבין זיך גיפארקבען פון גאטס רייד הניס האם גימאקט אנטלויפין זייענע קנעקט ויא אונ זייענע דעהמות זיי תמים אין דיא הייזער: (כא) ויאשר אונ

(כ) הירא את דבר ה' מעבדי פרעה וגו'. כחכ הרלש'י כשמים ז'ל דיש לדקדק מדוע לא אמר הירא את ה'. ומתוך כי חמה לא יראו את ה' רק יראו את דבר ה'. שרוא של מה שזכר משה פירוש ולתורת אלהים
 צייט דער איין האגיל דבר מאור זייער אשווערער אשר וואם איז גאך אזעלכער גיט גינען אין מציינים קין פון דעם מאגן וואס ויא איז זיגברנד פעקטיקט גינארין ועד קפה אונ ביי אהער: (יט) ונקמה אונ אצונד שבה שיק העו ואמיר איין את פקדן זייענע דעהמות ויא אונ אלץ וואס דו האקט אין פעלך דיי אלע קענטשין אונ דעהמות אשר וואס וועט גיפוען ווערין און פעלך ויא אונ עס וועט גיט אריין זיגבראקט ווערין און דיא ווערן וועט גידערין אויף ויא דער האגיל און זיי וועלען ווערין גימייט: (כ) פאך דער פסוק תרא את דבר ה' מצידי פריעה דיא קנעקט פון פרעה וואס האבין זיך גיפארקבען פון גאטס רייד הניס האם גימאקט אנטלויפין זייענע קנעקט ויא אונ זייענע דעהמות זיי תמים אין דיא הייזער: (כא) ויאשר אונ

עָשׂם לָבוֹ אֶל־דָּבָר יְהוָה וַיַּעֲזֹב אֶת־
 עַבְדָּיו וְאֶת־מִקְנֵהוּ בַשָּׂדֶה: פ
 כג וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה נִטְהַ אֶת־
 יָדְךָ עַל־הַשָּׁמַיִם וַיְהִי כַבֵּד בְּכָל־
 אֶרֶץ מִצְרַיִם עַל־הָאָדָם וְעַל־
 הַבְּהֵמָה וְעַל כָּל־עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה
 בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם: כג וַיֵּט מֹשֶׁה אֶת־
 מַטְּהוֹ עַל־הַשָּׁמַיִם וַיְהוֶה נִתֵּן קֶלֶת
 וּכְבֹד וַתִּהְלֶךְ־אֵשׁ אַרְצָה וַיִּמְטַר
 יְהוָה כָּבֵד עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם: כד וַיְהִי
 כָּבֵד וַאֲשׁ מֵתִלַּקְחַת בְּתוֹךְ הַכָּבֵד

לְפָתְחָא בְּיַד וְשָׂבַק ית
 עַבְדָּוְהִי וְיַת בְּעֵרְיָה
 בְּחֻקָּא: כג וַאֲמַר יי
 לְמֹשֶׁה אַרְיִם ית יָדְךָ עַל
 צִיַּת שָׁמַיָא וַיְהִי כַבֵּד
 בְּכָל אַרְעָא לְמִצְרַיִם עַל
 אָנְשָׁא וְעַל בְּעֵרָא וְעַל
 כָּל עֵשֶׂבָא דְסַחֲלָא
 בְּאַרְעָא דְמִצְרַיִם:
 כג וַאֲרִיִם מִשְׁתַּחֲוִיַת חוֹמְרִיָה
 עַל צִיַּת שָׁמַיָא וַיֵּי תִכ
 קִלְיוֹ וּבְכַבֵּדָא וּמְתַלְכָא
 אֵי שְׁתָּא עַל אַרְעָא
 וַאֲמַטַר יי בְּכַבֵּדָא עַל
 אַרְעָא לְמִצְרַיִם: כד וַיְהוֶה
 כָּבֵדָא וַאֲיִ שְׁתָּא
 מִשְׁתַּחֲוִיָא בְּגוֹ בְּכַבֵּדָא

תקוף

בעל המורים

(כג) וימטר. כ' כמסו' דין וימטר עליהם כעשר שאל נכו
 שנו ממלך שספלו היה יורד כחכ ומוכה לרשעים כדרך שהכרד
 שפתי חכמים

כנס וחתם הנה ומי ואמר לפרעה שדוקא כנת הסיח החחיל הכר
 א"כ לא היה תועלת כשריטה אמר סתם מחר יכיה: ב' ר"ל
 כחלול לא היה לו מחשבה אלא על מה שכלר ועשיו נתן אותו
 למטה סופים לו מחשבה על מה ששמים וכסיו מזה השמים:
 ר' ר"ל שדרך הלכס על אש לילך למעלה וסכל היתה יורדת למטה

קוּמְסִים עַל הַתּוֹרָה
 גָּאֵם הָאֵם דְּרַךְ גִּינְוֹאֲלֵט פְּרַעָה מִיֵּט דִּי מִקְרִיִם וְאֲלִין יִאֲגִין
 דִּי יוֹדִין בְּיוֹם צוּם יֵם וַיִּי וְאֲלִין דְּעִסְרִיבְּרִיקְעוֹן וְעֵרְוִין אִין יֵם,
 דְּרִיבְּרִיקְעוֹן הָאֵם גָּאֵם וַיִּי גִינְעִיבִין אַעְצִיה וַיִּי וְאֲלִין פִּאֲרִיִאֲקִלְעוֹן
 זַיִגְרֵעוֹ בְּהַמּוֹת פּוֹן פֻּעֵלָד, דְּעַר הָאֲגִירָא וְאֵא וַיִּי גִיֵּט תְּרַנְנָן,
 זַיִי וְאֲלִין הָאֲבִין בְּהַמּוֹת צוֹ גִּנְעִיבִין פְּרַעָה צוֹ יִאֲגִין דִּי יוֹדִין
 וְעוֹן וַיִּי וְעֵלְוִין אֲרִיִם גִּיִין פּוֹן מִקְרִיִם, דְּרִיבְּרִיקְעוֹן שְׁטִיִיט אִין
 פְּסוּק הִירָא אֶת דְּבַר ה' הַגִּיֵם אֶת מִקְרָגוֹ, דְּעַר מִקְרִיִי וְוֹאִם
 הָאֵם מוֹרָא גְעֵהָאֵם פִּאֲרִי דִי רִיִיד פּוֹן גָּאֵם הָאֵם עַר גְּעֵפִאֲכַבֵּט
 אֲקִטְלוּפִיִין וַיִּנְעֵעוֹ בְּהַמּוֹת פּוֹן פֻּעֵלָד אִין שְׁטוּב, עֵם שְׁטִיִיט
 גִיֵט דְּעַר מִקְרִיִי וְוֹאִם הָאֵם מוֹרָא גְעֵהָאֵם פִּאֲרִי גָאֵם, גָּאֵר
 עַר הָאֵם מוֹרָא גְעֵהָאֵם פִּאֲרִי דִי רִיִיד פּוֹן גָּאֵם, עַר הָאֵם
 גָּאֵר הָאֵם מוֹרָא גְעֵהָאֵם וַיִּנְעֵעוֹ בְּהַמּוֹת וְאֲלִין גִיֵט גְעֵהָאֲבִיבִין וְעֵרְוִין,
 דְּרִיבְּרִיקְעוֹן הָאֵם עַר גִינְעִיבִין וַיִּנְעֵעוֹ בְּהַמּוֹת צוֹ פְּרַעָה גָאֵר־צוֹר־
 יִאֲגִין דִּי יוֹדִין, וְוֹאִרִים אִין עַר וְוֹאֲלֵט מוֹרָא גְעֵהָאֵם פִּאֲרִי
 גָאֵם וְוֹאֲלֵט עַר גִיֵט גִינְעִיבִין וַיִּנְעֵעוֹ בְּהַמּוֹת צוֹ יִאֲגִין דִּי יוֹדִין:
 (כב) וַיֹּאמֶר ה' אֵל מֹשֶׁה נִטְהַ אֶת יָדְךָ וְגו'. גָאֵם הָאֵם
 גִינְוֹאֲמֵט צוֹ מִשְׁה גִיִין בְּיִין הָאֲמֵט אוֹיִף דְּעֵם
 גִינְוֵעוֹן וְוִי דְּעַר מוֹרֵשׁ וְאֲמֵט גָאֵם הָאֵם אוֹיִפְגֵהוּיִבִין
 מִשְׁה אוֹיִפְרֵט דְּעֵם הִסְעֵלוֹ וְעֵט וְעֵרְוִין אֲהִיבִיל אוֹיִף דְּעֵם
 גָאֲנִיבִין לְאֲמֵר מִקְרִיִים, מִשְׁה הָאֵם אֲפִיקֵט דְּעֵם כְּבוֹד גִיֵט
 גִינְוֹאֲלֵט אִין יוֹדֵךְ בְּיִין הָאֲמֵט אוֹיִפְגֵהוּיִבִין וְאֵר וְעֵרְוִין דְּעַר

האבין נייא צווישען זיך שלום גימאכט אונ האבין זיך צו גימושט אונ דער האגיר האט גיט

בַּחֲרָטְמָם וּבְכָל־מַצְרִים: יֵי וַיַּחֲזֹק
 יְהוָה אֶת־לֵב פְּרַעֲהַ וְלֹא שָׁמַע
 אֱלֹהִים כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה:
 ׀ יֵי וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה הִשְׁכֵּם
 בַּבֶּקֶר וְהִתְיַצַּב לִפְנֵי פְרַעֲהַ וְאָמַרְתָּ
 אֵלָיו כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרִים
 שְׁלַח אֶת־עַמִּי וַיַּעֲבֹדְנִי: יֵי כִי
 בַּפֶּעַם הַזֹּאת אֲנִי שְׁלַח אֶת־כָּל־
 מַגְפָּתִי אֶל־לִבְךָ וּבַעֲבֹדְךָ וּבַעֲמֹד
 בַּעֲבוּר יַדְעַי כִּי אֵין כְּמִנִּי בְּכָל־
 הָאָרֶץ: ׀ כִּי עָתָה שְׁלַחְתִּי אֶת־יָדִי

מַצְרָאִי: יֵי וַתִּתְקִיף יֵי
 ית דבא דפרעה וקא
 קביל מנהון כמא דמליל
 יֵי עם משה: יֵי ויאמר יֵי
 למשה אקדים בצפרא
 ותתעמד קדם פרעה
 ותימר ליה פדנן אמר יֵי
 אלקה דיהודאי שלח ית
 עמי ויפלוהו קדמי יֵי ארי
 כיומנא קדא אנא שלח
 ית כל מחתי בקדך
 ובעבדך ובעמך בדי
 דתידע ארי בית דכותי
 שליט בקד ארעא:
 ׀ ארי כען קריב קדמי
 דלשחית פון ית מחת

רשבים

(יד) מנפתי. מיני חבלות והבאות אש וברד ואבני אלגביש ונפרות ושלג וקישור: (טו) כי עתה. כשהיה רש"י

שפתי חכמים

וזה אינו ויש"פ ל' חמיות ר"ל מחמת חמיות הים פורת
 אכשנות: ה' מקטין העולם למה לא נאמר כאן הריא דבר ה'
 ועוד למה לא התרה כס גומר ועתה שלח עמי וגו'. (מכר"ן)
 וי"ל שדבר לא היה לר"ך להתרות שהרי נאמר כפי' הנה יד ה'
 הויה כמקד אשכ בשדה ומשמה ונפורה לא היתה אלא בשדה
 ממילא כל הריא וגו' הניס תקיפו לשי שהיכר דכתיב ושלחתי כ"ח
 אכל במכת הכרד לחין דרך הכרד להניח כ"ח אי לא אמר להם
 שלח עמי וגו' לא היו מקפידין להניח בשדה. ושין כק"ת
 תירוולס אחרים: ׀ לין לפשם מכת כבורות דלתי"א מה כל
 כיבורים והני כ"ח ככרד לא לקס זק החטואה שדברה ובעלה כל
 וא"ת כפרת שמות פ"י רש"י כפסוק הנה אנכי הורג את כנך
 שלח היה להם מה לאכול ועי"ל שהיא שקולה כנגד כל המכות שערבו
 מהרש"ל וקשה לי על פ"י ר"ת מאורגלי"ש ל"ל בפעם הבאת וגו' ע"כ דהכי
 מתיישב הקרא על אופניו אל חאמר מאחר ששלחתי
 עיני הכרד שהיא מורה ואח"כ השחין שהיא מכה קלה אין כיוולתי להמתך
 דלתי"א למה לא היתוך דכר כ"י בפעם הבאת

אשר בשדה והירא את דבר ה' הניס ה' את מקנהו אל
 הבתים. וכן שטיה וכמילתא אלא ויקח שם ממות רכב
 דחור (שמות ד'): ארת כל מנפתי. למדנו מכלן
 שמכת כבורות ו שקולה כנגד כל המכות: (טו) כי
 עתה שלחתי את ידו וגו'. כי אלו רליתו כשהיתה
 ידי כמקד שהכיתים כדבר שלחתי והכיתי אותך ואת
 להשמיטו כלן. ל"פ ר"ת מאורגלי"ש מכת כבורות פ"י מלשון
 לרבה כדכתיב כי השעורה לרוב והפסחה נעטלו כדפרש"י שכלו.
 כבורך שמכת כבורות קשה מכולן וי"ל דוראי כענין פרעה קשה
 שלח היה להם מה לאכול ועי"ל שהיא שקולה כנגד כל המכות שערבו
 מהרש"ל וקשה לי על פ"י ר"ת מאורגלי"ש ל"ל בפעם הבאת וגו' ע"כ
 דהכי מתיישב הקרא על אופניו אל חאמר מאחר ששלחתי
 עיני הכרד שהיא מורה ואח"כ השחין שהיא מכה קלה אין כיוולתי להמתך
 דלתי"א למה לא היתוך דכר כ"י בפעם הבאת

בכת כבורות

(יד) כי בפעם הזאת אני שולח את כל מנפתי אי כדך וגו'.
 רש"י י"ל פ"י את כל מנפתי למדנו מכלן שמכת כבורות
 שקולה כנגד כל המכות. רבו הפירושים על דכתי רש"י אלה.
 והרוב כלי"ע פ"י ע"ל הפשט של מן מכה מן מעשם ובין
 מהתחדשות איה כריה לא תחטאו אלא מהתנכות אחר מארבעה
 דכרים אלה קור וחוס יושב ולמות. כי על זר הפלו יבטוי הוא
 פירושו לתורה אלהים

דער דאס פון דיא יודין שפח שיק סייין פאלק אונ
 וייא זאלין סיה דרעגן: (יד) כי בפעם הזאת נוארום
 דאם קאהר אזי וועל איה שיקען אלע מינע
 פלאג אזי יקד צו דיין הארץ ויבגדיה אונ אין דיני
 קנעכט ויבגד אונ אין דיין פאלק פרייט פדי פון
 וועגין דו זאלסט וויקען זי אז עם איז גיט פאר
 הארץ אין דער גאנצער וועלט אוי אקאט וייא
 איה בין: (טו) כי נוארום זק אצויה שקטי זאלט
 אונ אין אלע מצרים: (יב) ויחוק ית את לב פרעה האם
 גאט גישטאקט דאם הארץ פון פרעה ויא אונ
 האם גיט גינאלט שיקען דיא ישראל באשר אזוי
 וייא גאט האם גירעט צו משה אז ער וועט וייא
 גיט וועגין שיקען: (ג) ויאמר יי אי משה האם גאט
 גינאלט צו משה חשפך בבקר שטייב אויף פרי
 והתניב אונ שטעל דוך פאר פרעה ויקחתי און
 זאלסט צו אים אזוי זאגין כה אזוי האם גינאלט

אונקלוס

גְבוּרָתִי וּמְחִית יְתָד וַיִּת
 עֶמְקָה בְּמוֹתָא וְאַשְׁמִינְתָּא
 מִן אַרְעָא : מו וְכַרְם
 בְּדִיד דְּא קְוִימְתָּהּ בְּדִיל
 לְאַחֲזִיזְתָּהּ ית חִילִי וְכַדִּיד
 דִּיהוֹן מִשְׁתַּעַן גְּבוּרַת
 שְׁמִי בְּכֵד אַרְעָא : יז עַד
 כְּעַן אֲתָּה כְּבִישֵׁת בְּיַהּ
 בְּעַמִּי בְּדִיד דְּלֵא
 לְשִׁלְחוֹתְרוּן : יח הָא אֲנָא
 מְחִית בְּעֵדְנָא הֲרִין מְחַר
 בַּעַל הַטּוֹרִים

וְאַךְ אֹתְךָ וְאֶת עַמְּךָ בְּדָבָר וְתַכְחַד
 מִן הָאָרֶץ : טו וְאוֹלָם בַּעֲבוּר זֹאת
 הַעֲמִדְתִּיךָ בַּעֲבוּר הָרֵאתְךָ אֶת־
 כְּחִי וְלִמְעַן סֵפֶר שְׁמִי בְּכָל־הָאָרֶץ :
 שְׁבִיעִי יו עוֹדְךָ מִסְתוֹלָל בַּעֲמִי לְבִלְתִּי
 שְׁלָחָם : יח הִנְנִי מִמְטִיר כְּעֵת מְחַר

רשבים

(טו) ספר . כ' נחמ' דין ולידך הוירני נפטם יחד ספר אחס
 למען חזק . כשהקב"ה עושה דין כרששים שמו מחטלה זכו
 נפטם יחד ספר שמי ככל הארץ שמו מחטלה ככך : (יז) עודך
 מסתולל כמי לנחתי . ר"ח כלום עלי ידו איך משלם דג' סיו
 נאווה עלה :

ולחוריקך שיטה המחפלים כי כל חיבות המחפלים
 לבסוף . מן אמר יאמר (תהלים עד) יהאמרו כל פעילי
 ותהלל המתהלל . יהווכה . ויתחבא . לשוא תחמי . (ישעיה
 ח) ותמככה צרה כרהכנס . ותלכדו . ויתקטו ויתמרמד . האמלל ותחקרשחי . מתרושש

עמך עס ? הבהמות ותכחד מן הארץ אכל בעבור זאת
 העמדתך וגו' : (יז) עודך מסתולל בעמי . כתרנמו
 כבישת ביה בעמי והוא מגזרת מסלה דמתרגמינן אורח
 ויהי מקן כל חיבה שחמתל סודיה סמ"ך והיא בזה לדבר
 של עיקר כנון וז' וכנון (קבלת יצ) והסתכל החבג מגזרת
 (דניאל ח ז) מסתכל היות : (יח) בעת מחר . כעת

וכמנפוח אשר פעם היתה עתה נפוחה איכות אחד ושעם התנבר
 איכות אחר . עתה זאת פעם ויכללו כלם יחד משני הרכבתו :
 יארב כמ"ח פ' הנה בכל המכות שהיו עד הנה לא האמין
 שרעה הרבץ כי הוא מלח וכתחלה היה סבור כי משה
 הוא רק הכי נחמני מלרים הכרטומים והאשפים נעשית כמותם .
 ואח"כ נמכת כניס כלשר הורו הכרטומים לומר כי אלצט אלהים
 הוא מ"ח הוא לא האמין ועוד היה סבור כי משה יותר חכם
 מהמחמי מלרים ומאשפים ויכול מה שאין יכולתם . אכל פחה
 נמכת הכרד זה הוא דבר שאי אפשר כלל לומר עליו שיכול
 להיות כעטט העולם או כחמות החמים וכדומה ללד שהיה נסים
 מופלגים נס כחך נס . אחת שהיה נכד ושם מתחלקת כחך
 הכרד כיהר עס הכרד והוא מים ואש שני הפכים ושעם שלום
 כנייטם נעשית לרין קונס ועוד שאלך קוס אלצה שלא כעטטו כי

קטושים על התורה
 (יז) עודך מסתולל בְּעַמִּי וגו' . דער ארשיך שרייבט די
 קלששע דריי קבות האט גאט געשיקט אויף
 פרעה צו זאגן וויסען אז עס איז דא אגאט קאמ צו קאמ
 די וועלט גשאפן . אז ער גיט אקטונג אויף דער וועלט ,
 די איגרעע דריי קבות : ענגען געקומען אויף פרעה צו זאגן
 די וועלט דער גאט וואס האט גשאפן די וועלט איז געווען
 דער דער גאט פון די יידן . אז דאס האט שאין פרעה
 געקלויבט , דריבער האט גאט גיזאמט צו פרעה זאגן איין
 און פאלט וואס די פרעקעטן נאך אויף מיין פאלק אז
 וויקסט יום גיט דער גאט פון די יידן . דריבער פון
 אויפט אזוי ווייטער שאקען גאט אגנעווייגן דריבער דיא
 קבות זיי זאלן שאין דעוועקען דאס הארץ פון פרעה ארויס
 צו שאקען די יידן פון מצרים :

הדבר של בהמות היתה רעמי לשלוח יד כמו כן כך
 ובעמך לטוח בדבר והיית נכחד מן הארץ : (טו) ואולם
 בעבור זאת העמדתך בעבור הראדת את בני וגו' .
 להורידך שטותך שאמרת לא ידעתי את ה' : (יז) מסתולל .
 מחפלים מן (ישעיה סב) פולו המסילה כובש אותם
 לעבדום כדתיב (ישיה לר) ויבכדום לעבדום ולשפתוח .
 באה תוספת תי"ו בראש חוץ מאותן שאוציא מן ובלל
 און . יברך . יתגדל . יתקאל וכו' ותתגדלת . ותהלל
 כח) ותמככה צרה כרהכנס . ותלכדו . ויתקטו ויתמרמד .

שפתי חכמים
 ר"ל עוד יבא הפסע והפעם שאשאל כל מגשוח דהיינו מכת כטורות
 אחדע שאין כמותי ככל הארץ ותאמר אחס כעמך אלו רימי
 באיפה ידי כחקיק וכו' : ז' ופי' ופי' חורך וגו' גם חורך
 כבישת וכלנו קלק"ר (טרעטען) . וכבר פירשתי בסוף
 בלשון מתפעל נותן התי"ו של שמוס כאלמע אומיות של
 סכל (כמדבר עז) כי תשתר עליו מגזרת ער ונגיד

מכת כטורות
 ובהנפוח אשר פעם היתה עתה נפוחה איכות אחד ושעם התנבר
 איכות אחר . עתה זאת פעם ויכללו כלם יחד משני הרכבתו :
 יארב כמ"ח פ' הנה בכל המכות שהיו עד הנה לא האמין
 שרעה הרבץ כי הוא מלח וכתחלה היה סבור כי משה
 הוא רק הכי נחמני מלרים הכרטומים והאשפים נעשית כמותם .
 ואח"כ נמכת כניס כלשר הורו הכרטומים לומר כי אלצט אלהים
 הוא מ"ח הוא לא האמין ועוד היה סבור כי משה יותר חכם
 מהמחמי מלרים ומאשפים ויכול מה שאין יכולתם . אכל פחה
 נמכת הכרד זה הוא דבר שאי אפשר כלל לומר עליו שיכול
 להיות כעטט העולם או כחמות החמים וכדומה ללד שהיה נסים
 מופלגים נס כחך נס . אחת שהיה נכד ושם מתחלקת כחך
 הכרד כיהר עס הכרד והוא מים ואש שני הפכים ושעם שלום
 כנייטם נעשית לרין קונס ועוד שאלך קוס אלצה שלא כעטטו כי

ו והפלה יהוה בין מקנה ישראל
 ובין מקנה מצרים ולא ימות מכל
 לבני ישראל דבר: ה וישם יהוה
 מועד לאמר מחר יעשה יהוה
 הדבר הזה בארץ: ויעשה יהוה את
 הדבר הזה ממחרת וימת כל מקנה
 מצרים ומקנה בני ישראל לא
 מת אחד: וישלח פרעה ודנה לא
 מת מקנה ישראל עד אחד וכבד
 לב פרעה ולא שלח את העם:
 פ ה ויאמר יהוה אל משה ואל
 אהרן קחו לכם מלא הפניכם פיה
 כבשן וזרקו משה השמימה לעיני

ו ויפרש י בין בעירא
 דישראל ובין בעירא
 דמצראי ולא ימות מכל
 דבני ישראל מדעם:
 ה ושני י זמנא למימר
 מחר יעביד י פתנמא
 הדין בארעא: ויעבד י
 ית פתנמא הדין ביומא
 דבתרהו ומית כל בעירא
 דמצראי ומבעירא דבני
 ישראל לא מית חד:
 ו ישלח פרעה והא לא
 מית מבעירא דישראל
 עד חד ואתער לבא
 דפרעה ולא שלח ית
 עמא: ה ויאמר י למשה
 ויאהרן סבו לבון מלי
 חפניכון פיה דאתנא
 ויזרקניה משה לצית

שמיא

בעל הטורים

רשבים

(ד) והפלה ב' במסורה. הכל. וזריך והפלה ה' את מכותך
 לומר מה שהם מכה בך ה' הכל מכה בך. ולהכי כתיב
 כהא כהא דלחחר ה' מותו לנו בנפוש כשתין שהוא מכה שעות והחס כתיב כאלף
 דמי שקלה ושנה אין מתרין בו דכל מכה שלשים היחה בלא התרלה:

שפתי חכמים

כאן דכתיב ויבר כחוקים וימחו הפחדשים משמע שלא מתו
 הולך לה' בו עטם ומפני שמלת ויבר הוא פה' וסר ללעול מיטה
 שהוא קודם ויעתר פה' מלת ויבר קודם מלת ויעתר ואע"פ שהוא

השומד הווה כמו עשה רזה רועה: (ד) והפלה.
 והבדיל: (ח) מלא חכמי הפניכם ילווינו"ש בלעז
 (האלדסלל): פיה כבשן. דבר הנסח מן הגמלים
 עוממים הנשרטים בכבשן ובלעז חולב"ש (קאהלענטעיב).
 ככת הדבר

פיה לשון הפחה שהרוח משימן ומפריחן: וזרקו משה.
 לדבר עם משה שיהפיל לה' או להכטיחיהו כליוה הכעסות על
 שילוח. יען כי הכל ה' כרע אחת. ומה דכוח הוא ואין עוד
 מה לדבר מזה:

פירוש לתורת אלהים

דיא וישראל איז אפילו איינס גיט גיפיינערט:
 (א) וישלח האם פרעה גישקמ קען זאל זעהן אויב
 די בהמות פון דיא ישראל זענען גיט גיפיינערט
 האם קען גיזעהן ויהי דיא בהמות פון די ישראל
 איז גיט גיפיינערט אפילו איינס ויכבד איז עם
 איז גיווארין שווער נב פרעה דאס הארץ פון
 פרעה זאל שלח אונ האם גיט גיוואלט שיקען דאס
 פאלק: (ח) ויאמר י האם גאט גיוואלט צו משה
 אונ צו אהרן קחו לכם קעמט צו אייך קיא אייזערע
 העמט פול מיט אש וואס ווערט אראפ גיבלאזין
 פון הייסק קוילין פון אקאלעך אויבין ויזקי משה

לזה מועד מחר ישלח את הדבר נקמה מנזרים. והודיע זאת
 למשה. אבל לא שמה יגיד זאת לפרעה והדבר היה ככד מחד
 אשר פתאום כרע אחת ממו כל מקנה מלרים. ולא היה עת
 וועט זיין וייער אשווער קארד: (ד) והפלה אונ
 גאט וועט צווישען שיריין בון קנה צווישען דיא
 בהמות פון דיא ישראל אונ צווישען דיא בהמות
 פון די מצרים ולא ימות אונ עם וועט גיט פיינערין
 בהמות פון דיא ישראל: (ה) וישם אונ גאט האם
 גיבאהן מועד אנשימפעלמע צייט צו משה זאמר
 ער זאל זאגין צו פרעה דער קארדין וועט גאט
 קאהן דיא זאך אין לאנד: (ו) ויעש האם גאט
 גיבאהן את הדבר די זאך ככתרת אין דעם אנדערין
 קיא: ויהא אונ עם איז גיפיינערט בן קנה אלע
 בהמות פון מצרים ויכנה אונ דיא בהמות פון

**פְּרַעָה: ׀ וְהָיָה לְאַבְרָם עַל כָּל־אֶרֶץ
 מִצְרַיִם וְהָיָה עַל־הָאָדָם וְעַל־
 הַבְּהֵמָה לְשָׁחִין פֶּרֶח אֲבַעְבֻּעַת
 בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם: ׀ וַיִּקְהוּ אֶת־פִּיִּחַ
 הַכֶּבֶשֶׂן וַיַּעֲמֵדוּ לִפְנֵי פְרַעָה וַיִּזְרַק
 אֶת־וּמָה הַשְּׂמִימָה וַיְהִי שָׁחִין
 אֲבַעְבֻּעַת פֶּרֶח בְּאָדָם וּבַבְּהֵמָה:
 ׀ וְלֹא־יָכְלוּ הַחַרְטֻמִּים לַעֲמֹד לִפְנֵי
 מֹשֶׁה מִפְּנֵי הַשָּׁחִין כִּי־הָיָה הַשָּׁחִין**

שמיא קדם פְּרַעָה: ׀ ויהי
 לאבְּרָא עַל כָּל אֶרֶץ
 דְּמִצְרַיִם וְהָיָה עַל אֲנָשָׁא
 וְעַל בְּעִירָא לְשִׁיחָא סְגִי
 אֲבַעְבֻּעִין בְּכָל אֶרֶץ
 דְּמִצְרַיִם: ׀ וַנִּסְיֹבּוּ יַת־פִּיִּחַ
 דְּאֶת־וּמָה וַקְּמוּ קְדָם
 פְּרַעָה וַזְרַק אֶת־וּמָה מִשָּׁה
 דְּצִיִּת שְׂמִיָּא וְהָיָה שָׁחִין
 אֲבַעְבֻּעִין סְגִי בְּאֲנָשָׁא
 וּבְבְעִירָא: ׀ וְלֹא יָכְלוּ
 חַרְטֻמִּיא דְּמִיָּקָם קְדָם מִשָּׁה
 מִן־קְדָם שְׁיִחָא אֶרֶי הָיָה
 שְׁיִחָא בְּחַרְטֻמִּיא וּבְכָל

תרא ויהי שמיא אבְּרָא עַל כָּל אֶרֶץ
 דְּמִצְרַיִם: ׀ וַנִּסְיֹבּוּ יַת־פִּיִּחַ

רשבי

אמר דק שחנהפח ברוח: (ט) פרח. מנרל אבְּעוועות מלאות מורסא וליחלוח:
 שפתי חכמים

רש"י

וכל דבר הגורק ככה אינו נורק אלא כיר אחת א הרי
 כסים הרבה. אחד שהחוק קומנו של משה מלא חסדים
 שלו ושל כל הארץ. ואחד שהלך האבק ג על כל ארץ
 מצרים: (ט) לשחין פורח אבְּעוועות. כחגנומו
 לשחין סגיא אבְּעוועין ששל ידו לחמין כהן בועות:
 שחין. לשון ד חמימות. והרבה יש בלשון משנה שנה
 שחונה: (י) באדם ובבהמה. וא"ל מחין היו להם
 הכהמות והלא כבר נאמר וימת כל מקנה מצרים לא
 נגורה גורה אלא על אותן ששדות כלכל שנאמר כמנקה

אחריה (הרא"ס): א לא ידעתי מאין הוליא שורק משה ככה
 ואפטר לומר מלכחיס השמימה ולא כחבי על הסמים כדלקמן
 גבי מכת כרד ומלשני קרל ודלי פירוש הוא שפליגי כהנכהחו
 עד לשמים (נח"י) ולי' ד"ק וכל דבר הגורק סיינו ככה דכחם
 וזיקס הוא ככל כחו והיינו כירו אחת. ועיין ככ"ר פ"ה וביקרא
 רבה פרשה י: ב ר"ל מלכחיס לשול מלא חסדים: ג וז"ל
 הואיל וזה הם היה שהלך למרחוק א"ל לח"ל לחשה וזרקו ככה
 וכירו א' ויחר היה הם גדול בלכלו למרחוק אם היה וזרקו כשתי
 ידיו ושלא ככה וי"ל דלוינו ר"ל דכנס היה שהלך למרחוק וזה
 נסבך ע"י שורקו ככה אלא ר"ל שנסבך היה מה שקומן א' שהוא
 חטט אבק היה די בו להחפש על כל ארץ מצרים. והזיקה
 ככה ע"י שהחוק קמט מלא חסדים שלו ושל אהרן אינו עיין לנס
 וז אלא הוא גם כ"ע ולפמ"ש לעיל דרש"י דייק מתלת השמימה
 כמילת השמימה שורק ככה אם כן כווליא ורקו כיר אחד שלא

לקומים על התורה

(יא) וְלֹא יָכְלוּ הַחַרְטֻמִּים לַעֲמֹד לִפְנֵי מֹשֶׁה וְגו'. דער
 מדרש זאגט דער שָׁחִין איז גי'וען אויסווייגן
 פייכט אונ איגנױניג שרױען. ווייל דער שָׁחִין איז געקומען
 דורך מִשָּׁה אונ אהרן. מִשָּׁה האט אין זיך דעם בַּח פון
 פייגער אונ אהרן האט געהאט אין זיך דעם בַּח פון זאקער.
 אונ זױען דיא חרשומים זענען גישטאנען פאר מִשָּׁה אונ פון
 איהם האט געזיגן דער בַּח פון פייגער צו די מִקֵּה. האט
 די מִקֵּה אָנגעהויבן שטארקער צו ברענען. דריבער זאגט
 דער פסוק די חרשומים האבן גיט גיקענט שטיין פאר
 מִשָּׁה (א"ש"ן):

שורק משה ככה יתרון ג"כ קושיא זו לכין שכהנכו תלמדתי
 סמך על הים: ד בקלף חטטע דחמין היה פורח אבְּעוועות
 פירוש לתורת אלהים
 אונ משה זאל גי'וערין דאם איז השמימה צוב
 היקער געני פריה פאר דיא אויגין פון פְּרַעָה:
 (ט) והיה אונ עם נועם ויין וויא שטויב אונ עם
 נועם ווערין צו שפרייט זי אויף דעם זאנצען
 לאנד מצרים והיה אונ עם נועם זיין אויף דיא
 מענטשין אונ אויף דיא בהמות לשחין צו גרונד
 פירט וואס פון דעם וועלן שפראצין בלאטערין
 דאם נועם ויין גני אין דעם זאנצען לאנד מצרים:
 (י) ויחיו אונ מִשָּׁה האט אהרן געזען פֶּרֶח אֲבַעְבֻּעַת

דאס אש פון דעם קאלעך אויבין זעמרו אין זיא האבן זיך גישטעלט לפני פריה פאר פְּרַעָה וזרקו
 אונ מִשָּׁה האט דאס אש גי'וערין צום היקעל נהי אונ עם איז גי'וערין שחין גרונד אבְּעוועות
 בלאטערין פירט עם האט גי'בלים באים אין דיא מענטשין ובהמה אונ אין דיא בהמות. ורש"י
 ברענט פון זאנצען האבן זיא גענומען בהמות עם שטייט דאך בייא דער מִקֵּה פון דער אלע
 בהמות פון דיא מצרים זענען גיפייגערט. איז דער תירוצ זענען גאר געפייגערט בייא דיא מִקֵּה
 פון דער דיא בהמות וואס זענען גי'וען אין די פערדער אָפּער די בהמות וואס זענען גי'וען
 אין דער הים בייא דיא מצרים זענען געבליבען לעבין: (יא) ויא יכני חרשומים אונ דיא בישוף
 מאָדער האבן גיט גיקאנט שטיין פאר מִשָּׁה זיא האבן זיך גישעמט לפני שחין פון זענען
 דעם גרונד וואס אין זיא איז גי'וען די ווארום דער גרונד איז גי'וען בייא דיא בישוף מאָדער

כג דרך שלשת ימים נלך במדבר
 וזבחנו ליהוה אלהינו כאשר יאמר
 אלינו: כי ויאמר פרעה אנכי אשלח
 אתכם וזבחתם ליהוה אלהיכם
 במדבר רק הרחק לא תרחיקו
 ללכת העתירו בעדי: כי ויאמר
 משה הנה אנכי יוצא מעמד
 והעתרתי אליהוה וסר הערב
 מפרעה מעבדיו ומעמו מחר רק
 אליספ פרעה התל לבתי שלח
 אתהעם לזבח ליהוה: כי ויצא
 משה מעם פרעה ויעתר אליהוה:
 כי ויעש יהוה כדבר משה ויסר

למרנמא: כג מהלך
 תלתא יומין ניליך
 במדברא ונדבח קדם יי
 אלהינא כמא דיימר קמא:
 כי ויאמר פרעה אנא
 אשלח יתכון ותדבחו
 קדם יי אלהכון במדברא
 לחוד ארחקא לא תרחקו
 למיזל צלו אף עלי:
 כי ויאמר משה הא אנא
 נפיק מעמד ואללי קדם
 יי ויעדי ערוכא מפרעה
 מעבדוהי ומעמיה מחר
 לחוד לא יוספ פרעה
 לשקרא בדיל דלא
 לשלחא ית עמא לדבחא
 קדם יי: כי ונפק משה מן
 קדם פרעה וצלי קדם יי:
 כי ועבד יי כפפתמא
 דמשה ואעדי ערוכא

מפרעה

רשבים

לשעבר יאמר העברתי מעליך ענין. העליתך. העברתי.
 כלם נפתחו כפתח קמן. אבל בשאר אותיות יאמר
 והכרתי פסיליך. והשמרתי. כולם בחירק בין לשעבר

רש"י

(כה) והעתרהו. כמו והחרמתי את עריהם. והחוקק
 בו. והאכרתי הבמים מאדום. והעליתי. כולם פחרון
 וכו'. ופתחו"ן וכן והעברתיך כי אותיות גורמים. אבל

לימר ומשמע וירכה חתלה. עכשו כשהוא אומר
 בלשון ופעל משמע וירכה להחלל: (כז) ויסר

לקומים על התורה

האם גינאגט, דעם קינד האט אלייב געמאכט אונ האט
 אים אויפגיגעסן, דעם קינד האט אונאלף געמאכט אונ
 האט אים אויפגיגעסן, אונ אזוי האט ער אים אויפֿ
 גירעכונט אלע קינדער, נאך אונאנדער נאגט אונז דיא
 חוכה אז דיא חיות זענען גענאנגען מיט חכמה אזוי וויא
 מענטשן, קריער זענען וויא געקומען צו פרעה אין שטוב
 נאכדעם זענען וויא געקומען אין דיא שטובין פון זיינע
 קנעכט, נאכדעם זענען זיי געקומען אין די שטובין פון
 אלע מצרים, פון וואנען האבן זיי געוואקסט אזוי צו גיין,
 אונ פון וואנען האבן זיי געוואקסט אין וועלכע שטוב

בתמיה (כה) התל. כמו להחל: (כו) ויעתר אל
 ה'. נחלמן חתלה. וכן חס כל לומר ויעתיר היה יכול
 פירוש לתורת אלהים

אונז ניט פאר שטייגען: (כז) נאך דרך אונען פון
 דרייא טאג וועלן מיר גיין אין דער מדבר וזבחי
 אונ מיר וועלן שעכטין קרבנות צו אונזער גאט
 באשר אזוי וויא ער וועט אונז זאגן: (כד) ויאמר
 האט פרעה גינאגט אזוי איה וועל איה שיקען
 וזבחה אונ איר זאלט שעכטין קרבנות צו אייער
 גאט אין דער מדבר רק נייערט מרחק דער
 ווייטערין יא זאלט איר ניט דער ווייטערין לכת
 צו גיין פלומר איר זאלט ניט גיין ווייט הקטירו

בעט פאר מיר דער ערוב זאל ווערין אפ גינאגטן פון מיר: (כה) ויאמר משה האט משה גינאגט הנה
 אזוי איה וועל פון דיר ארום גיין והקטירי אונ איה וועל בעטין צו גאט וקר אונ ער זאל אפ
 קאתן הקיבו דעם ערוב פון פרעה אונ פון זיינע קנעכט אונ פון זיין פאלק דער קארנין רק נייערט
 אל יוספ ער זאל ניט מערין פרעה התל צו שפעטן אונ פעלשין גלגלי צו ניט וועלן שיקען דאס
 פאלק יבית צו שעכטין קרבנות צו גאט: (כו) ויצא אונ משה איז ארום גינאנגען פון פרעה ונקטר
 אונ האט גיגעטין צו גאט: (כז) ויש האט גאט גינאגטן אזוי וויא דיא רייד פון משה גיפ אונ ער

בעט פאר מיר דער ערוב זאל ווערין אפ גינאגטן פון מיר: (כה) ויאמר משה האט משה גינאגט הנה
 אזוי איה וועל פון דיר ארום גיין והקטירי אונ איה וועל בעטין צו גאט וקר אונ ער זאל אפ
 קאתן הקיבו דעם ערוב פון פרעה אונ פון זיינע קנעכט אונ פון זיין פאלק דער קארנין רק נייערט
 אל יוספ ער זאל ניט מערין פרעה התל צו שפעטן אונ פעלשין גלגלי צו ניט וועלן שיקען דאס
 פאלק יבית צו שעכטין קרבנות צו גאט: (כו) ויצא אונ משה איז ארום גינאנגען פון פרעה ונקטר
 אונ האט גיגעטין צו גאט: (כז) ויש האט גאט גינאגטן אזוי וויא דיא רייד פון משה גיפ אונ ער

הַעֲרֹב מִפְּרֻעָה מֵעֲבָדָיו וּמַעֲמֹו לֹא
 נִשְׁאָר אֶחָד : כֹּה וַיִּכְבֵּד פְּרֻעָה אֶת־
 לְבוֹנָם בַּפְּעַם הַזֹּאת וְלֹא שָׁלַח אֶת־
 הָעַם : פ ט * וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
 בֹּא אֶל־פְּרֻעָה וּדְבַרְתָּ אֵלָיו כֹּה
 אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי הָעֲבָדִים שְׁלַח
 אֶת־עַמִּי וַיַּעֲבֹדְנִי : ג כִּי אִם־מֵאֵן
 אַתָּה לְשַׁלַּח וְעוֹדָה מִחֲזִיק בָּם :
 ג הִנֵּה יַד־יְהוָה הַיּוֹה בְּמִקְנֶךָ אֲשֶׁר
 בַּשָּׂדֶה בַּסּוּסִים בַּחֲמֹרִים בַּגְּמִלִים
 בַּבָּקָר וּבַצֹּאן דָּבָר כָּבֵד מְאֹד :

מִפְּרֻעָה מֵעֲבָדָיו וּמַעֲמֹו לֹא
 נִשְׁאָר אֶחָד : כֹּה וַיִּכְבֵּד פְּרֻעָה ית לְבוֹנָם
 אֶת־ שְׁלַח אֶת־ עַמִּי וַיַּעֲמָא : * וַיֹּאמֶר
 יְיָ מֹשֶׁה עוֹד דְּבַר פְּרֻעָה
 וְתַמְלִיד עַמִּיה פְּדָנָא אָמַר
 יְיָ אֱלֹהֵי דִיהוּדָאִי שְׁלַח
 ית עַמִּי וַיַּפְּלִחוּן קְדָמַי :
 ג אֲרִי אִם מִסְרֵב אֶת־
 לְשַׁדְחָא וְעַד בָּעַן אֶת־
 מִתְקִיף בְּחוּן : ג הָא מִחָא
 מִן קְדָמַי יְיָ תִּיבֵי בְּכַעֲרִיד
 דִּי בְּחִקְלָא בְּסוּסוֹתָא
 בְּחִמְרֵי בְּגַמְלֵי בְּתוֹרֵי
 וּבְעִנְיָא מִתִּי מִנִּי לְחִדָּא :

ראובים

בין להבא : (כח) גם כפעם הזאת . כמו שהכביר בצפרדעים :

רש"י

שפתי חכמים

הערוב . ולא מתו כמו שמתו הצפרדעים ת שלם מתו
 יהיה להם הגולה בעוונותם : (כח) גם בפעם הזאת .
 אף על פי שאמר אנכי אשלח לחכם לא קיים הכעסו :
 (ג) מחזיק בם . אוחז כס כמו (דברים כה) והחזיקה

פי' שגלה ולפי' מני למחר להחזירם עלתו אמר כן : ת ואל"ת
 סיל' לפרש כן גבי וסר הערוב מפרטה וי"ל דדרך פסח לומר ל'
 ספרה כחפלתו במקום מיתה שהרי לעיל כשהתפלל על הצפרדע'
 אמר וסרו לצפרדעים וגו' וכתיב אח"כ וימותו הצפרדעים אבל

כמכוסיו : (ג) הנה יד ה' הויה . לשון הנה כי כן

מכת הרבר

כשדה . ותחלה דבר שלח כמכה זו . כשדה אחת ויעו כל אחד
 מקנה מלזרים ומקנה ישראל . וימותו כל מקנה מלזרים כדבר .
 ומקנה בני ישראל לא ימות חטילו אחד . והקב"ה כעלמו קנש

מכת הרבר
 (ג) הנה יד ה' הויה במקנך אשר בשרה וגו' . הקב"ה לוח
 למשה שיאמר לפרעה מכה זו שחלף עליך תהיה כסמכה
 שקולמת פי' הקב"ה כעלמו . הנה יד ה' הויה במקנך אשר

לקוטים על התורה

האם אפ' גיטאון דעם ערוב פרעה אונ פון
 ויניע קנעקט אונ פון ויין פאלק לא נשאר עם און
 גיט גיבליבען אפילו איינער . ורש"י שרייבט
 דרום וענען ויניא גיט גיפיינגערט אזוי וויא דיא
 פרעש ווארום זייא נאקטין פיינגערין וואקטין דיא
 מצרים הנאה גיהאם פון וייערע פערל דרום וענען
 זייא לעבעדיג אונעק גינאנגען : (כח) ויבדד אונ
 פרעה האם שווער גיטאקט און לבו ויין הארץ גט
 דאס סאקל אויף יוא שנה אונ האם גיט גישקט
 דאס פאלק : (א) ויאמר אונ גאט גינאנגט צו
 משה בא קום צו פרעה ויבדד אונ ואלקט צו אים
 אזוי ביידין כח אפר אזוי האט גינאנגט דער גאט פון די וידין
 שנה שיק מיין פאלק אונ לאוין וייא
 סוף רינען : (ב) פי ווארום אז דו וועסט גיט שיקען ועדך
 אונ וועסט זייא נאה האקטין : (ג) הנה יד
 ה' דער שלאק פון גאט וועט זיין בפקדו אין דייע
 בהמות וואס וענען אין פערל בסוסים אין די פערד
 בסורים אין דיא איינלען בגמלים אין דיא קעפלין בגמרי
 אין דיא רוגער ויבאז אונ אין דיא שאף דער

וואקנט פרעה . פקעה אונ דיא מצריים האבין גינען דיא
 אלע וואנדער אונ פון דעקסטונעגין האט גאט געשפאלקט
 וייער הארץ ויין לאוין גיט ארויסקינען די ירין :
 (ג) הנה יד ה' הויה וגו' . דער ארשך שרייבט וייל
 ועדך מקה און גישלאנגן גינאנגט מיט און
 פינגער פון גאט . ווי דיא תרמומים האבין גינאנגט ביי די
 מקה פון גנים אפצווע אלהים . דאס און אפינגער פון גאט .
 נאה ונאנט דער ארשך רויבער האט משה גינאנגט יד ה' .
 די האנט פון גאט . וייל אין האנט וענען דיא פינג פיינגער .
 אונ דיא מקה און גינען אין פינג מינים בהמות ופקרד
 איינלען קעקלען רויבער שעקסין . אונ דער און גינען די
 פינגעלע פון די רויבער האט משה גינאנגט יד ה' . איצט
 און שוין די נאנצע האנט פון גאט :

וּבְעַמְךָ וּבְכַתְּיָךְ אֶת־הָעֶרֶב וּמִלֵּאוֹ
 בְּתֵי מִצְרַיִם אֶת־הָעֶרֶב וְגַם הָאֲדָמָה
 אֲשֶׁר־הֵם עָלֶיהָ: יי וְהַפְּלִיתִי בְיוֹם
 הַהוּא אֶת־אֶרֶץ גִּזְשָׁן אֲשֶׁר עָמִי עָמַד
 עָלֶיהָ לְבַלְתִּי הָיוֹת שֵׁם עָרֹב לְמַעַן
 תִּדַע כִּי אֲנִי יְהוָה בְּקִרְבֵּי הָאֶרֶץ:
 שְׁשִׁי יט וְשִׁמְתִי פֶדֶת בֵּין עָמִי וּבֵין

וּבְעַמְךָ וּבְכַתְּיָךְ ית ערוֹבָא
 זִיתִּמְלוֹן בְּתֵי מִצְרַיִם ית
 עֵרוֹבָא וְאֶפְרַע אֶרְעָא דְאִינוֹן
 עָלֶיהָ: יי וְאֶפְרַיִשׁ בְּיוֹמָא
 הַהוּא ית אֶרְעָא דְגִזְשָׁן דִּי
 עָמִי שְׁרִי עָלֶיהָ בְּדִיל דְרָא
 דְמָהוּ תַמָּן עֵרוֹבָא בְּדִיל
 דְתִידַע אֲרִי אֲנָא יי שְׁשִׁיט
 בְּגוֹ אֶרְעָא: יט וְאֲשׁוּי
 פּוֹרְקוֹן לְעָמִי וְעַל עַמְךָ

רשבים

בעל הטורים

עושים כן: (יו) הערוב. אומר אני כי מיני זאבים הם שנקראים ערוב על שם שרדכם לשרוף בלילות כרתיב (ירמיה ה') זאב ערבות ישרם וכתוב (צפניה ג') זאבי ערב לא גרמו לבקר. וכאשר יאמר מאורם ארזם כן יאמרו ערוב ערוב בלע"ז. שהזאב ערוב הוא שהוא הולך כערב. עמק שם רבן. והמעשה קרוי עמק. ארזם. שחור: (יח) והפליתי ביום ההוא. לפי שהחיות רעות קלים הם ללכת בכל המלכות כשהמכה משולחת הוצרך לומר לשון הברלה והפרשה יותר משאר מבות. וכן ברבר של בהמות: (יט) ושמתי פדות. לשון הברלה וכן ישועה והצללה וחלצה ופורקן כולן לשון הפרשה והברלה זה

לְאִיִּם כֶּסֶם וְנִלְתִּימִים עַמְמִים: (יט) פֶדֶת. ג' נחמסוס דין חסר י"ח מלתיס. פדות שלת לעמו. והכנס עמו פדות. כי זה לא ידע פדות שלם אלא מפני הכרוב אבל לפיכך הכנס עמו פדות וביזה גאלה שליטם:

שפתי חכמים

רש"י

ועשו כן חסרומים שפיושו עשו ג"כ כחשם וחסן: פ' דק"ל למע הכיל עליסן כערוב דלס ולפרעס היט כדי לסלקת ופ' חלחס וכנסו כדי להרחות שאין יכולת לתרומים להסולין ומ"ט על

את הערוב. כל מיני חיות רעות ונחשים ועקרבים כשרכוביא והיו משקיתים ארזם. ויש טעם דכרפ פ' בלאגדה ככל מה ומכה למח או וכה. כטכסיסו מלחמות מלכיס בל עליהם כסדר מלכות כגראה על עיר כחלה מקלקל מעינותיה וחס"כ חוקעין עליהן ומרעיון בשופרות לירלם ולכנסם וכן הפירעיס מוקרקיס והומיס וכו' כדלחיתא. במדלת רכי תנחומא: (יח) והפליתי. והפסתי וכן (שמות ט) והפלה ה' וכן (דברים ל) לא נפלת היא ממך. למען תדע כי אני ה' בקרב הארץ. אע"פ ששכניתי בשמים גורתי מתקיימת כחתימותיו (יט) ושמתי פדות. שינדיל בין דעת וקנים מבעלי התוספות

ענין הפרות בין ישראל ובין המצרים (יח) וי' והפליתי ביום ההוא את ארץ גישן וכו' ושמתי פדות בין עמי ובין עמך וגו'. כתיב הכי ט"ז ואלוים לורך הכולל בין חלח. והפליתי וחסן כך אמר עוד ושמתי פדות. ונראה פסוק כי ידוע הוא מה שהקדש כדרך הוא לזה לומר בכל הפרלות חזים מכס ישלת עליו ולא הכתוב בו חסן לומר כך חזים מכס חזים טלך ונסס והחמסס עלי לומר

אל פרעה בבקר שהיתה ראשונה וכן בהתראת רבר שהיתה חרשה רבמבה שלפניה אין בה התראה ובי"ב רבר שאחריה התראה חרשה היא רבתיב בה השכם וכן בברר שהיתה התראה חדשה דבשחן שלפניה אין בה התראה:

לקוטים על התורה

ויא עס פשיטו אין פסוק האם ארין גינוארין אין ים פרעה מיט די מצריים. צו רעם פאלאץ קלענטס פרעה גיין אלע קטאב אין רעד פריה. האם גאט גינאטס צו משה דו זאלקסט אויף גיין אין רעד פריה צום פויג גי'אום וועקסטו דארט מרעפין פרעה. זאלקסטו ריך שפעלין פאר אים מיט גרויפקייטס אונ זאלקסט אים זאגין וואס אויף הייס דיר אים זאגין:

שילת עליו מכס חסים מה שמכיס. הוא מפני זה. אני פירוש לתורת אלהים

(יט) ושמתי פדות וגו'. רעד מדרש זאגט האם רעם ענוויען גרויפקער וואנקער בייא די תיח וואס זענען עקיקען אין מצרים. גרשטונס ווער האם צו זאקען געארבעט אזוי פיר פערשידענע חיות זאלין אלע קומען מיט אים אקויל אונ זאלין זיך פארשפרייטן אויף גאנץ מצרים אונ זאלין אים זאגין גיין איין פריש ווייטער. אונ זאלין

אונ אין ריינע זייער אה הערוב דאם געמושעקץ פון חיות רעות אונ זאלאנגען אונ ענגדיקען אונ נועלין אויף פאר בארביין פלאן אין זי'א נועלין רער פילט ווערין דיא הייזער פון מצרים מיט רעם גיטשעקץ נגפ אונ אויף דיא ערד אשר וואס די מצרים וואהנגען אויף איר וועט אויף פיר זיין מיט ערוב: (יח) והפליתי אונ אויף וועל אפ שיידין ביים אין רעם טאנ אה ארץ דאם לאנד גושן אשר וואס מיין פאלק וואהנגען דארט נגמתי עם נאל דארט אין לאנד גושן גיט זיין רעד ערוב פשן פון ווענין דו זאלקסט וויקען פי אפי יי אז אויף בין גאט אויף דיין לאנד אויף אפילו מיין רוענג איז אין ערד מוז זיא אויף מקנים ווערין: (יט) ושמתי אונ אויף וועל פאקען איין אויס לייזונג עם נאל זיין שצטיישען שייד צווישען מיין פאלק ישראל אונ צווישען דיין פאלק דאם מיניגס קען אז אין לאנד

ויא עס פשיטו אין פסוק האם ארין גינוארין אין ים פרעה מיט די מצריים. צו רעם פאלאץ קלענטס פרעה גיין אלע קטאב אין רעד פריה. האם גאט גינאטס צו משה דו זאלקסט אויף גיין אין רעד פריה צום פויג גי'אום וועקסטו דארט מרעפין פרעה. זאלקסטו ריך שפעלין פאר אים מיט גרויפקייטס אונ זאלקסט אים זאגין וואס אויף הייס דיר אים זאגין:

(יט) ושמתי פדות וגו'. רעד מדרש זאגט האם רעם ענוויען גרויפקער וואנקער בייא די תיח וואס זענען עקיקען אין מצרים. גרשטונס ווער האם צו זאקען געארבעט אזוי פיר פערשידענע חיות זאלין אלע קומען מיט אים אקויל אונ זאלין זיך פארשפרייטן אויף גאנץ מצרים אונ זאלין אים זאגין גיין איין פריש ווייטער. אונ זאלין

עַמְךָ לְמַחַר יְהוָה הָאֵת הַזֶּה :
 כ וַיַּעַשׂ יְהוָה כִּן וַיָּבֵא עָרֹב כְּכֹד
 בֵּיתָה פָּרְעָה וּבֵית עֶבְדָּיו וּבְכָל־
 אֶרֶץ מִצְרַיִם תִּשְׁחַת הָאָרֶץ מִפְּנֵי
 הָעָרֹב : כ"א וַיִּקְרָא פָּרְעָה אֶל־מֹשֶׁה
 וּלְאַהֲרֹן וַיֹּאמֶר לָכֵן זָבַחוּ לְאֱלֹהֵיכֶם
 בְּאֶרֶץ : כ"ב וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לֹא נִכְוֵן
 לַעֲשׂוֹת כִּן כִּי תוֹעֵבֶת מִצְרַיִם נִזְבַּח
 לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ הֵן נִזְבַּח אֶת־תוֹעֵבֶת
 מִצְרַיִם לַעֲיִנֵיהֶם וְלֹא יִסְקְלֵנוּ :

אֵתִי מִחָא לְמַחַר יְהוָה
 אֵתֵא תְדִין : כ"א עֲבַד יִי כִן
 וְאֵתֵא עֲרֹבֵא תְקִיף לְבֵית
 פָּרְעָה וּלְבֵית עֲבָדָהּ
 וּבְכָל אֶרְעָא דְמִצְרַיִם
 אִתְחַלְּלַת אֶרְעָא מִן קַדְמָס
 עֲרֹבֵא : כ"א וְקָרָא פָּרְעָה
 דְּמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַאֲמַר
 אִיזִילוּ דְבַחוּ קַדְמָס אֱלֹהֵיכֹן
 בְּאֶרְעָא : כ"ב וַאֲמַר מֹשֶׁה
 לֹא תִקְוֵן לְמַעֲבַד כִּן אֲרִי
 בְּעִרְיָא דְמִצְרַיִם דְּחִלְדִין
 לִיהוָה (מַגִּידָה) אֲנַחְנָא נְסִיבִין
 דְּדַבְחָא קַדְמָס יִי אֱלֹהֵינָא
 הָא נִזְבַּח יְתָ בְּעִרְיָא
 דְּמִצְרַיִם דְּחִלְדִין לַיהוָה וְאִינוּן
 יְהוּן תְּנוּ תְלָא יִסְקְלֵנוּ

רשבי

מזה: למחר יהיה. שלא תאמר מקרה הוא היה לנו: (כב) כי תועבת מצרים. צאן דבר מאוס היה בארץ מצרים: ולא יסקלנו. כתוביה. דרך ביוון הוא. בדכתיב בשמעוי (ש"ב ט"ו) ושמעוי הלך בצלע ההר לעומתו הלוך ויקלל ויסקל באבנים לעומתו ועפר בעפר:

רש"י

עמי וזין עמך: (כ) תשחת הארץ, נשחתה הארץ צ' אחתכלת ארעא: (כא) וזכו לאלהיכם בארץ. במקומכם ק ולא תלכו במדבר: (כב) תועבת מצרים. יראת מצרים כמו (מלכים ב כג) ולמלכס תועבת בני עמון ואלל ישראל. קורא אותם ר תועבה. ועוד י"ל בלשון שאלו וזכחים שהרי יראתם אלו וזכחים: ולא יסקלנו.

שפתי חכמים

העובד לכה"ס ויש טעם בו: צ' דק"ל דתשחת החרון שמעט לשון עמיד הו' כבר היתה נשחתה לכן הביא רמב"ם מהתנאים שמתרס אחתכלת שהו' עבר או ביוני: ק דק"ל וכו' כשמים יזכחו זמ"ס ולא תלכו במדבר כמו שאתם אומרים ליתך במדבר ולזכות טס: ר ר"ל לשראל היה אומר כן לא למצרים: ש ר"ל תועבה אחר תועבת מצרים דבר שאלו הוא למצרים ש זכיתה

ענין הפרות בין ישראל ובין המצרים

יוקם מספרוב. ושמיית פדות בין עמי וזין עמך. שך וייק הערוב ולהס לא ייק כלל למטן תדע כי אלו ס' כפרס סארין. פ"כ ושמיית פדות:

פירוש לתורת אלהים

נושן נועם ניט ויין דער ערוב קפרי סארנין נועם דער צייכין ויין: (כ) וישש האם גאט אזוי גיטאהן ויבא אונ עם איו געקומען אשנוער פאר מישונג פון סיות רעות אונ פון אנדערע זאכין ביתה צו פרעה אין הויו אריין יבית אונ אין הויו פון וייגע קענקט אונ אין נאנצערן לאנד מצרים תשחת עם איו פאר דארבין גיטארען דאס נאנצע לאנד וועגין דעם ערוב: (כא) ויקרא האם פרעה גערופין צו משה אונ צו אהרן אונ האם וייא גיטארען גייט שעקט קרפנות צו אייגער גאט דא אין לאנד אונ גייט גייט ניט אין דער מדבר: (כב) ויאמר האם משה גיטארען גייט רעקט אזוי צו סאהן פי נוארום דאס איז אונטערדיג צו דיא מצרים וואס מיר נועלין שעקטין שאף נוייל דיא מצרים האקטין די שאף פאר עכורים מו מיר נועלין שעקטין דאס אונטערדיקייט ודי הייליגקייט פון דיא מצרים פאר וייערע אויגען ייא יסקלנו נועלין וייא דען

כִּן וַיֵּט אֱהָרֹן אֶת־יָדוֹ בַּמִּטְהָו וַיִּךְ
 אֶת־עַפְר הָאָרֶץ וַתְּהִי הַכֹּהֵם בְּאֲדָם
 וּבַבְּהֵמָה כֹּל־עַפְר הָאָרֶץ הָיָה כֹּהֵם
 בְּכָל־אָרֶץ מִצְרַיִם: יד וַיַּעֲשׂוּ־לָן
 הַחֲרָטְמִים בְּלִמְיָהֶם לְהוֹצִיא אֶת־
 הַכֹּהֵם וְלֹא יָכְלוּ וַתְּהִי הַכֹּהֵם בְּאֲדָם

אֶהָרֹן יַת יְדֵיהּ
 בְּחֻמְרֵיהּ וּמְחֵא יַת עֶפְרָא
 דְּאֲרַעָא וַתְּהִי קְלִמְתָא
 בְּאַנְשָׁא וּבְבָעִירָא קֹל
 עֶפְרָא דְּאֲרַעָא הָת
 קְלִמְתָא בְּכָל אֲרַעָא
 דְּמִצְרַיִם: יד וַעֲבָדוּ בֵּן
 חֲרָטְמָא בְּלִמְיָהוֹן
 לְאַפְקָא יַת קְלִמְתָא וְלֹא
 יָכִידוּ וַתְּהִי קְלִמְתָא
 בְּאַנְשָׁא וּבְבָעִירָא:

בעל השוורים

כניס מכוס ומעפחים על פניהם ועל כל בערם . טעם הכניס לפי שמענו המזכיר את ישראל מלבד במרחללות ומחור כך נתחללו כניס בגביהם לפיכך לקו הם בכניס : (יד) ולא יוכלו . ג' וירא מואב כי חוקק עליו המלחמה וגו' להביע אל מלך חרום ולא

רש"י

ידי משה לפי שהגין עליו כשכר את המזרי ויטמנהו בחול ולקה על ידי אהרן : (יג) ותהי הכהנם . הרחישה פלולרי"ח כללנו (לועטרי"ח) : (יד) להוציא את הכהנים . לבראות (ג"ל והלוי"ח) ע ממקום אחר : ולא יכלו . שזין השך שולט על בריה פחותה מכשעורה :

רשכים

(יג) הכהנם . כמו מ"ם של ריקם :

במסורה דין ויודיק ויחפרו האנשים להשיב אל היכסה ולא יוכלו . מלמד שאף אם היו ברוחי' אל הים מפני הכניס שם היו

שפתי חכמים

וכן גבי בליעת מעה אהרן את מטותיהם וי"ל דלעיל כיון שעדיין המכה לא סברה ממנו והוא עודנו מחויק בטומאתו ורודף הוא בשביל דבורו של מ' שדבר להם ולא ישמע אליהם פועה אלל הכל כאשר ויזא פועה כי היתה רחוקה והכדך את לבו ולא שמע אליהם כאשר דבר ה' קשה לרש"י מיון דבר ה' שאף אל הייה הרחוקה שלא ישמע אליהם מ"ה מביא קראל ולא ישמע אליהם מדכתוב ולא ישמע אליהם פועה וזח"כ כתיב ונתתי את ידי וגו' מהי זה דכתוב ונתתי וגו' הא עודיו המכה לא סברה א"ו ה"ק קרא ונתתי לומר כשיהיה לו רחוקה ולא ישמע אליהם ונתתי את ידי וגו' :

צעקת משה אל ה' ע"ד הצפורעים

כשתביע השמש לנאן ירד מחר כבדנן והכל כבדי להראות כי נביא ה' הוא אשר יקלע אל השערה ולא ימחיו ולרבע שיאמר לא ישונה על רבע החרת מה שאין כל החכמים והחכמותים יוכלים לשנות בן . וכל זאת היה אם לא אומר לך שתשאל אותי מהי לנתי אעתיך לך להכרית הפסרעיים שאנשק שילבו הפסרעיים לא נאמן ונגורו שיהיה כך אף אם לא הגיע עדיין לארץ וירחשו החושים בכוכבים ומזלות השמים . ולכן אם יאמר לו שיתפלל שיקיר הפסרעיים מייקף אפשר שכלל תפלתו הגיע כבר השעה שילבו והוא רואה שכבר נעשה כך וילך להתפלל [ואף] שכל חכמי מזרים לא רחשו על עשה זו מ"ה אפשר שהוא חכם בכתבה זו ויתר מהם אכל לא נביא ה' הוא] וי"כ העמיד מכה נסיונו על למחר וזה הוא דבר שאין בשום הוכרי שמים לידע עד קלה האחרון מהי יגיע האות והמופת ובודאי נביא הוא מלת ה' . ותפלתו היא שתועיל להסיר הפסרעיים . וע"כ אמר לו משה כדברך למען תדע כי אין לך אלוטיו שהוא המודיע לנביאו עד קלה האחרון וידנו כח ונבונה להסך כל הטובים שאין ליש וימיש לאין כלאחר [וע"כ] גם נמתה כדך שזכרנו למעלה העמיד מכה נסיונו על מחר ולא אמר לו הכני ממתיך כעת כדך ככל לפי שזכה לא יוכחן הנסיון כי אולי ככך ראה שביגע הפעה לרד משה ועל עשה זו ויכלו גם החכמותים לידע . וע"כ שרט שריעה ואמר לו מחר יהיה האות הזה שיוכחך כי הוא נביא אמת לה' . וגם נמתה הערוב אמר לו למחר יהיה האות הזה והכל למונה הסגרת שידע פועה כי נביא הוא :

הסרת הכהנים

הכניס יוכל להסירם אבל עוד הפעם רנה לנסות חרטומיו אולי ויכלו גם הם להסיר הכהנים ויהיה לו תפחון פה נגד משה לחזור

פירוש לתורת אלהים

(יד) וַיַּעֲשׂוּ בֵּן הָאֱהָרֹן דִּיא פִּישׁוּף מֵאֲקַעַר פּוֹן מִצְרַיִם אַיִךְ אוֹזִי גִיטְאָהֶן מִיַּת וַיַּעַר פִּישׁוּף אוֹן הָאֱבִין גְּעוּוֹאֲלָטְ הַחֲצִיָּא קַעֲשֵׁאֲקַעוּן פְּנִים פּוֹן אִיִּין אַנְדְּעַר אָרְט וַיֵּא כִּיֹּזִי אוֹן גִּי הָאֱבִין גִּיַּת גְּעֻאֲקַאָטְ וְאִירוּם מִיַּת פִּישׁוּף קַעַן קַעַן גִּיַּת מֵאֲבִין אוֹזִי אַבְאֲשַׁעְפַּע־ גִּיַּש וְוֵאָם אִיִּין אַנְדְּעַר פּוֹן אַנְדְּעַרְשִׁטִּין וַתְּהִי אוֹן דִּיא פְּנִים וְוֵאָם גִּיַּת הָאֲמָ אַיִךְ גִּיַּת עֲשִׂיקָטְ וְעַעְנִין

משלי חכמים

כודיה גינותי וואם משה האם געבאכט איז גינותי באפדקי . איז פון

(יד) להוציא את הכהנים . פורש לפי שהכניס טפסוקין בין רגלי החרטומים ויבין הקרקע ואין כשפשות תרעיל אלא כשרגלי המכשף מביע לארץ כדאיתא במעשה דשמעון בן

יסורו מן . אבל אני אומר לך עוד מופת גדול מזה שתאמר לי לנתי אעתיך לך להכרית הפסרעיים שאנשק שילבו הפסרעיים לא נאמן ונגורו שיהיה כך אף אם לא הגיע עדיין לארץ וירחשו החושים בכוכבים ומזלות השמים . ולכן אם יאמר לו שיתפלל שיקיר הפסרעיים מייקף אפשר שכלל תפלתו הגיע כבר השעה שילבו והוא רואה שכבר נעשה כך וילך להתפלל [ואף] שכל חכמי מזרים לא רחשו על עשה זו מ"ה אפשר שהוא חכם בכתבה זו ויתר מהם אכל לא נביא ה' הוא] וי"כ העמיד מכה נסיונו על למחר וזה הוא דבר שאין בשום הוכרי שמים לידע עד קלה האחרון מהי יגיע האות והמופת ובודאי נביא הוא מלת ה' . ותפלתו היא שתועיל להסיר הפסרעיים . וע"כ אמר לו משה כדברך למען תדע כי אין לך אלוטיו שהוא המודיע לנביאו עד קלה האחרון וידנו כח ונבונה להסך כל הטובים שאין ליש וימיש לאין כלאחר [וע"כ] גם נמתה כדך שזכרנו למעלה העמיד מכה נסיונו על מחר ולא אמר לו הכני ממתיך כעת כדך ככל לפי שזכה לא יוכחן הנסיון כי אולי ככך ראה שביגע הפעה לרד משה ועל עשה זו ויכלו גם החכמותים לידע . וע"כ שרט שריעה ואמר לו מחר יהיה האות הזה שיוכחך כי הוא נביא אמת לה' . וגם נמתה הערוב אמר לו למחר יהיה האות הזה והכל למונה הסגרת שידע פועה כי נביא הוא :

(יז) ויעשו בן החרטומים בלמיהם להוציא את הכהנים ולא יוכלו . סנה פרעה ידע היטב כלשאר ילה משה להסיר

משה האם גינאגט צו אהרן וויא גאמ האמ אים געהייסין ויש אונ אהרן תאמ נעגגינט ויין האנט מיט דעם שטעקען ונד אונ האמ געשלאגין דעם שטויב פון דער ערד ותיי אונ עם איז געקראכין דיא פנים איז דיא מעגנטשין אונ אין דיא קהמות די גפר כראם שטויב פון דער ערד איז גינוארין פנים גדי ארז אין דעם באנצין מוצרים :

נעטוסים האבין גוט גיקעמט פישוף פון דעספוטענין האבין ויי

ובבהמה: ^{טו} ויאמרו החרטמים אל-
 פרעה אצבע אלהים הוא ויחוק
 לבפרעה ולא שמע אלהם כאשר
 דבר יהוה: ^ס ויאמר יהוה אל-
 משה השכם בבקר והתיצב לפני
 פרעה הנה יוצא המימה ואמרת
 אליו כה אמר יהוה שלח עמי
 ויעבדני: ^{יפי} אם אינך משלח את
 עמי הנני משליח בך ובעבדך

^{טו} ויאמרו חרשיא לפרעה
 מחא מן קדם יי היא
 ואתקף לבא לפרעה ולא
 קביר מנהון פמא דמליל
 יי: ^{טו} ויאמר יי למשה
 אקדם בצפרא ותתעמד
 קדם פרעה הא נפיק
 למיא ותימר ליה פדנן
 אמר יי שלח עמי
 ויפלחון קדמי: ^{יפי} ארי אם
 ליתך משלח ית עמי הא
 אנא משלח בך ובעבדך

תולדות אהרן

ויאמרו חרטומים אל . סכרסין 55 :
 הנה יוצא המימה . מועד קסן יח :

רשבים

(טו) אצבע אלהים הוא . סבת מרינה ולא על ידיהם של אלו היה זו שאילו באו על ידי מכשפות אף אנו היינו

רשי"י

(טו) אצבע אלהים הוא . מכה זו אינה ע"י כספים
 מלת המקום היא : כאשר דבר ה' . ולא ישמע אליכם

הסרת הכניס

מכל דכרו ולחוכו על פניו ענש מעשיס לא מה' המה רק
 כענין חרטומים . וזאת דיע פרעה סיטע . כי חרטומים וכונו
 בכ"כ להניח עוד כניס כמו שכולו לפשות דם ולהניח לפרטים .
 אבל לא ראה כזה . כי מה ירועת מזה שיגידו המכה ויתרכו
 הכניס . אבל אמר לם שיזילאו הכניס מהלדס ומן הכהמת ומן
 פלחנס . ולא יכולו לפשות זאת . והודו חרטומים כי זה אלכס
 אלהים . ומן הפת כולת לא דבר עוד פרעה עם חרטומים . כי
 מה כלט על פס חרטומים כי הם אינם יכולים רק להרע ולא
 (היטיב [מי'] :

שנא היתה שכינה הולכת עמו . ושד שמצטי בהתראת סכת כדר שכתב חשכם ולא כתיב חנה ויצא חמיס .
 ונ"ל שחרבר תלוי בהתראת חרשה שכל התראות חרשות היו בהשכחה ודוק ותשכתב בן שהרי כרס תמצא כתוב לך

קבומים על התורה

(טו) הנה יוצא הקיקה וגו' . דער מדרש תנחומא
 שרייבט פרעה האט גיבאמט אמאלאין אין
 נואסער , אין טייך גילום , אונ ער האט פארשפעלט דיא
 נואסער פון גילום זאל גיט אריין גיין ים , האגין דיא
 נואסער זיך געהויבן אין דערדיק אונ האגין אונ האגין
 אויפגעהויבן דעם פאלאק אונ האגין אים גיטראגין ,
 האט גאט גינאגט צו פרעה דו רשע מאכסט דיק גרויס
 פאר דער וועלט מיט מיינע נואסער , עס נועט קוקען
 פאגא נואס איך וועל דיק אריין ווארפן אין דעם נואסער .

פירוש לתורת אלהים
 גינוען אויף דיא קענמלשין אונ אויף די קהמות :
 (טו) ויאמרו האבין דיא פישוף מאכער גינאגט צו
 פרעה אצבע דיא מכה אין אפינגער שלאק פון
 גאט ויא אין גיט דורך פישוף גאר דורך גאט
 ויחנן אין גינארין געשטארקט דאס הארץ פון
 פרעה ויא אונ האט גיט געפאלגט ער זאל שיקען
 דיא ושקאל באשך אזוי וויא גאט האט גינאגט אז
 פרעה נועט גיט נועלדין צו הערין : (טו) ויאמר האט
 גאט גינאגט צו משה השכם שטייא אויף קארנין פריה והתיצב אונ ששלעל דיק פאר פרעה הנה
 יוצא ער נועט ארויס גיין צום נואסער ואמר אונ דו נאלקט צו אים נאגין אזוי האט גאט גינאגט
 שנה שיק מיין פאלק ויאלין מיה דינען : (יז) כי אם נוארום אז דו נועקט גיט שיקען מיין
 פאלק הנני נועל איך אן כייצין עם זאל קוקען אין דיר אונ אין דייע קגעכט אונ אין דיין פאלק

משלי חכמים

פון דעם געמאנט גינארין דער פת פון גאט אויף דער וועלט ,
 האבין אפינג צו דערציליין פון דעם נועט איר וויסען אז איך בין
 גאט אויף דער וועלט .

אֶלְהֵנָּא : ו יַעֲדוּן
 עוֹרְדֵעְנָא מִנָּה וּמִבְּמִתָּהּ
 וּמַעֲבִדָּהּ וּמַעֲמָהּ לְחֹדֶר
 דְּבִנְתָרָא וְשִׁתְּאֲרוּן :
 הַיּוֹפֵק מִשָּׁה וְאַתְרוּן מְלוֹת
 פְּרָעָה וְצַלִּי מִשָּׁה קָדָם יְיָ
 עַל גַּיְסִי עוֹרְדֵעְנָא דִּי
 שְׁוִי לְפָרְעָה : ט וְעֵבֵד יְיָ
 כְּפִתְגָמָא דְּמִשָּׁה וּמִיתוּ
 עוֹרְדֵעְנָא מִן כְּפִיָּא מִן
 דְּרָתָא וּמִן חִקְתָּתָא :
 י וּכְנָשׁוּ יְתָרוֹן דְּבוּרוּן
 דְּגוּרוּן

כִּי הָיָה רַק עַל זֶמֶן הַכֹּרֶת הַלְּפָרְעִים כִּן פִּירַשׁ סִינַי .
 וְכֵּף וְלָמָּה לֹא לַעֲבֹד הוּם עַד לְמַחֵר לָמָּה לֹא אִמַר זִיכְרוֹת מִיד
 וְיָם לְוֹרֵת שְׁפָרְעָה הוּם מְחִיק אֶת מִשָּׁה כְּחֹקת מִכְּפָה וְסִבּוּר שׁוֹרֵעַ לְכוּן הַשְּׁעוֹת וְכוּלָּא עֲשׂוּי הוּא הַשְּׁעָה שִׁכְרוֹת וּשְׁתַּחֲסִיב
 הַשְּׁעָה לֹא יוֹכַל לְהִסְרִים וְלִכְּן אִמַר לְמַחֵר לְהַרְלוֹת שְׁוִי מְכַשְׁוֹת הוּא שׁוֹעָה כִּן אִמַר מִשָּׁה מִיָּה שְׁהַפְלֵל שְׁמַע תְּפִלּוֹתוֹ מִהַרְשֵׁל .
 מְקַיֵּם הַשְּׁעוֹת לָמָּה שִׁינָה הַכְּתוּב לְפָרְעִים וַיִּעַק מִשָּׁה אֶל ה' וּבִשְׂאָר מִטּוֹת כְּחֹבִי וַיַּעֲתֵר מִשָּׁה אֶל ה' . וַיִּזַּל מִשׁוֹם לְדַמְרִינָן

שפתי חכמים

רש"י

למחר : (ח) ויצא ויצעק . מיד שיכרתו למחר .
 ויש לומר שפרעה היה מחויב את משה כחוקת מכשף וסבור שידע לכוון השעות וכו' ואלו היה השעם שיכרוהו ושפתסבור
 השעם לא יוכל להסירם ולכן אמר למחר להרלות ש"י ממשעות הוא שועה כן אמר משה מיה שהפלה שמע תפלתו מהרש"ל .
 מקמיס העולם למה שינה הכתוב לפרעיים ויצעק משה אל ה' ובשאר מטות כחובי ויעתר משה אל ה' . ויזל משום דלמרינן

דעת וקנים מבועלי התוספות
 (ט) כן הבתים . אבל אותה שבתגורים לא מתי לפי שבמתי
 בהקב"ה ונכנסו בתגורו חם בצווי השם :
 וזכר לנפלאותיו . שכל דור ודור יספורו כי הקב"ה

ענין התפאר עלי

צעקת משה אל ה'

פסע ופעמים . וכפי שכתב ארכינאל סעד כס לא סיס כנמלא
 בנילום הלארעס הואת . רק מן העת שהיא וסולסל כשאלו
 בנילום . ממה שאמר משה רק כילוד תשאלרנע . וזה עסס קב"ה
 הכיא הלארעס לנילוס למשן הטוט כס את מלרס :

על הדבור שסם משה לפרעה בענין הלארעס שיסורו למחר .
 והיחס אם כן נשקט משה כלשקת אליו כי כבר ספרתל על ירידת
 האם על קרבנו . שמטי שנסנס כלאונו נסיון מכלי מלחמ ססס
 הולך להפלה סרבה שסיסס ה' דכר סהוא . וזכר סכחוב כלן
 עשעה סקב"ה ככר משה ארר דכר לפרעה כי עזת מלאכו זלמן
 כיתו סניסס ויגורו כל הלארעס . ובענין מה שאמר משה
 לפרעה התפאר עלי וגו' . כתי סרר כתי' מקור' זה נודע לכל
 סניך סכנ . כי מה סכנ סהספרת סיסס כוב אם ארר

לקושים על התורה

פירוש לתורת אלהים

אָרְעָר עִם אִיו אִמְתָּ וַיִּי מִשָּׁה וְאָמַר אִז גָּאֵם הָאֵם עֲבָרִינְיָנְטָ
 דִּי צְפֻרְדֵּיִם אִוּג גָּאֵם וְעֵשׂ אִפְסִימְהוֹן דִּי צְפֻרְדֵּיִם , גָּאֵר
 דָּאֵם אִיו גִּיּוּעֵן בִּי פְרָעָה דְעֵר צִיבִין , וַיִּוִּיל חֲרַמְטוּסִים
 קָעֲנֵעֵן גָּאֵר וְאָגִין אִוּאָה וְוָאֵם וְעֵשׂ וַיִּין דְעֵם זְעֻלְבִיעֵן טָאָג .
 אָרְעָר פּוֹן אִיוּן טָאָג אִוּיָּה דְעֵם אֲנִרְעִין טָאָג וַיִּוִּסִין וַיִּזִּיא
 גִּישׁ צוּ אָגִין , וַיִּוִּיל יַעֲדֵר טָאָג אִיוּ אִיוּן אָרְעָר מִלָּל .
 אָרְעָר אִז מִשָּׁה וְעֵשׂ וְאָגִין פּוֹן חֵיטָם אִוּיָּה אָרְעָרִין אִז
 אֲצִיבִין אִז דָּאֵם אִיוּ פּוֹן גָּאֵם גִּיטְאָהוֹן גִּיטְאִרִין , דִּרְיַעֲר
 הָאֵם פְּרָעָה גִיטְאָהוֹן אִז דִּי צְפֻרְדֵּיִם וְאִזִּין אִפְסִימְהוֹן וְעֵרִין
 אָרְעָרִין , הָאֵם מִשָּׁה גִעֲבָרְעָרָא וְאִזִּין וַיִּין וַיִּין דִּי וְאָגִיטָא ,
 מִיט דְעֵם וְעֵקְסוֹ וַיִּעֲסִין אִז עֵם אִיוּ גִיטְאָהוֹן וְעֵר , עֵם וְאִז
 קָעֲנֵעֵן טָאָהוֹן וַיִּיא אִוּגֵר גָּאֵם טוֹחָם :

משרי חכמים

משרי חכמים

משה ויטויו אונ דיא פרעש ועגען געפיינערט מן הבתים פון דיא היינער פון הצירות פון דיא הייף ופן
 אונ פון דיא פעלקער ועגען אלע געפיינערט : (י) ויצברו אונ דיא מצרים האבין צו נוף געשארט

גין עסליקע דורות וואס ויין ועלן ואגין או מצרים האבין אויף
 גיס פארשפאנן וואס איז גישוף , רביעך ועלן ויין ואגין

דייבער

חֲמָרָם חֲמָרָם וּתְבַאֵשׁ הָאָרֶץ :
וַיֵּרָא פְּרַעְיָה בִּי הֵיטָה הַרְוֹחָה
וְהַכְבֵּד אֶת־לְבָבוֹ וְלֹא שָׁמַע אֱלֹהִים
כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה: ׀ יב וַיֹּאמֶר יְהוָה
אֶל־מֹשֶׁה אָמַר אֶל־אַהֲרֹן נִטְהֵ אֶת־
מִסְךְ וְהָךְ אֶת־עַפְר הָאָרֶץ וְהָיָה
לְכֹנֶם בְּכָל־אָרֶץ מִצְרַיִם: ׀ יג וַיַּעֲשֵׂוּ

דגורין וקריאו על ארעא:
 יי ותוא פרעה ארי הנת
 רוחתא ונקר ית לגביה
 וזא קבלי מנהון כמא
 דמליי יי: יב ואמר יי
 דמשה אימר דאהרן
 ארים ית חומרה ומחי ית
 עפרא דארעא ויהי
 לקממתא בכל ארעא
 דמצרים: יג ועבדו כן

בעל המורים

כבוד מלמד שאפילו אל היו מהלילים עלמס חתת הקרקע עם היו
 נאים הפנדרעים ותפשימם כסם וגם מחוחים יכול הסדה עד שלא
 נשאר מרעה למקנה: (י) חמרים. ג' כמס' הכל תרי ואידך
 אסף עשרה חמרים מלמד שאף כלן המעשים אסף עשרה חמרים:
 (יז) והך. ג' וחד את עשר הארץ. ויך קף אל קף מלמד שהיו

רשבי

(י) חמרים. צבורים: (יא) והכבר. למי שמחבה הזאת
 גדולה היתה לא נחוקו לבו מאיליו אלא הוא הרשיע
 להכבידו את לבו: (יב) לכנס. מיני (כיבוה) ג"א
 כינה) ופרושין:
 רש"י

רשבים

המתפלל נידך להסמיע לאזני מה שמוליא מפיו וכלן היו
 הפנדרעים נועקים כמ"ס רש"י כמקור והלרין הארים קולו
 בתפלתו כדי שישמע לאזניו את תפלתו: ׀ וז"ל ונהם אל פי'
 רש"י לשל בני מכת דס דכתיב ויחוק לב פרעה ולא שמע וגו'

שפתי חכמים

המתפלל נידך להסמיע לאזני מה שמוליא מפיו וכלן היו
 הפנדרעים נועקים כמ"ס רש"י כמקור והלרין הארים קולו
 בתפלתו כדי שישמע לאזניו את תפלתו: ׀ וז"ל ונהם אל פי'
 רש"י לשל בני מכת דס דכתיב ויחוק לב פרעה ולא שמע וגו'

דבר ה'. והיכן דבר ׀ ולא ישמע אליכם פרעה: (יז) אמור אל אהרן. לא היה העפר כדלי ללקוח על
 צעקת משה אל ה' על דבר הצפרדעים

לו עד לאחר זמן כי הסרת הפנדרעים זמן הזה לא היתה אלא
 ע"י תפלת משה. אבל זמן הפנדרים להם היה עוד לאחרי ימים.
 וע"כ בקש מלחמ משה שיעתיר לה' ככת התפלה להסירם קודם
 הזמן אשר נקבל להסרתם. ועדיין היום משה ירח שלא יאמר
 פרעה שלא הוסרו הפנדרעים ככת התפלה רק שהגיע העת
 להסרתם וזה שהגידו לו חמיו כי אהרן עוד ימי הרעה שחזר
 שלא ירח יסע עד זמן שהובגל וכאמתי בזמן קודם שחזר
 הלבט להם. וע"כ התחכם משה להראות לו מופת על מופת מה'
 שהוא יסיר לפנדרעים קודם זמן. לזה אמר לו התפלה עלי
 למתי ואמור לה' להסירי הפנדרעים וגו' כלומר שתקלני לו זמן
 קלוב לומר אשר כזמן הזה ילכו ואלו כאשר אמר לך בזמן מוגבל
 כרגע זו יסורו הפנדרעים ויהיה כן אל חדת כי ה' הוא האלהים
 ואני נביא אמת לה' שלא יטול דבר ארצה. לא תחמקי ומחשקי
 [וכן במכת כרד אמר לו בני ממתי כעת חמר כרד כרד מחד.
 ואמרו חז"ל וזכי כן לוי חמר ערט לו שריעה על הכותל אמר לו

לסכים או יסירם חיוק. ועוד פרעה שאמר למחר ולמה לא
 ראה עיסורי חיוק אחר שהיו כענין קשה כמות. ועוד מה
 שאמר לו משה כדכרך למתן תדע כי אין כ"ס' משמע שזכה שיהי'
 למחר ידע כי אין כ"ס'. ואחזקו לא נדע מה נכתה יום מיומים.
 ואומת עיסיר הפנדרעים ודאי יודע כי אין כ"ס'. והכראה ע"פ
 מה שכתב הרמב"ם ז"ל כי אלו חוכרי שמים וחוחים כזכוכים אי
 לאשר כשום אושן בשלש עשרות כלל דקדוקי העתידות. ובהכרח
 ידקו קתים שיקרו קתים. ובטלי כמות האלה לא יכינו כשם
 ולא יתהללו שיקרו כלל חלקי סדכרים אבל אחרים שמתר ירד
 בשם ובמלא ירד ליום שלמי שהיום וכו' וזה שאמר רבותינו
 מחשך ולא כל אשר וכו' אבל אין מועדי הנביאים והכמתם כן.
 כי ידקו הכל עד מלה האחרים ולא יטול דבר מדכריהם לא קטן
 ולא גדול וכו' ע"כ. והנה כבר כתבנו שהסרת הפנדרעים לא
 יכלו המכשפים לפשחה. ואך עכ"ס דלר סו ודאי שטוב להם
 פרעה שיגידו לו אימתי יסורו ממני. ואמנם עסס כדלי הגידו

פירוש לתורה אלהים

ויערין פאלגין: (יב) ויאסר נחמה גיב דיון שמשקין
 משה אמור זאב צו אהרן נטה גיב דיון שמשקין
 והך אונ שלאן את צר דעם שמיוב פון דער ערד
 והיה אונ עם נאל זיון קנינים פנים אין דעם לאנד
 מצרים, רש"י שרייבט דיא שמיוב פון דער ערד
 איז דרום גיט געשלאגן גיטארין דורך משה נוייל
 דאס האט מגין גיטוען אויף משה בשעת ער האט
 דעם מצרי געהרקה אונ האט אים געטאלקמין
 אין ואמר: (יג) ויששו כן אונ זיי האבין אוי גיטאהן

די פרעש חמרים אונ האבין געמאכט פון זיי פערג
 ותבאש אונ עם איז ביאום גיטארין דאס לאנד
 מצרים פון דיא געפויגעקטע פרעש: (יא) וירא
 האט פרעה גינען כי היתה עם איז גיטארין איין
 נויטערונג פלוקר דיא סקה צפרעע איז אפ
 גיטאהן גיטארין פון אים והכיד האט ער שווער
 געמאכט נין הארץ ויא אונ האט גיט צו גיהערט
 צו נויא אונ האט גיט געוואלט שיקען די ישראל
 באשר אוי נויא גאט גיירעט אז ער נועם גיט

משלי חכמים
 היינס איינער סאכין פון אשפעקין זאל וערין אלגערינער
 שלאנג, ארער ער זאל מאכין אנרויסער פייה וואסער זאל
 נוערין רימ וניא בלוט, ארער ער זאל בריינגען צפקרעיס אויף
 אלמנד טעמ ער גיט מקנען, סו ער זאך סודה ייזן אודיא
 הרטובים

דיבער האבין זייא גינאנט דאס איז פון נאם, דריבער האט
 משה פריער געמאכט ברייא זאכין וואס דיא חסומים האבין
 אויף געמאכט, צו נויזין דעם כל פון דיא חסומים אז זיי
 שטען ניווען גרויסע חכמים צו פאכין בישוף, ווארום זאל

ח וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אֶמַר
 אֶל־אַהֲרֹן נֹטֵה אֶת־יָדְךָ בְּמִסְפַּךְ־עַל־
 הַנְּהָרֹת עַל־הַיָּאֲרִים וְעַל־הַאֲנָמִים
 וְהָעַל אֶת־הַצְּפֹרְדִּים עַל־אֲרֶץ
 מִצְרַיִם: ב וַיֵּט אַהֲרֹן אֶת־יָדוֹ עַל
 מִיַּי מִצְרַיִם וְהָעַל הַצְּפֹרְדֵּי וַתִּכַּם
 אֶת־אֲרֶץ מִצְרַיִם: ג וַיַּעֲשׂוּ־כֵן
 הַחֲרָטְמִים בְּלִטְיָהֶם וַיַּעֲלֶוּ אֶת־
 הַצְּפֹרְדִּים עַל־אֲרֶץ מִצְרַיִם:
 ד וַיִּקְרָא פְרַעֲה לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן
 וַיֹּאמֶר הֲעִתִּירוּ אֶל־יְהוָה וַיִּסַּר
 הַצְּפֹרְדִּים מִכֶּנִּי וּמֵעַמִּי וְאֲשַׁלַּח

עוֹרְדֵנְיָא: * נֹאמַר יי
 לְמֹשֶׁה אֵימַר לְאַהֲרֹן אֲרִים
 ית יָדְךָ בְּחִמְרְךָ עַל
 גְּבֻרְיָא עַל אֲרִיתָא וְעַל
 אֲנָמִיָּא וְאִסִּיק ית
 עוֹרְדֵנְיָא עַל אֲרֶעָא
 דְּמִצְרַיִם: ב נֹאֲרִים אַהֲרֹן
 ית יָדִיהָ עַל מִיָּא דְּמִצְרַיִ
 וּסְלִיקוּ עוֹרְדֵנְיָא וַחֲפוּ
 ית אֲרֶעָא דְּמִצְרַיִם:
 ג וַעֲבָדוּ כֵן חֲרָטְיָא
 בְּלִחְשִׁיהוֹן וְאִסִּיקוּ ית
 עוֹרְדֵנְיָא עַל אֲרֶעָא
 דְּמִצְרַיִם: ד וַיִּקְרָא פְרַעֲה
 לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַאֲמַר צַלוּ
 קַדְמִי וַיַּעֲדִי עוֹרְדֵנְיָא
 מִנִּי וּמֵעַמִּי וְאֲשַׁלַּח ית

ת"א ותטל הצפרדע . מסודרין מ :

בעל המורים

מלתס : (א) והעל . כ' במסורה דין ולידך וטעל אותם הר הכר
 גדליהא כספתיס מה רלו חנייה מי־שאל ועוריה שמסרו עלמן
 גשריפה נשלו ק"ו לעומן מפרדעים ספספרדעים מסרו עלמן
 רש"י

(ב) ותעל הצפרדע . (ש"ר) פטרע אחת היתה והיו מכין אותה והיא מתחת נחילים נחילים והו מדרשו . ופשיטו
 יש לומר שרין הצפרדעים קורא ל' יתדות . וכן ותהי הכנס הרחישה פדוליר"א בלעז ואף ותעל הצפרדע

דעה וקנים מבעלי התוספות

הדורע שבסדר הזה שמשו לא כסדר הכתוב במ' תהלים אי
 נמי לירע באי זו היה מתרה ובאי זו אינו מתרה שלעולם
 בכל סכה שלישיה לא היה מתרה כדאמרין מי שלקה
 ושנה כנסין אותו וכיפה וסאכילין אותו שעוריים עד שכרשו
 נבקעת . אחרי הכות ה' את היאר . לפיכך היאר תחלה לפי
 שהצפרים היו עוכרין יאר מפני שביניו מתברכין . אמר
 הקב"ה אכה עליהו לפניו ואחר עמו וכן משל סח' אלהיא
 ויתבהקין כוטרריי :

ענין הצפרדע

כית המלך . ומכירך ילכו לבית עבדך . מי הניד לפס מי ומי
 המה עבדך ולויה כיהס . ואח"כ יבואו לעמך . לכל כתי מלרים .
 הלא רוח ה' יתנסם כהכמה וכדעת ובתכונה . ויעשו בכל כריון
 ה' . ומהו חרע ותכתי כ' לא נמקרה ילאו מן הילום . רק המה
 שלוחים מהקב"ה . וכיון שלא פרעה שנס החרטומים הכילו עוד
 הצפרדעים מן הילום על מלרים והגדילו המכה . אבל לא יוכלו
 להסירם ממנו ע"כ קרא לנשה ולהקין ויאתר אליהס חס דכרביס
 כן הוא שמחה ה' בלא הצפרדעים העתירו אל ה' ויסר הצפרדעים
 ממני ומעמי . מהעלאת הצפרדעים על מלרים חין עוד רחיה יי
 חרע על מי ה' הוא וחלם שלוחי ה' והשלה את העם :

פירוש לתורת אלהים

לֹאֲנָד מִצְרַיִם : (ג) וַיַּעֲשׂוּ הַאֲבִיב דִּי פִישׁוּף סִאֲבֵקֵר
 אויף אווי גיטאקן מיט וַיַּעֲדֵר שְׁפֹרְאךְ וַיַּעֲדֵ אוֹנ
 וַיֵּיא הַאֲבִיב לְעִמְאָקֵט אויף גִּיין דִּיא פְרַעֲשׁ אויף
 דַּעס לֹאֲנָד מִצְרַיִם : (ד) וַיִּקְרָא פְרַעֲה לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן
 הָאֵם פְרַעֲה גְעוֹרְפִין צו מֹשֶׁה אוֹנ צו אַהֲרֹן וַיֹּאמֶר
 אוֹנ עַר הָאֵם גִּינְאָקֵט צו וַיִּי הַעֲמִירוּ אֵל יי אֵר נֹאֲלֵט
 בְּעַמִּינֵן צו גָּאֵם וַיִּסַּר עַר וְאֵל אֶפְטִאָהוֹן דִּי צְפֹרְדֵּי
 פִּוּן כִּיר אוֹנ פִּוּן מִיין פִּאֲלֵק אַשְׁבַּתָּה אוֹנ אֵיף נֹעַל

גִּיֶעֱבֵקֵרֵט וַיַּעֲרַע לִיַּעֲרֹן : (א) וַיֹּאמֶר יי הָאֵם גָּאֵם
 גִּינְאָקֵט צו מֹשֶׁה אֵמַר אֵל אַהֲרֹן זָאֵן צו אַהֲרֹן נֹטֵה אֵת
 יָדְךָ בְּחִמְרְךָ מִיַּי דִּיין שְׁטֵעִיקוּן וְהָעַל
 אוֹנ סִאֲף אויף גִּיין דִּיא פְרַעֲשׁ אויף דַּעס לֹאֲנָד
 מִצְרַיִם : (ב) וַיֵּט אַהֲרֹן הָאֵם אַהֲרֹן גְּעוֹרְפִיַט אֵת יָדוֹ
 וַיִּין הָאֵם יי סִפִּי מִצְרַיִם אויף דַּעס וַאֲסֵקֵר פִּוּן
 מִצְרַיִם וְהָעַל אוֹנ יֵיא אֵיז אויף גְּעִנְאָקֵעֵן הַצְּפֹרְדֵּי
 דִּי פְרַעֲשׁ וַתִּכַּם אוֹנ יֵיא הָאֵם בְּרַעֲקֵט דָּאֵם גִּנְאָנְעַע

חכמים

גָּאֵם , יֵיט גִּישׁוּף , הַאֲבִיב שׁוּין דִּיא גִּנְאָנְעַע וְהָעַל גְּעִנְאָלִיקֵט אֵין
 גְּעִקֵּקֵט סִקֵּקֵטִים פִּוּן
 דַּעַר

אֶת־הָעַם וַיִּזְבְּחוּ לַיהוָה׃ ה וַיֹּאמֶר
מֹשֶׁה לְפָרְעָה הַתְּפָאֵר עָלַי לְמַתְיוֹ
אֶעֱתִיר לָךְ וּלְעַבְדֶיךָ וּלְעַמֶּךָ׃
לְהַכְרִית הַצְּפַרְדֵּי־עַיִם מִמֶּךָ וּמִבְּתוֹךְ
רַק בַּיָּאֵר תִּשְׁאֲרֶנָּה׃ וַיֹּאמֶר לְמַחֵר
וַיֹּאמֶר כְּדַבְּרְךָ לְמַעַן תִּדַע כִּי־אֲנִי

עמא וידבחו קדם ה׃
 ה ואמר משה לפרעה
 שאר לך גבורא ותב לי
 זמן דאימתי אצלי עצה
 ועד עבדך ועד עמך
 לשפחה עורדעניא מנה
 ומבתך לחוד דגבורא
 ישמארו׃ ויאמר למחר
 ואמר כפתנמך בדיל
 דתידע ארי לית פני

בעל הטורים

מספרדים עמו ולא זכו לכנס בלחן (ד) ויזכו. ב' במספר
 ויזכו ל'. ויזכו וזכו חזק. ז' לזכום ולזכום וזכום חזק
 וזל מית האסורים: (פ) ולעבדך. ג' דין ואירד ולעבדך
 מקנס וכירכים מס הפתאי לך ועבדך כהחטנו לזקיקו כשמוסו
 (ו) ויאמר למחר. החפול עתה שימוחו עד מחר :

(ה) התפאר. התנשא עלי לבקש תפאך ואעשה. כמו
 (שופטים ז) ותפאר עלי ישראל לאמר ידי הושיעת לי:
 לבתי אעתיר לך. לאיות יום וזמן אתה רוצה שישורו
 כל הצפרדעים ואני אעתיר מיד שימותו עד אוהו זמן
 שחבקש ממני כי אין מנהג למוח בולן בפעם אחת

רשבים

שפתי חכמים

לשון עסק וטומיה: ב' רוצה לומר אם חוכל לשלול אוהי דבר
 מלא. חוכל לשמונו שחוכל אחת להפטר עליו לאמר שאני לא חוכל
 לעשות: י' וחס תאמר מה שלו משה ודלי הים מהרעם שיכרתו
 סיוס לאלתר. ויש לומר לפי שהיה סכור משה אם יתפלל שיכרתו
 מיד רע לו מיד היה ירוד לשלל את ישראל כמו שאמר למשה וזו
 היה רע לו לסיק לא יע נמשכ בלבוש יום יתראה ולפי מה שתיקן
 הכרמ"ן כסם הנגדי יתורן י"ב קושא ו: ב' לשון אעתיר
 העתירו והשתדתי משמע לשון הסעיל שחול פועל ואלו ויהי ליה
 למתקן לשון אפעל כמו אעתיר עתרו והשתדתי כיון שחול ל' תפלו
 והשתלה אלו פועל ואלו לכן פ' ומתי ובי: ל' רלס לומר דלשון
 הסעיל קאי אדכריס וזהו כאלו כתיב דכריס: ז' ב' דכתיב כיה
 כהדיל דכריס: ג' כ' שגלה היה מתי יכרתו וז"ל שהשוכה

ב בעתתי ומני שכל ל' עתה הרבות פלל הוא ובאשר יאמר הרבו
 דכריס ל' ואז כלולס העתרתם עלי מ' דכריס (יחזקאל לה)

עני התפאר עלי

אח"כ שנתקנס כלא ושמקרה סלכו. אכל אם תקבע לי שם
 מיוחדת סליכתם חרסם מתנזרים וזולתם עת שחאמר חסם ילכו
 הלא תהיה מוכרח וסלכות כי כהשגחה כלא ובספגתם סלכו.
 ולפי שראה משה שפרעה מתחנף מלך מהלפרדים. ע"כ אמר
 לו רק ביאור השפגתם. ר"ל אם לא תקיים דברך ולא תשלח
 ישראל מה'יך. ה' ה' מלפרדים ביאור ויכולו ללא ע"ך עוד

פירוש לתורת אלהים

שיקעו דאם פאלק ישראל ויבחו לני אונ לאזין ויי
שעקטין קרבנות צו אדם׃ (ה) ויאמר משה לפרעה
האם משה ג'אנאם צו פרעה התפאר עלי בארם ד'ך
אויף מיר אונ נאג מיר לפתי צו וועלעקער צייט
וויקסמו די פרעש ואזין פארשניטען ווערין אקמיר
וועל איך קעמין פון השיר'ת ד'ך אויף דיר וועלעך
אונ אויף דייע קעקעם געקסד אונ אויף דיין פאלק
המקרי'ת צו פאר שניידין דיא פרעש סקסד פון דיר
ויקסד'ה אונ פון דיין הויז געזונד בק נאר ביאור אין
סייך ואזין ויאי קלייבין׃ (ו) דיאס האם פרעה
גינאגט צו משה ג'אנאם צו פרעה איך וועל אזוי קאנהן
קרבנין ויאמר האם משה ג'אנאם צו פרעה איך וועל אזוי קאנהן
קרבנין ויאמר האם משה ג'אנאם צו פרעה איך וועל אזוי קאנהן

(ה) ויאמר משה לפרעה התפאר עלי וגו'. כיון שאלהי כל
 נוסות את כח ה' או לא כתי' אם השוכ' אלו לפני ה'
 ששעש' רלוני. אתי מוכי'ך שחוכל להתפאר עלי. ר"ל שחוכל
 להשפיק לפני כל חכמי מלכים וקטומים עקב אנכי יכולתי
 לעשות זאת. ואומר נא לי למתי אעתיר. ר"ל אעתיר חיבך
 אכל קטע לי וזו טו שעת שתרלע שילכו מתחך. שלא תאמר

קדומים על התורה

(ו) ויאמר לקטר וגו'. דער ערבי נחל קרענט פאר נואם
 האם פרעה ג'אנאגט צו משה ער זאל קעמין
 היינט דיא צפרדעים ארען אונעק גיין סארגין. פאר נואם
 זאל משה גיט קעמין דיא צפרדעים זאלין לשון אונעק גיין.
 פאר נואם האם פרעה ג'אנאגט ציידין די ופריים גיין סארגין.
 דער תירוצ' איז ווייל פרעה האם ג'אנאגט וויסען וויא אזוי
 משה האם געבריינגט דיא צפרדעים. אויב עס איז אקט
 וויא די תרומים זאגין צו משה האם געבריינגט דיא
 צפרדעים מיט גישוף אזוי ווי זיי האבן געבריינגט צפרדעים
 מיט גישוף. און ווייל משה קען גישוף קעקער פון דיא
 תרומים דריבער קען ער אקסאדן דיא צפרדעים אויך.

גינאגט צו משה איך וויל דו נאקסם היינט קעמין דיא
 סארגין ויאמר האם משה ג'אנאם צו פרעה איך וועל אזוי קאנהן

משלי חכמים

דער וועלט, און דיא נעקסטע תקמים צו פארשפיי'ן נואם עס
 איז גישוף און נואם עס איז נאמליך, אז דיא מצריים האבן
 מודה גינען אז דאס איז פון נאם האם פון שוין קער גיט
 געדארפן פירדין דעם כח פון נאם, נאר פאקטיר נועם אונטק
 גיין

כָּמָא דְמַלְיָא יִי בְּנֵי וְאִתְפְּנֵי פְרָעָה וְעַל קְבִיתֶיהָ וְלֹא שׁוּי קְבִיָּה אֲפֵי קָדָא :

דְּבַר יְהוָה : כִּי וַיִּפֶן פְּרָעָה וַיָּבֵא אֶל־בֵּיתוֹ וְלֹא־שָׁתָה לְבָבוֹ נִס־לְזֹאת :

יום ו כדי לחלוטם כל הסדרה שנים מקרא ואחד תרגום הצננו תשלום כל הסדרה ותרגום ותפסרה :

כִּי וַיִּתְפָּרוּ כָּל־מִצְרָאֵי סַחֲרֵי נְהָרָא מֵאֵי דְמִשְׁתֵּי אֲבֵי קָא יִבְיָדוּ דְמִשְׁתֵּי מִמְּיָא דְנְהָרָא : וְכַהֲוֹ שְׁלִימוֹ שְׂבַעֲנָא יִזְמִין פִּתְרֵי דְמִקְא יִי יַת נְהָרָא : כִּי וַאֲמַר יִי קְמִשָּׁה עוֹל לֹת פְּרָעָה וְתִימַר גִּיְתָא דְנָדָן אֲמַר יִי

כִּד וַיִּתְפָּרוּ כָּל־מִצְרָיִם סְבִיבַת הַיָּאֵר מִיָּם לְשָׂתוֹת כִּי לֹא יָכְלוּ לְשָׂתַת מִמֵּי הַיָּאֵר : כִּה וַיִּמְלֵא שְׁבַעֲנַת יָמִים אַחֲרֵי הַכּוֹת־יְהוָה אֶת־הַיָּאֵר : פ ט וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בֵּא אֶל־פְּרָעָה וְאָמַרְתָּ אֵלָיו כֹּה אָמַר יְהוָה

רשבים

שהוא לשעבר : (כג) גם לואת . שכבר ויחוק לב פרעה מעצמו וגם עתה נחוק כאלו . אבל בצפרדע שכהוב והכבד את לבו שהוא עצמי נחכוין להכבד את לבו . לכן כתיב בצפרדע ערוב ויכבד פרעה את לבו גם בפסע הזאת שהרי כבר הכבד את לבו פעם אחרת : (כה) שבעת ימים . כך היה מכת האור : (כו) ויאמר ה' אל משה בא אל פרעה . שני פעמים היה משה כחרה את פרעה בשני מכות ובשלישי לא היה כחרה וכן כל הסדר (בכל שלשה מכות אינו כחרה) ברם ובצפרדע חתרה . בנבים לא החרה . בערוב ובדבר חתרה . בשחין לא חתרה . בכרד ובארבה חתרה . בחשך לא חתרה :

שפתוי חכמים

לכט חכר ובן ופיסא' נלטיס כמו ותכל כלט : ה דקי' דר'ל למיכתב וימלוא ופי' פי' מנין ו' ימים ר'ל דומילא קאי על מנין ולא על ו' ימים : ו ר'ל ו' ימים ואל'ת והא חסדך לא היה כי

ונניא סענת ימים ה עלא טכ היאור לקדמותו סהיתה המכה משמשת רביע חדש ו וטלשה חלקים היה מעיד

דעת וקנים מבעלי החוספות

(כז) ויבא . פירש' שכן היה דרך כל חסכות שכל אחת היתה משמרת רביע חדש והשלושה חלקים ה' מהרה בו נכצאת הסכה ה' עיר והתראה היה חדש שלם מרכיביו שלח איתו: ופוסתים בתוכי מצרים שהיה יכול לכתוב בתוך הרי כ"י יתירין שעונין גרשיו שלם . וסיהו קשיא יו שררי לפי הפירוש שמעב שלא היתה כי אם כ"ה יום . וי"ל שלאחר יום הכבד היה מסתין עד כ"ח . וסיהו קשיא שהרי חשך לא שמש בי אם ששת ימים וכתוב שלשת ימים ועוד שלושה אחרים שלא קמו איש מחתתיו . וי"ל בחשך שהיה על י' שם פת דרכיו ויהי הענן והחשך אותו חשך השלים כנין שבעה ואיתמר בהגדה של פסח ר' יהושע היה נותן בהם סיכנים דר'ך עד"ש באח"כ ושואלין העם מאי נפק מינה מיטתין יו . ובפרש ה'ר יצחק בר' אשר שנועד ביום שנפטר רבינו יצחק בר אשר ר' יקראוהו על שמו וקדאו עליו חרח השמש ובא השמש שלכך זה הסימן שבאשר תשים דר'ך עד"ש באח"כ זה על זה

פירוש לתורה אלהים

שְׂטָאָרְק דָּאָם הָאָרְץ פּוֹן פְּרָעָה וְלֹא שִׁמְעֵי אֲלֵיהֶם אֹנֵי הָאָם גִּיְתָא גִּיְהֵעֲרַט צוֹ מִשָּׁה קִיַּם אֲהָרָן בְּפִשֵׁי דְרַי יִי אֹי וַיִּיא נָאֵם הָאָם גִּירְעַט אֹו עַר וְעַם גִּיְתָא צוֹ הָעֵרִין וַיִּיא . ורש'י שרביבט פְּרָעָה וְהָאָם גִּיְתָאֵם צוֹ מִשָּׁה אֹנֵי צוֹ אֲהָרָן אִיר וַיִּלָּט אֲרִיִין בְּרַעֲנָנֵן בִּישׁוּף אִין מִצְרַיִם וְנָאֵם וַיִּיא אִין פּוֹל בִּישׁוּף דְרוּם הָאָם עַר גַּעֲשְׂטָאָרְקָם דָּאָם הָאָרְץ אֹנֵי הָאָם וַיִּיא גִיְתָא גַעֲוֹאֲלָט צוֹ הָעֵרִין וְאֵרוּם עַר הָאָם וַיָּךְ גַּעֲמָרְאָקֵם וַיִּי מוֹהָעֵן עַם אִין קִיַּם בִּישׁוּף : (כח) וַיִּפֶן פְּרָעָה הָאָם וַיָּךְ פְּרָעָה אֹנֵעֵק גִּיקַעֲרַט וַיָּבֵא אֹנֵי אִין גַּעֲקוּמֵן צוֹ וַיָּךְ אִין הָיוּ וַיִּא שַׁת לְבוֹ אֹנֵי הָאָם גִּיְתָא גִיְתָאֵהִין וַיִּין הָאָרְץ צוֹ דָּעַם אִוִּיהָ בְּלוֹמֵר גִּיְתָא צוֹ

חכמים

אונ זאל דארם נביין גקוואסען פאר דיא גרעסע דאקטוירים , ויא ער וועט קיפן אונ טון וועט נעקן אז ער האט אונסער

שַׁלַּח אֶת־עַמִּי וְיַעֲבֹדֵנִי: כִּי וְאִם־מָאֵן
 אֶתָּה לְשַׁלַּח הַיְהוָה אֶנְכִי נִגַּף אֶת־
 כָּל־יְבוּלֶךָ בַּצַּפְרֹדָעִים: כִּי וְשָׂרֵץ
 הַיָּאֵר צַפְרֹדָעִים וְעָלוּ וּבָאוּ בְּבֵיתְךָ
 וּבְחֹדֶר מִשְׁכַּבְךָ וְעַל־מִטְתְּךָ
 וּבְבֵית עֲבֹדֶיךָ וּבַעֲמֹךָ וּבְתַנּוּרֶיךָ
 וּבְמִשְׁאֲרוֹתֶיךָ: כִּסּ וּבָבָה וּבַעֲמֹךָ
 וּבְכָל־עֲבֹדֶיךָ יַעֲלוּ הַצַּפְרֹדָעִים:

שלח ית עמי ויפלהון
 קדמי: כי ואם מסרב את
 לשלחא הוא אנהא סחי ית
 כל תחומה בעורדענא:
 כה ויבוי נהרא עורדענא
 ויסקון ויעלו בבייתה
 ובחדרון בית משכבה
 ועל ערסתה ובבית עבדה
 ובאמרה ובתנורה
 ובאצותה: כס ובבה ובאמרה
 ובכל עבדה יסקון

תולדות אהרן

ועל ונלו כסין: כסין ג: וכס וכסין .
 כסין יא:

בער הטורים

(כח) ועלו ונלו כסין וכו' וכתיב עבדיך ובעמך. כסין כסין
 עבדים לנפ וכו' וכתיב כתיב ובעה ובעמך ובעל עבדיך וכו'
 פסמא כשלקו כנופן כדכרעין מוכנה עבוי מקרקרין כנופן או לקו הוא והעס תחלה עבוי כעלה כדכתיב ויאמר אל עמו
 וחכיב כעבדיהם חלל כשעלו נכנסו תחלה כפיתו וכו' עבדו וחכיב (כעט) וכנה. כי וכנה ובעמך. כי ככה ארוץ גדול .
 מלמד שעלו ככה כהמכרעים גדולים גדווי' ויודך ככה כסמחי שעמ"ס שאינו מפרש של סוי הכפרדעים לישלאל סקיה כלרקחו

רשבים

(כו) נגף. כוכה :

שפתי חכמים

א' ו' ימים כדשמע כפרשת כל יו' ללקוח כפרשת ככל כתיב
 ויבי ענון והחושך ויאר את הילול ר"ל הענן והחושך היה למזרים
 ויאר את הילול לישלאל ולמה היה חושך למזרים אלה הכהיה
 פרש לנפ אחת יום ו' של הילול כחמלה עליוס: ו' דמחן משמע
 שיהיה מחן ככל עשה וזה חינו עיר דלס הוא עשה מסרב מ"ס
 יהיה תמיד מסרב ועו"ס אלה כיה וכי' כמו של ופקט אפי"ס
 שבוה נתי לפי עשה ושלן משמע לעולם ובר חזק ר"ל כולם
 משמע לעולם ואינו אלה לפי עשה אלה כיה וכי' ח ומקרקרים

ומתרה כהס (כש"ר): (כו) ואם מאן אתה. ואס
 סרכן אחס. מחן כמו ממחן מסרב חלל כיהה חלדס
 עלו עס המסעל ו' כמו (מלכיס א כ) שלו ופקט סר וטף:
 נגף את כל גבולך. מכה וכן כל לשון מנסה חינו
 לשון מיתה חלל ל' מכה. וכן (שמות כל) ונספו אשה
 הרה חינז לשון מיתה. וכן (ירמיה יג) וכסרס יתנספו
 רגלויכס . (תהלים אל) סן טנוף כחכן רגליך (ישעיה ח)
 ולחכן נגף: (כח) ועלו. מן היאור: בביתך. וחכ"כ ככתי עבדיך. הוא החמיל כעלה כתיבה ויאמר אל עמו
 וממני התחילה הפורענות (כטסס יא וס"ר): (כט) ובוכה ובעמך . (כסחדרין ס) כתוך מעיהס ככנסין ח ומקרקרין:

ענין הצמרדע

(כו) הנה אנכי נוהף את כל גבולך בצפודעים וכו' . לפי דעת
 אברכנאל סס מיני כעלי חיים גדולים מויקיס ומשחיתים
 הגדלים כנוס . וכנטיית הכרן את ידו על מימי מזרים כלו דרך
 המים מונקוס רחוק אל הכר יולוס ומן הילולס הכספעט על כל
 ארץ מזרים . והס אוכלים חלס וכמה וכל מה שמוזלס .
 ומנקוס רחוק כלו מעט אל הילולס . וכנינוס נכרו מלך כפעס
 אחת על דרך כל כנו כנטייל כשי' ו'ל דעת ריע לפרע
 אחס היחה וכי' ונכס חרז לפרעס שיהיה חרזס גדול כעת
 מי שפעט כדרך עד חרז כחמלה ועלו כניתיך . ומינין ירעו לפסוח על כל כתי מזרים ככל לכתיך תחלה ומי כניד לנפ חס

דעת וקניס כבעלי החוטפות
 כמצא ככל ענין כחמלה באמצע ובסוף חשך שחין כניס
 לומר ששלשון משמשין כחחד ולא אחתסרס כיוד ונס כמצא
 שיהא חשך להפך והיה אומר שהחשך משמש עם כולו ונס
 כשששים חשך שחין כניס כמצא בכל כחמלה ובסוף חשך
 שחין כניס לומר ששלשון משמשין כערכוביא עם האחרים
 ולא אחתסרס כיוד . ועדיין יל' שלבך היה נותן בהם ס'י

ויאלחס מן כל היאור שילכו כחנשי' כדעת וככמה אל ויקן את כל
 לפסוח על כל כתי מזרים ככל לכתיך תחלה ומי כניד לנפ חס
 פירוש לתורת אלהים
 אריין ויתחדר משכבה אונ אין דיין שקלאף קאסער
 ועל פסחה אונ אויף דיין בעס וגיבית גבירך אונ אין
 דעס הויו פון דייעע קענקטס ובעסד אונ אין דיין
 פאלק ובתענדיר אונ אין דיין אויבין ובסארויף
 אונ אין דיין ווייער טייג : (כס) ויבה ובעסד וגי' אין
 דיר אונ אין אלעי דייעע קענקטס ועליון די פקעש
 אויף גיין . ורשי' שרייקטס זינא וענען אריין
 געקראכין צו זינא אין דיא גירעקעס אונ האפיין

זאנין כה אפר יי אזוי האט גאט גזאנקט איה זאל
 דיר זאנין פון זיינעפונענין שנה שיק מיין פאלק
 אונ זינא זאלין מיה דיגען : (כו) ואם קאן אונ אויב
 דו וועקסט גיין וועלין שיקען הנה אנה איה וועל
 שקלאנין גאר זיין לאנד בפרקערים מימס פרעש :
 (כח) ושרץ היאור אונ דער טויה וועמס ווירקענען
 פרעש די פרעש וועלין גיבאהרין ווערין אין בייד
 יבאו גיבית אונ זינא וועלין קאפען אין דיין הויו

חכמים

האם די וועלס בשאפין . האם גאם אריין גיענען די יודין אין
 כפרים . אונ האם אנגעטויבן ווייזין אין כפרים זייער זאגער .
 אונ אז די כפרים האקיין מודה גייעט אז די חיינדער זענען סת

משלי
 געשריבען אקאמפס פון דיא גרעקסע דאקטוירים וועמס פון
 שוין איס גימ סער פרובין . דאס זעלבנע איין גייען ווען נאם
 האם גיעלעס זייערין אויף דער וועלס . אונ נאקטיקייטס אז ער

אשר בִּיָּאֵר תָּמוֹת וּבֵאֵשׁ הַיָּאֵר
 וּנְלָאוּ מְצָרִים לְשִׁתּוֹת מִיָּם מִן־
 הַיָּאֵר : ׀ יֵשׁ וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
 אָמַר אֶל־אַהֲרֹן קַח מִטֶּבֶל וּנְטִיה־יָדְךָ
 עַל־מִימֵי מְצָרִים עַל־נְהַרְתֶּם | עַל־
 יְאֻרֵיהֶם וְעַל־אַנְמִיהֶם וְעַל כָּל־
 מְקוֹה מִימֵיהֶם וַיְהוּיֹדֵם וְהָיָה דָם
 בְּכָל־אַרְצֵי מְצָרִים וּבְעֵצִים וּבְאֲבָנִים :

די בְּנִהְרָא יִמְתּוּן וַיֹּסְרֵי
 נִהְרָא וַיִּלְאוּן מְצָרָי
 קְמִשְׁתִּי מֵיָּא מִן נִהְרָא :
 יֵשׁ וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה אָמַר
 לְאַהֲרֹן סַב חוּטְרָה וַיִּנְהִי
 יָדְךָ עַל מֵיָּא דְמְצָרָי עַל
 נְהַרְיָהוּן עַל אַרְיִמְיָהוּן וְעַל
 אַנְמִיהוּן וְעַל כָּל בֵּית
 קְנִישַׁת מִימִיהוּן וַיְהוּן
 דָּמָא וַיְהִי דָּמָא בְּכָל
 אַרְעָא דְמְצָרִים וּבְמַנִּי
 אָעָא וּבְמַנִּי אֲבָנָא :

בעל הטורים

אה המים אדומים כדס . וזו שאלתו ח"ל לךך שיתן מים כדי
 שיהא הדס ניכר כמיס וזהו ויראו וגוי המים אדומים כדס שיהא

רש"י

הארץ ומלרים עובדים לנילוס לפיכך הלקה את ירחאס
 וחס"כ הלקה אותס : (יח) ונלאו מצרים . לכך
 רפואה למי היאור שהיו רחויין לשמות : (ע) אמור אל
 אהרן . לפי שהנין היאור על משה כשנגל לחוכו לפיכך לא לקה על ידו
 אהרן : נהרותם . הס נהרות המושכין כעין נהרות שלט : יאוריהם .
 חס כריכות הנגרים מכריכות העשויות כדלי
 חלס משפת הנהר לנהרות ונילוס מנימו מתכרכים ועולה לךך
 היאורים ומשקה השדות : אגמיהם . קבולת מים
 שאינן נובעין ואין מושכין אלא עומדין במקום אחד וקורין לו
 אטמליק : בכל ארץ מצרים . חף כמרמלחות וכאמכטלות
 שכחתים : ובעצים ובאבנים . מים שכלי עץ ג וכללי חנן :

דעה וקנים מבעלי החסמות

כדו שבאש היאור . וכן משמע כדכתיב לקמן . וקשה
 לי א"כ למה נקראת המכה כי אם על שם הים ולא על שם
 ההכאה נ"ל לפי שההכאה אינה נכרת והרס ניכר :

פירוש לתורה

פִּינְעֵרִין וּבֵאֵשׁ הַיָּאֵר אֹנֵן דְּעַר מִיָּהּ נִעַם שְׁמִינְקֵן
 וַיִּבֵּיִא אֹנֵן דִּיא מְצָרִים וְעֵלְיִן מִיד נִועֵרִין וַיִּכְעֵרֵיג
 אַרְפּוּזָה צו דַּעַם נִואסְעֵר פּוֹן דַּעַם מִיָּהּ גִּירוֹס
 קִעֵן וְאַל וַיֵּא קִאָּנְעֵן סְרוּנְקֵעֵן . ורש"י שְׁרִיבְט
 אַנְדֵּר נִואסְעֵר אִיו גִּיט פִּאר האַנְדֵּרִין אִין גִּאנְצִין
 לֵאנְדֵּר מְצָרִים וְאֵרִין רַעְגִין גִּיט גִּיט אִין מְצָרִים
 גִּאר דְּעַר קִאָּה גִּירוֹס גִּיט אִויף אֹנֵן סְרַעְנֵקְט אָן
 דֵּאס גִּאנְצֵעַ לֵאנְדֵּר מְקִיָּא וְעָנְעֵן אַרְעֵן וְאִוסְעֵרִין
 פּוֹן דַּעַם גִּאנְצִין לֵאנְדֵּר גִּאר פּוֹן דַּעַם גִּירוֹס קִאָּן
 קִעֵן שׁוֹיִן דֵּאס וְאִוסְעֵר פּוֹן דַּעַם גִּאנְצִין לֵאנְדֵּר
 מְצָרִים גִּיט סְרוּנְקֵעֵן : (יט) וַיֹּאמֶר יְיָ הָאֵם גִּאֵט
 גִּינְאָט צו מֹשֶׁה אָמַר רַד וְאַנ צו אַהֲרֹן קַח מִטֶּבֶל
 גַּעַם דִּיין שְׁמֵעְקֵן וַיִּשַׁח יָדְךָ אֹנֵן גִּיגֵן דִּיין האַנְט
 עַל מִימֵי אִויף דִּיא נִואסְעֵר פּוֹן מְצָרִים עַל נְהַרְתֶּם
 אִויף דִּיא מִיָּעֵן פּוֹן גִּינְעֵנְדִינְעַע נִואסְעֵרִין עַל
 יְאֻרֵיהֶם אֹנֵן אִויף וַיִּיעֵרַע גִּינְקִאָּבְעָנְעַע מִיָּיִכִין וְאִוס

משלי

אויב ער נועם קיפען אין אַנדִיִּסַע שְׁאָסִם אֹנֵן נִועַם וְעֵלְיִן וַיִּין
 קְנִאָּמֵעֵן נִואס עַר האַם פּוֹן דִּיא דִּיאָמְטוֹרִים פּוֹן דִּיא קְלִינְעַע

חכמים

שְׁאָסִם וְעֵלְיִן וַיִּין אִים נִאָּךְ גִּיט חֲסִלְטֵן פִּאר אַרְקִאָּסֵר . וַיִּין
 וְעֵלְיִן וְאָנִין בִּי דִּיא קְלִינְעַע דִּיאָמְטוֹרִים וְעֵרַם עַר גִּינְעֵנְקֵמֵס פִּאר

אונקלוס

כ ויעשרכן משה ואהרן באשר
צוה יהוה וירם במטה ויד את
המים אשר ביאר לעיני פרעה
ולעיני עבדיו ויהפכו כל המים
אשר ביאר לדם: כא והדגה אשר
ביאר מתה ויבאש היאר ולא יוכלו
מצרים לשתות מים מן היאר ויהו
הדם בכל ארץ מצרים: כב ויעשר
כן חרטמי מצרים בלטיהם ויחזק
לב פרעה ולא שמע אלהם באשר

כ ועבדו בן משה ואהרן
במא דפקיד יי נארים
בחוטרמא ומחא ית מיא
די בנהרא לעיני פרעה
ולעיני עבדוהו ואתהפיטו
כדי מיא די בנהרא
דקמא: כא וננני די בנהרא
מיתו וסרי נהרא וקא
יכילו מצראי למשתי מיא
מן נהרא ויהו דמא בכל
ארעא דמצרים: כב ועבד
כן חרשי מצרים
בלחשיהון ואתקפו דקא
דפרעה ולא קבירי מנדון
תרא כלמיס. מסדרין פ:

רשבים

אנוני כלע"ו: (כ) לעיני פרעה. וזה כבודו של משה.
שאהרן שלוחו היה מרים במטה וככה בו תדיר:
(כא) מטה. מעמו למעלה שהוא לשעבר. אבל מטה
אנכי להבא מעמו למטה. ומזה עלי רחל מעמו למעלה

בעל המורים

נראה כמים אודם סדס וכן נמכת היאור נראה סדס כמים.
וככות המלטה שפסח כמים מלזו י"ב עינות מים: (כא) ויבאש
כ. ויבאש היאור. וירם חולעים ויבאש. מלמד שגם כיאור
גללו חולעים שכלא מסס:

רשעי

(ככ) בלמיהם. לנחש שאומרו אוזו כלע וכחשאי
ורכותיו אמרו (סנהדרין פו) כלטיהכ מעשה שדים
על ידי מכשפות אחס עושים כן (מנחות פה) תכן אחס
דעת וקנים מבעלי התוספות

ד ר"ל שדים הולכים כלע איר איבא כר ננרי איר חייא כר אבא
בלטיס מעשה שדים בלטיסס מעשה כפטיס וכן הוא אומר ואת
ד בלטיהס מעשה כפטיס: ויחזק לב פרעה. לומר
סבת דם

(כ) וירם במטה ויד את המים וגו'. הנה כל דבר ניכר
נמראה או כטעם או כרים. והמים אשר כיאור נהפכו
לדם ככל אלו השלש דברים. נגד המראה אחר לעיני פרעה
ולעיני עבדיו. שפרעה ועבדיו הסתכלו על היאור וראו שטוף דם
גמור. ונגד הטעם אחר והדגה אשר כיאור מטה. כי טעמו
סדסיס טעם דם ממש. כלילו סיו דם מנטעס. ולכן מתו.

(ככ) ויעשו כן חרטימי מצרים. וכלן מתו. ונגד הריח אחר ויבאש היאור.
מלד. והמים נעשו דם בטופל ממש ע"כ ויבאש היאור:
שמתה החרן לא נחפסכו לדם. ויחפרו בחרות מים והפסכו לדם והחלוק היה בין מים למים וכו' דם לדם. כי המים שנחפסכו
לדם ע"י אהרן סיו דם ממש ככ"ל. והמים שנחפסכו לדם ע"י החרטומים. לא סיו רק מראה אדום כדם אבל לא סיו דם ממש:

פירוש לתורת אלהים

פירוש לתורת אלהים

גינוראין דרקה משה נאר דרקה אהרון: (כ) ויעשו
האבין מלגה מיט אהרון אוזי גינאקאן באשר צוה יי
אוזי ווי נאמ האמ גינאמיין ויהם האמ אהרן אויף
געוויבין דעם שטעקין נה אונ ער האמ גישלגאנין
את הפים ריא וואקער נואם אין טייך לעיני פרעה
פאר די אויגין פון יונען קנעקט ויחפכו פי המים אונ
נייא וענען פארקערט גינוראין נאר דאם וואקער
נואם אין טייך צו בלוט: (כא) והדגה אשר ביאר מטה
אונ ריא פיש נואם אין טייך איז געפיינגערט

משרי
אדאקסאר, אקער בייא אונו איז ער גינעכונט ווי אפעלקשער.
זא ער האם שוין אפגינעבן געקואטען פאר דא דאקטוריים נואם

חכמים
אין רי גרויסע שפאס, אז ער וועט קסען אין אנדערערע שפאס,
וועט דער געקואטען אויך גים גוט זיין, גייל דארפן וענען נאך
נרעסערע

נרעסערע

וּלְפָנַי עֲבָדוּ וַיְהִי לְתַנּוּן: " וַיִּקְרָא
 גַם-פְּרָעָה לְחַכְמִים וּלְמַכְשָׁפִים
 וַיַּעֲשׂוּ גַם-יָהִם חֲרָמִים מַצְדִּים
 בְּלַהֲטֵיהֶם כֵּן: " וַיִּשְׁלִיכוּ אִישׁ
 מִמֶּהוּ וַיְהִיו לְתַנּוּנִים וַיִּבְלַע מִטָּה
 אֶהָרָן אֶת-מִטָּתוֹ: " וַיַּיְחֹזֵק לֵב פְּרָעָה
 וְלֹא שָׁמַע אֱלֹהִים כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה:
 ם י וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה כְּבֹד לֵב
 פְּרָעָה מֵאֵן לְשַׁלַּח הָעָם: " לָךְ אֶל-
 פְּרָעָה בְּבֹכֶר הַיּוֹם יֵצֵא הַמִּימָה

פְּרָעָה וְקָדַם עֲבָדוּהִי
 וַהֲוֵה לְתַנּוּנָא: " וַיִּקְרָא
 אֶת פְּרָעָה לְחַכְמִיָּא
 וְלַחֲרָשִׁיא וְעַבְדוּ אֶת
 אִינוּן חֲרָשֵׁי מַצְדִּים
 בְּלַחֲשִׁיהוּן כֵּן: " י וְרַמּוּ
 גְבַר חוּמְרִיהוּ וַהֲוֵהוּ לְתַנּוּנָא
 וַכְּלַע חוּמְרָא דְאֶהָרָן יָת
 חוּמְרִיהוּן: " י וַאֲתַקַּף
 לְבָא דְפְרָעָה וְלֹא כִּבְלִי
 מְנַהוּן כְּמָא דְמַלְי: " י
 י וַאֲמַר יי דְּמִשָּׁה יִקְרַ
 לְבָא דְפְרָעָה סְרִיב
 דְּשַׁלְחָא עֲמָא: " י וַאֲיִיל
 לְוֹת פְּרָעָה בְּצַפְרָא הָא
 נְפִיק לְמִיא וְתַתְּעַמַד
 תוּרָא בְּלִטְטִיס: " סִכְרִיהוּן סו: " וַיִּבְלַע
 מִטָּה: " סֵט: " 5

בער המורים

ומר להיות עץ כן יש יחזור פרעה להיות עפר רימה וחולצה :
 (יב) מותם. כי הכה ויחך ומטה אהרן כחך מותם איהם
 כמדבר שם כמטעם קרח בלע מטה אהרן את מותם וכשהולילו
 אז חזר ופלסם ולכן לא הולילו פרה וע"כ כתיב ויואל מטה את
 קח כבד שמן ושח. ושפל רום אנשים. כלום לשון פעל:
 רש"י

רשבים

(יג) ויחזק לב פרעה. לומר כי גם אהרן בכמשימות
 עשה: (יד) כבד. מכבד פרעה את לבו כאשר פירשתי
 למעלה. כי מחיבות התלוים בגוף האדם יאמר וישמן.
 וכבד. וישפל. ויחזק. ויחזק. ויחזק. ויחזק. ויחזק. ויחזק.
 (טו) הגה יוצא המימה. כדרך השרים לשויל בבקר
 שפתי חכמים

מכות מופלות הולך לפרש עבאן מירוש אוח: ר ר"ל שיש
 כח וממשלה כתי שטולה אחכס כמו דכתיב כפרשת האינו יונח
 לשדים לא אלוה ומתרגמין דלות כהון נרוך: ש"י שם התנין
 כיכשה הוא נחש ובמים הוא דג וכן פ"י סדר"ק כשכר תנין:
 ר ר"ל אוחו חרז מתהפך מאליו ואלס הכולה אוחו סוכר
 שמתהפך ע"י לחש ח"כ בלשח דלשח דלשח לשון לחש הוא:
 א ר"ל מדלל כתיב ויבלע תנין אהרן משמע מאחר שחזר וכו'
 והיה גם כחך גם ואלו היה נחש לא היה רק גם אחר

שיש נורד (נרוך) כתי שטולה אחכס ר: (י) לתנין.
 ש נחש: (יא) בלהמיהם. בלחשיהוּן ואין לו דמיון
 במקרא ויהי לדמות לו (כראשית ג) לטס החכר מתהפכת
 דוונה שהיא מתהפכת ע"י ר לחש: (יג) ויבלע מטה
 אהרן. (שבת ז) מאחר שחזר ונעשה מטה א בלע
 את כולו: (יד) כבד. תרגומו יקרר ולא אחיקר מפני
 שהוא שם דבר כמו (שמות יח) כי כבד ממך הדבר:
 (טו) הגה יוצא המימה. לנקיבו שהיה עושה גמלו אלוה ואומר שאינו לריך לנקיבו ומשכים ויואל לנילוס
 עניני התנינים

(יב) ויקרא גם פרעה לחכמים ולמכשפים ויעשו גם הם חרמוטי מצרים וגו'. כנח הדג כלמ"ה מלת חרמוטי מרבים
 נראה מיותר ואינו מסודר כלשון הכתוב והיה די לומר ויעשו גם הם בלתיסס כן. ולכן נראה כי בלמח פרעה הרטע ודלו

פירוש לתורת אלהים

גיוֹתָרְפִין וַיִּין שְׁמַעְקִין פֶּאֶר פְּרָעָה אוֹן פֶּאֶר זַיִנַע
 קִנְעֻכְמַ וַיְהִי לְתַנּוּן אִיו עַר גִּיּוֹתָרְפִין אִשְׁלֶאֱנַג:
 (יא) וַיִּקְרָא הָאֵם פְּרָעָה גְעֻרִפְעִין זַיִנַע חַכְמִים אוֹן
 זַיִנַע פִּישׁוֹף מֵאֲבָעֶר אוֹן הָאֵם זַיִנַע גִּיּוֹתָנַם זַיִנַע
 זֶאֱלִין אוֹיָה אוֹיו קִטְאֵהוּן וַעֲשִׂי הָאֲבִין דִּיא פִּישׁוֹף
 סֵאֲבָעֶר פִּון מַצְרַים אוֹיָה גִיטְאֵהוּן בְּהִימִיָּהם קִיט
 זַיִנַע גְּשַׁרְתָּהּ כֵּן זֶאֱוִיו וַיִּיא אֶהָרָן הָאֵם גִּיטְאֵהוּן:
 (יב) בְּשִׁלְטִי אִישׁ מִפְּהוּ אִיטְקִיבָעֶר כִּמְעֻנְטִשׁ פִּון זַיִנַע
 הָאֵם גְּעוּתָרְפִין וַיִּין שְׁמַעְקִין וַיְהִי לְתַנּוּנִים אוֹן זַיִנַע
 זַעֲנַעֵן גִּיּוֹתָרְפִין שְׁלֶאֱנַגְעֵן נֶאָה דַעַם הָאֵם נֶאָם
 אֲנַם גִּיטְאֵהוּן פִּון דַעַם שְׁלֶאֱנַגְעֵן פִּון אֶהָרָן אִיו

משלי חכמים

זַיִי נֶאֱלִין זַעֲוִן אִיו עַר פֶּאֶרְשִׁיטִים אוֹן אִיו זֶאֲרֶאֱקֶאֶר. אוֹיב
 דַעַר דֶּאֲרֶאֱקֶאֶר הָאֵם עֲקֻנְאִינַע זַיִנַעֵן פֶּאֶר דֶּאֲקֻסְטִירִים פִּין
 אֶקְלִינַע

וְנִצַּבְתָּ לְקִרְאתוֹ עַל־שַׁפַּת הַיָּאָר
וְהַמַּטֵּה אֲשֶׁר־נִהַפֵּךְ לְנַחֵשׁ תִּקַּח
בַּיָּדָה׃ מִן וְאָמַרְתָּ אֵלָיו יְהוָה אֱלֹהֵי
הָעִבְרִים שְׁלַחְנִי אֵלֶיךָ לֵאמֹר שְׁלַח
אֶת־עַמִּי וַיַּעֲבֹדְנִי בַמִּדְבָּר וְהִנֵּה
לֹא־שָׁמַעְתָּ עִדְכָה׃ יִכָּה אָמַר יְהוָה
בְּזֹאת תִּדַע כִּי אֲנִי יְהוָה הִנֵּה אֲנֹכִי
מִכָּה בַמַּטֵּה אֲשֶׁר־בְּיָדִי עַל־הַמַּיִם
אֲשֶׁר בַּיָּאָר וְנִהַפְכּוּ לְדָם׃ יִי וְהִדְגָּה

לְקַדְמוֹתֶיהָ עַל כִּיף נִהַרָא
וְהַמַּטֵּה דִּי אִיתְהַפִּיק
לְחַוְיָ תַסְבֵּךְ בַּיָּדָה׃
מִן וְחִימַר לִיהָ יִי אֱלֹהֵיהָ
דִּיהִדְרָא שְׁלַחְנִי וְתִקַּח
דְּמִימַר שְׁלַח יְת עַמִּי
וַיַּעֲבֹדְנִי קְדָמִי בַמִּדְבָּרָא
וְהִנֵּה לֹא קְבִיעִית עַד כְּעַן׃
יִי כְדָנָן אָמַר יִי כְדָא
תִּידַע אֲרִי אֲנָא יִי הָא
אֲנָא מַחֵי בְּחַוְיָרָא דִּי
בְּיָדִי עַל מַיָּא דִּי בַּיָּהֲרָא
וְיִתְהַפְּכוּ לְדָמָא׃ יִי וְנִגְוִי

תולדות אהרן

ונצבת לקראתו על פי שפת הנהר
והמטה אשר נהפך לנחש תקח
בדך ואמרת אליו יהוה אלהי
העברים שלחני אליך לאמר שלח
את עמי ויעבדני במדבר והנה
לא שמעת עדיך יהוה אמר יכה
אתה הנה אני יהוה הנה אנכי
מכה במטה אשר בידי על המים
אשר בנהר ונהפכו לדם יי והדגה

כל המעט חסר לפי סגנון : (עו) והנה לא שמעת עד כה . כה אמר ה' . כה כחתי כש' לך וכו' לך עולה ר"מ כל כך מכות לך כמאמר מ' ועל הים ר' זהו שרמו לו לא שמעת עד שתלקה כמנין המים . ה' כמסו' לך ואיך ויחזו שם על המים . כדס הנסור השמעות על המים החיים . והשמע ויחזה על המים . ויראו וגו' רש"י

ועסקה שם רכזיו (ש"ר) : (עו) עד כה . עד הנה ומדרשו עד שתשמע ממני מכת בכורות שאפתה בה ככה לפי שאין נשמים יורדים כמלאים ונולוס עולה ומסקה את עניני

זהו מאמר הכתוב ויקרא גם פרעה לחכמים ולמכשפים לשליטה קרא פן לא יוכלו המכשפים לנדם לעשות כמו שפעה אהרן . אכל ויעשו גם הם חרומתי מלרים וגו' . מ' גם חרומתי מלרים לנדם כלי לירוף החכמים עשו כל העשים כן . ועל כן אמרו חכמיו ז"ל מה שאילו חרומתי של חרבע וחמש שנים קרא פרעה עשו כן וכו' . והכל להגיד רשעת פרעה שרצה להקטין חומות כחשד וכו' ויקרא לחימיו כל חרבע שנים שיפעה חורו . ושכחו של הקדוש ב"ה איך הוא משגיח לנוס כי הוא הוראם ללכך :

האקט מיה גיט צו גיהערט ביו אהער , ונדער קדקש שרייבט אזוי איז דער פשט רא שמעט דו וועקט מיה גיט וועלין צו הערין עד פה ביו איך וועל דיה שלאגין מיט סבות בכורות וואס דיא מכה הייבט זיך אן מיט דעם ווארט פה אונ ווידער נאלקטו משה אים זאגין : (י) בה אפר יי אזוי וואס גאט גיזאגט בואת מדי . יי אזי יי מיט די מכה וואס איך וועל אויף דיר לשקען וועקטו וויסען אז איך בין גאט הנה אנכי איך מכה בפסח אשר בדי וועל לשאגין דארף גאמס באפעל מיט דעם ששעקין וואס איז אין מיין האנט על המים אשר ביאור אויף דעם וואקער וואס אין מיין גירוס ונהמט דם אונ ויאי וועלין פארקערט ווערין צו קלום : (יח) והנה אונ דיא פיש וואס אין מיין וועלין

רשכים ולרכוב אנה ואנה : (יז) בואת תדע כי אני ה' . שהרי כמאמר מ' ועל הים ר' זהו שרמו לו לא שמעת עד שתלקה כמנין המים . ה' כמסו' לך ואיך ויחזו שם על המים . כדס הנסור השמעות על המים החיים . והשמע ויחזה על המים . ויראו וגו' רש"י

אכל לאחר שנעשו מעות כדמכיו נמי את מותם חור ונולעס היה גם כחור גם הרמ"ס : ב כשאר מכות כחיי כס ב כה אמר ה' כמלות הלילה : (יז) ונהפכו לדם .

עניני זהו מאמר הכתוב ויקרא גם פרעה לחכמים ולמכשפים לשליטה קרא פן לא יוכלו המכשפים לנדם לעשות כמו שפעה אהרן . אכל ויעשו גם הם חרומתי מלרים וגו' . מ' גם חרומתי מלרים לנדם כלי לירוף החכמים עשו כל העשים כן . ועל כן אמרו חכמיו ז"ל מה שאילו חרומתי של חרבע וחמש שנים קרא פרעה עשו כן וכו' . והכל להגיד רשעת פרעה שרצה להקטין חומות כחשד וכו' ויקרא לחימיו כל חרבע שנים שיפעה חורו . ושכחו של הקדוש ב"ה איך הוא משגיח לנוס כי הוא הוראם ללכך :

פירוש לתורת אלהים ורשי שרייבט פרעה האט זיך געמאכט פאר אגאט אונ האט גיזאגט ער דארף גיין צורף גיט סאדון אונ אלע פריה סארנין איז ער גענאנגען צום טייך אונ האט זיין צורף גיטאון גיינער זאל גיט זעהן ונצבת גקראתו אונ דו זאלקט דיה ששעלין אקענין אים בייא דעם בארמין פון דעם מיין והמטה אונ דעם ששעקין וואס איז גיוען אשלאנג זאלקטו געמען אין דיין האנט : (סו) ואפרת אפי אונ דו זאלקט זאגין צו פרעה יי אזי העברים דער גאט פון די וידין האט מיה צו דיר גישיקט גאט זיך זאל דיר זאגין שלח את עמי שיק מיין פאלק ויעבדני במדבר אונ זיאי זאלין מיה דינען אין דער סדקר אונ איך האב דיר דאם שליחות שוין עטליקע סאדל גיזאגט והנה אונ לא שמעט דו

משלי חכמים דאקטאר . טייל אין די קליינע שפעס איז דא קליינע דאקטורים . א"ב

משלי חכמים דאקטאר . טייל אין די קליינע שפעס איז דא קליינע דאקטורים . א"ב

את בני ישראל מארצו : ו אנני
 אקשה את לב פרעה והרבית
 את אתתי ואת מופתי בארץ
 מצרים : ו ולא ישמע אלכם פרעה
 ונתתי את ידי במצרים והוצאתי
 את צבאתי את עמי בני ישראל
 מארץ מצרים בשפטים גדלים :
 ו ידעו מצרים כי אני יהוה בנשתי
 את ידי על מצרים והוצאתי את
 בני ישראל מתוכם : ו ויעש משה
 ואהרן כאשר צוה יהוה אתם פן

ית בני ישראל מארציה :
 ו אננא אקשי ית לבא
 דפרעה ואסגי ית אתותי
 וית מופתי בארעא
 דמצרים : ו ולא יקבל
 מנכון פרעה ואתן ית
 סחת גבורתי במצרים
 ואסיק ית חילי ית עמי
 בני ישראל מארעא
 דמצרים פדינן וברבין :
 ו ידעון מצראי ארי אנא
 יי פד ארים ית סחת
 גבורתי על מצרים ואסיק
 ית בני ישראל מפינייהון :
 ו יעבד משה ואהרן כמא
 דפקיד יי יהוה פן עבדו :

תולדות אהרן

השולחני את גלפאסי . שבוטות לו :

בעל המורים

(ג) ואני אקשה . ועליו נאמר עם פקס תחפלת עקס בנימטריא

רשבים

ישראל מארצו : (ה) וידעו מצרים כי אני ה' . ארון ומושל

שפתי חכמים

רש"י

(ג) ואני אקשה . מאחר שהרשעים והתורים כנגדי
 הם וגלוי לפני שחין נחת רוח בחלומות עו"ל לתת לב שלם
 לשבוע טוב לי שיתקשה לכו למען הרבות בו אהותי
 וחכירו את פ גבורתי . וכן מדתו של הקב"ה מכיר
 שרעונו על האומות עו"ל כדי שישמעו ישראל ויראו
 שנאמר (לפניהם ג) הכרתי גויים כשמו פחות וגו'
 אמרתי אך תיראו אותי תקחו מוסר ואעפ"כ בחמש
 מכות הראשונות לא נאמר צ יוחזק ה' את לב פרעה
 אלא יוחזק לב פרעה (ועוד ע"ד שמתים בידך וכדלעיל
 המתחיל בלכתך לשבוע טוב שמתים בידך וכדלעיל
 בפרשת שמות כס' בלכתך לשבוע ט"ז) : (ה) את ידי .
 ראו שיקשה סי את לבו גם כס' מכות הראשונות חף על פי כן ראה

פירוש לתורת אלהים

שלאק אין מצרים והוצאתי את צבאתי אונ איה נועל
 אוים ציהען מיין הערשאפט דאם וענען את עמי
 מיין פאלק דיא קינדער . ישראל פארן סגנים פון
 דעם לאנד מצרים בשפטים גדלים מיט גרויסע
 משפטים : (ח) וידעו מצרים כי אני ה' אונ די מצרים
 וועלן וויסען אז איה בין גאם גמטתי אז איה נועל
 גיגין מיין האנט צו שלאגין דיא מצרים והוצאתי
 את בני ישראל אונ איה נועל אוים ציהען די קינדער
 ישראל מתוכם פון זינא : (ט) ויעש משה ואהרן
 כאשר צוה יהוה אתם פן עבדו . משה ואהרן
 גאם האם זינא גיבאמין פן עשו אזוי האבין זינא

ו ומשה בר תמנין שנין
 ואהרן בר תמנין ותלת
 שנין במלכותהון עם
 פרעה: ויאמר יי למשה
 ויהארוך למימר: ו ארי
 ימליל עמכון פרעה
 למימר הבו לבון אתא
 ותימר אהרן סב ית
 חומרה ורמי קדם פרעה
 יהי תנינא: ועל משה
 ואהרן לנת פרעה ועבדו
 בן פמא דפקידו יי ורמא
 אהרן ית חומריה קדם
 פרעה.

עשו: ו ומשה בן-שמונים שנה
 ואהרן בן-שלוש ושמנים שנה
 בדברם אל-פרעה: רביעי פ ח ויאמר
 יהוה אל-משה ואל-אהרן לאמר:
 כי ידבר אלכם פרעה לאמר תנו
 לכם מופת ואמרת אל-אהרן קח
 את-מטהך והשליך לפני-פרעה יהי
 לתנין: ויבא משה ואהרן אל-
 פרעה ויעשו כן כאשר צוה יהוה
 וישלך אהרן את-מטהו לפני פרעה

בעל המורים

רשבים

שער עתה אמרו לא ידעתי את ה':

חלף אחר ששנתיך אורח אמר למתן ימי תנין כלי ששמת פרעה
 שפתי חכמים על עמנו המתין הגדול הרוכז כחוד ואורח רומן לו כסם עזב הוא תנין
 רש"י

סוף מחזק משנו: ק לפי שמי כפרסת ואחזקן על מופתים הם יד ממש להכות בהם: (ט) מופת. אות ק להודיע
 עניני התנינים

(ט) יחי להנין. על שנחננת ונקרא החנין הנדוד נעשה לו
 אור חסדו ויומר מה נחש העסקס והולך אף פרעה.
 ועוד הביא עליו נגע אחד ונוי דרשע היה קד להביך
 מפרעה הראשון שנבגע על עמנו שרר ובער אברהם:

(ט) כי ידבר אליכם פרעה לאמר תנו לכם מופת ונר.
 סמ"ל כתב הק"ה לוב ארוח אל תעשו מעלמכם מופת פן
 יעשו מעלמכם ופרעה כי איש כישף הכינותם החלה ועשיתם
 אורח ואלה היה המטה לתנין רק על ידי איזה נחש שהקדמתם.
 פ"כ תחיתו עד ויאמר פרעה תנו לכם מופת. וזיכך חלמר
 לזהו קח מטהך לפני פרעה וכל זה יהיה בלי שהיה כלל
 עשיתם איזה נחש. והם עשו זאת לפני פרעה עבדיו כלום
 פרעה לחכמים ולמכשפים שיעשו גם הם ממוטות חכמים אבל בלי
 יעשו גם הם מרעומי מלכים. אבל כלהטיהם עשו פן. כי עשו
 מה שעשו משה ואהרן ובין מה שעשו החרטומים. כי הם
 נראים כחכמים. ע"כ לא יכלו לבלוע שום דבר. אבל מה שעשו
 את ממוטות. והיה ראוי שיער פרעה כי כל כוחותיו בכל המה
 שיער פרעה בעלמנו מדוע נחזקו לכו. רק היה כאשר דבר ה':

ועל זה היה לפני פרעה כלום שאל ויכל פרעה לומר שאמרתם או
 מה שעשו משה ואהרן ובין מה שעשו החרטומים. כי הם
 נראים כחכמים. ע"כ לא יכלו לבלוע שום דבר. אבל מה שעשו
 את ממוטות. והיה ראוי שיער פרעה כי כל כוחותיו בכל המה
 שיער פרעה בעלמנו מדוע נחזקו לכו. רק היה כאשר דבר ה':

פירוש לתורת אלהים

צייכין צו ונייזין אז דער וואס שיקט אייך האט
 כח אונ קממשלה אונ. מען דארף אים פאלניך
 ואמרת אז אהרן ואלעסו ונאנין צו אהרן קח את ספד
 געם דיין ששעקין וישנה לפני אונ ווארף פאר
 פרעה יהי ער זאל ווערין תנין אשלאנג: (י) ויבא
 אונ משה אונ אהרן זענען עקוקען צו פרעה
 ויעשו כן אונ אהרן אוי גיטאקין וישנה אהרן האמ

גיטאקין: (י) ומשה אונ משה איז אלעם גינען אקמציג
 יאהר ויהיו בן שלש ושמנים שנה אונ אהרן איז אלעם
 גינען דריי אונ אקמציג יאהר בדברם אי פרעה ווען
 ציאו האקין אנגעהויבן ריידין מיט פרעה:
 (י) ויאמר יי אל משה ואל אהרן האמ גינאגם צו
 משה אונ צו אהרן: (ט) כי אז פרעה וועט צו אייך
 ריידין תנו לכם מופת גיט צו אייך אונאנדערליקען

משלי חכמים

וואסער בלוט, זאפרעיס האבין אויך דיא חרטומים בעבריינגט
 אויף מקצבים, איז דאך אנשניא פאר וואס האט גאט געמאכט די
 ערשטע דרייא זאכן אנשניא פאר וואס דיא חרטומים זאלן אויך
 קענען פאכין, נאר דער פירונג איז אין דער וועלט כמשל
 איינער האט ייך אויס גילערנט צו זיין דראקטאר, איינער ער
 ווערט דראקטאר סווער געבין עקנאטען פאר אנדערע דראקטאריים

(ט) פון ידבר אליכם פרעה ונוי. גאט האט גינאגם צו משה
 אונ אהרן אויב פרעה וועט זאגן צו אייך איר זאלעם
 פאכין אונאנדער זאלעם איר ווארשין דעם ששעקין וועט ער ווערין
 אשלאנג. דיא חרטומים זאלן אויך גינארשין ויערד ששעקין
 אונ ווען אויך גינארשין זאלאנגען, ווען גאט האט געמאכט פון
 דעם וואסער גיטש קאבין דיא חרטומים אויך געמאכט פון

שנאמר ולא תחורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם. ר' המחבר בקלון חבירו או בלבו שאינו חסא לפי שאין חבירו עומד שם ולא הגיע לו בושיה ולא כיושר אלא ערך מעשיו הטובים והחמתו למול מעשה חבירו או חמתו כדי שיראו מכללו שהוא מכבוד וחבירו בזוי. שהוא אומר מה עשיתי לו ובי יש שם אלא חשד שמשים אדם כשר כדעתו כבעל עבירות:

זוהי מונח וזין שנאמר ולא תחורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם ווארום עם שמימי אין פסוק איר ואלמ גימ אויבוקען צו האבין וואס איינער הארץ גרוקט אונ דאס איינער אויגין ועהן ר' המחבר קמין חבירו דער מענטש וואס נעמט זיך פבור דורך זיין חכרים פארשעמונג. דהיינו ער נאגט פאר מענטשין ועהט נאר מיין הורה אדער מיין חקמה אונ ועהט מיין חכרים הורה אדער מיין דאס אנדערע גיט מען אים פבור אויפן גיט שאינו חסא אונ ער טראקט אין זיין הארץ אז דאס איז קיין זינד גיט שאין חבירו עופר שם וזייל זיין חכר שמיים דאך גיט דארטן ויא היגע לו בושיה דיא חרפה איז דאך גיט געקוקען צו אים און ביישו אונ ער האט אים גיט פארשעקט אלא ער מעשיו הטובים למול מעשה חבירו והחמתו נאר ער האט פארגישטעקט זיינע גוטע מעשים אונ זיין חקמה געגין דיא מעשים פון זיין חכר אונ זיין חקמה כדי שגאח מכללו שהוא סבוכר וחבירו קוין וועט מען שוין אלזיין ועהן אז אים דארף מען געבין פבור אונ זיין חכר איז פארשעקט אז אים דארף מען געבין פבור אונ זיין חכר איז חושד אפרוקען מענטש אויפן גיט שאינו חוסא ער טראקט אין הארצין ער האט נאר גיט געוונדיגט גיט שהוא אויפן מה עשיתי לו וזייל ער נאגט וואס האב איה דען גיטאון מיין חכר ובי יש שם אלא חשד איה האב ער גיט חושד גינען שטא עשה אז לא עשה מאקער האט ער זא גיטאון אונ מאקער האט ער גיט גיטאון וואס איינע שוה. ען אונ ער ווייס נאר גיט אז דאס איז אוינד שמיים אדם כשר כדעתו כבעל עבירות ער טראקט אויף אפרוקען מענטש אונ ער האלט אים אז ער האט געוונדיגט:

וארא ליל ו תורה

אונקלוס

כ"ו פסוקי שמרת נגד מימי ב"ן ור' ה' ה' ותעשה מסנו צירוף והיה בניקור ששי

כח ויהי ביום דבר יהוה אל משה
 עם משה בארעא
 דמצרים: כס ומליך יי עם

שפתי חכמים

(פס) ויהי ביום דבר וכו'. ל מחובר למקרה של אחריו: ל (גיל) פי' דלכ"ל לא יתכן ויהי ביום דבר וגו' דמה סוף (פס) וידבר ה'. הוא הדבור עצמו האומר למעלה כל דבר אל פה עשה מתוך מזרים אלא מתוך שהפסיק הענין מעלה נבואת מרע"ה על כל הנביאים
 (פס) ויהי ביום דבר ה' אל משה וגו'. כחן הריכ כ"ו סבל נבואתם רק כחלוס חוין לילה כח"ס הכתוב אם יהיה נכח"ס ה' נכוחת מעלת נבואת מרע"ס על כל הנביאים שהיה רלו כחלוס חלכר בו לא כן כעדי משה וגו' כי נבואתו סיחת כיום פירושה לתורת אלהים
 (פס) ויהי אונ עם איז גינען אין דעם טאג אז נאט האט גינעט צו משה אין לאנד מצרים: (כס) וידבר

יהוה אל-משה לאמר אני יהוה
 דבר אל-פרעה מלך מצרים את
 כל-אשר אני דבר אלך: ויאמר
 משה לפני יהוה הן אני ערל שפתים
 ואיך ישמע אלי פרעה: פז ויאמר
 יהוה אל-משה ראה נתתיך אלהים
 לפרעה ואהרן אחיך יהיה נביאך:
 ב אתה תדבר את כל-אשר אצוה
 ואהרן אחיך ידבר אל-פרעה וישלח

משה למימר אנא
 מליל עם פרעה מלכא
 דמצרים ית כל די אנא
 ממליד עקף: ל ואמר
 משה קדם יי הא אנא
 יקר ממלד ואיכדין
 יקביל מני פרעה: ויאמר
 יי למשה חזי דמניתיך
 רב לפרעה ואהרן אחיך
 יהי מתורגמנך: ב את
 המליל ית כל די
 אפקדינה ואהרן אחיך
 ימליד עם פרעה וישלח
 ית

בער השורים

(ל) כן אני. ל' דסמיכי. הכא. וחיך הן אני כפיך לחל. הן
 אני נשארתי לבדי. ולא יאמר הסרים הן אני עין יבש. משה
 אחר הן אני ערל שפתים והקב"ה ח"ל כן אני כפיך לחל כלומר
 אל מחוס לעלה שמתיך כי אחים עם סין ואורחיה וכן ואל
 יאמר הסרים הן אני עין יבש אל יאמר כלבו מי ילך לו את חלה
 כלומר יבטח כסם עיט כיוד לרפואתו כאשר חלה וילדע ליון:

רשבים

(ל) ואיך ישמע אלי פרעה. פרעה זה הוא מרשה
 שלמעלה הן בני ישראל לא שמעו אלי וגו' אבל למעלה
 קוצר דבריו ער שיפרש אלה ראשית אבותם לרעת
 מי הם משה ואהרן ברברם אל פרעה: (א) נביאך.
 דברן תחתיך: (ב) ושלח. ויאמר לו אהרן שישלח בני

רש"י

כדי ליחסם חזר הענין עליו להתחיל בו: (א) אני ה'.
 כדאי אני לשלתיך ולקיים דברי שליחותי: (ל) ויאמר
 משה לפני ה'. הוא האמירה שאמר למעלה הן בני
 ישראל לא שמעו אלי ב וטעה הכתוב כאן כיון שהספיק
 הענין וכך הוא השיעו כאלם האומר מחזור על הראשונות:
 (ה) נתתיך אלהים לפרעה. שפט ורודה לרדותו:
 כמתרגמו ויסורין: יהיה נביאך. כמתרגמו מתורגמך
 וכן כל לשון נבואה חדם המכרז ומשמיע לעם דברי
 תוכחות והוא מגורת (ישעיה נז) ניב שפתים (משלי
 י) ינוב חכמה ויכל מהתנבחות דשמואל (ס"א)
 ובלעז קוראין לו פרידיג' (פרעדיגן): (ב) אתה
 מפי ב ואהרן אחיך ימליטו ויעטימו כהני פרעה:

שפתי חכמים

באותו יום חלה מחובר וכו': ב פי' האמירה של ואני ערל
 שפתים הכל אחר הן בני ישראל לא שמעו אלי עול הוא האמירה
 ראשונה ושניה כפרסה שניה לא האמירה של לא שמעו כי זו
 לא שנית כפי' שניה רל"ס. ואני אומר על כל מה שנאמר כפי'
 ראשונה קאי והא ללא שנית כפרסה שניה הדבור על לא שמעו
 אלו לדבור הכאם הן כן מרומן כפרסה שניה דקשה למה מספך
 הכתוב ממה שנאמר למעלה כפרסה ראשונה ללעיל כתיב וחיך
 ישמע אלי פרעה ואני ערל שפתים וכפרסה שניה כתיב הן אני
 ערל שפתים וחיך ישמע אלי פרעה ח"ו ה"ק הן בני ישראל לא
 שמעו אלי ח"ע"פ שלל השליחות היא לטובתם ח"פ"ה לא שמעו
 אלי כסכה שאני ערל שפתים ח"כ חיך ישמע אלי פרעה והנה
 הוא ה"ק' נעלמו שנאמר כפרסה ראשונה: ב פי' לזכך אומר את
 כל אשר אצוה שאתה תדבר לפני פרעה כל דבור ודבור פסע ח'

דעת זקנים מבעלי התוספות

(ה) ראה נתתיך אלהים. לפי שעשה עצמו אלה שואמר
 כי יאוריו אמר הקב"ה אתה לו יאיהים:

מעלה נבואת מרע"ח על כל הנביאים

ובהקף כמו שלמדו ח"ל מן פסוק ביום נאוו הנאמר כפרסה
 לו שלל המלות לטובת משה עליהם ביום. פי' הודיע לנו הכתוב
 כאן שהתחלה נבואתו עוררו כמלכים סיה ביום וכן מסתמא
 כל נבואותיו סיו ביום ובהקף. ע"כ סיה מעלתו גדולה מכל הנביאים
 שאר הנביאים שהמה ראו נבואתם רק כנאום חזיון לילה:

פירוש תורת אלהים

האם נאם נירעם צו משה אונ האם צו אים אווי
 גיואנט אני יי זאלקסט וויסען איך בין נאם אונ
 קען קמיינס ויין דיא זאף וואס איך שיק דיה דרום
 ציר רייד צו פרעה מלך מצרים איך קל אקץ וואס
 איך רייד צו דיר: (ב) ויאמר האם משה גיואנט
 פאר נאם מן אני איך בין גיני שפתיים מיין מויל איז
 פארמאכט איך קען גיט נגמ ריידן וייד אונ וויא
 נועם פרעה מיה צו הערין: (א) באפיר נאם נאם
 גיואנט צו משה ראה נעה איך דאך דייך גינעבין
 פאר אהרן צו פרעה ויהיו אונ ביין ברנדער אהרן
 נועם ריידן פון דייגעטווענין: (ב) אפיק דו זאלקסט
 ריידן צו אהרן וואס איך נועל דיר זאגן ויהיו
 אונ ביין ברנדער אהרן ואל ריידן צו פרעה אונ
 זאל אים פארשטיין לעבין דיינע רייד וישלח את בני
 ישראל

ויהי כנוח הארון . פירש רש"י פסוק בדברי הימים (ב' ו) קומה ככתובי' יס לו מקרא אחד כדל"ה בשלמה קומה ה' אלהים לנשך אתה וארון עורך. מנה כימי שילה היה שהרי לא מרבה עד שמח עלי (כ"ג) : ה"ג תנא דבי ר' ישמעאל כרבי שמעון בן יוחאי .

והוא ירושלים בשלמא נחלה נחלת עולמים אלא מנוחה מאי מנוחה . מנוחת ארון דכתיב ויהי כנוח הארון . בשלמא למאן דאמר זו וזו ירושלים אבל שילה הוה שריא במות היינו דקתיב ויקח מנוח את גדי העזים ואת המנחה ויעל על הצור דה' . אלא למאן דאמר תנא דבי רבי ישמעאל הוה אסורין מאי ויקח מנוח הוראת שעה היתה . תנא דבי רבי ישמעאל כרבי שמעון בן יוחאי דאמר זו וזו ירושלים וסימנך משכי גברא לכרבי :

מ"ג משכינורו בכרי גברי . פירשתי לשל כפרק חזרה מקומן (דף נג) גבי זוהי יסוד דרומי :

האם דאם געליינט אויף דעם שטיין פאר אַקרבן צו נאם אלא לפאן דאָפּר זו וזו שילה ובמות הוה אַסורין נאר נאך דעם וואס זאָגט און אַקרבן פאר קען נישט קיינט מען שירה און אויף אַקבּה פאר קען נישט קיינט זיין אַקרבן פאר נאך מנה פאר וואס האַט קנוח מקריב גיננען אַקרבן אויף אַשטיין . ענפערט די נקרא היראָט שעה היינט נאך צו מנוח האַט קען איצט סתיר גיננען צו מקריב זיין אַקרבן אויף אַשטיין תנא דבי רבי ישמעאל כרבי שמעון בן יוחאי דיא פּלקידיים פון רבי ישמעאל האָבן גילערנעט וויא רבי שמעון בן יוחאי דאָפּר זו וזו ירושלים וואס ער זאָגט מנוחה און נחלה קיינט קען ירושלים וסימנך משכי גברא לכרבי איין קענטש האַט געצויגן צו זיך פיר קענטשין . רבי שמעון בן יוחאי האַט געצויגן צו זיך דיא פּלקידיים פון רבי ישמעאל :

ו'ו ירושלים נאר דער וואס זאָגט און מנוחה און נחלה קיינט קען ירושלים בשלמא נחלה נחלת עולמים דריבער רופט קען ירושלים נחלה . ויירי ירושלים איז אַררשה אויף אייביג אלא מנוחה מאי מנוחה נאר פאר וואס רופט קען ירושלים מנוחה . ענפערט דיא נקרא מנוחה קיינט קען מנוחה ויירי נחלת הארון ווארום עס שטייט אין פסוק און עס איז גיננען וויא דער ארון האַט גערוהט דקתיב ויחי נחלת הארון ווארום עס שטייט אין פסוק און עס איז גיננען וויא דער ארון האַט גערוהט פּרענט דיא נקרא בשלמא לפאן דאָפּר זו וזו ירושלים נאך דעם וואס זאָגט און מנוחה און נחלה קיינט קען ירושלים אפי שילה תה שריא במות אַקער אין שילה האַט קען גיקענט מקריב זיין אויף אַקבּה אויף איין שטיין היינט דקתיב איז רעכט וואס שטייט אין פסוק נאך מנוח את גדי העזים ואת המנחה ויעל על הצור דה' מנוח האַט גענוקען דאם יונגע ציג און דיא מנוחה און

וודד וארא דף ל"ב ע"א ת"ת דלילת יוד הא ואו הא

ת"ת ארבע מלה שני קיימא הוה ממנה דכני ישמעאל וכני קמי קב"ה ח"ל מאן דלתגור אית ליה חולקא בשמך . ח"ל חין . ח"ל ווא ישמעאל דלתגור (ולא עוד אלא דלתגור בר תליסר שנין) אחאי לית ליה חולקא בך כמו יחזק . ח"ל דא חגבור כדקא יאות ובתקוטי ודא לאו הכי . ולא עוד אלא דאלין מתדבקין בי כדקא יאות לתמיא יומין ואלין רחיקין מני עד כמה ימים . ח"ל ועם כל דא כיון דלתגור לא לני יאה ליה אגר טב בנייה . וזי על האו זמנא דלחיליד ישמעאל בעלמא וחתגור . מה עבד קב"ה דרחיק ליה לכני ישמעאל מדנקוחא דלעילא ויהיב ליה חולקא לתחא כארעא קדישא בנין האו גזירא דבהון . וזמנין בני ישמעאל למשלט כארעא קדישא כד איהו ריקניא מכלא זמנא כגי כמה דגזירו דלהון כריקניא בלא שלימו . ואיטו יעכבון להון לכנ"י לאתבא לדוכחיהו עד דישתלם האו זכותא דכני ישמעאל וזמנין בני ישמעאל לאתערה קריבין תקיטין בעלמא ולאחכנשא בני אדום עלייהו ויתערון קרבא ביה חד על ימא וחד על יבשתא וחד סמוך לירושלים ושלטון אליון באלין ואתערה קדישא לא יתמטר לכני אדום . בהווא זמנא יתער עמא חד מסייפי עלמא על רומי חייבא וינה בה קרבא תלת ירחין ויתכנשו תמן עממיא ושלטון בידייהו עד דיתכנשו כל בני אדום עלה מכל סייפי עלמא . וכדון יתער קב"ה עלייהו ה"ד (ישעיה לד) כי זכח ליי' בכזרה וגו' . ולכתיב דא מה כתיב לחשו בכנסות הארץ וגו' וישאל לכני ישמעאל מינה ויתבר כל חילין דלעילא ולא יתחאר חילא לשילא על עמא דעלמא אלא חילא דישאל בלחודו ה"ה (תהלים קכא) ה' לָךְ על יד מיניך . בנין דשמא קדישא בימינא ואורייתא בימינא ועל דא בימינא תליא כולא ומנין דכני ב"ר לוקסא מינא על שמאלא כמה דלוקמוה דכתיב (דברים לג) מימינו אש דת למו . ובזמנא דחתי (תהלים ס) אשישה ימיך זמנא . ובהווא זמנא כתיב (צפניה ג) כי אז אהטוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כלם בשם ה' ולעבדו שכם אחד . וכתיב (זכריה יד) כיום האו יהיה ה' אחד ושמו אחד . כרוך יי' לעולם אמן ואמן :

וארא יום ה

הלכה פסוקה

רמב"ם הלכות תשובה פ"ד

יוסף לחק

מוסד

מספר סדר תיום דף ל"ז ע"ב

המשה דברים העושה אותן אין חוקתו לשוב מהן לפי שחן דברים קלים בעיני רוב האדם ונמצא חוטא והוא ידמה שאין זה חטא ואלו חן. א' האוכל מסעודה שאינה מספקת לבעלה שזה אבק גזל היא והוא מרמה שלא חטא ויאמר כלום אכלתי אלא ברשותו. ב' המשחשש בעבטו של עני שחכמות של עני אינו אלא כגון קדרום ומרחישה ואומר כלבו העינים עון ומעלה על ידעתו שאין בכך כלום שהוא אומר העינים עון גדול שהיא גורמת לגופן של עריות

אם החמיר בעון פנים הכרית גדול עונו מנשוא אלו הם המכילים חרון אף ולשונם הם המכילים מנשואות המיתות מלום ודברת אדם סתיו ילכו הרע ומשה פדכך הרע סוף כפני אנשים או חכרים זה ברם נשמות להקרים שחלו חת ה' וקטף והקטף ענתהו עונו כחמד מחד על לשמים הניע ודברת אדם לא סרוב לזלו כוס עד שכל על סוכר או שכל על סוכרו כי כזה זמא וזמא עון מליני חובלי לפני ה' ילד ימים רלשו ילד ילכל וישמה

אין חמרים ותרתי לא גולתי אותו. ג' המסתכל בעריות ובי כבלתי או קרבתי אצל' ותוא אינו יודע שראוי

המלשה דברים תעשה איתו אין חוקתו לשוב מהן פינה ואכין ועבירותו וענען דא אויב איינער

אם החמיר בעון פנים הכרית אויב איינער זינדיגט ששענדיג מיט דעם ברית מילה גרוי עינו

האם זינא גיטאקה אין גענוים אז ער וועט גיט מאהן וגיטאקה אויף זינא גיט שמה דברים קלים בעיני רוב האדם וייל דאם ערקקטע מענקשין האלקין דאם פאר גרינגע עבירות נמצא חוטא וזמא יוסף שאין זה חטא ער מרמה דיא ואכין אונ זינדיגט אונ ער מיינט אז ער האט גאר גיט געזינדיגט זאי זה דאם וענען דיא פינה עבירות א' האוכל מסעודה שאינה מספקת לבעלה אז ער עקט ביי איינעם וואס יענער האט אללין נישט. דהיינו ראובן איז אריין געקוקט צו שמעון אין שמוע אונ שמעון האט גינעסין. האט ראובן גיאנגט צו שמעון זאל איה עסין מיט דיר צו ואקען. אונ שמעון האט זיה גישעקט צו זאגן גיין. האט ער גיאנגט צו ראובן ער זאל מיט עסין. אונ ראובן האט גינעסין. אונ ער האט אקער געוואקט אז שמעון האט גיט קער וואס צו עסין. אונ שמעון וועט זיין הונגערדיג שמה אבק ניי דאס איז אשמויב פון גזלה. דאס איז אזוי וויא ער וואלט דאס עסין אונעק גענוקטן בייא שמעון גיט מיט זיין ווילען והיא מרמה שאי חטא אונ ראובן מיינט ער האט גאר גיט געזינדיגט ויאמר כלום אכלתי אלא ברשותו אונ ראובן וועט זאגן שמעון האט דאך מיר געהייסן איה זאל עסין האב איה דאך גיט גענלעק ב' המשחשש בעבטו של עני אז ער ניצט מיט דעם משפון פון אערעם מאן. אערעם מאן האט געקארנט געלט בייא ראובן. אונ האט אים גינעסין אמשפון אונ ראובן ניצט מיט דעם משפון שחכמות של עני אינו אלא קדרום ומרחישה דער משפון פון אערעם מאן איז גענוים גאר אהאק אדער

אגשו איז זיין עבירה גרויס צו פארקראגין זאי הם המכילים חרון אף לעולם דיא מענקשין גריינגען דעם פעם גיט איה דיא וועלט הם המכילים המנשות והמיתות לעולם זינא גריינגען די מספוח אונ אנדערע ערלייא שטארבונג אויף דער וועלט יבקרם אם השיא יבוי הרע אויב זיין יצר הרע האט אים אנגריעט ועשה חרף הרע הנה כפני אנשים או חכרים אונ ער האט גיטאקה דיא שלעקטע זאה פאר מענקשין אדער פאר זיינע חכרים או ברם געשה לאתרים אדער ער האט געבריינגט צו דער זאה אז אנדערע זאגן אויף אזוי זינדיגען וויא ער זינדיגט שחזי את ה' והטא והקטיא ער האט פארשעקט דעם נאמען פון גאט אונ האט אללין געזינדיגט אונ האט געמאכט אנדערע זאלין אויף זינדיגען שנתעלי ענו בכאר מאד איז זיין זינר נאנץ גרויס גיטוארין ער לשמים הניע עם איז געקוקט בוי צום היקער ויבקרם אם לא הרהר עמא ביה אונ אויב ער האט גיט זאט געמאכט זיין דארשט. ער האט גאה גיט שמוע געמאכט זיין גריקסונג ער שפא על מתך ביו ער האט קונג גינען מיט אנקר או שפא על הגרות אדער ער האט קונג גינען מיט אזוי אאשה וואס זי איז אסור צו אים נמיט אשונעקטער אדער מיט אמוקע. וויא עם שטייט אין די קרדה קרושיםכי הוא נסה ועין מליני חובלי לפני ה' דאס איז אעצה פון זינדיגען אונ אנרויסע זינר אונ פארמיאוקט בייא גאט ביצד דים רלשו וויא אזוי וועט ער אויפהייבין זיין קאפ ביצד יאכל יוספה וויא אזוי וועט ער עסין אונ

דער אקער ויאמר גיבו אינם חמרים ותרתי לא נגלתי אותו האביול האלקי מיט דיא האק אדער איה וועל אקערין אביסול מיט דעם אקער וואס פאר אשארין וועט דער ארעם מאן האבין. אונ אין אקט הייקט דאס גזלה נ' המסתכל בעריות מלכה על דעתו שאין גבד גלים אז ער קוקט אויף אנעלכע בתולות אדער זיינער וואס זענען אסור צו אים. סראכט ער אז קוען קוקט אויף זינא איז גיין עבירה שהיא אויב ווארום ער זאגט זיי געלתי או געלתי אגלתי האב איה דען קונג גינען מיט איר אדער האב איה דען גינענט צו איר והוא איני יודע שראית העינים עון גרוי אונ ער וויים גאר גיט אז קוקען מיט דיא אויגין אויף דיא עריות איז אנרויסע זינר שהיא גורמת לגופן של עריות וייל דאם קוקען אויף דיא עריות גריינגט קען זאל מיט

דער אקער ויאמר גיבו אינם חמרים ותרתי לא נגלתי אותו האביול האלקי מיט דיא האק אדער איה וועל אקערין אביסול מיט דעם אקער וואס פאר אשארין וועט דער ארעם מאן האבין. אונ אין אקט הייקט דאס גזלה נ' המסתכל בעריות מלכה על דעתו שאין גבד גלים אז ער קוקט אויף אנעלכע בתולות אדער זיינער וואס זענען אסור צו אים. סראכט ער אז קוען קוקט אויף זינא איז גיין עבירה שהיא אויב ווארום ער זאגט זיי געלתי או געלתי אגלתי האב איה דען קונג גינען מיט איר אדער האב איה דען גינענט צו איר והוא איני יודע שראית העינים עון גרוי אונ ער וויים גאר גיט אז קוקען מיט דיא אויגין אויף דיא עריות איז אנרויסע זינר שהיא גורמת לגופן של עריות וייל דאם קוקען אויף דיא עריות גריינגט קען זאל מיט

כא את הדם על המזבח מכיב ולא כעמה : הנחפה .
 לכתיב תפוסה לפני ה' . ואין תפוסה כעמה : והגשה .
 לכתיב והגיסה אל המזבח ואין הגשה כעמה : אין
 מנחה בכמה . דוכחיס אמר קהל כעמה ולא מנחות
 (ז) : כיהוון . לכתיב וזרק
 הכהן את הדם על המזבח .
 מוצה לריד כהן . ואין כמה
 לריכה כהן : ובגדי שרת .
 לכיון לל"ט כהן אין כאן
 מקום לכגדי שרת . לכגדי
 שרת כתיב ילכסס הכהן : ובגדי שרת .
 ככלל והעלן אין כהן משום ריח ניחוח ודוקא כתיב ריח ניחוח לה' אבל כעמה חסילו לללל והעלן אין ככך
 כלום : מחיצת דמים . חוט הסיקרא להכדיל בין דמים התחתונים לדמים העליונים ואין חוט הסיקרא כעמה
 לכתיב והייתה הרשת עד חצי המזבח ולא כעמה : רחויץ ידים ורגלים . לכתיב כבואם אל אוהל מועד ירחלו
 מים ולא כעמה : הזמן . אם תשכ על הקרבן לאלכו חוץ לזמנו : והטמא . חט"ט שור כשר להקריב כעמה
 אין טמא מקריב כעמה (ח) :

(ו) ובמרחק ממעט גס טוהות ולא נקט במחתי רק מנחה משום
 דשייכו לגבי כעמה ומש"ה נמי חספי' להח"ק כדברי רבי יוסף
 דויכוח לא דברי ר"י ס' . ועתי"ט : [א] הזמן ב' .
 יליף ככרייתא מוחל חזרת זכת השלמים לטעות זמן כעמה קטנה
 כזמן כעם גדולה : [ב] ותגוד . נמי מפגול יליף מגורס שזה
 דשן טון . רש"י : (ה) ותמיכני
 למע לא פ"י כמו כלי' דמחל' .
 פיגול שטר טמא . דטמא נמי
 אכילס . וכן פירש"י סכל ועמל
 נמי כסמל פרתא כתיב וסנס
 אפר תפלו גוי' :

שפריצתו די בלוט אין ציוני ווינקלען פון דעם
 סוף, אין ווינקל ברום אונג בערב אונג אין
 ווינקל צפון אונג סוף ותפוסה אונג קען דארף
 אויף הייבן דעם קרבן והגשה אונג קען דארף
 גיגענען דעם קרבן צו דעם סוף, אבער דער
 קרבן טאמ קען אים סקריב אויף אבקה וטאם
 אקענטש האם זיא קעמאכט פאר זיך ער זאל
 אויף איר סקריב זיין וייגע קרבנות, דארף גיט
 דיא אלע פינף זאכין בני יהודה אופר בני יהודה
 זאגט אין פינף דבשה אויף אבקה אין קען גיט
 סקריב אמנחה ויחיו צו אבקה דארף קען גיט
 אפגן, אישאל אבער אליו קעג אויף סקריב
 זיין אויף אבקה ויגדי שרת אונג אויב אפגן אין
 סקריב אויף דיא בקה דארף ער גיט סקריב זיין
 אין וייגע הייליגע גלידער יגדי שרת אונג בית
 דארף גיט סקריב זיין אין דיא פלים פון פת
 המקדש, גאר קען איין סקריב אין פראקטע פלים
 ויח' זיחם אונג אויב ער האט גיבראמין די פלייש
 פון קרבן אויף איין אנדער ארט, דער נאך האט
 ער זיין ארויף גילייגט אויף דיא בקה, איין גיט
 אסור, אפילו פון די פלייש אין דאך שוין איצט
 גיט דיא אריח, פון דעקסטענין אין דאס אקרבן

נכורא ובחים דף ק"ט ע"ב

כלל ס' כלל כלי החטון טוד דמלכות דכריה במובן
 באו לירושלים וכו' תיר כי לא באתם עד עתה אל המנוחה ואל הנחלה, מנוחה זו שילה נחלה
 זו ירושלים ואומר היתה לי נחלת בייער ואומר העיט צבוע נחלתי לי העיט מכיב עליה
 באו לירושלים ויגדו תבמות וען דיא יודין וענען
 געקוקען אין ירושלים אין אסור גינוארין
 סקריב צו זיין אויף אבקה גיט דען די רבן האבין
 גילערונג עם שמיים אין פסוק כי לא באתם עד עתה
 אל התנוחה ואל תנחמה איר ועגט נאך גיט געקוקען
 ביו איצט צו דיא קנחקה צו דיא רהונג אונג צו
 דיא נחלה צו דיא ירושה סנחה זו שילה די רהונג
 מיינט קען, וען דער משכן אין גישטאנען אין
 שילה נחלה זו ירושלים דיא ירושה מיינט קען
 ירושלים ואמר היתה לי נחלתי נאריה גיט עם שמיים
 אין פסוק גאם זאגט מיינ נחלה ירושלים אין ביי
 מיר גינוארין ויאי דער צייט אין ווארד ואיך תמים
 צבוע נחלתי זי תמים קיב עליה נאך אונג דער פסוק
 גאם זאגט מיינ נחלה ירושלים אין בייא מיר
 גינוארין

ו וזו שילה . מ' כקונטרס וחטיו הכי היו היתר כתיבה דקסטר
 קדשה רבונה קדשה נשעת' ולא קדש' נשעת'
 לנח ונקדושת ירושלים גופה סכירה ליש דיש חתיבה סתם כדלמך'
 כמניס (דף ט') שמשתי שמקריבין ככית חונו כומן סוס וואוקומנא
 ככירא שמשאל עכ"ל ולא דק דהסח רכי שמעל כ"ר ויסי דהסח
 כחלסו כיומי רכי וסכא רכי
 ישמעאל בן אלפיט כר פלונתיה
 דר"ע רבו ט"ר' משעון בן יוחאי
 וססא חסיקנא לעיל לוס מל
 גירסא דמבוי' פלמח קידשא ויטו
 ס' אלפיט זומר לר"ד' שלל מילא
 סתא אבר שיל' דהא מילא
 אכטלוס שסקריב כחכרו כדכח'
 (שמואל ט' טו) חכמה על וסגמ'
 אח נדרי אשכ' נדריה ל' כחכרו
 וחכיס (וכי' כי נדר נדר עכ"ל)
 כשכתי כשכור לולין זומר דהא
 מפרש דלש סוף אכטלוס אלל
 לכ"י כדלש מחכרו עסיו עס
 סוכי' והקריב' כנגטו ככמה
 גרולס כחלה מופד כדכתי נחמר
 כר"ס שני דמחורס (דף י"ג) דהא
 משקינן סתם על כרחין דלחכרו
 כחכרו ככמות יחד אול רלי' לכתיב מחכרו מנע' י' וסוד כתיב כשמואל (ב' ט) כי הוא יכרך הונח וכשאלו כתיב (סס יג)
 כסונו אלו סעול' והסגמ'ס ויעלס שנה וכסמוך מייתי ל' קלילי שהקריב כלילה ככמה :

נוב ונבעון . חלס חסיב לה : זו וזו שילה . ואפי'
 הכי יש היתר כתיב' דקסטר קדושה רלשונ' קדשה
 לשעת' ולא קדשה לעמיד ללח' ובקדושת ירושלים גופה
 סכירה ליה דיש חתיבה סתם כדלמך' כדלמך' כמניס שמשתי
 שמקריבין ככית חונו כומן
 סתא אבר שיל' דהא מילא
 אכטלוס שסקריב כחכרו כדכח'
 (שמואל ט' טו) חכמה על וסגמ'
 אח נדרי אשכ' נדריה ל' כחכרו
 וחכיס (וכי' כי נדר נדר עכ"ל)
 כשכתי כשכור לולין זומר דהא
 מפרש דלש סוף אכטלוס אלל
 לכ"י כדלש מחכרו עסיו עס
 סוכי' והקריב' כנגטו ככמה
 גרולס כחלה מופד כדכתי נחמר
 כר"ס שני דמחורס (דף י"ג) דהא
 משקינן סתם על כרחין דלחכרו
 כחכרו ככמות יחד אול רלי' לכתיב מחכרו מנע' י' וסוד כתיב כשמואל (ב' ט) כי הוא יכרך הונח וכשאלו כתיב (סס יג)
 כסונו אלו סעול' והסגמ'ס ויעלס שנה וכסמוך מייתי ל' קלילי שהקריב כלילה ככמה :

גינוראין וויא דער געפארקבער פויגיל , דער
 פויגיל איז ארום איר וארום ירושלים , זעהן מיר
 אז נחלה קיינט קען ירושלים דהיינו רכי יהודה אזוי
 זאגט רכי יהודה רכי שמעון אויפ' גניחה וו ירושלים
 נחלה וו שילה רכי שמעון זאגט מנוחה קיינט קען
 ירושלים נחלה קיינט קען שילה יואמר ואת מנוחתי
 ציי ער פה אשכ' כי איתיה עם שמיים אין פסוק זאגט
 זאגט אויף דיא שטאמט ירושלים איז מיין רוהונג
 אויף אייביג דא דיא שטאמט ירושלים וועל
 איה ניצען ווארום איה האב' יוא גענצליקס וואס
 די בחר' ה' גציון איה למשכ' לו נאה זאגט דער פסוק
 זאגט האמט אויסקדעוויילט דיא שטאמט ציון , ער
 האמט גענצליקס דיא שטאמט ציון זאל זיין אזויצוגן
 פאר אים , זעהן מיר אז מנוחה קיינט קען
 ירושלים , פרענט דיא גקרא בשלימא זאגט דאסר
 מנוחה וו שילה נאה דעם זאגט אז מנוחה
 קיינט קען שילה מיין דכתיב אל המנוחה ואל הנחלה
 איז רעכט וואס שמיים אין פסוק איר זענט נאה
 גיט געקומען צו דער מנוחה דאס איז שילה ,
 אונ גיט צו דער נחלה דאס איז ירושלים , ווארום
 פריער איז גיווען שילה נאכדעם ירושלים אזא
 זאגט דאסר מנוחה וו ירושלים נחלה וו שילה נאר נאה
 דעם וואס זאגט אז מנוחה קיינט קען ירושלים
 אונ נחלה קיינט קען שילה אל הנחלה ואל המנוחה
 כפי' זיי דאך דאך שמיין פריער אל הנחלה ,
 דאס איז שילה , נאה דעם זאגט שמיין אל
 המנוחה , דאס איז ירושלים , עקשענא ש' גקרא
 דיי גאסר אזוי האמט משה גינאגט צו דיא יודין
 יא כפי' עמית מנוחה דאסמיינו צודי מנוחה ואין ירושלים
 זענט איר' געוויס נאה גיט געקומען אזא אפי'
 נחלה נמי יא מסיחה נאר אפילו צו דיא נחלה ואין
 שילה זענט איר נאה אויף גיט געקומען סתם דיי

רבי ישמעאל דיא תלמידים פון רבי ישמעאל האבין
 געלערענט וו ווי שילה מנוחה אונ נחלה קיינט קען
 שילה רכי שמעון בן יוחאי אויפ' וו ירושלים רכי
 שמעון בן יוחאי זאגט מנוחה אונ נחלה קיינט
 קען ירושלים , פרענט די גקרא בשלימא זאגט דאסר
 מנוחה וו שילה נחלה וו ירושלים אי גמי איתא דאס איז
 רעכט נאה דעם וואס זאגט מנוחה קיינט קען
 שילה אונ נחלה קיינט קען ירושלים , אדער פאר-
 קערט נחלה קיינט קען שילה אונ מנוחה קיינט
 קען ירושלים היינו דכתיב אל המנוחה ואל הנחלה איז
 רעכט וואס שמיים אין פסוק צווייא סאך דער
 ווארט אל , וויי מנוחה איז געוונדער אונ נחלה
 איז געוונדער אזא זאגט דאסר וו ווי שילה או וו
 ירושלים אדער נאה דעם וואס זאגט אז מנוחה אונ
 נחלה קיינט קען שילה אדער מנוחה אונ נחלה
 קיינט קען ירושלים מנוחה ונחלה כפי' זיי דאך
 דאך שמיין אין פסוק מנוחה ונחלה , מנוחה אונ
 נחלה , פאר וואס שמיים דער ווארט אל כפי'
 גלייבט אקשאנא , פרענט דיא גקרא בשלימא זאגט
 דאסר וו ווי שילה נאה דעם וואס זאגט אז מנוחה
 אונ נחלה קיינט קען שילה , איז רעכט וואס
 קען רופט שילה מיט צווייא זעקען מנוחה דהיינו
 כפי' מנוחה רופט קען ווייל אין שילה האבין
 דיא יודין גערוהט פון איין זעקען ארץ ישראל
 נחלה וו דלטן התם נחלה רופט קען ווייל
 דאךט אין שילה האמט קען עמייל'ס צו די יודין
 חלקים פון ארץ ישראל דכתיב ונתחל להם יהושע ויש
 חם טרד בשילה ז' פי' ה' ווארום עם שמיים אין
 פסוק יהושע האמט צו טיילט ארץ ישראל צו די
 יודין אין שילה אונ ער האמט גינוראפין גורל אויף
 דיא שבתים וועלעך חלקים זייא זאלין זעקען ,
 דער גורל איז גיווען דורך האמט אזא זאגט דאסר וו

לגלגל של ה' היה שם ממנה שכבר כסלו הממנה והתקינו להיות נטוים בכל החרן. ומחוי טמא מני קדשים קלים נאכלין ככ"מ שהרי לא היה שם ממנה כמו שהיה במדבר: ו באו לשילה נאסרו הבמות. דכתיב (דברים יב)

כי לא באתם שם עתה אל האמונה מכלל דשבתה אל האמונה הכמות אסורות. ומנוחה זו שילה שהיתה שם מנוחה של ה' היו נוסעים ממקום למקום כמו במדבר: בית של אבנים מלמטה ויריעות מלמעלה. דכתיב (שמות א' ח) ותבנית בית ה' שילה חלמה בית היה וכתיב (תהלים עח) ויטוש משכן שילה חלמה של יריעות היה מלמעלה של

שם תקר' (ד) אלה בית של אבנים מלמטה ויריעות מלמעלה: ומעשר שני בכל הרואה. ולעיל לא מני מעשר שני לפי שכל י"ד שעה כנגלגל לא נחמיכו במעשרות עד שכבשו ומקרו. וככל הרואה היינו בכל מקום שרואה משם שילה דלמך קרא (דברים יב) השמר לך שן תעלה עולותי ככ"מ אשר תראה. שם ככ"מ אשר תראה: ואי אהיה מעלה. אבל אהיה חובל בכל מקום שאתה רואה: ו באו לגבול ולגבעון. כשכבשו שילה לסוף ג' מחות ושבעים חסר א' שהיה המשכן שם. ולמקם הארון בימי עלי באלו לטב. ודרכה נוב בימי שאול וכאן לגבעון. וכל ימי נוב ובגשון היו ל"ז שנה וכל זמן זה היו הכמות מותרות דרמאנא אמר באיסור הכמות כי לא נעשה עד עתה אל האמנה. מנוחה זו שילה. חלה זו ירושלים. ולא חלקו הככות אלא כדי ליתן היתר לכמות כיון זו לזו: וקדשים קלים בכל ערי ישראל. והוא הדין למעשר שני שהיה הקטוב דכתיב (שם) לא תוכל לאכול כשעריך מעשר דגנך וגומר וכל נדרוך אשר תדור כמות שקדשים קלים טעונים הכאת מקום חף מעשר שני טעון הכאת מקום כמות שקדשים קלים ככל ערי ישראל: והוא היתה נחלה. האמורה בתורה כי לא באתם עד עתה אל המנוחה ולא החלה. דמשמע שתבואו אל

ותחייט: (ד) גג של נפרים. רש"י: [ו] בכי ערי. דמא כל מקום שפוח שם עושה כמות ומקריבין. רש"י. לפי שלא היו לפרטל עדיין ערים כמותו אבל היו עסקין בכבוש. כ"מ: [ח] נחלה. שנקיימת קדושתה ועמידת' לשלום. ועליה אמר סנאי ונחלה לא ישוב עמך נחלת דבריו שספס כמר

דירושלים ולכיתו וישראל לבנותו אח"כ אמר עסקינן ישמור סטס כוז אשר נחך בו במקום שפוח אשר נחך בו שגמר כי נחך ס' כליון. כ"מ. ופחויט: [ט] חקלים. לפניס לכותלי העורה. כ"מ: [י] חרומה. על ירושלים שהיא במקום ממנה ישראל שנתדבר.

קדשים נאכלים לפניס מן הקלעים קדשים קלים. [ז] בכל ערי ישראל: באו לירושלים. נאסרו הבמות ולא היה עוד היתר והוא היתה [ח] נחלה. קדשי קדשים נאכלים לפניס מן [ט] הקלעים קדשים קלים ומעשר שני לפניס מן [י] החומה: [יא] כל הקדשים שהקדישן בשעת איסור הבמות והקריבן בשעת איסור הבמות בחוץ

שם תקר' (ד) אלה בית של אבנים מלמטה ויריעות מלמעלה: ומעשר שני בכל הרואה. ולעיל לא מני מעשר שני לפי שכל י"ד שעה כנגלגל לא נחמיכו במעשרות עד שכבשו ומקרו. וככל הרואה היינו בכל מקום שרואה משם שילה דלמך קרא (דברים יב) השמר לך שן תעלה עולותי ככ"מ אשר תראה. שם ככ"מ אשר תראה: ואי אהיה מעלה. אבל אהיה חובל בכל מקום שאתה רואה: ו באו לגבול ולגבעון. כשכבשו שילה לסוף ג' מחות ושבעים חסר א' שהיה המשכן שם. ולמקם הארון בימי עלי באלו לטב. ודרכה נוב בימי שאול וכאן לגבעון. וכל ימי נוב ובגשון היו ל"ז שנה וכל זמן זה היו הכמות מותרות דרמאנא אמר באיסור הכמות כי לא נעשה עד עתה אל האמנה. מנוחה זו שילה. חלה זו ירושלים. ולא חלקו הככות אלא כדי ליתן היתר לכמות כיון זו לזו: וקדשים קלים בכל ערי ישראל. והוא הדין למעשר שני שהיה הקטוב דכתיב (שם) לא תוכל לאכול כשעריך מעשר דגנך וגומר וכל נדרוך אשר תדור כמות שקדשים קלים טעונים הכאת מקום חף מעשר שני טעון הכאת מקום כמות שקדשים קלים ככל ערי ישראל: והוא היתה נחלה. האמורה בתורה כי לא באתם עד עתה אל המנוחה ולא החלה. דמשמע שתבואו אל

אמירו דער משכן איז גיווען קדשי נאכלים
קנים פו תקלים נאנץ הייליגע קרבנות האם קען
נעמוז עסין אין הויף פון משכן קדשים קלים קני
עיי. ישיאי גרינגע קדשים אונג מעשר שני האם
קען גיקענט עסין אין נאנץ ארץ ישראל אין אלע
שטעט ווא יודין האבין געוואהנט: דן באו ירושלים
אז די יודין זענען געקומען אין ירושלים נאסרו
הבמות איז אסור גינוארין מקריב צו זיין קרבנות
אויף אבקה ויא היה קחם עד היימר אונ די במות
זענען שוין גיט מער מותר גינוארין והיא היה
נחה אונ דאס איז די נחלה וואס די תורה האם
גיוואנט קדשי קדשים נאכלים קנים פו תקלים נאנץ
הייליגע קרבנות. האם קען נעמוז עסין אין
הויף פון אהל מועד ויא קען נענט פון הויף זענען
גיווען גיקענט קדשים קלים מעשר שני קנים פו
החוקה גרינגע קדשים אונ מעשר שני האם קען
נעמוז עסין אין ירושלים. ארום ירושלים זענען
גיווען גיקענט קען נענט: מן די תקלים שהקדישן
בשעת איסור הבמות אלע בהמות וואס קען האם
זיין געהייליגט זיי זאלין זיין קרבנות. אין דער
צייט וואס קען האם גיט גיטארט מקריב זיין
אויף אבקה זענען זיין דאך געהייליגט גינוארין
קען זאל זיין מקריב זיין אויף דעם מוסף און די
עגרה והקריבן געזעט איסור במות בחיץ אונ קען האם
זיין מקריב גיווען אויסער ריא עגרה אין דער

אמירו דער משכן איז גיווען קדשי נאכלים
קנים פו תקלים נאנץ הייליגע קרבנות האם קען
נעמוז עסין אין הויף פון משכן קדשים קלים קני
עיי. ישיאי גרינגע קדשים אונג מעשר שני האם
קען גיקענט עסין אין נאנץ ארץ ישראל אין אלע
שטעט ווא יודין האבין געוואהנט: דן באו ירושלים
אז די יודין זענען געקומען אין ירושלים נאסרו
הבמות איז אסור גינוארין מקריב צו זיין קרבנות
אויף אבקה ויא היה קחם עד היימר אונ די במות
זענען שוין גיט מער מותר גינוארין והיא היה
נחה אונ דאס איז די נחלה וואס די תורה האם
גיוואנט קדשי קדשים נאכלים קנים פו תקלים נאנץ
הייליגע קרבנות. האם קען נעמוז עסין אין
הויף פון אהל מועד ויא קען נענט פון הויף זענען
גיווען גיקענט קדשים קלים מעשר שני קנים פו
החוקה גרינגע קדשים אונ מעשר שני האם קען
נעמוז עסין אין ירושלים. ארום ירושלים זענען
גיווען גיקענט קען נענט: מן די תקלים שהקדישן
בשעת איסור הבמות אלע בהמות וואס קען האם
זיין געהייליגט זיי זאלין זיין קרבנות. אין דער
צייט וואס קען האם גיט גיטארט מקריב זיין
אויף אבקה זענען זיין דאך געהייליגט גינוארין
קען זאל זיין מקריב זיין אויף דעם מוסף און די
עגרה והקריבן געזעט איסור במות בחיץ אונ קען האם
זיין מקריב גיווען אויסער ריא עגרה אין דער

הנחלה יאסרו הכמות : מן הרי אלו בעשה . דשמה
 תכילו את עולותיכם . דמשמע אבל לא בכמה . ולאו הכא
 מכלל עשה עשה . אי נמי עשה והכילוס לה' . ונ"ל
 דהשמר לך פן תחלה עולותיך . וכל מקום שנאמר השמר
 פן ואל אינו אלא ל"ת
 ואין חייבין עליהם
 ברת . כיון שהקדישה כשעת
 הדת הכמות שאין המקריב
 צמזן חייב כרת אלא על
 קרבן שטם הקריבו צמזן
 כשעת הקריבה היה חייב
 דומיא דמדבר (ה) דכרתה
 דשמוסי חזן כתיב חקת
 פולס תהיה אחרת להס . ואת

כדכתיב ואלת שס לפני כ' אלהיך . רש"י : (ה) וכלומר
 דעיקר פשט שמוסי חזן על אוקף שמדבר נאמר : (ו) ה"ס
 כדכתיב דכל הענין על אזהרה פ' שינוש כרת מדבר קדשים
 שהקדישו והקריבין כשעת חיסור כמות ומפסוק ולא יכחו ולהלן
 מדבר בהקדישן כשעת היסור כמות . והקריבין כשעת אריס
 כמות . ושם נאמר והכילוס לה'
 מלות עשה . ולא יכחו עוד .
 מלות ל"ת . יכול יחא עוש
 כרת . תלמוד לומר ואת להס
 וכו' ואת להס עוש עשה ונ"ל
 ולא אחרת להס כרת :

הרי אלו בעשה ולא תעשה וחייבין עליהם כרת .
 הקרישן בשעת היסור הבמות והקריבין בשעת
 איסור הבמות הרי אלו בעשה ולא תעשה ואין
 חייבין עליהן כרת . הקרישן בשעת איסור
 הבמות והקריבם כשעת היסור הבמות . הרי אלו
 בעשה . ואין בהן בל"ת : י אלו קדשים קריבין
 למשכן . קרבנות הצבור קריבין במשכן . וקרבנות
 היחיד שהוקדשו למשכן יקרבו במשכן ואם הקריבין בכמה פסור . מה
 בין במת יחיד לבמת צבור סמיכה ושחיטת צמזן ומתן סביב .

לס ואין אחרת להס (ו) :
 שהמחין עד שלא יבול לקיימו . תכבול העשה על ידו .
 כתיב והרי הותרו הכמות : י אלו קדשים קריבין
 משכן והיו הכמות מותרות . אלו קדשים לריבין להקריבין
 ניה קרבנות צבור . וקרבנות יחיד . סמך לכה :
 על מנת להקריבין כמות : ואת הקריבין בכמה פסור .
 דכתיב מולא שמתך תשמור ועשית : במת צבור .
 ככמה : שחיטת צמזן . דכתיב לפניה לפני ה' וסמך
 ולין אחרת להס :

צייט ווען מען האט גיט גיטארט מקריב זיין
 אויף אפקה הרי איז בעשה ולא תעשה ותיבין עליהם
 האט מען עובר גינען אויף אפקה עשה . אונ
 אויף אלא . אונ עם קוקט פרת הקרישן בשעת היסור
 במות אויב ער האט דיא קהמות געהייליגט זיין
 זאלין זיין קרבנות . אין דער צייט וואס מען האט
 גיבענט מקריב זיין אויף אפקה זענען זיין דאך
 געהייליגט גינארין מען נאר זיין מקריב זיין
 אויסקער די עגרה אויף אפקה והקריבין בשעת איסור
 במות אונ מען האט זיין מקריב גינען אויסקער
 דיא עגרה . אין דער צייט ווען מען האט גיט
 גיטארט מקריב זיין אויף אפקה הרי איז בעשה ולא
 תעשה ואין חייבין עליהן כרת האט מען עובר גינען
 אויף אפקה עשה אונ אויף אלא . אונ עם קוקט
 גיט ברת הקרישן בשעת איסור במות אויב ער האט
 די קהמות געהייליגט זיין זאלין זיין קרבנות .
 אין דער צייט וואס מען האט גיט גיטארט מקריב
 זיין אויף אפקה זענען זיין דאך געהייליגט גינארין
 מען נאר זיין מקריב זיין אויף דעם מןבם אין די
 עגרה והקריבין בשעת היסור במות אונ מען האט זיין
 מקריב גינען אויסקער די עגרה . אין דער צייט
 ווען מען האט גיבענט מקריב זיין אויף אפקה
 הרי איז בעשה האט מען עובר גינען אויף אפקה
 עשה ואין ב"ה גיט תעשה אונ אויף אלא האט מען
 גיט עובר גינען . אונ פרת קוקט גענוים גיט :
 י איז קדשים קריבין גיטארט דיא קרבנות האט מען
 געמוזט מקריב זיין אין משכן . גיט אויף אפקה .
 אפילו ווען מען האט גיבענט מקריב זיין אויף
 אפקה קדשים שהוקדשו למשכן דיא קרבנות וואס
 זענען געהייליגט גינארין מען נאר זיין מקריב

זיין אין משכן מוז מען זיין מקריב זיין אין משכן
 קרבנות הצבור קריבין במשכן די קרבנות וואס מען
 האט מקריב גינען פאר אלע יודים וועגין .
 אפילו מען האט זיין גיט געהייליגט בפירוש
 צום משכן . מוז מען זיין אויף מקריב זיין אין
 משכן וקרבנות היחיד בנות אונ דיא קרבנות וואס
 אפגענט איז זיין מקריב פאר זיך . אויב ער האט
 זיין גיט געהייליגט ער האט ארויס גיבענט בפירוש
 איך הייליג דיא בקמה פאר אפקה אויף דעם
 תנאי מען נאל זיין מקריב זיין אין משכן צום
 משכן . מען מען זיין מקריב זיין אויף אפקה
 קרבנות היחיד שהוקדשו למשכן אפער די קרבנות פון
 איינצעלען מענטשין וואס מען האט זיין
 געהייליגט צום משכן ווען מען האט זיין
 געהייליגט האט מען גינאגט איך הייליג זיין
 אויף דעם תנאי מען נאל זיין מקריב זיין אין
 משכן קריבין במשכן מוז מען זיין מקריב זיין אין
 משכן ואם הקריבין בנות אונ אויב מען האט זיין
 מקריב גינען אויף אפקה פסור איז מען פסור
 מה בין במת היסור בנות וואס איז דער חילוק פון
 די בקה וואס איין מענטש מאקט פאר זיך ער
 נאל אויף איר מקריב זיין זיינע קרבנות . אונ די
 בקה וואס איז גיטארט גינארין פאר אלע יודין
 מען נאל מקריב זיין אויף דיא בקה קרבנות
 פאר אלע יודים וועגין דאס מיינט מען דעם
 מןבם פון נוב אונ גבען אונ גלגל סמך דער
 קרבן ווען מען איז אונ מקריב אויף אפגה .
 דאך דער בעל הבית אויף זייגין די הענט אויף
 דעם קרבן ושחיטת צמזן אונ מען דאך דעם קרבן
 שעבטין אין צפון זייט ויפסו סביב אונ מען דאך
 שריען

זיין אין משכן מוז מען זיין מקריב זיין אין משכן
 קרבנות הצבור קריבין במשכן די קרבנות וואס מען
 האט מקריב גינען פאר אלע יודים וועגין .
 אפילו מען האט זיין גיט געהייליגט בפירוש
 צום משכן . מוז מען זיין אויף מקריב זיין אין
 משכן וקרבנות היחיד בנות אונ דיא קרבנות וואס
 אפגענט איז זיין מקריב פאר זיך . אויב ער האט
 זיין גיט געהייליגט ער האט ארויס גיבענט בפירוש
 איך הייליג דיא בקמה פאר אפקה אויף דעם
 תנאי מען נאל זיין מקריב זיין אין משכן צום
 משכן . מען מען זיין מקריב זיין אויף אפקה
 קרבנות היחיד שהוקדשו למשכן אפער די קרבנות פון
 איינצעלען מענטשין וואס מען האט זיין
 געהייליגט צום משכן ווען מען האט זיין
 געהייליגט האט מען גינאגט איך הייליג זיין
 אויף דעם תנאי מען נאל זיין מקריב זיין אין
 משכן קריבין במשכן מוז מען זיין מקריב זיין אין
 משכן ואם הקריבין בנות אונ אויב מען האט זיין
 מקריב גינען אויף אפקה פסור איז מען פסור
 מה בין במת היסור בנות וואס איז דער חילוק פון
 די בקה וואס איין מענטש מאקט פאר זיך ער
 נאל אויף איר מקריב זיין זיינע קרבנות . אונ די
 בקה וואס איז גיטארט גינארין פאר אלע יודין
 מען נאל מקריב זיין אויף דיא בקה קרבנות
 פאר אלע יודים וועגין דאס מיינט מען דעם
 מןבם פון נוב אונ גבען אונ גלגל סמך דער
 קרבן ווען מען איז אונ מקריב אויף אפגה .
 דאך דער בעל הבית אויף זייגין די הענט אויף
 דעם קרבן ושחיטת צמזן אונ מען דאך דעם קרבן
 שעבטין אין צפון זייט ויפסו סביב אונ מען דאך
 שריען

שילם מחוסר זמן הוא וק"ל טעם לא תשטן. גמ' (ב) לרוחא דמלתא קמיי הכי ובלא"ה הו"ל דאימא מודה כו' (ג) בלא תעשה. אין הטעם שמידי כתי ומלקוח טיה לא יבא לטולס כו' אבל הכוונה שהלא הזה הוא חזרה לכרת שאין לוקין עליו כר"מ: [ד] ומצורע. לשון רש"י לג' כמתני' וכמתא דקטשוהו למתני' כמתני': (א) עובד פירושים ככח דמ"ט כהנהגה לשון רש"י הוא ולדידה כהנהגה שהקריבו מימי. דהא מתקבלים כפנים נדבה קאמר וו"ט לאחר שהקריבו לשון הר"מ הוא. וקריבו אלי להגיה בדברי הר"ב ש"ל. ח"י לאחר כו' ומירושו וו"ט נדבה לשון. להכי מדקדק לשון משום דלא לשון אמרין בנמלא דמ"ט אשם נמי הואיל ורמיש טלה לשון כפנים אך ק' לסי' הרי"ס.

פסור. ר' שמעון אומר הרי זה [ג] בלא תעשה. שהיה רבי שמעון אומר כל שהוא ראוי לבא לאחר זמן. הרי זה בלא תעשה ואין בו כרת. וחכ"א כל שאין בו כרת. אין בו בלא תעשה: ג' מחוסר זמן בין כנופו בין כבעליו איהו הוא מחוסר זמן כבעליו הוב והובה (הנדה, ויולדת [ג] ומצורע) שהקריבו חמאהם ואשמשם בחוץ פסורין ועולותיהן ושלמיהן בחוץ חייבין. המעלה מבשר חמאה. מבשר אשם. מבשר קרשי קדשים. מבשר קרשים קלים. ומותר העומר

כבעלי מומין כהא קאמר' רבן תמוס דמאיסי. אבל תורים וכני וינה ללא תמוסי אימא מודו ליה לר' שמעון ואי אשמעינן תורים וכני וינה משום דלא חזו ואלדנו (ב) אבל כבעלי מומין דחזו ואלדנו אימא מודה להו ר"ש לרבנן. ואי תנא הני תרתין משום דסכולא דנופא אבל לחזו ואלדנו כנו דכסכולא דמלמא קאחי לה אימא מודו להו רבנן לר"ש (ג"א ר"ש לרבנן) לריבא ואין הלכה כר"ש: ג' הוב והובה שהקריבו בחוץ. כתיב ימי פסרו: והיולדת. שהקריבה כתיב מלאת: פסורים. שאין מתקבלין לא לחובה ולא לנדבה. ואשמש. כגמ' פריך זכ וזכה ויולדת כני אשם ניבאו ומשני חני מירוע כהדידיהו שהמירוע מביא אשם ועולותיהן ושלמיהן. כגמרא פריך הני כני שלמים ניבאו. חייבים. שהן מתקבלות כפנים נדבה לשון. לאחר שהקריבו חמאהם (ג) והמירוע חת אשמו: מבשר חמאה מבשר אשם וכו'. דכל הני נאלכים לכהנים ואין קריבין לגבי מזבח ורממא אמר (ויקרא יז) אשר יעלה עליה או זבח. מה עולה שהיא קריבה ע"ג מזבח אף כל שהוא קרב ע"ג מזבח: מבשר קרשי קדשים. ככשי עלתה טיהם שלמי אכור

דיא קאלב אין נאך גיט אלט זיבען טאג אונ ער האט איר מקריב גיטען אויסקער דיא עזרה פסור אין ער פסור רבי שמעון אומר הרי זה בלא תעשה רבי שמעון ואגמ' אז קען האט מקריב גיטען אויסקער דיא עזרה אזוי אקאלב וואס אין נאך גיט אלט זיבען טאג, אדער קען האט מקריב גיטען אויסקער דיא עזרה אזוי אקאלב וואס קען האט היינט גיטען דיא בויקער אדער קען האט מקריב גיטען אויסקער דיא עזרה אזוי אקאה וואס קען האט היינט גיטען דיא בויקער אדער קען האט מקריב גיטען אויסקער דיא עזרה אזוי אקאה וואס קען אויף אלטא שריה רבי שמעון אומר וואררם רבי שמעון האט גיטען כל שהיא ראי נכא דמיר וכו' דער גררן וואס אין היינט פסור אונ שפעטער אדער מארגין וועט ער זיין קשר. אויב קען האט אים היינט מקריב גיטען אויסקער דיא עזרה הרי זה בלא תעשה אין ער עובר אויף אלטא וואו בו כרת אונ כרת קומט גיט אויף דעם מקריב זיין תקנים אפריים און דיא תקנים זאגין כל שאין בו כרת אין בו בלא תעשה אויב עס קומט גיט כרת אויף דעם מקריב זיין אין קען אויף אלטא אויך גיט עובר: ג' כחוסר זמן בין כנופו בין כבעליו אויב ער האט מקריב גיטען אויסקער דיא עזרה אקאלב וואס זיא אין נאך גיט אלט גיטען זיבען טאג. ודאס היינט. מחוסר זמן כנופו. דעם גררן פעלט נאך די צייט קען זאל אים קעגין מקריב זיין עס אין נאך גיט גיטען די צייט פון דיא קאלב קען זאל איר מקריב זיין. אדער מחוסר זמן בעלעלי דעם בעל הבית פעלט דיא צייט ער נאל קעגין מקריב זיין דעם גררן עס אין נאך גיט גיטען דיא צייט פון בעל הבית ער זאל מקריב זיין דעם גררן. אין קען פסור איהו הוא מויק' זמן כגמלי וואס מיינט קען